İMPARATORLUĞUN YENİ AV SAHALARI

VOLKAN YARAŞIR

KURAMSAL KİTAPLIK

MEPHİSTO

Volkan Yaraşır

1962 yılında Akyazı'da doğdu. İşçi hareketleri, toplumsal mücadeleler tarihi ve siyaset felsefesi üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Yazarın, *Uluslararası İşçi Hareketleri* I-II, 1. Baskı 1997 Bibliotek Yayınları, 2. Baskı (2004), Tümzamanlaryayıncılık; *11 Eylül: Gerçeğin Çölüne Hoş Geldiniz* (2001), Gendaş Yayınları; *Sokakta Politika* (2002), Gendaş Yayınları; *Siyasal İslam ve AKP* (2002), Akyüz Yayınları; *Reddin Gücü* (2004), *Gücün Reddi* (2004) Mephisto Yaymları'ndan çıkmış kitapları bulunmaktadır. Ayrıca güncel politik gelişmeleri ve uluslararası işçi mücadelelerini inceleyen yazı dizileri ve sendikal eğitime ilişkin çok sayıda çalışması yayımlanmıştır.

İMPARATORLUĞUN YENİ AV SAHALARI

Volkan Yaraşır

MEPHİSTO

İMPARATORLUĞUN YENİ AV SAHALARI
Volkan Yaraşır

ISBN: 975-8868-11-X

Mephisto 12
Kuramsal 3
Mephisto Basım Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti.
1. Baskı Ocak, 2005
Baskı Adedi: 1000

Yayın Yönetmeni: Şahmettin KINA-Hüseyin BAYAT
Yayın Editörü: Murat KAPLAN
Kapak: Ajans PLAZA – (0212) 612 85 22
Dizgi: Berivan ÇELEBİ
Redaksiyon-düzelti: Süleyman KARAY
Baskı: Kitap Matbaası – (0212) 501 46 36

© Bu kitabın yayın hakları Mephisto Basım Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.

Genç Mephisto Kitabevi
Caferağa Mah. Muvakkithane Cad.
No: 15 Kadıköy-İstanbul
(0216) 414 35 19
(0216) 414 35 41

Genç Müzik
İMÇ 6 Blok 6311
Unkapanı-İstanbul
(0212) 522 88 90
(0212) 526 00 54

Bir Köy Enstitülü olan,
bununla da her zaman gurur duyan
sevgili babama...

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

I. BÖLÜM

Arap Coğrafyasına Saplanan Hançer:
1916 Sykes-Picot Antlaşması 17

İhtilal Yılları 25

Irak'ta Temmuz 1958 Darbesi 33

Faşizan ve Şoven Karakterli Bir Rejim:
Baas Diktatörlüğü 43

Etnik ve Dini Bir Mozaik: Irak 47

İktidar Oyunları İçinde Kaybolan Bir Aparat:
Irak Komünist Partisi 57

Parti Militanı, Suikastçı ve Diktatör: Saddam Hüseyin 61

Irak-İran Savaşı: Kan, Gözyaşı ve Petrol 67

Bir Şirket Devlet: Kuveyt 79

Korkunun ve Gücün Krallığı 85

"Modern" Auschwitz: Irak 97

II. BÖLÜM

11 Eylül: Hegemonik Devletten, İmparatorluğa 103

Yankee'nin Tanrısı: Petrol 109

"Beyaz Adamın" Yeni Fetih Alanları 115

Asya Pasifik'in Tsunamileri: Çin ve Japonya 119

İmparatorluğun Yeni Av Sahaları:
Kafkasya ve Orta Asya 127

Rusya: Beslan Katliamı, Putin ve Yeni Otoritaryenizm 133

"Karanlığın Kalbi": Afrika 139

"Latin Amerika Başkaldırıyor": Marulando, Chavez, Lula 147

Yoksulların Efsanesi: Hugo Chavez 153
Metal İşçiliğinden Devlet Başkanlığına: Lula 167
İmparatorluğun Sıçrama Alanı: Ortadoğu 171
Suyun Gücü 177
Himayeci Sömürgecilik 181
İmparatorluğun Kanat Ülkeleri 185
NATO'nun Yeni Yönü, AB'nin Askeri Arayışları 189
"Genişletilmiş Ortadoğu" Atlantik'ten Pasifik'e Uzanan Bir Kaos Projesi 195
Küresel İmparatorluğa Giden Yol: Küresel Kaos 203
Ortadoğu Bataklığında Bir Truva Atı: Türkiye 207
"Global Balkanlar"ın Tetikçisi: İsrail 209
Yeni Hedef İran mı Olacak? 217
Suriye, İmparatorluğun Doğu Akdeniz'e Açılan Kapısı 223
ABD Kendi Kürdünü ve Kürt Oluşumunu Yaratmaya Çalışıyor 231
Irak Direnişinin Anatomisi: Çok Parçalılık, İdeolojik, Atomizasyon ve Kaotik Seyir 237
Afganistan'da "İstikrar" Operasyonu: Karzai İktidara Taşındı 241
III. BÖLÜM
II. Bush Dönemi: İçeride Post-Modern Faşizm Dışarıda Emperyalist Agresyon 247
II. Bush Döneminde AB-ABD İlişkileri Şiddetli Gerilim mi? Kolektif Sömürgecilik mi? 251
Medeniyetler Çatışmasının Yumuşak Teknikleri "Sivil Darbeler" ve "Demokrasi Mühendisliği" 257
İtaatsizlerin Karnavalı 261
Kaynakça 264
Süreli Yayınlar 270

"ABD geçmişte büyük imparatorlukların bile yanına yaklaşamadığı bir egemenliğin tadını çıkarıyor."

Henry Kisseinger

"Tüm insanlığın enerjilerini en yüksek düzeyde tutan ve değerini bilen halklara yücelik damgasını vuran yalnızca savaştır."

Benito Mussolini

Kabul ettim kaderimi,
tıpkı bir kuş gibi,
katlandım her şeye,
aşağılanma hariç bir tek,
bir de kalbimin,
Sultan'ın sarayında kafese kapatılmasına.
Fakat aziz Allahım,
kuşların bile dönecek yuvaları var,
Bense uçup duruyorum bu vatanın
bir ucundan öbür ucuna,
bir denizinden öbür denizine,
gardiyanların birbirini kucakladığı
bir zindandan öbür zindana.

Muzaffer El-Nevab
(Iraklı şair)

ÖNSÖZ

Bu çalışma üç bölümde ele alındı. Bölümler, hatta her bölüm içinde incelenen konular, tek başına da okunabilecek tarzda hazırlandı. Tercih ve ilgiye bağlı olarak birinci bölümden başlanacağı gibi, ikinci ya da üçüncü bölümden de başlanarak okunabilir.

Çalışmanın birinci bölümünde, bugün geçmişi olmayan bir ülke gibi sunulan Irak'm yakın siyasi tarihi inceleniyor.

I. Dünya Savaşı sonrası başta Irak olmak üzere Ortadoğu'nun Fransız ve İngiliz sömürgeci güçleri tarafından nasıl bir kolonyal düzenlemeye tabi tutulduğu ve bunun sonuçlarının neler olduğu ele almıyor. Ayrıca, Baas hareketinin Suriye odaklı gelişim seyri ve Irak'a etkileri ortaya konularak, Temmuz 1958 darbesi özel olarak incelendi. Irak'ta Baas diktatörlüğünün kuruluşu, uluslararası jeopolitik değerlendirilerek anlatılıyor ve Irak'm etnik, dini yapısının özellikleri belirtilip, siyasi güçlerin konumlanışı (Irak Komünist Partisi, Şii örgütü Dava Partisi, Kürt örgütleri KDP ve KYB gibi oluşumlar) ele alınıyor. Saddam Hüseyin'in parti militanlığı, suikastçı geçmişi ve diktatörlüğe giden kişisel tarihiyle, ülkenin tarihi arasında bağlar kurularak. İran-Irak Savaşı'nın nedenleri, sonuçları değerlendiriliyor. Körfez Savaşı ve ABD'nin emperyal politikalarıyla Irak'm nasıl bir "modern" Auschwitz haline getirildiği gösteriliyor.

Çalışmanın ikinci bölümünde, ABD'nin hegemonik devletten imparatorluğa geçiş projesi incelenerek, enerji kaynakları, yolları, kıymetli madenler, besin ve su kaynakları üzerinde egemenlik kurma arzuları değerlendiriliyor. "Beyaz Adam'ın" Asya-Pasifik, Kafkasya, Orta Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki yeni fetih alanları anlatılıyor. İmparatorluğun sıçrama alanı olan Ortadoğu'daki güç dengeleri ve ilişkileri ortaya konularak, Irak işgaliyle ne amaçlandığı belirtiliyor. ABD'nin neokolonyalizminin ve Bosna, Kosova, Afganistan'da uyguladığı himayeci sömürgecilik politikalarının neye hizmet ettiği açıklanıyor. Bunun yanında NATO ve Birleşmiş Milletler'in Irak müdahalesiyle yaşadığı değişimler ve yönelimler inceleniyor. Irak İşgali ve sonrası bölgede ve küresel düzeyde olası gelişmeler değerlendiriliyor.

ABD, Avrupa Birliği, Çin, Japonya ve Rusya'nın küresel tahakkümün sağlanmasında stratejik önem taşıyan paylaşım bölgelerindeki ya da yeni av sahalarındaki tutumları ve emperyal politikaları ortaya konuluyor. Emperyalist güçler arasında rekabetin şiddetle artma ve gerilimin maksimuma ulaşma ihtimalleri ve bunun muhtemel sonuçları üzerinde duruluyor.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise ikinci Bush döneminde ABD'de yaşanan post-modern faşist düzenlemelerin boyutu ve bunun dış siyasette emperyalist agresyon politiklarına yansımaları ele alınıyor. Özelde ABD ve AB arasında önümüzdeki dönemde yaşanması muhtemel gelişmeler irdeleniyor. Sırbistan, Gürcistan ve son olarak Ukrayna'da "medeniyetler çatışmasının" yumuşak teknikleri olarak devreye sokulan sivil darbeler ve toplum mühendisliği taktikleri incelenerek, olası emperyal müdahalelerin boyutları üzerinde duruluyor.

Bu çalışma, esas itibarıyla, hem bulunduğumuz coğrafyada

hem de küresel düzeyde yaşanan sorunları ve gelişmeleri konsantre bir şekilde inceleyip değerlendirerek, önümüzdeki dönemdeki olası yönelimleri tespit etmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Yaşadığımız sürecin anlaşılmasına ve kavramlaştırılmasına küçük de olsa katkıda bulunabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Aralık 2004

I. BOLUM

ARAP COĞRAFYASINA SAPLANAN HANÇER: 1916 SYKES-PICOT ANTLAŞMASI

I. Dünya Savaşı, emperyal güçlerin dünyayı yeniden paylaşımıyla sonuçlandı. Ortadoğu bu paylaşım savaşında, taşıdığı jeopolitik ve jeostratejik konumundan dolayı, odak coğrafi bölgelerden biriydi. Yaklaşık dört yüzyıl Osmanlı egemenliğinde kalan Arap coğrafyası, savaş sonrası ağırlıkla İngiliz ve Fransız emperyalizminin nüfuz alanına girdi.

1916'da imzalanan Sykes-Picot Antlaşması, Fransız-İngiliz işbirliğinin somut adımı oldu. Dönemin iki süper gücü, bölgeyi kolonyal bir düzenlemeyle bölüştü.

Anlaşma gereği "Mavi Bölge" diye adlandırılan Lübnan Dağı'nı da içeren bölge Fransızlara, "A Bölgesi" diye adlandırılan Musul ve "Kızıl Bölge" adı verilen Mezopotamya bölgesi İngilizlere bırakılıyordu. Mezopotamya bölgesi, Mısır'dan başlayarak, Basra Körfezi'ne kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktaydı.

Bölgede İngiltere mandasında bir Irak devleti kurulurken, Fransız mandası altında da Lübnan'ın bütününün ve Suriye'nin bir kısmının dahil olduğu "Büyük Lübnan Devleti" kuruldu.

Irak, San Remo Konferansıyla (Nisan 1920'de), Milletler Cemiyeti tarafından resmen İngiltere'nin mandasına bırakıldı.

Bu karar, Irak halkı tarafından şiddetle protesto edildi. Milli-

yetçi ve bağımsızlık yanlısı tepkiler yaygınlaştı. İngiltere tarafından oluşturulan Devlet Konseyi, ülkede yükselen muhalefeti kanla bastırdı. Ülkedeki şiddet dalgası, değişik dezenformasyon faaliyetleriyle birlikte yürütüldü. Devlet Konseyi'nin en fazla kullandığı argümanlardan biri de, "Irak'ın bağımsızlığını" hedeflediğini açıklamasıydı.

I. Dünya Savaşı sonrasında "Batmayan Güneş" özelliğini korumayı sürdüren İngiltere, petrol ve benzeri yeraltı kaynaklarını bütünüyle denetlemek istiyordu. Bu nedenle Irak'ta çıkarları aleyhine olabilecek her türlü gelişmeye karşı çeşitli komplolara başvurmaktan çekinmedi.

Ağustos 1921'de Fransızlar tarafından Şam'a sürülen Haşimi ailesinden Emir Faysal, Irak krallığına getirdi.

Bu adım, Verimli Hilal diye tanımlanan bölgede, özellikle Irak'ın sosyo-ekonomik yapısında ve sınıf ilişkilerinde bir dizi değişikliklere yol açtı.

İngiltere tarımsal ekonominin canlanması yönünde çalışmalar yaptı. Sulama tesisleri inşa edilerek yarı çöl olan bölgenin ıslahına girişildi. Manda yönetimi toprağın yüzde doksanını yarı-göçebe kabilelerin şefleri olan şeyhlere dağıttı. Bu, politika ileride yeni bir tarım burjuvazisinin, latifundia sahiplerinin oluşmasına zemin hazırlayacaktı. Petrol sanayiinin gelişimi doğrultusundaki yatırımlar ise önemli toplumsal altüst oluşları beraberinde getirdi. Ülke giderek kapitalist dünyayla bütünleşmeye başladı.

Irak'ta siyasal bağlamda ise, meşruti bir krallığın kurulması yönünde düzenlemeler yapıldı. 1924'te Irak Anayasası kabul edildi. 1925'te ilk parlamento toplandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ortaya çıkan Arap milliyetçiliği Irak'ta

krallığın ilanından sonra gerilerken, parlamento ve hükümet, kurulan üç parti 'Ulusal Parti, Halk Partisi ve Terakki Partisi' tarafından paylaşıldı.

Bu üç parti, klasik bir siyasi oluşumdan öte, kalkınma programına alınmış toprakların dağıtımından yararlanan kabile şeflerinin ya da eşrafın kendi aralarındaki klik farklılıklarını yansıtıyordu.

Meşruti krallığın ilanından sonra Irak'ın yaptığı ilk antlaşma 1926'da imzalanan Ankara Antlaşması oldu. Bu antlaşmayla Lozan Konferansı'nda kesin karara bağlanmamış Türkiye-Irak sınırı belirlendi. Musul ve Kerkük İngiltere'nin fiili müdahalesiyle Irak topraklarında kaldı. İngiltere ve Fransa I. Dünya Savaşı sonrasında Arap coğrafyasındaki sınırları cetvelle "çizerken" Türkiye'nin sınırları oya işlenir gibi "geometrik harikalar" yaratılarak belirlendi. Petrolün ulusal kurtuluş savaşını gerçekleştirmiş bir ülkenin sınırları içinde kalmamasına büyük bir özen gösterildi.

1930'da Irak'ın İngiltere'yle yaptığı antlaşma, İngiltere'nin bölge çıkarlarını güvence altına almaktaydı. Antlaşma Irak'a 1932 yılında sözde bağımsızlık hakkı tanıyordu.

Aynı yıllarda, ülkede milliyetçi-bağımsızlıkçı tepkiler ve ayaklanmalar yaşandı. Irak 1932'de bağımsızlığını ilan etse de, özünde İngiltere'nin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına uygun "müşteri-devlet" niteliği taşımaktaydı. İngiltere, manda yönetiminden kapitalist sömürüyü daha rafine yürüteceği bir uygulamaya geçiyordu. İngiltere'nin bu tavrında sömürgelerinde yaşadığı sıkıntıların etkisi vardı. Sömürgelerindeki ulusal kurtuluş mücadelelerinin gelişimi İngiltere'yi tedirgin etmekte ve onu yeni konsept arayışlarına itmekteydi. İngiltere'yle Irak arasında, bağımlılığın yeni biçimlerini içeren bir dizi ekonomik ve askeri içerikli ant-

laşmalar imzalandı. Irak petrollerinin kullanımında İngiltere'nin imtiyazları devam etti. Şueybe ve Habbaniye'de İngiliz askeri üsleri faaliyetlerini sürdürdü. İngiliz askeri birlikleri, Irak topraklarında dilediği zaman ve dilediği yerde askeri tatbikatlar yapma hakkına sahip oldu. Askeri üslerin bulunduğu yerler ve tatbikatların yapıldığı coğrafyaların daha çok petrol sahalarının olduğu alanlar olması dikkat çekiciydi.

1933'te Kral Faysal'ın ölümüyle I. Faysal dönemi bitti. 1921-1933 arasını kapsayan bu dönemde, önemli kabul edilebilecek sekiz ayaklanma yaşandı. Ne var ki genelde İslami içerikli bu ayaklanmaların hiçbiri başarılı olamadı ve büyük bir şiddetle bastırıldı.

1933 yılında krallığa Gazi I getirildi. Kral Gazi, 1933-1939 yılları arasında bütün iktidarı elinde tuttu. Bu yıllar, Filistin'de İngiliz egemenliğinin etkisini giderek yitirdiği, Alman egemenliğinin yayıldığı dönem oldu. Kral Gazi'nin iktidarda bulunduğu yılların ayırt edici bir başka özelliği de, Arap milliyetçisi muhalefetin ilk yeni kuşağının şekillenmesiydi. Özellikle Ahali Kulübü milliyetçi muhalefetin merkezi oldu. Buradaki aydın gruplaşması ileride doğacak belli başlı politik güçlerin ortaya çıkmasında katalizör işlevi görecekti.

Kâmil el Çadırcı önderliğinde, sosyalizan popülist çizgiyi savunan ve Ahali grubunun önemli kesiminin içinde yer aldığı çevre, Ulusal Demokrat Parti çatısı altında örgütlendi. Bu yapı, 1958'den sonra, Abdül Kerim Kasım döneminde Irak siyasal yaşamında belirleyici rol oynadı.

Abdül Fettah İbrahim liderliğinde Ulusal Demokrat Parti'nin daha solunda yer alan ve Pan-Arabist çizgiyi savunan başka bir grup ise Ulusal Birlikçi Parti'yi oluşturdu.

Ahali grubu içindeki radikal unsurların yer aldığı başka bir çevre ise II. Dünya Savaşı'nda Irak Komünist Partisi'ni kuracaklardı.

Sami Şevket ve Sadık Şonsol'un önderliğindeki ilişki kümesi ise, General Kasım'ın iktidardan düşürülüşünden sonra Irak'ın siyasal yaşamına damgasını vuracak Baas Partisi'nin bir uzantısı konumunda hareket edecekti.

1936'da General Bekir Sıtkı'nın liderliğinde yapılan darbeyle, Ahali grubundan gelen ve "reformcu" olarak tanınan, Hikmet Süleyman iktidara getirildi.

Hikmet Süleyman, latifundia sahiplerinin imtiyazlarına müdahale etmeden, yukardan reformlar yaparak, idari yapıda düzenlemelere girişti. Ayrıca 1937'de, içinde Türkiye, Afganistan ve İran'ın da bulunduğu Sadabat Paktı'na girildi.

Ne var ki, Hikmet Süleyman hem Irak burjuvazisi, hem de Ahali grubunun "sol" kesimi tarafından onay görmedi ve iktidardan düşmesi de uzun sürmedi. Bu operasyonda General Sıtkı da öldürüldü.

II. Dünya Savaşı'nın başlangıcına doğru, İngiltere Hindistan'a ulaşma kanallarının güvenliğini sağlama ve uluslararası hegemonyasını korumak amacıyla, Irak'ı işgal etti. Bu arada Irak'ta iktidar kavgaları sürmekteydi. Gazi I'in ölümünden sonra monarşinin başına dört yaşındaki oğlu II. Faysal geçti. Fakat II. Faysal da bir darbeyle iktidardan düşürülüp, yerine Reşit Ali getirildi.

Irak'ı kendisi için bir üs haline getiren İngiltere, bölgedeki petrol havzalarını kontrol etmeyi amaçlıyordu. İran'da Rıza Şah yönetiminin tarafsızlık politikası ve ülkede Alman nüfuzunun artması, İngiltere'yi ve Sovyetler Birliği'ni rahatsız etmekteydi. Savaşın kaderi açısından petrol yataklarının denetlenmesi ve

Sovyetler Birliği'ne ikmal hattı olan İran koridorunun açılması zorunluydu. Bu amaçla Kızıl Ordu ve İngiliz birlikleri, Ağustos 1941'de İran'ı işgal etti. Rıza Şah tahttan indirilerek yerine Muhammed Rıza getirildi. İran hükümeti itilaf devletleriyle ilişkilerini keserek, 1943 Eylülü'nde Almanya'ya savaş ilan etti.

Irak II. Dünya Savaşı sırasında Müttefik Kuvvetler safında savaşa katıldı.

İngiltere savaş yıllarında Irak monarşisinin biçimsel bağımsızlığını tanımasına rağmen, ülkenin bütün kaderini elinde tutmaktaydı. Rejimin sıkıntıya girdiği durumlarda doğrudan devreye girerek, bölgedeki çıkarlarını tehlikeye sokacak her gelişmeye müdahale etti. 1943'te Barzani önderliğindeki Kürt hareketinin Irak Ordusu'nu Erbil ve Badinan bölgesini terk etmeye zorlaması bu gelişmelerden biriydi. İngiltere, Irak Ordusu'nun ayaklanmaya karşı bir şey yapamaması üzerine İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni devreye soktu ve ayaklanma büyük bir şiddetle bastırıldı.

II. Dünya Savaşı, uluslararası dengeleri değiştirdiği gibi, yeni bir dünya düzeninin kuruluşunu da simgeledi. Ortadoğu, dünyanın yeni düzeninin stratejik coğrafyalarından biriydi.

Bölge 1945 sonrasında, Sovyetler Birliği ve ABD'nin ekonomik ve nüfuz alanı mücadelesinin en sıcak yaşandığı coğrafi alan olarak dikkat çekti.

"Eski" dünyanın imparatoru İngiltere'nin uluslararası ölçekte nüfuzu hızla kaybolurken, kapitalist blokun liderliğine ABD'nin yerleştiği gözlemlendi.

Irak'ta II. Dünya savaşını izleyen ilk yıllarda İngiltere, monarşiyle birlikte ağırlığını korumayı başarsa da, ülkede monarşiye ve İngiliz hegemonyasına karşı mücadele eden modern muhalif

güçlerin ortaya çıktığı görüldü. Özellikle İsrail'in kuruluşu, bütün Arap coğrafyasında olduğu gibi, Irak'ta da milliyetçi duyguları alevlendirdi.

Filistin'de Siyonist militarizasyon 1920'lerden itibaren İngiltere'nin desteğiyle alabildiğine yoğunlaşmıştı. 1939'da Arap direnişi yine İngiltere'nin aktif müdahalesiyle tamamen kırıldı. Böylece Siyonist iktidarın devletleşmeye giden yolunun önü bütünüyle açıldı.

Önce Filistin, Birleşmiş Milletler tarafından taksim edildi ve ABD desteğiyle "Yahudi Devleti" Kasım 1942'de resmiyet kazandı. Bu süreçte SSCB, ABD ile ortak hareket etti. Sovyetler, İsrail'in Araplara karşı savaşını silah yardımı yaparak destekledi ve İsrail'i ilk tanıyan ülke oldu. Siyonist işgal stratejisi Arap halkının tasfiyesi şeklinde belirlendi. Özellikle 1948-1953 arasında Araplar yerleşim bölgelerinden çıkartıldı, mülklerine el konuldu.

1948'de İsrail devletinin ilanı, bir yanıyla sınırları çizilmemiş yayılmacı bir devletin kuruluşunu simgeliyordu. 1948'den sonra yaşanan Arap-İsrail savaşları bunun somut göstergeleriydi. İsrail, emperyalizmin Ortadoğu'da vurucu gücü gibi hareket etti. Arap "tehdidi", İsrail'in devlet olarak meşrutiyetini sağlamasında ve bölgesel olarak genişleme politikalarında her zaman ileri sürdüğü argüman oldu. İsrail, Arap devrimci hareketlerini bölecek, hükümetlerini devirecek politikalar izledi. Bunların yanı sıra kendi bölgesel gücüne boyun eğecek kukla rejimlerin başa geçmesi yönünde komplolar geliştirdi. Bu politikalar esas olarak, ABD'nin bölgede hegemonyasının korunmasına ve yaygınlaştırılmasına dayanmaktaydı.

Filistin sorunu ve Yahudilerin Filistin'e göçlerinin hızlanma-

sı, Irak halkının İngiltere'ye karşı tepkilerini artırmaktaydı. İsrail devletin kuruluşuna giden süreçte bu tepkiler daha da radikalleşti. Ülkede yoksulluğun yaygınlaşması kitlelerin arayışını hızlandırmaktaydı. Rejimi tehdit eden bu gelişmelere karşı sıkıyönetim politikaları izlendi. Komünist Partisi'nin faaliyetlerinin önü kesilmek istendi. Bu arada kısmi de olsa birtakım ekonomik reformlara girişildi. Irak ekonomisinin stabilizasyonu yönünde, Milli Kalkınma Konseyi kuruldu (1950).

1952'de Irak Petrol Şirketi'nin imtiyazları yeniden gözden geçirildi ve petrol üretiminden elde edilen gelirin yüzde 50'sinin Irak hükümetine bırakılması sağlandı. Aslında bu gelişme, Irak'm İngiliz hamiliğinden çıkışının göstergesiydi.

Irak, petrol gelirini ekonomik kalkınmanın bir motoru olarak kullanmaya çalıştı. Kalkınma Konseyi, gelirin yüzde 70'inin nasıl kullanılacağını belirlemekteydi. Konsey aracılığıyla ekonomik stabilizasyona yönelik önemli adımlar atıldı. Yatırımlara önem verildi, sel baskınlarının önlenmesi ve sulamanin yaygınlaşması sağlanarak tarımın gelişmesi hedeflendi. Halkın çok düşük olan yaşam düzeyi yavaş da olsa yükseltildi. Ne var ki sosyal bir politikanın var olmayışı, yatırımda ağırlığın eğitim ve kamu hizmetleri yerine, uzun vadeli projelere kaydırılmış olması, bu projelerden büyük toprak sahiplerinin olağanüstü yararlanmasını sağladı. Bu durum, Irak'ta radikal ve ihtilalci güçlerin mücadelesine hız verdi.

1950'li yıllar Arap dünyasında bir dizi önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar oldu. Bunlardan en sarsıcı olanı 1952 yılında Mısır'da yaşandı.

İHTİLAL YILLARI

1952 yılında Mısır'da aralarında Nasır'ın da bulunduğu "Hür Subaylar" grubu krallığa son vererek iktidarı ele geçirdi.

"Mısır İhtilali", Mısır'ın uzun tarihinde bir dönüm noktası olduğu kadar, Arap halkı ve diğer mazlum halklar üzerinde önemli etkiler yarattı.

1952 ihtilalinden sonra gerçekleştirilen en önemli sosyal ve politik adım, toprak reformu yapılması oldu. Mısır nüfusunun yüzde 0.5'inden daha azını oluşturan bir kesimin elinde, ihtilal öncesinde tarıma elverişli toprağın üçte birinden fazlası bulunmaktaydı. Reformla toprak mülkiyeti 900 dönümle sınırlandı. Devlet, kamulaştırdığı toprakları köylülere (fellahlara) dağıttı.

Bu reform hareketiyle Nasır, büyük toprak sahiplerinin kuşaklar boyu süren politik nüfuzlarını kırmayı başardı. Pre-kapitalist unsurların gücü böylece sınırlanırken, ülkede etkin siyasi güçlerden Müslüman Kardeşler ve Komünist Partisi'ne yönelik tasfiye operasyonları yapıldı. Nasır bu politikalarıyla giderek tek söz sahibi güç haline geldi.

Mısır İhtilali'nin karakteristik özelliğine bağlı olarak (bir yığın partisinin desteği olmaksızın yönetimin ele geçirilmesi), Nasır Bonapartist yöntemlerle iktidarını pekiştirdi. Eski devlet mekanizmasına dokunmadan ve bürokraside büyük tasfiyeler yap-

madan, ulusal ve sosyal mahiyette politikaları hayata geçirdi. İhtilalin temel çelişkisi olan bu durum, ileriki yıllarda, ihtilalin kaderini etkileyecekti.

Millileştirme kampanyaları başlatan Nasır, ekonomik altyapının geliştirilmesi ve kamusal alana yönelik önemli yatırımlar da yaptı.

İhtilal, Mısır'ın, İngiltere'nin Ortadoğu politikalarında merkez olma konumundan çıkmasının ve "Güneş Batmayan İmparatorluk"un dünya kapitalist liderliği statüsünden hızla uzaklaşmasının bir göstergesi oldu.

Türkiye'nin 1952 yılında NATO'ya girmesiyle, İngiltere, ortak askeri güçleri karargâhını Süveyş'ten Kıbrıs'a taşıdı. ABD ise Mısır'da kurulan yeni rejime sıcak bakmaktaydı. Bunu 1952 ön-

cesinde Hür Subaylar'la, ABD yetkilileri arasında yürütülen ilişkilerde görmek mümkündü.

1956 yılında, İngiliz birliklerinin bütünü Mısır'dan çekildi. Böylece 74 yıldır işgal altında olan Mısır, ilk kez yabancı bir işgalden kurtuluyordu.

1955'te, içinde Türkiye, Filistin, Irak, İran ve İngiltere'nin yer aldığı Bağdat Paktı'nın imzalanması, Nasır tarafından sert bir tepkiyle karşılandı. 1956'da yaşanan Süveyş krizinde, İngiltere, Fransa ve İsrail'in birlikte davranıp Mısır'a saldırması, Nasır'ın Ortadoğu'da prestijini artıran bir gelişme oldu. Savaş, İngiltere ve Fransa'nın bölgedeki etkisini kaybetmesine yol açarken, ABD hegemonyasının giderek yaygınlaşmasını beraberinde getirdi. Nasır, ABD'den büyük sulama projesi için istediği krediyi alamaması üzerine, Temmuz 1956'da, Süveyş Kanalı'nı millileştirdi ve elde edilen geliri Asuan Barajı yapımında kullanmaya başladı. Nasır'ın bu tavrı Üçüncü Dünya ülkeleri tarafından sempatiyle

karşılanıp desteklendi.

Arap coğrafyasında Süveyş kriziyle Batı aleyhtarı, radikal akımlar güç kazanmaya başladı. "Nasırizm" Batı'ya karşı baş eğmemenin simgesi olarak algılanıyordu.

İngiltere ve Fransa'nın ekonomik ambargo politikaları Nasır'ı, Sovyetler Birliği'ne daha fazla yaklaşmak zorunda bıraktı.

1947'de Soğuk Savaş'ı başlatan ABD -yeni hegemonik devlet olarak- emperyal politikalarını Eisenhower Doktrini doğrultusunda hayata geçirdi. Doktrin "Uluslararası komünizmin denetimdeki herhangi bir ülkenin açıktan açığa saldırısı karşısında kullanılmak" şartıyla Ortadoğu ülkelerine askeri ve mali yardım yapılmasını öngörmekteydi. Yeni doktrin, Arap milliyetçilerini Sovyetler Birliği'ne daha da yakınlaştırdı. Sovyetler'in Ortadoğu'da ekonomik ve nüfuz alanlarını genişletme politikası, Arap halklarında gelişen Batı aleyhtarlığıyla kesişmekteydi. Ortadoğu ülkeleri yavaş yavaş Soğuk Savaş koşullarının yarattığı makro dengelere bağlı olarak, Sovyet ve ABD kutuplu çekim alanları içinde saf belirlediler.

Nasır, bu bloklaşmaların dışında kalan Bağlantısızlar Hareketi'nin içinde yer aldı. Hareketin önemli simalarından, Nehru, Sukarno ve Tito ile özel dostluklar kurdu. Mısır bu yıllarda uluslararası ölçekte tarafsızlık politikası izlese de, Sovyetler Birliği, Doğu Bloku ve diğer "sosyalist" ülkelerle ilişkilerini derinleştirdi.

Arap dünyası altüst oluş içindeydi, bir tarafta Nasır'ın önlenemez yükselişi ve Arap kitleleri içinde etkisinin artışı, diğer tarafta, özellikle ABD'nin nüfuzunu pekiştirmesi ve Nasır'a kuşkuyla bakan Arap devletleri vardı.

Arap milliyetçiliğinin bir anafor gibi kitleleri içine çektiği bu yıllarda "ilginç" siyasi oluşumlardan biri de Suriye'de gerçekleşti.

Suriye petrole sahip olmamakla birlikte, ekonomik potansiyeli yüksek bir ülkeydi. Fransa'nın mandası olarak kurulan Suriye'den, işgalci birliklerin (İngiliz ve Fransızların) çıkışı II. Dünya Savaşı'nm sonunda oldu. Suriye yine bu emperyalist güçlerin belirleyiciliğinde saniyeleşme-kapitalistleşme süreci yaşadı.

1949-1958 yılları arasında Suriye, dünyanın en istikrarsız ülkelerinden biri olarak dikkat çekti. Darbeler ve çatışmalar birbirini izledi.

İngiliz destekli Haşimi rejimi ve özellikle Nuri Sait Paşa tarafından ileri sürülen, sonradan "ülkü" haline getirilen "Verimli Hilal" ya da Bereketli Hilal Federasyonu (Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Arap Filistin'i kapsayan) tasarısı* ve sömürgeci güçlerin etkileri, Suriye'de siyasal gündemi ve ilişkileri belirledi. Verimli Hilal projesi Irak'ın monarşist yayılmacılığını simgeliyor ve özellikle Suriye'nin kırsal alanında egemen olan kesimler tarafından destekleniyordu. Irak'tan gelen askeri tehdit ve 1955'te ABD güdümlü kurulan Bağdat Paktı'na Suriye'nin girmesi yönündeki baskılar, asker-sivil bürokrasi, emekçi sınıflar ve kentli egemen sınıfların bir kesiminde şiddetli reaksiyona yol açtı ve bu kesimleri hızla anti-emperyalist bir yönelim içine soktu.

Baas bu zemin üzerinden gelişti. "Yeniden Doğuş" anlamına gelen Baas, "Arap sosyalizmi" ile milliyetçiliğin bir karışımıydı.

Baas'ı ilk formüle eden (kökleri 1920'lerin başında Irak, Lübnan ve Suriye'de gelişen milliyetçi akımlara dayanmaktaydı) Şam Üniversitesi'nde profesör olan Hıristiyan kökenli Mişel Eflak ile Sünni Müslüman Salahaddin-El Bitar'dı. Eflak ve El-Bitar

*) Verimli Hilal-Fertile Crescent. Batılıların Arabistan çölünün kuzey sınırında yer alan Suriye, Irak ve Türkiye'nin bir kısmını kapsayan hilal biçimindeki verimli tarım alanını nitelemek için kullandıkları deyim.

"Halk Cephesi" döneminde Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim görmüşler ve Fransa Komünist Partisi'yle ilişki kurmuşlardı. 1936'da enternasyonalizmin Arap dünyasına uygun bir tanım olmadığı anlayışıyla, Fransız Komünist Partisi'yle ilişkilerini kestiler.

Zeki El-Arsuzi'nin "Araplar bir millettir, Arapların siyasi-dini liderliği bir bütündür, Arapçılık milli bir şuurdur. Araplar kendi kaderlerini kendileri belirlemelidir" gibi tezlerinden etkilenen Eflak ve El-Bitar, Baas doktrinini, "birlik, hürriyet ve sosyalizm" şiarı çerçevesinde oluşturdular. "Arap Birliği" ilkesi en belirleyici öğe oldu.

Eflak, sosyalizmi eşitlikçi bir ulusal dayanışma ideolojisi ya da ahlakı olarak yorumlamakta, özel mülkiyeti savunmakta ve sınıf mücadelesini reddederek, sınıf mücadelesinin Arap milliyetçiliğinin önündeki en büyük tehlike olarak görmekteydi. Eflak'a göre Arap sosyalizmi, Arap milliyetçiliğinin modern ve en yetkin açılımıydı. Sosyalizmle Arap birliği arasındaki ilişkiyi bedenle ruhun ilişkisine benzeten Eflak, sosyalizmi beden, birliği ise ruh olarak değerlendirmekteydi.

Eflak, Arap halklarını birbirinden ayıran sınırları sömürgeci güçlerin çizdiğini belirterek, Toroslar'dan Sahra'ya, Atlantik'ten İran'a kadar geniş bir Arap coğrafyasının ezeli değerler olduğunu ve bu değerlere tabi olunmasının zorunluluğu olduğunu belirtir ve İslam'ın önemini vurgular.

El-Bitar da "sosyalizmin Arap yolunu" savunur. Enternasyonalizmi şiddetle reddeden Bitar, Marksist Arapları "ulusal bağları"nın yokluğuyla suçlar. Marksizm eleştirisinde anti-komünist bir yaklaşım içine düşen Bitar, ulusal olmadan Arap devrimcisi olunamayacağını söyler. Asıl devrimciliğin "sosyalist millileşme"

olduğunu savunur. Millileşme ve sosyalizmi özdeşleştirerek, "millileşmeden kopmuş sosyalizmin" Arap birliğini bozacağını ileri sürer.

Eflak ve El-Bitar'ın bu görüşleri etrafında bir araya gelen, çoğunlukla Fransa'da eğitim görmüş aydın grubu, 1940 yılında Şam'da Hizb El-Baas El Arabi El-İştiraki - Arap Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi'ni, kısaca Baas'ı kurdu.

Baas uzun süre küçük bir siyasi yapı olarak kaldı. Buna karşı entelektüel-ideolojik etkisi olağanüstü yayıldı. Baas özellikle, 1947'de Hatay'ın Fransa'nın desteğiyle Türkiye'ye verilmesinden sonra giderek güçlendi. Bunun başlıca nedeni Baas'ın Hatay ve İskenderun bölgesindeki Alevi Arap milliyetçilerin Zeki El-Arsuzi önderliğinde oluşturdukları El-İhya El-Arabi-Arap Dirilişi hareketiyle birleşmesiydi. El-Arsuzi (1932'de Milli Hareket Birliğini, 1939'da Milli Arap Partisi'ni kurmuştu) Alevi azınlığın gücünü, Arap Sosyalist Partisi ise Hama bölgesindeki Sünni köylülüğün kitlesel desteğini Baas'a taşıdı. Ekrem Havrani önderliğinde Arap Sosyalist Partisi'nin Hama bölgesinde saflarına yoksul ve topraksız köylüleri katarak, büyük toprak sahiplerine karşı yürüttüğü radikal mücadele ve eşitlikçi, cemaatçi, dayanışmacı sosyalizm söylemi, Suriye çapında sarsıcı etkiler yaratmıştı. Havrani'nin radikal mücadelesi ve özgürlükçü sosyalizm tasavvuru, özellikle yoksul ve orta köylülükten gelen genç subaylar üzerinde önemli etkiler yarattı. Daha sonraki yıllarda bu subayların gerçekleştirdiği cuntalar, Baas'ın temel gücünü ve ideolojik-siyasal iskeletini oluşturdu.

Baas, Suriye'den yayılarak Lübnan, Irak, Libya, Ürdün ve Güney Yemen'de uluslararası bir çerçevede, emperyalizme karşı büyük Arap birliğini sağlamak için örgütlendi. Ne var ki hareket

Irak dışında fazla etkili olamadı.

Baas, Suriye'de 1949-1963 yılları arasında yaşanan siyasi istikrarsızlık ve darbeler süreci döneminden en güçlü çıkan siyasal yapı oldu. Bunun en temel nedeni sivil siyasal kadroların bu süreçte olağanüstü yıpranması ve emekçi güçlerin örgütsel yapılarının ağır baskılar görmesi ve dağılmasıydı. Buna karşılık asker ve sivil bürokrasiye dayanan Baas, hızla güçlendi ve etkisini artırdı. 1949 seçimlerinde etkisiz olan Baas, 1954 darbesinde orduyla işbirliği yaparak hükümete girdi. 1963'te ise ülkedeki mutlak iktidarını kurdu. Aynı yıl Irak'ta ordunun iktidarı ele geçirmesi Baas ve Eflak'ın gücünü zirveye ulaştırdı. Suriye ve Irak'ta partiler üstü, Baasçı Milli Heyet kuruldu. 1966'da Salah Cedid önderliğinde Suriye'de gerçekleşen askeri darbe sonucu Baas etkinliğini yitirdi. Salah Cedid de, Savunma Bakanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı Hafız Esad'ın liderliğinde sağ kanat Baasçılar tarafından devrildi. Hafız Esad solcu Baasçıları tasfiye ederek, 7 Mart 1971'de içinde Baas'ın, Arap Sosyalist Hareketi'nin, Sosyalist Birlikçiler'in ve komünistlerin bulunduğu Milli Cephe'yi kurdu. Irak'ta ise Baas'm sivil kanadının yönetime gelişi ilginç bir seyir izleyecekti.

IRAK'TA TEMMUZ 1958 DARBESİ

1958 yılı, Arap dünyasında oldukça önemli gelişmelere sahne oldu.

Suriye Baas'ı ülkenin en önemli siyasal gücüydü. Birçok darbe ve hükümet oluşumu içinde rol oynamıştı. Ülkede Komünist Partisi'nin giderek artan gücü farklı kesimleri rahatsız etmekteydi. Baas, Komünist Parti'nin etkisini parçalamak amacıyla harekete geçti. Hükümet içinde belirleyici bir ağırlığı olan Baas, Mısır'la birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin kuruluşuna onay verdi. Suriye'nin böylesi bir yaklaşım içine girmesinde bir dizi faktör bulunmaktaydı. Baas ağırlıklı Suriye hükümeti, bir yandan Sovyet sisteminin bir parçası olmak istemiyor, diğer yandan da Eisenhower Doktrini'ni reddediyordu. Irak'ın, emperyalizmin ve işbirlikçi pre-kapitalist unsurların tehdidine karşı, Birleşik Arap Cumhuriyeti bir savunma ve dayanışma zemini yaratmaktaydı. Bu süreçte Nasır, Birleşik Arap Cumhuriyeti aracılığıyla Suriye üzerinde egemenlik kurmaya çalışıyordu. 1958 yılının başındaki bu gelişmeleri, aynı yılın temmuzunda Irak monarşisinin devrilmesi izledi.

Süveyş krizi, Mısır'a Fransız, İngiliz, İsrail birliklerinin saldırısı ve Mısır halkının direnişi, diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi, Irak'ta da coşkuyla karşılandı. Sömürgeciliğe karşı Irak'taki

ulusal hareket hızla gelişerek doruk noktasına ulaştı. Irak İngiliz mandası konumuyla, İngiliz sömürge imparatorluğunun bir parçası kabul ediliyordu. Her ne kadar 1922'de manda yönetimine son verilmişse de, İngiltere çeşitli anlaşmalarla ülkede egemenliğini devam ettirmekteydi. 1955'te Irak'ta anti-sömürgeci karakterli kitle hareketinin baskısıyla İngiliz hükümeti, sömürgeci politikaların daha rafine uygulamasını sağlayan, 1930 tarihli "dostluk ve işbirliği" anlaşmasını feshetmek zorunda kaldı. Yine de Bağdat Paktı'nın gereği Irak'ın müttefiki olmaya ve bu nedenle Irak ordusunu, Irak hava üslerini ve stratejik haberleşme hatlarını denetlemeyi sürdürdü.

İngiltere, Irak'ta tahakkümünü sürekli kılacak, büyük feodal toprak sahipleri ve komprador karakterli burjuvazi tarafından desteklenen gerici bir rejim inşa etmişti. 1930'dan sonra İngiliz kuklası olarak görev yapan, Nuri El-Said'in iktidarı bunun somut bir örneğiydi.

Özellikle İsrail'in kuruluşundan (1948'den) sonra başlayan ve 1952 yılına kadar devrevi olarak gelişen halk ayaklanmaları, yabancı sömürgecilere ve onun ülke içindeki işbirlikçisi rejime karşı gerçekleşti. Süveyş krizini izleyen yıllarda, ülke genelinde yaşanan kitle gösterileri yeni bir süreci araladı. Ayaklanma boyutuna ulaşan bu gösteriler, rejim tarafından şiddetle bastırıldı. Fakat şiddet ve baskı politikaları, monarşi karşıtı muhalefetin gelişmesini engelleyemedi.

Anti-monarşist muhalefet 1957 başında, bütünüyle yeraltına çekildi.

Muhalefet, Komünist Partisi, Ulusal Demokrat Parti, İstiklal Partisi ve Arap Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi (Baas) tarafından sürdürülmekteydi.

Bu muhalefetin önemli birleşenlerinden biri olan Komünist Partisi, 1934 yılında kurulmuştu. Kökleri, 1928 yılında faaliyete başlayan sendikalara ve bu sendikalar aracılığıyla yürütülen politik nitelikli grevlere dayanmaktaydı. Sendikal mücadele ve grev eylemleri içinden çıkan Marksist kadrolar, 1932 yılında partinin inşa faaliyetlerine girişti.

Komünist Partisi Arap milliyetçiliği ve ulusal sorun çerçevesinde yaşanan tartışmalar sonucu kısa sürede bölünmeler yaşadı. Proleter grup ve Ahali grubu gibi klikler oluştu. Parti, 1947-1949 yıllarında ağır kovuşturmalara uğradı. 1949'da monarşinin tutuklama kampanyaları sonucu militanların büyük kısmı yakalandı. Önder kadronun birçoğu idam edildi. Cezaevleri, 1950'li yıllarda yeniden toparlanmanın merkezi olarak işlev gördü. I. ulusal kongresini 1945'te yapabilen parti, II. kongresini ancak 1956'da gerçekleştirebildi. Pro-sovyetik bir çizgide yer alan parti, yaşadığı bölünmeler ve uğradığı ağır kovuşturmalar sonucu etkili bir muhalefet gücü olmayı başaramadı.

Suriye'de kurulan Baas Partisi üyesi öğrencilerin, Bağdat Üniversitesi'nde öğrenimlerine devam etmesiyle, Baas'ın fikirleri Irak'a taşındı. Irak Baas Partisi'nin temelleri Bağdat Üniversitesi'nde atıldı (1948). Ürdün'de Baas'ın kuruluşu 1949-1950 arasında gerçekleşti. Baas 1954'e kadar, bir kadro partisi olarak herkese açık olmayan bir tarzda çalışmalarını yürüttü. Partinin üyeleri ağırlıkla, Batılı aydınlar ve üniversite öğrencileriydi. Katı bir Arap milliyetçiliği politikası izleyen parti, diğer muhalif güçlerle (Irak Komünist Partisi, İstiklal Partisi gibi) ortak faaliyetlerden özellikle kaçındı. 1954'te, Komünist Partisi ve İstiklal Partisi'nin parlamento seçimlerine girmek için oluşturduğu "Ulusal Cephe"ye katılmadı. Cephe oluşumunu şiddetle eleşti-

ren Baas, genel seçimlere girmedi. 1955 yılında ise bu tavrını değiştirerek, yeni bir "Ulusal Cephe" kurulması çağrısı yaptı. Aynı yıl yapılan Baas'ın ikinci kongresinde parti başkanına özel yetkiler verildi. 1957'de Baas'a yeni katılımlar oldu.

Baas'ın bu dönemde politik strateji demokratikleşme, Batı'nın askeri planlarının reddedilmesi, Mısır İhtilali'ne sahip çıkılması şeklindeydi. Önceleri General Kasım'ın darbesini destekleyen Baas, Kasım'ın tek adam diktatörlüğüne geçişi ve milliyetçi subayları idam etmesi üzerine, muhalefete başladı.

1957'de Komünist Partisi, Ulusal Demokratik Parti, İstiklal Partisi ve Baas'ın içinde yer aldığı, tüm muhalif grupları kapsayan Ulusal Birlik Cephesi kuruldu. Cephenin gücü şehirlere dayanmaktaydı. Ülkenin kırsal alanı eşit önem taşıyan üç Arap

grubuna bölünmüştü; Merkezde Irak'ın Sünni köylüleri, güneyde Irak'ın Şii köylüleri ve iç kesimlerde ise hem Sünni hem Şii kökenli göçebeler bulunuyordu. Geleneksel göçebe şeflerinin içinden çıkan Sünni ve Şii büyük toprak sahipleri (İngiliz yönetimindeki bağımlı ekonomik gelişmeden çıkar sağlayan kesimler), kırsal alanda siyasal ve ekonomik yansımaları olan bu "parçalanma" ve kopukluk durumundan sonuna kadar istifade ettiler. Bundan dolayı Irak'ın kırsal alanı siyasal gelişmelerin dışında kaldı, gelişmeleri izlemekle yetindi.

Cephe, şehirli kesimlerle ve aydınlarla geniş ilişkiler kurdu. Arap coğrafyalarında, Suriye'de Fransız emperyalizmine, Filistin'de Siyonizme, Mısır'da İngilizlere karşı, yürütülen mücadele, ülkede anti-emperyalist içerikli kavganın gelişmesine güç vermişti. Irak'ta İngiliz sömürgeciliğine, Haşimi monarşisine ve büyük toprak sahiplerine karşı yürütülen mücadele, Arap halklarının mücadelesinin bir parçası olarak görülmekteydi. Cephe, bir

şehir hareketi olarak faaliyet yürüttü ve Mısır örneğinden esinlenerek Irak Ordusu içinde kurulan Özgür Subaylar adlı gizli örgütle işbirliği yaptı.

14 Temmuz 1958'de, General Abdülkerim Kasım ve Albay Abdülselam Arif'in önderliğindeki Özgür Subaylar örgütünün üyeleri tarafından yönetilen askeri birlikler, Bağdat'a girdiler. Hükümet binasını ve kraliyet sarayını kısa zamanda kontrol altına aldılar. Kral Faysal ile Nuri El-Said'in de içinde bulunduğu kraliyet ailesinden ve bürokrasinden 200 kişi öldürüldü.

Böylece emperyalizm Ortadoğu'da piyonu gibi hareket eden Irak monarşisi kanlı bir darbeyle yıkıldı. Yerine milliyetçi cuntacılardan oluşan bir hükümet kuruldu. Başkanlığa General Kasım getirildi.

Irak'ta monarşinin devrilmesi, emperyalist güçlerin Ortadoğu'daki çıkarları açısından son derece olumsuz bir gelişmeydi. İngiltere ve ABD, Irak'taki politik gelişmeye müdahale etmek için harekete geçti. 15 Temmuz'da Amerikan birlikleri Lübnan'da karaya çıkarıldı. 17 Temmuz'da İngiliz birlikleri Ürdün'e girdi. Irak'ın açık işgali, halkın monarşinin yıkılmasından dolayı yaşadığı çoşku ve savaşma azmi, Asya ve Afrika uluslarının Irak halkının mücadelesine verdikleri büyük destek ve gelişmeyi kendi reel politik çıkarları açısından olumlu değerlendiren Sovyetler Birliği'nin girişimleri sonucu engellendi.

Irak'a bağımsızlık hakkı verilmişti, fakat bu statü önce İngiliz, ardından Amerikan hegemonyasının devamı içeriğindeydi.

Irak esas olarak 1958'de milliyetçi askerlerin darbesinden sonra, gerçek anlamda bağımsız bir devlet statüsü kazandı.

Ülkede önemli demokratik reformlar yapıldı. Cumhuriyet ilan edildi. Anayasal düzenlemelerle, Arap ve Kürtlere eşit hak-

lar tanındı. Kürtlerin ulusal varlığı kabul edildi. Kürdistan Demokratik Partisi-KDP'nin faaliyetlerine ve Sovyetler Birliği'nde sürgün yaşayan Barzani'nin Irak'a dönüşüne izin verildi. Komünist Partisi dahil diğer tüm partilerin faaliyetleri yasallaştırıldı. Eylül 1958'de toprak ağalarının topraklarını sınırlayan tarım reformu yasası kabul edildi. Mart 1959'da Irak hükümeti, Bağdat Paktı'ndan ayrıldığını resmen açıkladı. Irak'ın petrolünü işleten çokuluslu Irak Petrol Şirketi'ni imtiyaz bölgeleri millileştirildi. Sovyet yardımlarının katkısıyla sanayileşme yönünde adımlar atıldı, dış ticaret kamulaştırıldı.

Mart 1959'da, Komünist Partisi ve Baas'ın siyasal etkisinin artmasına karşı reaksiyoner bir tavır içine giren milliyetçi Albay Şavvaf'ın liderliğinde Musul'da başlatılan ayaklanma, Irak'ta yeni bir sürecin başlangıcını işaretledi. Hükümet, ayaklanmayı büyük bir şiddetle bastırdı. Çatışmalarda beş bine yakın kişi yaşamını yitirdi. Kasım hükümeti, ayaklanmayı gerekçe göstererek, tüm yurtsever güçlerin birleşmesini ve kitlelerin desteğini sağlamayı hedefleyen politikaları terk edip, Birleşik Ulusal Cephe'yi dağıttı. Kasım rejimi hızla Bonapartist bir diktatörlüğe dönüştü. Komünistlerin Kerkük'te Türk ve Kürtleri ayaklanmaya teşvik ettiği gerekçesiyle, Komünist Partisi'ne yönelik tasfiye operasyonu başlattı. Kürt örgütlerini dağıtmaya çalışarak, Kürtlerle savaşa girişti. Bütün bunlar yaşanırken Sovyetler Birliği Ortadoğu'da, ekonomik ve nüfuz alanı açısından stratejik önemde gördüğü General Kasım'ın "tek adam" diktatörlüğüne ekonomik ve diplomatik desteğini sürdürdü.

Rejim otoriter politikalarıyla, toplumsal muhalefeti ezmeye, ekonomik ve askeri başarısızlıkları örtmeye çalıştı. Toprak reformu ve kalkınma planları gerektiği gibi hayata geçirilemedi. Kürt

güçleriyle girilen çatışmalarda peş peşe yenilgiler alındı; diplomatik ilişkilerde bir dizi tıkanıklıklar yaşandı.

General Kasım'a karşı, Baas kaynaklı bir dizi operasyon gerçekleşti. 1959'da bir darbe girişimi oldu. Adından ileride çokça söz ettirecek Saddam Hüseyin de darbe sırasında General Kasım'm infazıyla görevli suikastçıların arasında yer aldı. Darbenin başarısızlıkla sonuçlanması karşısında Saddam Hüseyin bacağından yaralı bir vaziyette Irak'tan kaçtı. Önce Suriye'ye, oradan da Mısır'a geçti. Baasçıların ikinci darbe girişimi 1962 senesinde gerçekleşti. Bu girişim de başarısızlıkla sonuçlandı.

8 Şubat 1963'te, Ali Salih önderliğinde Nasırcı ve Baasçılar tarafından gerçekleştirilen darbeyle, General Kasım diktatörlüğü yıkıldı. Kasım ve yakın çevresi asıldı. İktidarı ele geçiren Baas Partisi'nin sağ kanadı, gerici bir rejim kurma çalışmalarına girişerek, demokratik güçlere karşı bir terör kampanyası başlattı. Kurulan Baas parti milisi, sendikalara, diğer kitle örgütlerine ve Komünist Parti üyelerine yönelik yoğun saldırılarda bulundu.

Kasım yönetiminin bütün izlerini silmeye çalışan Baasçılar, darbe sırasında Kürtlerin nötr kalmasına karşılık, Kürtlere özerklik verdiler. Fakat bu uygulama sözde kaldı. Kürtlere yönelik baskılar artırıldı. Kürt güçleriyle çatışmalar yeniden alevlendi.

Diğer yandan, aynı tarihlerde (Mayıs 1963'te) Suriye'da Baasçıların iktidara gelmesiyle iki ülkenin arasında hızlı bir yakınlaşma süreci başladı. Mısır'ın da dahil edileceği bir federasyon çalışmalarına girişildi. Suriye ile Mısır arasındaki anlaşmazlıklar bu projeyi başarısız kılsa da, Irak ile Suriye yakınlaşması sürdü. Baas Partisi içinde de sular durulmuyordu, kısa bir zaman sonra parti içinde bölünmeler yaşandı. Nasır taraftarları da izlenen

ulusal ve uluslararası politikalardan rahatsızlık duymaktaydı. Nasırcılarla, Baasçılar arasında sorunlar çatışma noktasına vardı.

Bu arada, dış ticaret serbestleştirildi, çokuluslu Irak Petrol Şirketi'yle ilişkiler düzeltilerek, eski imtiyazlarının korunması yönünde çalışmalar yapıldı. Baas'ın faşizan, şoven eğilimleriyle birlikte tasfiyeci ve terör politikaları kitlelerle bütünleşmesini engelledi. Baas Partisi ekonomik anlamda burjuvazinin yararına düzenlemelere girişse de, hem burjuvazi hem de feodal egemen güçler tarafından onaylanmadı. Bu güçler Baas iktidarına karşı tepkili ve mesafeli oldu.

17 Ekim 1963'te Mareşal Abdülselam Arif tarafından gerçekleştirilen darbeyle, Baas Partisi iktidardan düşürüldü. Darbeden hemen sonra Arif cumhurbaşkanı oldu.

Arif, sivil muhafızları dağıtarak, bütün gücü elinde topladı. Bütün partiler kapatıldı. İslami söylem öne çıkarılarak, Mısır örneğine benzer Arap Sosyalist Birliği kuruldu. Birliğin tek parti olarak faaliyet göstermesine izin verildi. 1964'te çıkarılan geçici anayasayla tek parti diktatörlüğü meşrulaştırıldı.

Arif, İslami muhalefete tavizler vererek onları susturmaya çalıştı. Uluslararası şirketleri millileştirme politikası izledi. Nasır'ın da girişimiyle Kürtlerle ateşkes imzaladı. Mısır'la ekonomik ve askeri ilişkileri geliştirdi.

Fakat ülkenin yaşadığı sorunlar, Arif döneminde yoğunlaşarak sürdü. Özellikle Kürt sorunu yakıcılaştı, büyük askeri harcamalara karşın Kürt güçleriyle yaşanan çatışmalarda ağır yenilgiler alındı.

1964 yılında millileştirme/kamulaştırma programını, burjuvazi tepkiyle karşıladı. Değişik sınıfsal kesimler ve tabakaların bir türlü desteğini kazanamayan Arif, reformcu- kamucu ekono-

mik programını terk etmek zorunda kaldı.

Birçok darbe girişimini anlatan Arif, 1966'da uçağına konulan bomba sonucu öldürüldü. Yerine kardeşi Abdurrahman Arif geçti.

Abdurrahman Arif hükümeti, siyasal dengeler üzerinde inşa edildi. Kürt unsurların yanında Nasırcılarla, Baasçıların sağ unsurları hükümette görev aldı.

Yine de Abdülselam Arif döneminden kalan sancılar şiddetlenerek sürmekteydi. Kürt sorunu yanında, hükümeti oluşturan siyasi güçler arasındaki iktidar savaşları sürüyor, ülkede kaotik bir durum yaşanıyordu.

1967'de Arap-İsrail savaşının başlamasıyla Irak, Mısır ve Ürdün ittifakının içinde yer aldı. Bir taraftan Arap-İsrail savaşının başlaması, diğer taraftan millileştirilen imtiyaz bölgelerinin yeniden yabancı şirketlere açılması, özellikle üniversite gençliği temelinde anti-emperyalist bir muhalefetin gelişmesine yol açtı.

Her ne kadar, yabancı şirketlere verilen arama izniyle petrol üretiminin artışı sağlansa da (1967'de Irak'ta 60 milyon ton petrol üretilmekteydi ve bu oran Irak'ı Ortadoğu'nun dördüncü büyük petrol üreticisi konumuna getiriyordu) bunun siyasal yansımaları oldukça olumsuzdu. 1967 savaşında Arapların yenilgisi, ülkede siyasal tansiyonu artırdı.

Bu koşullarda Nasırcılar ve Baasçılar hükümetten çekildi. Artık Abdurrahman Arif hükümeti güçsüzleşmiş ve fiilen çökmüştü.

Irak'ın siyasal geleneklerine ve tarihine yabancı olmayan, yeni bir darbenin yaşanması da kaçınılmazdı. Beklenen darbe, 17 Temmuz 1968'de gerçekleşti.

Arif rejimi, Baasçı bir cunta tarafından devrildi. Arif, Lond-

ra'ya kaçarken, üç general; Bekr, Takriti ve Ammar ile dört albaydan oluşan Devrim Konseyi başa geçti. Devrim Konseyi'nin başkanlığını General Bekr yapmaktaydı. Darbede önemli rol üstlenenlerden biri de Saddam Hüseyin'di. Bekr, daha sonra devlet başkanlığına getirildi. Saddam Hüseyin de devlet başkanı yardımcılığı görevini üstlendi.

FAŞİZAN VE ŞOVEN KARAKTERLİ BİR REJİM: BAAS DİKTATÖRLÜĞÜ

Baasçılar gerçekleştirdikleri darbeyi "Ak Devrim" olarak adlandırdı. General Bekr, Baas'ın sağ kanadında yer almaktaydı. Kurulan hükümet de ağırlıklı olarak Baas'ın sağ kanadından oluştu. Yeni hükümet, burjuvaziyle uzlaşma yanlısı politikalar izlemekteydi. Bunun bir sonucu olarak da "Irak'ta sosyalizmin başarısızlığa uğradığını" ileri sürerek, Nasırcılara ve sol kanat Baasçılara karşı bir tasfiye operasyonu başlattı.

Ne var ki, 1963 darbesinden sonra, örgütsel olarak reorganizasyona giren Baas'ın sol kanadı, güçlü, merkezi ve hiyerarşik bir örgütleme yaratmıştı. Parti milisi ve ordu içinde gücünü pekiştirmiş, örgütlenmesini yaymıştı. Sağ kanat Baas iktidarının daha birinci yılı doğmadan, sürece müdahale ederek, Temmuz 1969'da bütün iktidarı ele geçirdi.

Baas'ın sol kanadı, gizli polis örgütü ve parti milisleri aracılığıyla toplumun tüm gözeneklerini denetleyen otoriter bir rejim kurdu. Devletin istihbarat örgütlerinin faaliyetleriyle, yoğunlaştırılmış şiddet politikaları bir arada yürütülerek, korkunun kitleselleşmesi sağlandı. Özellikle Saddam Hüseyin, geniş ve etkili bir gizli polis ağı örmede son derece belirleyici bir rol üstlenmişti.

Baas Partisi mutlak egemenliğini anayasayla güvence altına

aldı. Devrim Konseyi, yürütme erkini elinde tuttu. Yalnızca parti üyelerinin üye olduğu konsey bir yanıyla Baas'ın kadro partisi olma özelliğiyle kesişiyordu. Devrim Konseyi yürütme erkinin yanında fiili olarak yasama erkini de kontrol etmekteydi. Devlet başkanı, konsey içinden seçiliyordu ve konsey önemli politik sorunlara merkezi biçimde karar veriyordu. Konsey, bir yanıyla Hasan El Bekr'in ve Saddam Hüseyin'in egemenliklerinin bir aracı gibi faaliyet yürüttü.

Başkanlık sistemi kurularak, bütün yetkiler El-Bekr'in elinde toplandı. Fakat gerçek gücü elinde tutan, parti milisine, gizli polis ve orduya hâkim olan Saddam Hüseyin'di.

Sol kanat Baascıların iktidarı kontrol etmeleriyle birlikte Irak'ta burjuvazi dahil, tüm muhalif güçlere; Şiiler, Kürtler, Komünistler, Nasırcılar, sağ Baasçılara yönelik tasfiye operasyonları yapıldı. Darbe sonrasında kurulan "devrim mahkemeleri" bu operasyonların yürütücü mekanizması olarak çalıştı. Gündelik yaşamın bütün alanlarını kontrol eden bir örgütlenme ve istihbarat ağıyla faşizan ve baskıcı bir rejim inşa edildi.

Sendikalar ve diğer demokratik örgütlenmelerin özerk bir konumda faaliyet yürütmesine izin vermeyen Baas rejimi, Kürt halkına ve Irak'taki en büyük dinsel topluluk olan Şiilere yönelikle de ayrımcı ve baskıcı politikalar izledi.

Baas rejimi, iktidarını salt muhalefeti ezmek üzerine kurmadı, aynı zamanda halkın yaşam standardını yükselten bazı adımlar da attı.

1958 yılında toprak dağıtımı şeklinde gelişen toprak reformu, 1960-1970 yılları arasında ilerletilerek derinleştirildi. Tarımda feodal büyük toprak mülkiyeti, devlet mülkiyetine geçirildi. Tarımda mülkiyet ilişkilerindeki bu değişimin temel hedefi; tarımsal üretimi makineleştirmek ve kapitalist ilişkileri geliştir-

mekti. Devlet ayrıca köylüleri kooperatifler etrafında örgütledi. Bu düzenlemeler kısa zamanda sonuç verdi ve tarımsal üretimde büyük artış yaşandı.

Sanayi alanında da benzer uygulamalar gerçekleştirildi. Sanayide devletin payı yüzde 80'e yükseltildi. En önemli adımlardan biri de Mayıs 1972'de çokuluslu Irak Petrol Şirketi'nin bütün tesislerinin millileştirilmesi oldu. Petrolün işletilmesi Irak devletine ait bir şirket tarafından gerçekleştirilmeye başlandı. Baas rejimi, devletin petrole bağımlılığının uzun vadede azaltılmasını, sanayide farklı sektörlerin geliştirilmesini ve devletin yönlendirmesiyle temel ihtiyaçlara yönelik üretimin artırılmasını hedefledi. Bu amaçla ihracata yönelik yatırımlar desteklendi. Katı bir devlet kapitalizmi modeline uygun bu ekonomik-politikalar, Irak ekonomisinin petrole bağımlılığını azaltmasa da döviz rezervlerinde büyük artışlar sağladı. Sanayide dev büyüme oranına karşın, petrol ihracı başlıca gelir kaynağı olmaya devam etti.

Bu süreçte Baas rejiminin Sovyetler Birliği'yle flörtü gelişti. Rejime Batılı devletler mesafeli yaklaşırken Sovyetler Birliği Irak ordusunun reorganizasyonu ve silahlarının modernleşmesi doğrultusunda önemli yardımlarda bulundu. Askeri yardımları, Sovyetler'in iki kutuplu dünyada kendi nüfuz ve ekonomik alanlarını korumak ya da geliştirmek amacıyla teorileştirdiği (enternasyonalizmden öte nasyonalist bir içeriğe sahip olan) "kapitalist olmayan yoldan gelişme" tezi gereği, bir dizi ekonomik yardım izledi. Baas rejimi, bütün faşizan ve şoven uygulamaları göz ardı edilerek desteklendi. Irak'ın Sovyetler Birliği ve COMECON* ülkeleriyle işbirliği arttı.

---

*) İçinde "sosyalist bloka" bağlı ülkelerin yer aldığı, Sovyetler Birliği'nin denetimindeki uluslararası ekonomik örgüt.

1970'lerin başında petrol fiyatlarının yükseliş trendine geçmesi, Irak'ın Sovyetler'e ekonomik ve askeri bağımlılığının azalmasına yol açan olanaklar sağladı. Baas rejimi elde ettiği petro-dolarlar sayesinde daha rahatlamış, egemenliğini daha sağlam temellere oturtmuş ve bu finansal güçle Batılı devletlerden rahatça sanayi ürünleri, hatta silah alabilecek "manevra" kabiliyetine ulaşmıştı. 1975'te Irak, satın aldığı malların, savaş sanayi dışında yüzde 46'sını Batı Avrupa ülkelerinden, yüzde 10'unu ABD'den ve yüzde 8'ini de COMECON üyesi ülkelerden sağlıyordu.

Petro-dolarların ülkeye akmasına karşılık, Baas rejimi üretken olmayan alanlara ya da prestij mahiyetindeki dev projelere yatırımlar yaptı. Halkın yaşam standardında ancak nispi bir iyileşme sağlandı. Bunun yanı sıra ekonomik gelişme sürecinden, özellikle Kürtler ve Şiiler fayda sağlayamadı. Aksine ekonomik ve toplumsal koşulları giderek kötüleşti. Etnik ve dini temelli ayrımcılık ve baskı şiddetlendirildi.

Şiilerin ve Kürtlerin öteden beri devlet aygıtının dışında tutulma politikası, Kürt bölgelerinde Arap milliyetçiliğinin dayatılması, Şiilerin "İran yayılmacılığının bir unsuru" ve potansiyel tehlike olarak görülmesi, Şiilerin ve Kürtlerin Baas rejimine karşı ciddi muhalefetlerine neden oldu.

ETNİK VE DİNİ BİR MOZAİK: IRAK

Irak Anasayası Kürtlere ulusal haklarını tanımakta ve tüm yurttaşların din özgürlüğünü güvence altına almaktaydı. Fakat bu hükümlerin hepsi kâğıt üzerindeydi.

General Bekr ve Saddam Hüseyin'in 1968 darbesinden sonra, ilk adımlarından biri Kürtlere karşı savaş açmak oldu. Kürtler Baas'ın baskılarına boyun eğmedi. Bunun üzerine, Baas yönetimi Mart 1970'te Barzani'yle bir anlaşma imzaladı. Anlaşmada Kürtlerin ayrı bir ulus olarak varlığı tanınıyor, Kerkük de Kürt bölgelerine dahil edilerek, Kürtlere "ademi merkeziyet ve yerel yönetim" hakkı veriliyordu. Ayrıca Kürtçe ve Arapça Kürt bölgelerinde resmi dil olarak kabul edildi. Cumhurbaşkanı yardımcısının Kürt olmasının yanı sıra, parlamentoda Kürtlerin nüfuslarıyla eşit oranda temsil edilmeleri güvence altına alınıyordu.

Ne var ki anlaşma pratik olarak hiçbir zaman hayata geçirilmedi. Baas rejimi, anlaşmanın Arap hegemonyasını kıracağını düşündüğünden, çeşitli bahaneler ileri sürerek anlaşma hükümlerini yerine getirmedi. Kürtler ise özerklik taleplerini ısrarla savundular.

1971'de İran'la Irak arasında sınır anlaşmazlığından kaynaklanan bir çatışma zemini doğdu. İran Basra Körfezi'nde, stratejik önemde üç adayı işgal etti. Irak hükümeti bu durumu bahane

edip, "İran milliyetçisi" diye suçladığı 50 bin Kürt ve Şii'yi sınır dışı etti. Sınır dışı edilenlerin yüzde 80'ini Kürtler oluşturuyordu. Bu adımı, Irak gizli servisleri aracılığıyla yapılan Barzani'ye yönelik suikastler izledi.

1972 yılında Sovyetler Birliği'yle imzalanan "dostluk ve işbirliği" antlaşması, Irak'ın ABD nüfuz alanından dönemsel olarak çıkmasını beraberinde getirdi. Bu anlaşmanın Irak siyasal alanına yansıması uzun sürmedi. Irak Komünist Partisi, Pro-sovyetik çizgisinin doğal sonucu olarak, 1961'de kurulan ve 1963'te beri Komünist Parti'nin içinde yer aldığı Kürt Devrimci Ordusu'ndan çekildi. Baas'ın "İlerici Ulusal Cephe" oluşumunun içinde yer aldığını açıkladı. Bu durum KDP'yi İran ve ABD'ye daha fazla yaklaştırdı. Baas rejimi, Mart 1970'ten beri gündemde olan ve görüşmelerin yürütüldüğü özerklik tartışmalarından çekildi. Savaş politikalarına ağırlık verdi. Sovyetler'in Baas rejimini koşulsuz desteklemesi, ülke içinde uygulanan bazı ekonomik politikalar, Baas'ın uluslararası kamuoyu nezdinde, trajik bir yanılsamanın göstergesi olarak anti-emperyalist bir imaj kazanmasını beraberinde getirdi. Irak'taki ilerici güçlerin büyük bir bölümü de bu yanılsamanın "çekim gücüne" kapılarak Baas'la ve "İlerici Ulusal Cephe"yle ilişkilerini güçlendirdi. Buna karşılık, Barzani ve KDP ilerici Arap ve Irak güçlerinden koparak ya da ayrışarak ABD ve İran'ın güdümüne girdi ve bu ülkelerden aldığı askeri mühimmat desteğine dayanır oldu.

Irak'ta ilerici güçler arasında yaşanan ayrışma, Kürt hareketinin bölgede hegemonik devletlerin güç ilişkilerine eklemlenmesiyle sonuçlandı. Bu durum Saddam Hüseyin'e, KDP'yi iyice sıkıştırma ve tecrit etme olanakları sağladı.

Saddam Hüseyin bu koşullarda Kürtlerin onayını almadan,

Baas denetiminde bir "özerklik" planını devreye soktu. Ülkedeki siyasal yapılanmaların geleceğini kendine biat etmenin bir yansıması olan, "İlerici Ulusal Cephe"nin içinde yer almakla sınırladı. Ulusal Cephe'ye onay vermeyen bütün siyasal yapılanmaları yasadışı ilan etti. Bu yapıların başlıcaları, KDP, Irak Komünist Partisi (Merkezi Önderlik Hizbi), Baas Partisi–Sol Kanadı'ydı.

Bu tavır aynı zamanda Irak devletinin Kürtlere yeni bir savaş açması anlamına geldi. KDP bu savaşta ağır bir yenilgi aldı.

Yenilgi KDP içinde ciddi çelişkiler ve sorunlar yarattı. Parti önderliğinin, bütün özerklik ve bağımsızlık taleplerine rağmen, ABD'nin bölgeye ve Irak Baas rejimine karşı geliştirdiği politikaların bir aracına dönüşmesi, bütün askeri gücünü İran'dan ve ABD'den karşılaması ve bağımlılığının derinleşmesi, hareketin meşruluğunu sorgulatıcı bir noktaya getirdi.

1976 yılına kadar bir sessizlik dönemi yaşayan Kürt muhalefeti, bu yıldan sonra yeni bir canlanma içine girdi.

Yaşananlar, Kürt muhalefeti içinde yeni siyasal yapıların doğmasına yol açmıştı. Marksist-Leninist bir çizgiyi savunduğunu iddia eden Kürdistan Yurtsever Birliği-KYB, Talabani önderliğinde kuruldu. KYB'nin merkezi Şam'dı.

KYB, eski KDP yönetimini "aşiret ilişkilerine" dayanmak, politikada bu yöntemleri kullanmak ve emperyalizmin güdümünde olmakla eleştiriyordu. Eleştirilerin salt taktiksel bir içerikten öte, sınıfsal bir eksende olduğu gözlenmekteydi.

Irak-İran savaşı her ne kadar coğrafyada güç kaymalarına yol açsa da, Kürt muhalefetinin geleceği açısından olumlu sonuçlar doğurmadı. Savaşın 1988'de bitmesiyle, Saddam Hüseyin askeri olarak yeniden toparlandı ve ülke içinde iktidarını pekiştirme-

nin bir göstergesi olarak, Kürtlere karşı savaş açtı. Kürt muhalefeti bu savaşta da ağır bir yenilgi aldı.

Baas rejiminin özel politik baskı uyguladığı kesimlerden biri de Şiiler'di. Şiiler Irak'ın kuruluş döneminden itibaren devlet erkinden bilinçli olarak uzak tutulmuştu.

Irak'ta egemen çevreyi oluşturan Sünniler, Şiileri iktidarlarına yönelik bir tehlike olarak algıladı ve hiçbir zaman güven duymadı. İktidarı kendi ellerinde toplayan Sünniler, izledikleri ayrımcı politikalarla devlet yönetimi ve ordu hiyerarşisi içindeki kilit noktalara Şiilerin gelmesine izin vermedi.

Şiiler, hem izlenen ayrımcı ve baskıcı politikalardan dolayı hem de inanışlarından (Kayıp 12'nci İmamın geri dönmeden yeryüzündeki yönetimlerin meşruluğunun olmayacağı düşüncesinden) aldıkları güçle, Baas ve daha önceki rejimleri meşru görmediler.

Şii halkı, bu nedenle devlet iktidarına karşı her zaman mesafeli ve gizli bir muhalefet içinde oldu.

Şiiler Irak'ın ulusal devlet olma sürecinde pek fazla rol almadı. Bu süreç ağırlıklı olarak kentli kesimlerin ve orta sınıfların belirleyiciliğinde gelişti. Şiiler coğrafi olarak kırsal alanda yaşamaktaydı ve refah düzeyleri de oldukça düşüktü. Geleneksel işkollarında, marjinal sektörlerde ve tarımda çalışan Şiiler, ancak İngiliz himayesinde yaşanan "modernleşme" adımları içinde ekonomik güç kazandı ve içlerinden bir orta sınıf doğdu. Modern kapitalist ilişkiler içinde bu orta sınıfın gelişmesi ve güçlenmesi iki boyutta kesildi. Bu boyutlardan birincisi; devlet desteğindeki Sünni sınıfların, Şiilerin ekonomik ve toplumsal statü olarak gelişmelerini sistemli olarak engelleme çabalarıydı. (Irak'ta devletin karakteristik özelliğine bağlı olarak sınıf atlama-

nın ve statü kazanmanın yolu, ordu ve devlet içinde önemli yerlere gelmek olarak belirlenmiştir. Bu yerler de Şiiler'e bilinçli olarak kapalıdır.) İkincisi ise; Şii din adamlarının geleneksel otoriteleri kaybetmemek amacıyla uygulamaya çalıştıkları "cemaatten atma, tecrit etme" gibi afaroz politikalarıydı.

Şii cemaati için yeryüzündeki meşru bir yönetim, ancak iktidarda Şii ulemanın bulunmasıyla mümkündü. Ulema ağırlıkla Kerbela ve Necef gibi kutsal şehirlerde yaşamaktaydı. Tarihsel olarak (İran ulemasından farklı bir biçimde) Irak Şii uleması devlet üzerinde önemli bir etki yaratamadı. Her ne kadar İranlı din adamlarıyla sıcak ilişkiler kurulsa da (Humeyni Şahlık rejimine muhalefetinden dolayı yaşadığı sürgün hayatının bir dönemini Irak'ta geçirmesi gibi), din adamları ve kurumları arasında yeterli bağ ve örgütlülük yaratılamadı.

1940'lı yılların ortalarında Şiilerin siyasal tercihlerinde önemli değişikler yaşandı. Irak'ta "modernleşme" sürecine bağlı olarak ortaya çıkan Şii orta sınıfı ve hızla gelişen kentlerin çevresini saran varoşlarda yaşayan Şiiler, siyasal olarak Baas'ın sol kanadı ve Irak Komünist Partisi'ne yöneldi. Şiilerin İslami karakterli siyasi yapılardan, laik partilere ve bunların içinde radikal sol kabul edilebilecek siyasal yapılara eğilim göstermeleri, sosyolojik bir durumdu. Komünist Partisi, ulema ailelerinden bile destek görmekteydi.

Bu iki parti Şiilerden aldığı toplumsal destekle güçlendi. 1958'de General Kasım monarşiyi yıkan darbeyi gerçekleştirdiğinde, Irak'taki en önemli siyasi yapılardan biri Baas'ın sol kanadı, diğeri ise Komünist Parti'ydi.

Şii halkı içinde bu iki partinin ağırlığının gelişmesi, Şii ulemasının otoritesini ve egemenliklerini sarsan bir noktaya ulaştı.

Bu nedenle ulema hızla önlem alma ihtiyacı duydu.

İslam devleti üzerine geliştirdiği tezlerle, Şiiler arasında uluslararası düzeyde otorite kabul edilen ve karizmatik bir din adamı olan Ayetullah M. Bakır El-Sadr'ın çevresindeki din adamları, illegal bir Şii partisi olan İslami Dava Partisi'ni kurdu. Ayetullah Sadr'ın "Mecmuatül-İslam Yeğudul Hayat" - Hayata İslam Rehberlik Ediyor adlı kitabı, İslami çevrelerce en önemli eser olarak görüldü. Baas'a karşı her zaman aktif mücadele içinde olan Sadr, "bu partiye üye olmayı caiz görmedi."

Ayetullah Sadr, felsefe, ekonomi, sosyoloji, politika alanlarına yönelik birçok eser verdi. Sadr, toplumsal eşitsizliğin geleneksel ekonomik sektörlerin güçlendirilmesi ve kapsamlı bir reform programıyla aşılabileceğini ileri sürmekteydi. Ayrıca siyasal iktidarın, Şii disiplinine uygun olarak din adamlarının elinde ve egemenliğinde olmasını savunmaktaydı. Dava Partisi'nin politik programının ve stratejinin oluşumunda belirleyici katkıları oldu.

Dava Partisi'nin politik programı aşamalı bir stratejiyi içermekteydi. Evrimci aşama olarak kabul edilebilecek dönemde, İslami ajitasyon ve propaganda belirleyiciydi ve "Halkın gerçek İslam'ı tanıması ve benimsemesi" hedeflenmekteydi. Bu aşamanın tamamlanması ve İslami nüfuzun sağlanmasıyla birlikte, politik iktidarın alınmasına yönelik faaliyetler öne çıkarılacaktı. Devrimci dönem kabul edilebilecek bu süreçte, bir İslam cumhuriyetinin kurulması temel hedefti. Halkın gerçek kurtuluşunun İslami toplumun yaratılmasıyla mümkün olacağı ileri sürülmekteydi. Benzer bir sürecin İran'da yaşanması, stratejinin ne kadar reel bir içerikte olduğunu göstermekteydi.

Parti, faaliyetlerini illegal düzeyde yürütmekteydi ve ilk kuruluş döneminde Şii halkı üzerindeki etkisi oldukça zayıftı. Bu-

na karşın laik partilerin ve "radikal" sol yapıların Şiiler üzerinde belirleyici bir ağırlığı vardı.

Haşimi monarşisinin ve ardından gelen yönetimlerin, kendi rakiplerine ya da muhaliflerine yönelik acımasız baskı, şiddet ve tasfiye politikası laik partilerin, özellikle de Komünist Partisi'nin etki gücünü kırdı. Bu partilerin büyük çoğunluğu örgütsel olarak darbeler aldı ve kitleler içinde nüfuzları hızla azaldı. Şiiler, bu dönemde, özellikle korunma reflekslerinin bir sonucu olarak Komünist Partisi'nden uzaklaştı ve içe kapandı. Henüz sistemli bir baskıya uğramayan cemaat ilişkileri ve geleneksel örgütlenmeler, Şii yığınlar için yeni bir çekim merkezi olmaya başladı. Aktivistler, Dava Partisi ile ilişki kurdu. Bu arada Komünist Partisi'nin kitle temelini giderek kaybettiği gözlemlendi. Partinin, 1973 yılında Baas hükümetinin toplumsal ve siyasal hegemonyasını yaymak için geliştirdiği "İlerici Ulusal Cephe"ye iştirak etmesi, hızla sonunu hazırladı. Pro-sovyetizmin bir uzantısı olan bu yönelim, partiyle Şii halkı arasında kapanmaz bir mesafenin açılmasına neden oldu. Dava Partisi ise örgütsel gücünün doruklarına ulaşıyordu.

Parti 1970'lerin ortalarına doğru, kitle gösterileriyle Baas rejimini sıkıştırmaya başladı. Dinsel ritüeller, kitle gösterilerinin zemini olarak kullanıldı. Şii halkı, böylece hem mezhep olarak varlığını ortaya koyuyor hem de hükümetin ayrımcı ve baskıcı politikalarını protesto ediyordu. 1977 yılına kadar süren kitle hareketinin kabarışı, Baas rejimini harekete geçirdi. Yoğun bir şiddet dalgasıyla Şii muhalefetinin bastırılması hedeflendi. Gösterilere katılan yüzlerce kişi tutuklandı, yakalanan Şii önderlerinin büyük kısmı idam edildi. Irak'ta sürgün bulunan Humeyni, sınır dışı edildi.

İran Devrimi'ne kadar Şii hareketi bir geri çekilme sürecine girdi. Şii radikalizminin İran'daki başarısı, Irak'ta da etkilerini gösterdi. Bir kitle hareketine dönüşen muhalefet, İran tarafından yoğun bir biçimde desteklendi. Dava Partisi ve bazı illegal Şii örgütleri, bu dönemde önemli bürokrat, ordu ve polis üst düzey görevlerine yönelik suikast ve bombalamalarla öne çıktı. Kitlesel yürüyüş ve gösteriler yaygınlaştı. Rejim bu eylemleri kanla bastırdı ve çıkardığı yasayla, Dava Partisi üyesi olan, düşüncelerini yayan, yardım eden herkesin ölüm cezasına çarptırılacağını ilan etti. Yoğun tutuklama ve gözaltına alma operasyonlarına girişti. En önemli din adımı Ayetullah Sadr da tutuklananlar arasındaydı. Sadr, düzmece bir mahkemede yargılanıp, kız kardeşi Bintül-Hüda'yla birlikte idam edildi (1980). Ayetullah Sadr son vasiyetinde taraftarlarına şöyle sesleniyordu: "İslam ümmeti, kanımızın dökülmesinden başka bir şeyle harekete geçmeyecektir."

Sadr'ın öldürülmesi, Şii halkı için birleştirici ve karizmatik liderinin kaybedilmesi anlamına geldi. Şii hareketi Sadr sonrasında bir dağınıklık içine girdi. Hiçbir din adamı Sadr'ın misyonunu yüklenemedi.

Irak'ta önemli azınlıklardan biri de Türkmenlerdir. Irak'ın devlet olarak kurulmasıyla, Türkmenlere karşı baskı uygulanmaya başlandı. Özellikle Kasım döneminde baskılar daha da sistematik hale geldi. Kasım rejiminin yıkılmasından sonra da baskı, şiddet ve asimilasyon politikaları kesintisiz devam etti. Baas döneminde asimilasyon politikaları, nüfusun azaltılması ve çeşitli biçimlerde ambargo koyma gibi taktiklerle sürdürüldü.

Türkmenlerin bulunduğu coğrafyanın, petrol havzası içinde olması ve bölgeyi kontrol etme merkezlerinden biri olarak stratejik bir önem taşıması, Irak devleti kadar, coğrafyada söz sahi-

bi olmaya çalışan tüm devletlerin dikkatlerini bu alana odaklamıştır. Irak petrollerinin esas olarak Musul havzasından çıkarıldığı bilinse de, özellikle Türkmenlerin yoğun yaşadığı Kerkük şehrinin çevresinde de önemli petrol yataklarının bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır.

İKTİDAR OYUNLARI İÇİNDE KAYBOLAN BİR APARAT: IRAK KOMÜNİST PARTİSİ

Irak Komünist Partisi, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da ekonomik ve nüfuz alanlarını koruma ve geliştirme stratejisine bağlı olarak hareket etti. 1973 yılında kurulan "İlerici Ulusal Cephe"nin içinde yer aldı. Baas rejimi, Komünist Partisi'ni hükümet ortağı yapsa da, asıl hedeflenen, hareketin nötralize edilmesiydi. Parti, iktidarda "iktidarsız" bir unsur olarak yer aldı. Baas Partisi bu taktiğe Kürt hareketi karşısında yaşadığı sorunlar ve bu hareketi tasfiyeye yönelik operasyonlarının bir parçası olarak başvurmuştu. Sovyetler Birliği'nin aktif ekonomik ve askeri desteğini alan Baas rejimi, otoritesini pekiştirince baskıcı yüzünü tekrar gösterdi.

1974'ten sonra Baas'ın dışında her türlü politik faaliyete yasak getirildi. Irak'la İran arasında imzalanan Cezayir Antlaşması'nm gereği olarak, Şahlık rejimi Kürtlere yaptığı yardımı kesti. Bu durum, Baasçılara inanılmaz olanaklar yarattı. Irak ordusu, Kürt bölgelerine yıldırım harekâtı düzenleyerek, Kürt direnişini acımasızca ezdi. En etkili muhalefet gücünün böylece dağıtılmasıyla, rejim rahatladı ve ülke içinde tüm muhalif yapıların tasfiyesi yönünde operasyonlara girişti.

Baas'm iktidar tekelini mutlaklaştırdığı bu süreçte, Komünist

Partisi bir aksesuvar olarak hükümet içinde tutuldu. Baas, bir taraftan Komünist Partisi'ni sistemli olarak güçsüzleştirip, politikalarının suç ortağı yaparken diğer taraftan, uluslararası boyutta Sovyetler Birliği'yle girdiği ilişkilerin sarsılmamasına dikkat ediyordu.

Mayıs 1978'den sonra rejim komünistlere yöneldi. Ordu içinde politik faaliyet yürüttükleri gerekçesiyle 30'a yakın komünist idam edildi. Baas kirli savaş politikalarıyla hareket etti. Sürgün, işkence ve idamları, kayıplar izledi. 1978-1979 yılları içinde binlerce kişi tutuklandı, iki yüze yakın komünist idam edildi. Vahşet acımasızca sürüyordu. 1979'un ilk aylarından 2 bine yakın komünist ve Kürt "kaybedildi." Komünist Parti, uluslararası güç ilişkileri içinde kullanılan bir aparata dönüşmenin ve ülke özgünlüğünden uzaklaşmanın yarattığı trajediyi yaşıyordu.

İnsan avından kurtulabilen, komünistler ya yurtdışına ya da Kürtlerin yaşadığı kuzeydeki dağlık bölgelere kaçtılar. İktidar oyunlarının etkisiz bir unsuru olan Komünist Parti, Irak'ta siyasal varlığını böylece yitirdi. Benzer gelişmeler Suriye ve Mısır'da da yaşandı.*

---

*) Irak Komünist Partisi'nin ilk Genel Sekreteri Hıristiyan kökenli Yusuf Salman Yusuf'tur. (1941-1949) Parti, kurulduğu andan itibaren faaliyetlerini illegal düzeyde yürüttü. Haşimi monarşisinin ağır baskılarına maruz kaldı. Yusuf, diğer komünist liderlerle 1947 yılında tutuklandı. 1948'de sömürge rejimine karşı yeterli organizasyondan yoksun ayaklanmadan sonra yeniden yargılanıp gizlice idam edildi. Yusuf Salman Yusuf Arap dünyasında Sovyetler'in İsrail'i tanımasına karşı çıkan tek komünist lider olarak dikkat çekmişti.
1958'de General Kasım'ın darbesiyle Irak'ta monarşinin yıkılması Komünist Partisi için yeni bir dönem oldu. Aynı yıl yapılan seçimlere katıldı. Ne var ki monarşi dönemi kadar olmasa da üzerindeki baskılar sürüyordu.

=>

1963 Baas darbesi Komünist Partisi için bir yıkım anlamına geldi. Partinin tasfiyesi yönünde geniş tutuklama kampanyaları başlatıldı. Genel Sekreter Selam Adil tutuklananlar arasındaydı ve gördüğü işkenceler sonucu yaşamını yitirdi. Parti 1963'ten sonra yeniden illegale geçti. Partinin illegal faaliyetleri 10 yıl sürdü. 1973'te partinin legalleşmesine izin verildi. Bu tavrın alınmasında Kürt hareketine yönelik operasyonların yarattığı sonuçlar etkili oldu. Parti parlamentoya girdi. Hükümette iki bakanlıkla yer aldı. 1979'da Saddam Hüseyin'in siyasi iktidarı kendi tekeline alması ve ABD'yle ilişkilerinin yoğunlaşması, komünist partisi için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Parti yeniden illegale geçti ve bu süreçten 1989'a kadar Kürt örgütleriyle Saddam rejimine karşı silahlı mücadele verdi.

Körfez Savaşı sonrasında sınırlı sayıda silahlı güç kullanan komünist partisi, Irak Kürdistanı'nda legal faaliyet yürütürken, Bağdat, Basra ve Nasiriye gibi kentlerde illegal çalışmalar yapmaktaydı. Irak Komünist Partisi ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden sonra Geçici Hükümet'te yer aldı. Bir bakan vererek hükümeti destekledi. ABD işgalinin açıkça onayı anlamına gelen bu tutum, uluslararası sol tarafından Irak Komünist Partisi'nin Amerikan işbirlikçisi olarak görülmesine neden oldu.

PARTİ MİLİTANI, SÜİKASTÇI VE DİKTATÖR: SADDAM HÜSEYİN

"Ben sadece dik başlar, uzatılmış boyunlar, olgunlaşmış ve kesilmeye elverişli kelleler görürüm. Sakallar ve türbanlar arasından akan kanları görürüm. Doğru yoldan ayrılmadığınız sürece mesele yok demektir. Ama yoldan saparsanız beni pusuda beklerken bulursunuz. Hiçbir hatayı affetmem, hiçbir mazereti kabul etmem. Ey Irak halkı, ey isyan ve ihanetin çocukları; bilin ki ben bir incir gibi kendimi okşatmam. Ben Haccac'ım, Yusuf'un oğluyum, Allah adına ettiğim yemini yerine getiriyorum. İşte isteklerim: İsyanı kesin. Gereksiz toplanmalar, gevezelikler yok artık."

Irak Valisi El Haccac (694)

General Bekr'in 1972'de petrolü millileştirmesi, Irak açısından sıcak yılların yaşanmasını beraberinde getirdi. ABD bu gelişmeye karşı, komplo faaliyetlerine başladı. İran'ı da devreye sokarak, Iraklı Kürtleri silahlandırmaya başladı. 1975 yılında General Bekr'in yardımcısı olan Saddam Hüseyin ile Şah arasında bir antlaşma imzalandı. Cezayir Antlaşması diye adlandırılan bu anlaşma, Irak, İran ve dolayımlı olarak ABD ilişkilerinde bir dizi değişiklik yarattı. Irak, anlaşma gereği Basra Körfezi'nde stratejik önemdeki Şattül-Arap bölgesini İran'a bıraktı. ABD güdümündeki İran monarşisi körfeze açılan bu geçidi kontrol altına

alınca Kürtlere yaptığı silah yardımı ve lojistik desteği kesti. Bu aynı zamanda ABD desteğinin de kesilmesi anlamına geldi.

Şattül-Arap suyolunun İran'ın denetimine bırakılması, uzun vadede sadece Irak'ı zor durumda düşürmesine rağmen, kısa vadede Baas rejimine oldukça önemli olanaklar sağladı. Kürtlere yapılan ABD ve İran desteğinin bitmesi, rejim tarafından Kürt hareketinin kolaylıkla bastırılmasının zeminlerini açtı. Kürtler tarihlerindeki en büyük yenilgilerinden birini aldı. Örgütsel yapıları hızla dağıldı. Ülkede en güçlü muhalif yapıyı etkisiz kılan Baas rejimi, hızla diğer muhalif güçlerin tasfiyesine yöneldi. Şiilere ve komünistlere yönelik bastırma operasyonları sistematik hale geldi. Baas böylece otoritesini kurumsallaştırma şansı buldu. Ne var ki, ülke iç dengeleri açısından önem taşıyan Şii halkına yönelik baskı, Baas Partisi içinde görüş ayrılıklarına neden oldu. Komünist Partisi'ne yönelik şiddet politikaları da bu ayrılıkları derinleştirdi. Şii muhalefete yönelik izlenen politika üzerine odaklaşan ayrışma, devlet başkanı Bekr'le bazı hükümet üyelerini, Saddam'la karşı karşıya bıraktı.

Saddam Hüseyin, 1969'dan beri gölgede kalsa da parti milisini, gizli polisi ve orduyu elinde tutuyor ve "gerçek" iktidarı kontrol ediyordu.

Baas Partisi'nin yönetiminde yaşanan bu ayrışmaya, Saddam'ın gerçekleştirdiği kansız bir darbeyle son verildi. Saddam Hüseyin Temmuz 1979'da yaptığı bu darbeyle, fiili iktidarını resmileştirdi ve başkan oldu.

Baas Partisi'nin bir dönem aktif militanı olan, suikastlara katılan, gizli servisi, parti milisini ve orduyu kontrol edecek örgütsel zekâya ve pragmatizme sahip olan Saddam, artık bir diktatör kimliğiyle ortaya çıkıyor, Irak'ı bir savaş makinesine dönüştürü-

yordu. Baas'ın otoriter ve tahakkümcü, faşizan ve şoven siyasal karakterini en rafine şekilde kendi kimliğiyle özdeşleştiriyordu.

Saddam Hüseyin, devlet terörünü günlük hayatın bir parçası haline getirdi. Irak milliyetçiliğinin savunuculuğunu yaptı. Saddam asıl gücünü toplumun militarizasyonu üzerinde kurdu. Devlet terörü yüceltilmiş kişilik kültüyle beslendi. Saddam Hüseyin, 694'te halife tarafından Irak'a vali olarak atanan El Haccac'a benzetiliyordu. Müşfik bir şef imajı yaratıldı. Öyle ki bu imajı sarsacak her hareket ve söz, hapis, hatta ölümle cezalandırılmaya başlandı.

Toplumun militarizasyonu, gizli servisin olağanüstü güçlendirilmesi ve parti milisinin yaygınlaştırılmasıyla sağlandı. Bütün demokratik örgütlenmeler dağıtılarak, Baas'a bağlı aparatlara dönüştürüldü. Baas üyeliğinde nispi bir artış yaşansa da parti üyeliği toplumun elit kesimi içinde yer alma anlamı taşımaktaydı. Baas'ın 1980'de 25 bin üyesi vardı ve bir kadro partisi özelliği taşıyordu, bir nevi nomenklatura... Nomenklatura, otoriter yönetimin iskeleti işlevi görmekteydi. Bu iskelet, devlet memuru sayısının -içişleri bakanlığı merkezli- hızlı artışıyla beslendi.

Bunların dışında 1979'da zorunlu eğitim yasası uygulamasına geçildi. Kadınların toplumsal yaşamda rolleri arttı. Parti ideolojisine uygun olarak "özgün" bir laiklik anlayışı yerleştirilmeye çalışıldı.

Saddam Hüseyin'in otoritesini kurmak ve kalıcılaştırmak için ilk yaptığı şey, Baas Partisi içinde bir "temizlik" hareketi başlatmak oldu. İktidarını Stalin dönemine benzeterek, her türlü sapmaya karşı demir yumruk politikası izleyeceğini ilan etti. Kendine muhalif olarak düşündüğü Baasçıları öldürterek tasfiye etti.

Arkasından Kürtlere yöneldi. Kürtler üzerinde baskıyı şid-

detlendirerek kendine muhalif en güçlü hareketlerden birini ezdi. 1980'lerin başında İran Devrimi'nin yarattığı moral etkiyle yükselen Şii muhalefetini, değişik taktiklerle etkisiz kılmaya çalıştı. Bir taraftan muhalefetin dini önderi konumunda olan Ayetullah Sadr'a işkence yaptırtarak öldürttü, on bin Şii'yi "İranlı oldukları" iddiasıyla ülkeden sürdü, diğer taraftan birleştirici önderini kaybetmiş Şiileri Baas rejimine entegre etmeye çalıştı.

Oluşturduğu Ulusal Meclis'te Şiilere temsil hakkı verdi. Baas kontrolünde yapılan seçimlerde Şiiler büyük bir başarı kazandı. Seçilen milletvekillerinin aşağı yukarı yüzde 40'ı Şii kökenliydi. Saddam işlevsiz bir parlamentoda Şiilerin yer almasını sağlayarak, rejimle bütünleşmelerini ve radikal Şii hareketlerinin etkisini azaltmayı hedefledi.

Komünistler de bu tasfiye operasyonlarından nasiplerini aldılar. Saddam muhalifi tüm kesimler, yaşanan baskılar karşısında illegale çekildi. Devlet terörüne, karşı terörle cevap verilmeye çalışıldı. Rejimi simgeleyen kurum, kuruluş ve kişilere yönelik sabotaj, bombalama ve suikast eylemleri birbirini izledi.

Saddam Hüseyin'e ve başbakan yardımcısı Tarık Aziz'e birçok kez suikast düzenledi. Saddam Hüseyin her defasında bu suikastlardan canlı kurtulmayı başardı.

Saddam Hüseyin, esas olarak militan Şii hareketlerinin gerçekleştirdiği bu eylemlerin destekçisi olarak gördüğü İran'ı cezalandırmak, İran'ın içinde yaşadığı çalkantıdan -1979 Şubat Devrimi'nin ancak ilk altı ayından sonra Humeyni önderliğindeki İslami hareket toplumsal denetimi sağlayabildi. Bu süreç İran'da devrim ve karşı devrim süreci kabul edildiği kadar, bir iç savaş süreci olarak da görülebilir- yararlanmak, yıpranan imajını ve meşruiyetini sağlamak amacıyla 22 Eylül 1980'de İran'a saldır-

dı. Savaşın yarattığı atmosferle, halkın büyük bir bölümünü kendi hedeflerine angaje etti. Milliyetçilik ve şovenizm dalgası, halkın kolektif bilincine yerleşmiş olan, Arapların Perslere karşı binli yılların başında kazandığı büyük zaferin yeniden tekrarlanması "hayalinin" harekete geçmesini sağladı. Saddam Hüseyin özellikle İran'ın içinde bulunduğu şartlardan dolayı "kolay" bir zafer bekliyordu. Ama gelişmeler hiç beklendiği gibi olmadı. Ortadoğu toprakları yıllar sürecek, bir savaşla yeniden kan ve gözyaşıyla sulandı.

IRAK-İRAN SAVAŞI: KAN, GÖZYAŞI VE PETROL

Irak-İran Savaşı'nın kökleri, ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası geliştirdiği Truman Doktrini çerçevesinde Ortadoğu'da girdiği ilişkiler ve bu ilişkiler sonucu bölgede İngiliz-Sovyet rekabetinin, yerini ABD-Sovyet rekabetine bırakmasıyla başlayan bir sürece dayandırılabilir.

ABD'nin 1950'li yıllarda uygulamaya başladığı Eisenhower Doktrini ise bölgede İngiltere'nin bıraktığı boşluğun doldurulmasını ve "uluslararası komünizmin" saldırı tehditi altında olan ülkelerin koruma şemsiyesi altına alınmasını içermekteydi.

Nixon Doktrini ise 1970 yıllarda uygulanmaya başlandı. Doktrin, Vietnam Savaşı'nın ve Sovyet-ABD yumuşamasının etkisiyle, ABD'nin bölgesel çatışmalara doğrudan askeri müdahalesinin engellenmesini ve savunmanın asıl sorumluluğunun ilgili ülkeler tarafından üstlenilmesini kapsamaktaydı. ABD bölge ülkelerin askeri ve teknik donanımı konusunda kendini sorumlu görüyordu. Doktrin, bölgede İran ve Suudi Arabistan merkezli hayata geçirilmeye dayanıyor ve devletlerin askeri kapasitelerinin nicel ve nitel olarak geliştirilmesini içeriyordu. İran Devrimi'ne ve Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgaline kadar Nixon Doktrini'nin belirlediği emperyal strateji yürürlükte kaldı.

Bu iki gelişme, ABD'nin dış politikasında bir dönüm noktası oldu. ABD, Carter Doktrini'yle askeri müdahalesini meşrulaştıran yeni bir politikaya geçti. Bölgenin ABD için hayati önem taşıdığı ilan edildi ve kendi çıkarlarının tehdit edildiği durumlarda güç kullanılacağı bildirildi. Ocak 1981'de Reegan'ın ABD'de seçimleri kazanmasıyla, Reegan Doktrini olarak kabul edilen politikalara geçildi. Doktrin, Carter yönetiminin benimsediği müdahaleci stratejiyi daha da geliştiriyor, Hint Okyanusu, Basra Körfezi ve Afrika Burnu'nda üsler kurulmasını içeriyor ve bölge ülkelerine Amerikan yardımı ve silah yardımının artırılmasını kapsıyordu.

Soğuk Savaş koşullarında ortaya çıkan yeni konjonktürlere göre şekillenen bu doktrinler, özünde izlenecek emperyal stratejileri göstermekteydi. Fakat Soğuk Savaş'm kendisi zaten döneme bütünüyle damgasını vuruyordu.

Şahlık rejiminin 1979 Şubatında yıkılması, ABD'nin Ortadoğu'da 1967 Arap-İsrail Savaşı ve 1970-1971 yılları arasında Basra Körfezi kuşağındaki İngiliz askeri birliklerinin çekilmesiyle elde ettiği tartışılmaz egemenlik dönemini sarsıntıya uğrattı.

Körfez'in jandarması olarak konumlandırılan İran monarşisinin devrilmesi, ABD'nin Ortadoğu'dan Hint Okyanusu'na kadar olan alanda güç kaybına yol açtı. Eisenhower Doktrini'nden beri Sovyetler'in bölgede kabul ettiği statüko, risk altına girdi.

1979'da bir dizi önemli gelişme birbirini izledi.

Mart ayında Mısır-İsrail arasında yapılan anlaşma aralıklarla 40 yıl süren bir savaşa son vermekteydi. ABD, 1967 sonrası bölgede egemen askeri güç durumuna getirdiği İsrail aracılığıyla, Ortadoğu'da güvenilir bir bağlaşık yaratmıştı. Ekim 1973 savaşı ise ABD'nin politik baskısıyla İsrail ile ikili antlaşmalar yapılma-

sının önünü açmıştı. Mısır-İsrail arasındaki antlaşma da bu sürecin bir devamı olarak gerçekleşti. Antlaşmadan sonra Arap Birliği'ni oluşturan ülkeler Kahire'yle tüm diplomatik ilişkilerini kesmeye karar verdi. Arap dünyasında Mısır dışında yeni lider ülke arayışı başladı.

Kasım ayında radikal Şiiler Mekke baskınını gerçekleştirdi. Baskın, Suudi askeri birlikleri ve Fransız özel timlerinin ortak harekâtıyla bastırılmasına karşın, ülkede Şii nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde ayaklanmalar sürdü.

Aralık ayında ise Soyvetler Birliği Afganistan'ı işgal etti. Saddam Hüseyin'in de aynı yıl iktidarı ele geçirdiği göz önüne alınırsa, 1979 yılının bölgedeki statükoları ve dengeleri bozan bir yıl olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Süreç, ABD'nin bölgedeki nüfuzunu riske sokacak tarzda gelişiyordu. Ocak 1980'de, Başkan Carter'ın Pakistan, Körfez bölgesi, Batı Avrupa ve Uzakdoğu'yu ABD açısından ekonomik ve stratejik yaşamsal öneme sahip bölgeler olarak açıklaması boşuna değildi. Reegan'ın başkan seçilmesiyle askeri bütçenin olağan üstü oranda artırıldığı görüldü. Nisan 1980'de başkan danışmanı Brzezinski'nin "Bağdat'la Washington'un ortak çıkarlara sahip" olduğunu açıklaması, Irak ABD ilişkilerinde yeni bir dönemi işaretledi. Daha önce teröre destek veren ülkeler arasına sokulan ve diplomatik ilişkilerin kesildiği Irak'la yeniden ilişkiler kurulmaya başlandı.

ABD'nin Irak'ın Şattül-Arap suyolunu geri almasına yönelik teşvikleri arttı. Saddam Hüseyin'in bu arada Arap dünyasıyla sıcak ilişkileri girdiği gözlemlendi. Özellikle Suudi Krallığı'yla temaslar artırıldı. Saddam Hüseyin İran'a müdahale öncesinde bölgede kendi lehine bir koalisyon oluşturmaya çalışıyordu. Hu-

meyni rejiminin, bölgede Şii radikalizminin gelişmesini sağlayacak politikalar izlemesi, Irak dahil Sünni Müslümanlarca yönetilen Körfez devletlerini korkutuyor ve ortak hareket etme zeminlerini yaratıyordu. Suudi Arabistan ve Körfez devletleri, hızlı bir diplomasi trafiği sonucunda olası bir savaş durumunda Irak'a önemli oranda finanssal destekte bulunacaklarını açıkladılar.

Eylül 1980'e girildiğinde artık savaş için her şey hazırdı. Irak "Cezayir Antlaşması'nın, o günün koşullarından dolayı Irak'a zorla kabul ettirildiğini" ve Şattül- Arap'ın kendilerine ait olduğunu ileri sürerek, İran'a saldırdı. Kısa zamanda Irak birlikleri, İran içlerine doğru 20 km. ilerledi.

Saddam Hüseyin, savaşın kısa ve çabuk sonuçlanacağı inancına sahipti. Humeyni rejiminin tam bir istikrara kavuşamamış olması, Baas rejimine güven veriyordu. Saddam Hüseyin'in ABD ve bölge ülkelerinin desteğiyle hareket etmesi, İran'ın kısa zamanda çökeceği düşüncesini yaygınlaştırmaktaydı.

Irak'ın Sovyetler Birliği'yle ilişkilerinin en kötü noktaya ulaştığı bu koşullarda, ABD'yle ilişkileri güçleniyordu. ABD Tahran'da Büyükelçilik baskınıyla yaşadığı prestij kaybını düzeltmek ve Humeyni rejiminin çöküşüyle petrol havzalarında kontrolünü yeniden inşa etmek istiyordu.

Fakat gelişmeler hiç de beklendiği gibi olmadı. İran savaşın başında uğradığı ağır yenilgilere karşın, devrimin kitleler üzerinde yarattığı coşku ve radikalliği harekete geçirmeyi bildi. Devrim Muhafızları'nın organizasyonuyla yüz binlerce gönüllü seferber edildi ve cepheye sürüldü. İslami retoriğin, İran milliyetçiliği ve devrimci coşkuyla birleşmesi, İran halkının önü alınmaz ayağa kalkışını sağladı. 1982 yılı içinde İran, Irak askeri birliklerini

püskürterek, işgal altındaki toprakların büyük bölümünü geri almayı başardı. Nisan 1982'de Suriye, Irak'ın Akdeniz'e ulaşan petrol boru hattını kapattı. Irak'ın iki yıl sürebilecek bir savaş için hazır tuttuğu döviz rezervi ve genelde savunma stoklarının sonu gelirken, İran'ın petrol satışları artıyor, Batılı ülkelere yaptığı ithalatla savaş ekonomisini ayakta tutabiliyordu.

Savaş giderek bir kan gölüne dönüşmeye başladı. 1983 yılında Saddam Hüseyin savaş stratejisinde değişikliğe giderek, İran'ın petrol havzalarına, tesislerine ve özellikle önemli şehirlerine saldırmaya başladı. İran ekonomisini felç etmeyi ve "barış" masasına oturmasını sağlamayı amaçlayan bu stratejisi, savaşın daha da şiddetlenmesine yol açtı. Savaş cepheleri genç insanların cesetleriyle dolarak korkunç bir görüntü oluşturdu.

İran'ın Irak'ı yenme ihtimalinin belirmesi, ABD'yi harekete geçirdi. ABD Irak ordusunun yeni teknolojilerle güçlenmesi, İran birliklerinin uydu aracığıyla tespit edilmesi, hava saldırılarının koordine edilmesi ve bazı muharebelerin planlanması için yardımda bulundu.

Savaşın başında İsrail'in tavrı ilginçti. İsrail, jeostratejik kaygılardan dolayı İran'ın yanında yer aldı. İran'da rejimin yıkılması ve Irak'ın savaşın galibi olarak çıkması ihtimali İsrail'i tedirgin etmekteydi. İsrail İran'a askeri yardımda bulundu. Hatta savaş ortamından yararlanarak, Irak'ta henüz inşa halinde olan atom reaktörünü tahrip etti.

1983'ten sonra ABD ve bölgedeki ABD güdümlü devletlerin savaşa yaklaşımı, iki taraftan birinin galip gelemeyeceği bir tarzda savaşın sürdürülmesi doğrultusunda oldu. İki tarafın savaşla iyice yıpranması ve sürekli bir yıkımla karşılaşması, başta İsrail'i memnun etmekteydi. Önceleri ABD ve Suudi Arabistan'ın

İrak'la arasındaki ilişkileri hoşnutsuzlukla karşılayan İsrail, İran'a askeri araç gereç yardımını sürdürmeye devam etti ve bu durumdan stratejik yarar sağladı.

Sovyetler Birliği, savaşın ne İran'ın ne de Irak'ın çıkarlarına hizmet etmediğini açıklıyor, savaşın İslam Cumhuriyeti'nin emperyalist baskıya direnme olasılığını kaldıracağını ve Irak'ı Batı yanlısı bir politika izlemesine yol açacağını düşünüyordu. Sol söylemli reel politik bir tutumun yansıması olan bu tavır, Arap dünyasının parçalanması ve Körfez kuşağında ABD askeri varlığının güçlenmesinden Sovyetler'in duyduğu tedirginliği ortaya koymaktaydı.

Şubat 1984'te, onbinlerce kişinin ölümüne mal olan, siper savaşı başladı. Irak askeri, teknik ve malzeme üstünlüğüne rağmen savunma pozisyonundaydı. Humeyni rejimi, Saddam Hüseyin'in bütün barış önerilerini reddediyor, Baas rejiminin devrilmesi için diretiyordu. Humeyni İran halkını ajite etmekte başarılıydı. "Sizler, İslam'ı korumak için çarpışıyorsunuz, Saddam ise İslam'ı yok etmek için çarpışıyor. Bu savaş iki hükümet arasında değildir. Bu savaş Müslüman olmayan Baas Partisi'nin, Müslüman bir ülkeyi işgalidir. Irak saldırıları kâfirlerin İslamiyet'e karşı isyanıdır."

Irak bu durum karşısında hava üstünlüğünden yararlanarak, İran'ın petrol ihracatını engellemeye çalıştı. Petrol sevkıyatı için stratejik önemdeki Harg Adası ve İran petrolünü taşıyan tankerler, Irak hava kuvvetleri tarafından bombalanmaya başlandı. Bombalamalar sonucu, kısa zamanda İran'ın petrol ihracatı yarı yarıya düştü.

İran karşı atakta bulunarak, Körfez devletleri limanlarına uğrayan petrol tankerlerini bombaladı ve Hürmüz Boğazı'nı kapat-

makla tehdit etti. Tankerler Savaşı diye adlandırılan bu gelişmeler, savaşın uluslararasılaştığının bir göstergesiydi.

Körfez bölgesinin petrol ihracatını kilitleyen bu durum, o ana kadar İran-Irak savaşını kendi nüfuz ve ekonomik çıkarları için alevlendiren devletleri telaş içine soktu. Savaşın daha fazla genişlemesini engellenmek için adımlar atılmaya başlandı.

Özellikle İran'ın zafer kazanmasının önüne geçilmek istendi. Savaşan iki tarafın pat durumda kalması için ya da iki tarafın birbirini olağanüstü yıpratması doğrultusunda izlenen politikalar, İran'ın kazandığı hamlelerle ters tepmiş, savaşı İran'ın kazanma ihtimalinin belirmesi hegemonik devletleri zor durumda bırakmıştı. İran'ın savaş üstünlüğü mutlak engellenmeliydi. Bu nedenle başta ABD olmak üzere, Sovyetler Birliği (İran'la girdiği tüm flört çabaları Humeyni tarafından şiddetle reddedilmiş, Sovyetler'in İran merkezli geliştirdiği projeler böylece geçersizleşmişti) ve Körfez devletleri finansal ve askeri olarak Irak'a desteklerini artırdılar. Arap Birliği de Irak'ın yanında yer aldı ve her boyutta sınırsız destek güvencesi verdi. Ayrıca, İran'ı destekleyen Suriye, Libya, Cezayir, Güney Yemen ve Filistin Kurtuluş Örgütü'ne karşı ekonomik boykot politikası izleneceği açıklandı.

Bu ülkeler, savaşın Filistin sorununun eksenini kaydıracağını, sorunun önünü tıkayacağını ve İsrail'i politik olarak güçlendireceğini ve bölge dengelerinde istenmeyen gelişmelere neden olacağını düşünerek, İran'ı desteklemekteydiler.

ABD, Tankerler Savaşı'nın durdurulmasını istese de, İran-Irak savaşının sürmesinden yanaydı. Uluslararası karasularda seyreden gemilere "gelişigüzel" saldırdığı gerekçesiyle İran'ı suçlayan ABD, Irak'tan yana tavır alıyordu.

Ayrıca Körfez devletleri yoğun bir ekonomik ve diplomatik baskı oluşturarak, İran'ın Tankerler Savaşı'nı durdurmasını istediler. Japonya da devreye girerek, İran'dan aldığı petrol alımını -fiyatlar yüzde 50'li düşürülmesine rağmen- yarı yarıya azalttı.

Savaş konjonktürünün bir diğer etkisi de, uluslararası silah tekellerinin bölge devletlerine yaptığı olağanüstü silah transferleri oldu. Savaş, silah tüccarlarının doymaz iştahını kabartıyordu. Körfez devletleri bu süreçte önemli oranda silahlandı ve askeri altyapılarını tamamladı.

Temmuz 1984 başlarında Irak, Tankerler Savaşı'nı geçici olarak durdurdu. Irak'ın savaşa kısa bir ara vermesindeki temel neden Harg Adası'na giden gemileri tahrip edecek ve petrol yükleme tesislerini bombalayacak askeri olanaklardan yoksun olmasıydı. İran da hava kuvvetlerinin vurucu gücündeki zayıflıktan dolayı, bu durumdan memnundu.

1985 te savaş yeniden alevlendi. Irak, İran şehirlerini sistematik olarak bombalamaya ve zehirli gaz kullanmaya başladı.

ABD'nin bu dönemde Irak'la ilişkileri hızla gelişiyordu. Diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuştu. Irak hava gücünün artırılması ve modernize edilmesi için F-15 ve F-16 uçaklarının satışı gündemdeydi.

ABD Irak'la ilişkilerini yoğunlaştırırken, illegal olarak da İran'a silah satışı yapıyordu. İrangate skandalı diye adlandırılan bu "komplo" faaliyetleri 1985'te başladı. ABD, Suudi Arabistan, Brunei Sultanlığı ve Güney Kore'den topladığı parayı, İran'a satacağı silahlarda kullanmaya başladı. İran'a İsrail aracılığıyla satılan silahlardan elde edilen gelirle Nikaragua'da Kontralara yardım ediliyordu. Komplo faaliyetleriyle, karşı devrim operasyonları birlikte yürütülüyordu. Tabii bu faaliyetlerin baş aktörü

CIA'di. ABD'nin gizli yollardan İran'a silah transferi 1987 yılına kadar devam etti. İrangate soruşturmaları sırasında ABD'nin, Irak'ın İran'a karşı kimyasal silah kullanımından bütünüyle haberdar olduğu ortaya çıktı. Bugün ABD'nin Irak'a müdahale gerekçesi olarak kimyasal silahların varlığı öne sürmesi, bu konudaki "hassasiyetinin" ne kadar ciddi olduğunu göstermektedir.

İran, Şubat 1986'da bir yıldırım harekâtı ile Kuveyt'e bir kaç kilometre uzaklıktaki Fao Adası'nı ele geçirmeyi başardı. Aynı anda Saddam rejimine karşı mücadele eden Kürt güçleri de kuzeyden taarruza geçti.

İran'ın bu saldırısı karşısında, Irak'taki rejimin yıkılma tehlikesinin doğması, hegemonik devletleri oldukça rahatsız etti. İran'ı yalnızlaştırma operasyonları yoğunlaştırıldı. Güvenlik Konseyi'nin 598 sayılı kararı, bu operasyonları pekiştirici bir işlev gördü. Konsey, Humeyni rejimini "saldırganlıkla" suçlayarak, çarpışmaların hemen durmasını ve tarafların savaş öncesi sınırlarına çekilmesini istiyordu. Ayrıca Tahran'a silah ambargosunun gerekliliği üzerinde durmaktaydı. 598 sayılı karar, Tahran'la ilişkilerini normalleştirmeye çalışan Fransa'nın da tavrını değiştirdi. Fransa İran'la diplomatik ilişkilerini kesti.

Temmuz 1987'de Mekke'de, Suudi polisinin 400 İranlı hacıyı öldürmesi bölgedeki ortamı iyice gerginleştirdi.

Eylül ayında ise, ABD ve İran savaş gemileri arasında bir kaç defa sıcak savaş ihtimali doğdu.

Arap Birliği'nin çabaları sonucu, savaşın başından beri İran'ın yanında yer alan Suriye, Humeyni rejimini kınayan açıklamalar yaptı. İran'ın diplomatik kuşatılmışlığı artarak sürüyordu.

1988'e girildiğinde savaş bütün acımasızlığıyla devam etmekteydi. Irak ordusu, ABD istihbarat kaynaklarının yardımıyla

Fao Yarımadası'nı yeniden ele geçirdi.

Şiddetlenen ve giderek çözülmez bir düğüme dönüşen savaş, İran'da bir dizi karışıklığa yol açmaya başladı. Her gün binlerce insanın cephede ölümü, ülkede yoğun bir demoralizasyona neden olmaktaydı. Devrim Muhafızları ile ordu arasında görüş ayrılıkları derinleşiyordu. Savaş yorgunluğu, hem orduyu hem de halkı sarmış, savaş giderek anlamsızlaşmıştı. İslami retorikle süslenen ve Saddam Hüseyin'in yıkılması hedefiyle yaratılan kolektif halüsinasyon artık çözülüyordu. Savaş döneminde yoğun ekonomik sıkıntılar yaşayan halk, kentlere yönelen saldırılarla ve kimyasal silahların kullanılmasıyla iyice yılmış bir an evvel savaşın bitirilmesi ister bir hale gelmişti.

İran bu koşullarda politikasını değiştirip, savaşı durdurma kararı aldı. Birleşmiş Milletler'in 598 sayılı kararını kabul ettiğini açıkladı.

Humeyni bu durumu "zehir içmekten daha acı" bir durum diye niteledi ve 20 Ağustos'ta ateşkes ilan edildi.

Böylece 8 yıl süren, 1 milyon 250 bin insanın ölümüne neden olan, 500 milyar dolarlık ekonomik değerin yitirilmesine yol açan ve 60 milyar dolarlık silah satımının gerçekleştirildiği bir savaş, bitiyordu. Uzun savaş yılları iki ülkeyi de enkaz haline getirmişti. Ortadoğu hegemonik devletlerin yeni proje ve operasyonlarına hazırdı.

Savaşla yıkılması beklenen Humeyni rejimi tam tersine, İran milliyetçiliği, şoven duygular ve İslami söylemin yarattığı olanaklarla, otoritesini yeniden kurma şansı buldu. Yaşanan büyük acılara, ölümlere ve yoğun yoksulluğa rağmen rejim ayakta kalmayı becerdi, hatta savaşın yarattığı atmosferle iç muhalefeti acımasızca bastırıp yok edebildi. İslam Cumhuriyeti "yaralı", sıkın-

tılı, ama tartışılmaz bir otorite sahibiydi.

Saddam Hüseyin, 1988 yılı içinde savaş sonrası senaryolara başladı. Ülke içinde, savaş sonrası döneme ilişkin hazırlıklar yaparak, kendi diktatörlüğünün, yeniden inşasını sağlayacak operasyonlara girişti.

Mart 1988'de, Halepçe'de Kürtlere karşı kimyasal silah kullanarak binlerce sivili katletti. Tarihin gördüğü en acımasız katliamlardan birini gerçekleştiren Saddam Hüseyin, tartışılmaz tek adamlığı kurmaya girişiyordu.

Ateşkes sonrasında, Irak ordusu Kürtlere karşı büyük bir saldırı başlattı. Kimyasal silahların yok ediciliği ve korkunçluğu karşısında yüz bine yakın Kürt evlerini terk ederek, göç etti. Katliamdan kurtulmak isteyen Kürtler, İran'a ve Türkiye'ye sığındı. Yaşananlar 20. yüzyılın en trajik sahnelerinden biriydi.

Ortadoğu topraklarından acı, ölüm, kan ve zulüm eksik olmuyordu. Mezopotamya'da kara bulutlar dolaşmaya devam edecekti.

BİR ŞİRKET DEVLET: KUVEYT

Galibi olmayan savaşın, Irak için anlamı tam bir yıkım oldu. Savaştan sonra harabeye dönüşmüş ülkenin, 30 milyar doları Körfez ülkelerine ait olan, toplam 70 milyar dolarlık dış borcu vardı. Her ne kadar savaş sonrasında petrol gelirlerinde bir artma yaşansa da (1988'de 12 milyar dolar olan gelir 1989'da 15 milyar dolara yükselse de) ödemeler dengesindeki açık, ülkeyi hızla iflasın eşiğine getirmişti. Ülkenin yeniden yapılanması, tarım ve sanayi sektöründe acil olarak gerekli projelerin hayata geçirilmesi için bazı rakamlara göre 40 milyar, bazı rakamlara göre 60 milyar dolar gerekliydi. "Sıcak" para ihtiyacı aynı zamanda Saddam Hüseyin'in iktidarını koruması ve sürekli kılabilmesi açısından da yaşamsal önemdeydi. Rejimin iskeleti olan ordunun maaşlarının ödenmesi, sağlık ve eğitim gibi alanlardaki asgari giderlerin karşılanması, sekiz yıllık savaşın kahrediciliğini yaşamış halkın yaşam standartlarında belirli iyileşmelerin sağlanması, kronik bir hal almış (savaş sonrası terhis olan askerlerin de katılımıyla yoğunlaşmış) işsizlik sorununun bir düzeyde çözülmesi gerekiyordu.

1990 yılının başlarında Saddam Hüseyin bu paranın bulunması doğrultusunda arayışlarını hızlandırdı. Arap İşbirliği Konseyi'nde, "Arap halkları adına döktüğü kanın bedeli için", Kör-

fez ülkelerine ait geçmiş borçlarının silinmesini ve 10 milyar dolarlık "ek ödemenin" yapılmasını istedi. Saddam'ın bu istemi karşılık bulmadı.

Saddam Hüseyin içinden çıkılmaz bir durumdaydı. Mayıs ayından itibaren siyasal tansiyon, bölgede iyice artmaya başladı. Bu arada Körfez ülkeleri dünya pazarlarında petrol fiyatlarını aşağı çekmiş, petrol fiyatları hızla düşüşe geçmişti. Saddam Hüseyin, başta Kuveyt olmak üzere Birleşik Arap Emirlikleri'ni aşırı petrol üreterek, fiyatları düşürmekle suçladı ve tehdit etti. Bu iki ülke tehdidin ciddiyeti karşısında ve Suudi Arabistan'ın da etkisiyle fiyatları varil başına 18 dolardan 21 dolara yükseltilmesini kabul etti.

Irak fiyatta varil başına 1 dolarlık düşüşün, ulusal gelirde yılda 1 milyarlık bir düşüş anlamına geldiğini iddia ediyordu.

Saddam'ın Kuveyt'e yönelik tehditleri sürdü. Ona göre Kuveyt 1980'den, 1990'lara kadar Rumeliya petrol bölgesinden 2,4 milyar dolarlık petrol çalmıştı ve bu tavır Irak ekonomisinin çökertilmesi operasyonuydu. "Irak da gerekli cevabı verecekti!"

Saddam Hüseyin Kuveyt'in bağımsız bir ülke olmadığını, Irak'ın bir ili olduğunu ileri sürerek, Kuveyt'e olan bütün borçlarını sildiğini ilan etti. Kuveyt sınırına da askeri yığınak yapmaya başladı.

Kuveyt'in "devletleşme" süreci de gerçekten ilginç bir seyir izlemişti.

1958 yılında General Kasım'ın iktidara gelişi, Ortadoğu'da İngiliz nüfuzuna önemli bir darbe olmuştu. İngiltere'nin Kuveyt'den elde ettiği petrol geliri yaşamsal içerik taşıyordu. Ve en büyük korkusu Irak'taki millileştirme girişiminin Kuveyt'e yansımasıydı. İngiltere 1961 yılında Körfez'den askeri olarak bütü-

nüyle çekildi. Ama çekilmeden önce ABD'nin desteğiyle geride bir çıban başı bıraktı. General Kasım'ın 1961'de, yabancı petrol tekellerinin Irak'taki imtiyazlarının yüzde 95'ini iptal etmesi üzerine, petrol tekelleri İngiliz hükümetini devreye soktu. Hızlı bir operasyonla Irak'ın parçası olan Kuveyt "bağımsız" bir devlet haline getirildi.

Kuveyt'in devletleştirilmesi jeoekonomik ve jeostratejik bir karardı. Ülke coğrafi konumuyla Irak'ın güneyindeki petrol yataklarını kesmekteydi ve daha da önemlisi Irak'ı kara devletine dönüştürüyordu. Denize ulaşma kanalı olarak Irak'ın elinde, bir petrol limanı olma özelliği taşımayan sık sık alüvyonlarla dolan ve yine önü Kuveyt adalarıyla kapanan dar bir sahil şeridinin bulunduğu ve bu sahil şeridinin de İran'la itilaflı bir alan olduğu düşünülürse, Kuveyt'in "devletleştirme" projesinin ne kadar stratejik bir içerik taşıdığı ortadadır. Irak bu durumdan dolayı ürettiği petrolü ancak (büyük kısmı kendine rakip) bölge devletlerin topraklarından geçirerek satabiliyordu. Böylece ürettiği petrol üzerindeki tasarruf hakkını bütünüyle koruyamıyor, politik bağımsızlığı ve hükümranlık hakkı kısıtlanmış oluyordu.

Kuveyt'te 1985'de, Emir tarafından "ileri demokrasi" adı verilen düzenlemelere girişildi. Genel seçimler yapılarak parlamento kuruldu. Aslında parlamento, kabile meclisinden başka bir anlam taşımıyordu. Bu parlamento da 1986'da dağıtıldı. Kuveyt'te nüfusun yüzde 95'inin oy hakkı bulunmuyordu ve Kuveyt vatandaşı kabul edilenlerin sayısı sadece 650-700 bin civarındaydı. Seçimlerde kadınların, 21 yaşından küçük erkeklerin, yabancıların ve vatandaşlığa 1923'ten sonra geçenlerin oy kullanma hakkı yoktu. Haziran 1990'da, danışma meclisi seçimleri yapıldı. Danışma Meclisi 75 üyeden oluştu. Bu üyelerin 25'ini

hükümet dışarıdan atadı. Diğer üyelerin belirlenmesi, seçimlerle olsa da, oy kullanma hakkına sahip olanların önemli bir çoğunluğu seçimlere sokulmadı.

Temsili demokrasinin en temel kurallarının bile hayata geçirilmediği "Kuveyt'teki demokrasi" pratiği özünde, kabileler arası organizasyon niteliği taşımaktaydı.

Kuveyt, başında Şeyh Caber El Sabah ve kardeşlerinin bulunduğu, ülkenin tüm kritik noktalarında Sabah ailesinden kişilerin yer aldığı, tam anlamıyla bir şirket devlet özelliği gösteriyor. .

"Şirket", Kuveyt şehrinden yönetiliyor ve kapitalist işletmeciliğin gerektirdiği her alana el atmış durumda. Petrolden elde edilen "sıcak para" şirketin uluslararası tefecilik yapmasına ve mali sermaye operasyonlarına aktif bir şekilde katılmasına olanak sağlıyor. Mali operasyonlar ağırlıkla Londra'dan gerçekleştiriliyor.

Kuveyt oligarşisinin dünyanın önemli borsalarında büyük yatırımları bulunuyor. ABD'deki yabancı yatırımların yüzde 10'nuna sahip, ayrıca İngiltere'deki en büyük yatırımcılardan biri.

Dünyanın en büyük petrol tekellerinden olan Kuveyt Petrol, 1983'te diğer dev petrol tekeli Gulf'ın Avrupa'daki bütün rafineri ve pazarlama organizasyonlarda satın aldı. 1989'da Tahran'dan başlayarak, Uzak Asya'da petrol arama ve pazarlama operasyonları gerçekleştirdi. Kuveyt'in petrol dağıtım tekeli Q8'in beş kıtada, 22 ülkede toplam 6500 petrol istasyonu bulunuyor. Kuveyt Yatırım Ofisi (KIO) mali operasyonlarında ve gayrimenkul alımlarında baş aktör olarak rol oynuyor. BP'yi yutması ancak İngiliz hükümetinin girişimini sayesinde engellendi. ABD'de Santa Fe ve İngiltere'de St. Martins Propety Corporation

gibi devasa gayri menkul yatırımlarına girmiş durumda. İspanya'da büyük çaplı inşaat projelerini finanse ediyor.

El Sabah ailesinin sermayesine dayalı bu şirket devlet, kapitalizmin en "modern" teknikleriyle hareket ederken, aynı zamanda pre-modern bir karakter taşıyor. Bölgede ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında varlığını sürdürüyor, şirket gibi çalışıyor, ama en geri feodal ilişkileri de bünyesinde barındırıyor.

KORKUNUN VE GÜCÜN KRALLIĞI

Saddam Hüseyin İran savaşından sonra sorunlarını en etkin ve en çabuk çözmenin yollarını aradı. Kuveyt'in işgalini bu doğrultuda gerçekleştirdi. Kuveyt'in fethi, asrın soygunu gibiydi. Irak işgalle bir yandan Kuveyt'in petrol yataklarını ele geçirerek, kontrolündeki petrol havzasını iki misline çıkartıyor, öte yandan bölgenin tartışmasız hegemonik devleti durumuna geliyordu. Böylece rahat nefes alabilir, içteki ekonomik sorunlardan kurtulabilirdi. Irak'ın Kuveyt petrol yataklarına sahip olması Suudi Arabistan'ı OPEC'in tahtından indirmeye yeterliydi.

Irak ve Kuveyt, dünya petrol rezervlerinin yüzde 19'unu oluşturduğu gibi, 1990 yılında dünya petrol üretiminin yüzde 7'sinden fazlasına sahipti. Böylesi bir durum, bölgedeki statükoları altüst edeceği gibi, uluslararası petrol politikalarını da sarsabilirdi.

Irak'ın bölgesel bir güç olma projesi, ABD'nin uluslararası hegemonya projeleriyle çelişmekteydi. ABD "Yeni Dünya Düzeni"yle hegemonik devletten imparatorluğa geçiş adımları atmaktaydı. Ve dünyanın kritik bölgelerinde kendi belirlediği rollerin dışında her türlü gelişmeden rahatsız oluyordu. Buna rağmen Körfez krizi öncesi Irak-ABD ilişkileri ilginç bir seyir izledi.

1989'da Irak, ABD'nin mal kredisi programından en fazla ya-

rarlanan ülkeydi. ABD Irak'a, her yıl sübvansiyonlu fiyatlarla 1 milyar dolarlık temel gıda malzemesi satmaktaydı. Tarım kredileri vererek tarımın rasyonalizyonunda katkılar yapıyordu. ABD, 1985-1990 arasında Irak'a askeri araç ve gereçleri kapsayan 1,5 milyar dolarlık ihracat yaptı. İran-Irak Savaşı'nda askeri desteklerini artırdı ve önemli istihbarat faaliyetleri yürüttü. Uzaydan çektiği fotoğraflarla İran birliklerinin pozisyonlarını tespit etti; bazı durumlarda (Tankerler Savaşı günlerinde) sınırlı da olsa askeri harekat düzeyinde işbirliği yaptı.

1980'lerin başında Sovyetler Birliği'nin bölgedeki en önemli müttefiklerinden biri olan Irak, savaş bittiğinde ABD'ye daha yakın bir konumdaydı. ABD, Irak'ı, İran radikalizmine karşı bölgedeki dengeyi sağlayan bir güç olarak değerlendiriyordu. Irak, İran'a ve kendi halkına karşı kimyasal silah kullandığında da (Halepçe katliamı gibi) ABD, görmezlikten geldi. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i açık hedef gösterdiği koşullarda bile ABD'nin tavrı beklemek oldu. Hatta bu dönemde Saddam'la görüşen ABD'nin Bağdat'taki elçisi April Glaspie, Irak'ın ekonomik bir savaşla karşı karşıya kalmayacağını, petrol fiyatları konusunda kendisiyle aynı düşündüğünü açıklıyor ve "Sizin Kuveyt'le sınır sorununuzda olduğu gibi, Araplar arasındaki sorunlar üzerinde ABD'nin herhangi bir fikri yoktur" diyordu. Bu sözler Saddam için "Kuveyti, işgal edebilirsin, bu sorun bizi ilgilendirmiyor" anlamı taşıyordu.

Aslında ABD, Ortadoğu'yu provokasyona en açık bölge, Irak'ı da provokasyona en hazır ülke olarak değerlendiriyor, "krizi" olgunlaştırıyor, bölgede tüm inisiyatifi ele geçirecek bir ortam yaratıyordu. "Yeni Ortadoğu Düzeni", "Yeni Dünya Düzeni"nin atlama taşıydı ve ABD'ye sonsuz olanaklar sağlıyordu.

ABD provoke ederek, hegemonya krizini aşmada uluslararası düzeyde bir meşruiyet zemini yakalıyordu. Gelişmeler tam da, istediği doğrultuda oldu.

ABD'nin Kuveyt'in işgaline ilk tepkisi, hızlı bir şekilde Irak ve Kuveyt'in mal varlıklarını dondurmak oldu. (Bu arada Kuveyt'in daha kriz döneminde KIO aracılığıyla dünya çapında mali operasyona giriştiği, Asya'da bulunan bütün borsalardaki hisselerini nakde çevirdiği gözlemlendi. Bu operasyon, sessiz ve son derece hızlı gerçekleştirildi. Kuveyt ABD'nin kendine biçtiği misyon dahilinde hareket ediyordu.) Daha sonra Saddam'da odaklaşan, Irak aleyhine uluslararası düzeyde bir karşı kampanya başlattı.

Artık Körfez Savaşı kapıdaydı.

ABD dünyada hegemonyasını pekiştiren "yeni" düzeninin inşasına başlaması için, eski güçler dengesinden ve "eski" düzenden hızla ve şiddetle kopması gerekiyordu. Dünyanın nabzının attığı bir bölgede, şiddetli bir savaş "yeni" düzenin harcı olabilirdi.

Çünkü yaşanan konjonktür ilginçti. Berlin Duvarı yıkılmış, Sovyetler Birliği, sonradan çöküşüyle sonuçlanacak bir iç krizle karşı karşıya kalmış ve 1945 sonrası şekillenen iki kutuplu dünyanın sonu gelmeye başlamıştı. İki kutuplu dünyanın makro dengelerine göre şekillenmiş ilişki ve statükoda bir sarsıntı yaşanıyordu. ABD bu süreçten hegemonyasını yayan ve dünya efendiliğini tartışılmaz kılan bir şekilde çıkmalıydı. İki başlı Selçuk Kartalı'nın bir başı düşmüştü. Dünya tek kutupluluk dönemini yaşıyordu. ABD'nin "imparatorluğu" sürüyordu.

Körfez Savaşı; Sovyetler Birliği'nin yaşadığı iç krizin bölgeye yansımasını önlediği gibi, Sovyetler'in bölgeden sökülüp atılma-

sını sağlayacaktı. "Yeni Dünya Düzeni"nin önündeki engel böylece "temizleniyordu."

ABD, savaşla bölgedeki "mızrak ucu" olan İsrail'in güvenliğini de sağlamlaştırma imkânı bulacaktı. Aralık 1987'de başlayan Filistin İntifadası üç yıldan beri sürüyor ve hızla yayılıyordu. "Taş Savaşı" Filistin hareketinin kendi iç dinamiklerini harekete geçiriyor ve yarattığı alternatif toplumsal ilişkilerle (değişik halk komiteleri aracılığıyla) yeniden dirilişi simgeliyordu. Taş'a kurşun işlemiyordu ve İntifada sürecinde İsrail uluslararası kamuoyu nezdinde olağanüstü prestij kaybetmişti. İçte sıkışan İsrail, Arap coğrafyasında da sıkışmaktaydı. Arap ülkelerinin hızlı silahlanmaları İsrail'in silah üstünlüğünü aşındırmıştı. Irak, İran savaşı boyunca tam bir savaş makinesine dönüşmüş, nükleer ve kimyasal silahlanma programı başlatmıştı. Bu program İsrail'i olduğu kadar, başta Suudi Arabistan ve Körfez devletlerini tehdit edecek içerikteydi.

1983'te Lübnan'da gerçekleşen bombalı saldırı sonucu 400'ün üzerinde askerini kaybeden ABD, bölgeden askeri güçlerini bütünüyle çekmişti. Savaş ABD'nin bölgede askeri gücünü konuşlandırması için elzem bir fırsattı. İşgal tehdidi altında olmasa da, Suudi Arabistan'ın işgal tehdidi altında olduğu dezenformasyonuyla bölgeye asker yığdı ve böylece lojistik sorununu kolayca çözdü. Lübnan'dan kovulan ABD, aradan 7 yıl geçtikten sonra, çok daha fazla güç ve hareket kabiliyeti kazanarak bölgeye askeri olarak yerleşiyordu.

Sovyet saldırısına karşı J. Carter zamanında hazırlanmış. 90-1002 kodlu gizli savaş planı, Körfez'e müdahale için yeniden kurgulandı ve Körfez'e yoğun bir askeri güç transfer edildi. Vietnam Savaşı'nda ABD, 500 bin askerini Vietnam'a ancak üç yıl

içinde gönderebilmişti. Aynı sayıda asker Ortadoğu'ya sadece 6 ayda gönderildi.

Artık Bağdat'a karşı "kutsal" ittifak oluşabilirdi.

Bu noktada ABD, diplomatik bir seferberlik başlattı (zaten askeri seferberlikle birlikte yürütülüyordu) ve doların gücünü kullanmaya başladı. Doların gücüyle bazı ülkeleri satın alırken, askeri operasyonun maliyeti başta Körfez ülkeleri (12 milyar dolar), Japonya (4 milyar dolar) ve Avrupa'dan (6 milyar dolar) sağlanmaya çalışıldı. Askeri operasyonun maliyeti 18 milyar dolar hesaplanmıştı. 10 milyar doların da ambargodan zarar gören ülkelere verilmesi düşünülüyordu. Özal, "bir koyup üç alacağız" mantığıyla ABD projelerine tam angaje olmasına rağmen, Körfez Savaşı Türkiye ekonomisini oldukça sarstı. Türkiye milyonlarca dolar zarar etti. Bu durum ambargodan zarar gören ülkelere yapılan "yardımın" ciddiyetini ortaya koymaktadır.

ABD, Birleşmiş Milletler'i ve NATO'yu kendi emperyal projelerinin gerçekleştirilmesinde etkili bir şekilde kullandı. Avrupa Topluluğu'nun özellikle iki başat ülkesinin, Almanya'nın ve Fransa'nın, tavrı ise oldukça edilgen ve silikti. Fransa daha sonra sürece aktif katıldı ve "bağımsız" politika izlemeye çalıştı. İngiltere bütünüyle ABD'nin güdümünde hareket ediyordu.

Birleşmiş Milletler, 2 Ağustos ile 29 Kasım 1990 arasında, Irak'a karşı 12 karar aldı. 2 Ağustos'ta Kuveyt işgalini kınadı, 6 Ağustos'ta Irak'a ekonomik yaptırımlar getirilmesi kararını aldı. 9 Ağustos'ta Kuveyt'in Irak tarafından ilhakını tanımadığını ilan etti. 25 Ağustos'ta işgal durdurulmadığı taktirde kuvvete başvurulacağını açıkladı. Irak'a karşı koalisyon güçlenmiş, askeri müdahalenin uluslararası meşruiyet zeminleri hazırlanmıştı.

Özellikle ekonomik ambargo kararı, temel gıda maddelerinin

yüzde 70'ini dışardan alan bir ülke için yıkım oldu. Daha eylül ayı içinde yiyecek sıkıntısı yaşanmaya başladı. İlaç, aşı, tıbbi malzemelerin yokluğu, yiyecek sıkıntısıyla birleşince çocuk ölümlerinde hızlı bir yükseliş görüldü. Saddam Hüseyin, yine de Kuveyt'in işgal ve ilhakını sürdürmekte ısrar ediyordu.

Bu arada ABD, Vietnam Savaşı'nın Amerikan toplumunda yarattığı etkileri silmek, savaş karşıtı cepheyi kırmak ve ülkeyi savaşa hazırlamak için, iç kamuoyuna yönelik yoğun propaganda faaliyetlerine başladı. Saddam Hüseyin'le Hitler arasında ısrarlı benzerlik kurulması ve bu imajın sıradan Amerikan vatandaşının kafasına kazınması yönünde ideolojik hegemonya araçları hızla devreye sokuldu. Savaşın kazanılacağına yapılan vurgu, "Vietnam sendromu"nun aşılmasına yönelikti. Ağustos 1990'da, Körfez'de çıkabilecek bir savaşta ABD vatandaşlarının desteği yüzde 80 iken, Kasım ayında bu oran yüzde 50'lere düşüyordu. Yapılan anketlerde ölü sayılarının çoğalmasına bağlı olarak halkın desteğinin orantısal olarak düştüğü görülüyordu. Bush, 30 Kasım 1990'da "Savaşın yeni bir Vietnam olmayacağının..." teminatını veriyor, halktan destek beklediğini açıklıyordu. Vietnam halkının inanılmaz direnişi, 15 yıl geçse de "kâğıttan kaplanı" sarsmış, kolektif ruh hallerinde onarılmaz yaralar bırakmıştı. ABD "Hür Dünya"mn koruyucusu ve kollayıcısıydı. Medya tekelleri yarattığı Saddam Hüseyin imgesiyle, Irak'ı, Irak halkını "şeyleştirmekte" ve gerçekleşecek katliamı sis perdesiyle gizlemekteydi. ABD Irak'a ültimatom vererek işgale son vermesini, aksi takdirde şiddetle bombalanacağını açıkladı.

Kasım 1990'da, ABD liderliğinde oluşturulan uluslararası koalisyona bağlı 400.000 asker Suudi Arabistan'a gelmiş, Mekke ve Medine'de bulunan askeri üslere ve yeni inşa edilen karargâh-

lara yerleşmişti. Aynı ay içerisinde Irak, Kuveyt'teki asker sayısını 650 bine çıkarıyordu.

Sovyetler Birliği, Körfez'deki savaşa karşı olduğunu açıklasa da, bu tavır daha bir kaç yıl öncesinde bölgenin en önemli siyasi aktörünün son varyasyonlarından biri olarak algılandı.

Savaş çanları çalmaya başlamıştı. "Çöl Kalkanı" operasyonu için bütün hazırlıklar hemen hemen bitmek üzereydi. 1991 yılına, gergin, diplomatik trafiğin bütün hızıyla sürdüğü koşullarda ve "eller tetikte" girildi.

7 Ocak 1991'de Birleşmiş Milletler, Irak'ın Kuveyt'ten çıkma tarihi olarak 15 Ocak olduğunu, bu tarihin daha ileri atılmayacağını bildirdi. 16 Ocak 1991 sabahı Birleşmiş Milletler ültimatomu sona erdi.

Körfez Savaşı, uluslararası koalisyon güçlerinin Bağdat'ı yoğun bir şekilde bombalamasıyla başladı. Uluslararası kamuoyu savaşı elektronik bir eğlence izler gibi izliyordu. Her bomba ölüm ve yıkım anlamına gelse de, savaş dijital bir oyun gibi gösteriliyordu. Irak artık bir imgeydi. Bu imge Scud'lar, Patroit'lar ve Awacs'larla bütünleşiyor, ölüm kusan makineler show'un bir parçası gibi sunuluyordu. Savaş propagandası beyinleri fethetmek için işliyordu.

Saddam Hüseyin, savaşın başlamasıyla, daha önce de dile getirdiği, "cihat" çağrılarını yoğunlaştırdı. Çağrı, Irak halkını motive etmenin yanında, bölge halklarının dinsel duygularına hitap ediyordu. ABD'nin Bush aracılığıyla aynı demagojik yönteme başvurması uzun sürmedi. Hıristiyanlığın ilk dönemine ilişkin bir kavram olan cihat mahiyetindeki "hak savaşı" kavramını, kullanmaya başladı. Savaşın kahrediciliği mistik argümanlarla gizlenmeye çalışılıyordu.

ABD ve müttefik savaş uçakları, savaş boyunca 110 binin üzerinde sorti (iniş-kalkış) yaptı. Irak felç edici bir bombalamaya tabi tutuldu. Daha hava saldırısının birinci haftasında Irak'a atılan bombaların patlayıcı gücü, II. Dünya savaşında atılan bombaların toplam patlayıcı gücünü aşıyordu. Irak, cehennemi bir ateş içindeydi. Yüz binlerce insan öldü ve yaralandı.

ABD yeni bir savaş stratejiyle hareket ediyordu. 90-1002 harekât planı hayata geçirilirken, bu plana bağlı kara savaşı için daha önce olası üçüncü dünya savaşına göre hazırlanan plan yürürlüğe konulacaktı. Savaşta son teknolojiye uygun silahlar kullanıldı. Böylece hem savaş planları, hem silahların kullanılacağı bir deney alanı bulunmuştu.

ABD, Irak'ın komuta merkezlerini, askeri kıtalar arasındaki

irtibatı, yoğun hava saldırılarıyla ve elektronik parazitlenmeyle büyük ölçüde kesti ve Irak ordusunun tüm hareketlerini izleyerek savaşı daha başından kazanmış oldu.

Askeri stratejilerde yenilik olan bu savaş, en zayıf noktaya büyük güç yığarak ve en zayıf noktadan vurarak, yarma ve saldırıya geçme yerine, karşı tarafın savaşma iradesinin en güçlü olduğu noktaya vurarak zayıflatma-çökertme ve bu etkinin dalgasal biçimde daha az güçlü noktalara yayılması şeklinde gelişti. Kuzey Irak'a yerleştirilen seçkin Cumhuriyet Muhafızları, saldırının ağırlık merkezi olarak seçildi, buraya indirilen sistematik darbelerle Irak ordusunun (dağılıp, bozulması değil) savaşma gücünün tükenmesi beklendi. İç iletişimin bozulmasıyla bu süreç hızlandırıldı. Kara savaşı Irak ordusunun savaşma gücünün tükendiği aşamada başlatıldı. Bundan dolayı uluslararası koalisyon güçleri çok az zayiatla savaşı bitirdi.

Saddam Hüseyin daha kara savaşı başlamadan savaşın sonu-

cunu görerek, rejimin temel gücü olan orduyu kurtarmak ve yıkımı durdurmak için ateşkes çağrısı yaptı. Taviz üstüne taviz vermeye başladı. Saddam Hüseyin Ortadoğu'da bütün etkinliğini kaybetmek istemediğinden savaşa son verilmesini istiyordu.

ABD, son noktaya kadar saldırılarını sürdürdü, ancak Irak ordusunun yıkım noktasına geldiği ve Kuveyt'te bozguna uğradığı aşamada uzlaşmaya yaklaştı. Saddam Hüseyin, rejimin ileri gelenleri, polis ve rejime sadık birlikler bir nebze ayakta kalabildi. Artık Saddam rejiminin, ülkenin geleceği üzerinde hiçbir tasarrufu yoktu. Toprak bütünlüğünü ve hükümranlığını yitirmiş, bütün kontrol emperyalist güçlerin eline geçmişti. Ülkenin kaderini ABD belirliyordu. Şubat 1991'deki Başkan Bush'un açıklaması "kaderin" ne şekilde gelişeceğini göstergesi oldu. Bush, "Irak'm imhasını amaçlamıyoruz... Irak'ın kendisinin saldırı hedefi haline gelebilecek ölçüde destabilize olmasını istemiyoruz" diyordu.

Irak'ın parçalanmasını istemeyen ve toprak bütünlüğünü koruyabilecek başka bir siyasi güç de göremeyen ABD yönetimi, Saddam Hüseyin'le uzlaştı. İşte tam bu noktada da savaşı durdurdu.

ABD, bölgede Türkiye, Suriye ve İran arasında dengeyi korumak istiyor, Irak'ın parçalanmasının bu dengeyi bozacağına inanıyordu.

İran mart ayının başında, Ortadoğu'da değişen dengelere uygun yeni politikalar belirlemiş, 12 bin Iraklı ve Arap kökenlilerden oluşan İran ordusunun emir komutasının dışında yer alacak askeri bir birlik kurarak, bu güçleri Irak'a sınır şehirlere yerleştirmişti. Ayrıca Irak'ın güneyindeki Şii ayaklanmasını aktif desteklemeye başlamış ve kuzeydeki Kürt hareketleriyle bağlarını

sıklaştırmıştı. Irak'ta bir Şii cumhuriyetinin kurulması ve Ürdün'de benzer gelişmelerin yaşanması İran'ın Ortadoğu'da hegemonyasını artıran sonuçlar doğurabilirdi. Bu durum ABD'nin en fazla tedirgin olacağı gelişmelerden biriydi.

Suriye de savaş sırasında, Lübnan'daki etkisini genişletmiş, Hıristiyan milisleri bozguna uğratmıştı. Suriye'nin yayılmacı "Büyük Suriye" projesi Irak'ın devre dışı kalmasıyla anlam kazanabilirdi. Suriye'nin güçlenmesi ABD açısından Irak'tan farksız bir gelişmeydi ve önemli bir tehlikeydi. Ayrıca Suriye'nin bölge içinde rolünün artması, İsrail için de tehlike oluşturmaktaydı.

Türkiye'nin güneybatı sınırında 150 bin kişilik askeri birliğinin bulunması ve tarihsel kökleri bulunun Musul ve Kerkük'e ilişkin yaklaşımları, ABD'nin istemediği gelişmelerdi. Bu durum, İran'ı da tedirgin ediyordu.

ABD bu faktörlerin etkisiyle, Saddam rejimin varlığını korumaya çalıştı. Kukla bir rejim yerine, zayıflatılmış Saddam rejimi tercih edildi. Emperyalizm bölgede belirlediği yeni statüko, bir dizi politik projeyi içinde barındırıyordu ve bu noktada Saddam rejimin ayakta kalması önem taşımaktaydı.

ABD, kara savaşında askeri zayiatının artma riskine karşı, Irak'ı destabilize etmek amacıyla Kürtleri ayaklanmaya teşvik etti. Ne var ki, Irak'ın hızlı bir şekilde etkisiz bırakılmasıyla bu taktik plandan vazgeçildi.

Bu arada Kürt hareketleri, Kuzey Irak'ın büyük bir bölümünü ele geçirmişti. Güney'de Şiilerin ayaklanması Kürtlerin işini kolaylaştırmıştı. Bu durum, ABD'nin Irak'ın toprak bütünlüğünü koruma projesine ters bir gelişmeydi. Saddam rejiminin kendisini konsolide etmesi için izin veren ABD, Saddam'ı serbest bırakarak, Kürtlere saldırmasına göz yumdu. Kürt ayaklanması

büyük şiddetle bastırıldı. On binlerce Kürt, hava bombardımanlarıyla katledildi. Milyonlarca Kürt Irak ordusunun zulmünden kaçmak için dağlara kaçtı ve İran ve Türkiye sınırına yığıldı. Özellikle KDP önderliğindeki Kürt hareketi bir kez daha bölgedeki büyük oyunun piyonu oluyor, kullanıyor ve atılıyordu. ABD, Saddam'ın Kürtleri bütünüyle tasfiye etmesine de izin vermedi, Kürtlerin büyük kayıplar verdiği ve kuzeyde bağımsız bir güç olma potansiyelini yitirdiği noktada devreye girerek, Saddam'la uzlaşmalarını sağladı. ABD Kürt kartını elinde tutmak istiyordu. İlerde bölgeye ilişkin yeni projelerde bu kart gerekli olabilirdi. Kuzey Irak'taki gelişmeler de bunu gösterdi.

Öte yandan Güney Irak'ta, Şiiler İran destekli ayaklanmışlardı. Güneydeki gelişmeler de ABD açısından ciddi bir risk taşımaktaydı. Saddam Hüseyin, buraya da müdahale ederek, Şii hareketini kolayca ezdi.

Emperyalizm bağımsızlık potansiyeli taşıyan, hatta bölge projelerini riske sokan hiçbir gelişmeye izin vermiyordu. Bu noktada dünkü düşmanını devreye sokması işten bile değildi. Saddam Hüseyin'in Kürt ve Şii halkının Azrail'i olma rolü de bu noktada ona ABD tarafından "bahşedilmişti."

Artık ABD, Ortadoğu'da Korkunun Krallığını kurabilirdi. Çünkü bölgenin bütün petrol yatakları kendi denetimindeydi. Rakiplerine karşı elinde önemli bir silah, petrolü bulunduruyordu. Savaş, ABD'nin içine düştüğü hegemonya krizini bir süre için çözmüştü. Dünyanın en önemli "sinir" noktalarından biri olan bölgeye kalıcı olarak yerleşme şansı bulmuştu. Çöküş sürecini yaşayan Sovyetler'in bölgedeki bütün etkisi kırılmıştı.

Savaştan sonra askeri gücünün büyük bir kısmını Irak'tan çeken ABD, Çekiç Güç adı verilen çokuluslu askeri gücü Türki-

ye'de konuşlandırdı. 36. paralele kadar inen tampon bölgenin askeri korunması bu güce bırakıldı.

Irak'ın kuzey sınırı fiilen yok oldu. Bunun yanı sıra Suudi Arabistan'da askeri üslerin varlığı korundu ve belirli bir oranda askerin bu bölgede kalması sağlandı. ABD deniz gücü Körfez'in ayrılmaz parçalarından biri haline geldi. "Yeni Ortadoğu Düzeni" kan, barut ve ölümün üzerinde inşa ediliyordu.*

*) ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalesinden İsrail büyük avantajlar sağlayarak çıktı. İsrail için büyük "tehlike" oluşturan Irak ordusu hiçbir güç harcanmadan, ABD tarafından saf dışı edilmişti. Savaşta Irak'tan gönderilen füzelere karşı Patriot füzesavar sistemine sahip olan İsrail, Suriye'den gelebilecek tehlikeyi de baştan önlemiş oluyordu. Böylece İsrail, Ortadoğu'da, emperyalizmin açtığı olanaklarla dengeleri belirleyen ve etkileyen konumunu pekiştirdi. Emperyal yayılmacılık, Siyonist yayılmacılığın önünü açıyordu. Filistin'de Güney Afrika'da uygulanan modele uygun düzenlemelere girişilmesinin olanakları ve "meşruiyet" zeminleri oluştu. Bir taraftan soykırım ve rafine ırkçılık, diğer taraftan ucuz emek rezervine dönüşmüş, getto bir devlet.

"MODERN" AUSCHWİTZ: IRAK

"Modern Zamanları" simgeleyen en önemli olgulardan biri Auschwitz'tir. Nazilerin ölüm fabrikası gibi işleyen Auschwitz toplama kampı, Yahudi soykırımıyla özdeşleşen bir yerdir. Auschwitz modernizmin başat özellikleri olan iş bölümü, rasyonalite ve "modern" insanın tercihsizliği ve kayıtsızlığının temel göstergesiydi.

Naziler bütün "lanetlenmelerine" karşın, modern toplum/devlet/birey ilişkisinin en rafine kurucuları olarak tarihte yerini aldı. Nazizm sonrasında, onları aratmayan hatta daha "soğukkanlı" teknikler Vietnam'da ABD, Cezayir'de Fransa, Doğu Timor'da ABD destekli Endonezya tarafından uygulandı.

Bu coğrafyalarda yaşanan katliamlar ve soykırımlar yine büyük bir kayıtsızlık ve suskunlukla izlendi.

Körfez savaşı sonrası Irak da aynı akıbete uğradı. Ülkenin Auschwitz haline getirilmesi doğrultusunda uluslararası bir koalisyon sağlandı. Modern insan yine "kayıtsız" ve "tercihsizdi." Yaşananlar yine herkesin gözlerinin önünde oldu/oluyor, yine herkes "görmedi", "görmüyor."

Körfez Savaşı, 1990-1991'de yapılan askeri operasyonlarla bitirildi. Ama asıl savaş ondan sonra başlatıldı. Bu savaş 20. yüzyılın sonundan, 21. yüzyıla taşınan "sinsi", bir o kadar da acımaz

bir savaştı.

"Legal" bir soykırımdı. Daha doğmamış çocukları ana rahminde tutsak ve ölüme mahkûm eden, uzun vadede bir ülkeyi, bir halkı "sessizce" yok etmeyi hedefleyen bir savaştı.

Körfez Savaşı'nda ABD uçakları Irak üzerine 88 bin ton patlayıcıyı attı. Bu beş Hiroşima'nın yaşanması demekti. Dünya ekranları başında beş tane Hiroşima gibi katliam görse de, ilgilenmedi, hissetmedi ve umursamadı.

ABD ve müttefikleri Irak'ı "ölüm tarlalarına" çevirecek bir stratejiyi hayata geçirdi. Seyreltilmiş uranyum kullanılan patlayıcılar, özellikle Irak'ın besin ambarı olan bölgeye (Basra'nın güneyine) atıldı. Milyonlarca Iraklıyı besleyen bu bölge, nükleer atık haline getirildi. Yıllar sonra Irak'ta kanser vakaları olağanüstü çoğaldı. Hiroşima tecrübesi konuşuyordu: Bir halkın uzun vadede kıyıma uğratılması... Bu durum ancak ABD'de ve İngiltere'de savaş alanlarında seyreltilmiş uranyum tozundan etkilenmiş askerlerin ölümüyle, uluslararası kamuoyunun gündemine geldi. Irak'ta ise yıllardan beri vaka-ı âdiyeden sayılıyordu.

Yine kasıtlı olarak atılan bombalarla, Irak'ın bütün santralları, su ve kanalizasyon, oksijen tesisleri çökertildi. Tarımsal, tıbbi, sosyal altyapısı tarumar edildi. Sivil altyapının sistematik bombalanması, "şimdi vur", "uzun vadede sonuçlarını alırsın" stratejine dayanan "insancıl savaşın" mükemmel örneğiydi. Uluslararası ambargoyla birleşen bu durum, Irak'ı bir ölüler ülkesi haline getirecekti. Irak'a son derece sistemli ve ayrıntıları iyi hesaplanmış yaptırımlar dayatıldı. Yiyecek, ilaç, tıbbi malzeme, ulaşım, su, haberleşme, barınma, temizlik vb. en temel ihtiyaçların karşılanmasına katı bir yaptırım uygulandı.

Sivil altyapının (özellikle su ve atık su sistemlerin) çökmesi,

600 bin çocuğun çok basit nedenlerden (beslenme yetersizliği, tifo, kolera, tifüs gibi bulaşıcı hastalıklardan) ölmesine neden oldu.

1996'da Madeleine Albrdight'a 500 bin Iraklı çocuğun yaptırımlar sonucu ölmesi hakkında ne düşündüğü sorulduğunda, "bizce bu bedele değerdi" diye açıklama yapıyordu. Auschwitz'in Nazi komutanına, "verimsiz vatandaş" sayılan Yahudilere karşı bir haşarat öldürücü olan Zyklon B gazını kullanarak neden Yahudileri öldürdükleri sorulduğunda, benzer bir yanıtı vermesi kuvvetle muhtemeldi. Çünkü, büyük ihmalle, ABD yetkilisinin gözünde bir Iraklı, bir Arap "verimsiz bir vatandaş" ya da haşereden farksızdı. İmparatorluğun stratejik çıkarları "bu bedele değerdi."

ABD'nin ambargosu senkronize güç ve şiddet kullanmanın bir parçasıydı. Yaptırımlar bir nevi kitle imha silahı işlevi gördü. Ve yetişkinler dahil bir milyonun üzerinde Iraklı bu sinsi savaşta yaşamını yitirdi.

Noam Chomsky'nin, atık işletme tesislerine, sulama sistemlerine ve su arıtma kuruluşlarına yapılan hava ve füze saldırılarını biyolojik savaş olarak nitelenmesi boşuna değildi. Körfez Savaşı'nda bu yerlerin özel olarak seçilmesi, bir başka biçimde biyolojik savaşı hayata geçirmekti. Nitekim öyle de oldu. Irak halkı altyapı tesislerinin yokluğundan dolayı, kolera ve tifo salgınlarıyla, biyolojik savaşın en katmerlisini yaşadı.

ABD için insansız bir Irak, en iyi Irak'tı. Sistematik bombalamalarla enkaz haline getirilen ülke, yaptırımlarla açlığın, yoksulluğun, ölümün yok edici kıskacını yaşıyordu.

Irak, 1990'a kadar dünyada sağlık ve eğitim düzeyi olarak en iyi yerdeydi. Çocuk ölümleri yok denecek kadar azdı. Körfez Sa-

vaşı ve sonrasında bir kuşatma şeklinde uygulanan ambargo Irak'ın bu modern devlet görünümünü kara bir tabloya çevirdi. Kartaca çözümü diye de tanımlanan bu süreç, "modern" soykırım politikalarını içeriyordu. Altyapısız, eğitimsiz, bilim üretmeyen ve sağlık sistemi çökmüş bir Irak, insansız bir çözümün somut bir yansımasıydı. Dünyanın ikinci büyük petrol üretici olan Irak'ta elde edilen kârların bütünüyle Batılı petrol şirketlerine akması için, Irak nüfusunun "azaltılması" operasyonları ve hiçbir kamusal yatırımın olmaması elzem bir durumdu. Çünkü Auschwitz'te bir kurşun, insandan daha değerliydi.

Bu arada Irak'a yaptırımların gerekçesi olarak ileri sürülen kimyasal ve biyolojik silahları verenin ABD olduğu "unutuldu". Irak'ın kimyasal, biyolojik ve nükleer silah üretecek ve kullanacak kapasitesinin olmadığı ortadayken ve bunun Birleşmiş Milletler yetkileri tarafından onaylanmasına rağmen, yaptırımlar bütün şiddetiyle sürdü. Irak'ın işgali aynı demogojik gerekçelerle gerçekleştirildi. Buna karşın İsrail'in bölgede 200'den fazla termonükleer silahı olduğu ve ABD'nin kendisinin başlı başına bir nükleer bomba olduğu ve dünyayı birkaç defa yok edecek nükleer gücü "temsil" ettiği "görmemezlikten" gelindi.

II. BOLUM

11 EYLÜL: HEGEMONİK DEVLETTEN, İMPARATORLUĞA

11 Eylül 2001, ABD'nin küresel hegemonya kurma projelerini hızla hayata geçirdiği bir sürecin başlangıcı oldu.*

Bush yönetimi, "terörizme karşı savaş" iddiasıyla Afganistan'da Taliban rejimini yıkarak yerine Karzai başkanlığında kukla bir hükümet kurdu. Daha Afganistan'da "yeni düzen" oturmadan bu sefer gözler Irak'a dikildi. ABD, küçük bir Ortadoğu özelliği taşıyan Irak'ı, birçok diplomatik çabaya ve uluslararası kamuoyunun sert tepkilerine karşın, işgal etti.

ABD, Soğuk Savaş sonrası elde ettiği konumunu sürdürmek ve küreselleşme sürecinin tıkanmasıyla yaşadığı sorunları aşmak istiyordu. Fakat eskisi gibi "komünizm tehlikesi" altında "hür dünya"yı birleştirmek ve liderliğini tartışılmaz bir olgu olarak dayatmak mümkün değildi. Yeni bir konsept arayışına girişildi. Pan ve Pax Americana'nın göstergesi olacak füze kalkanı projesi ileri sürüldü, fakat bu projeye değişik emperyalist güç odakları sıcak bakmadı. Dünya, ekonomik olarak çok kutupluluğu, aske-

---

*) 11 Eylül, 11 Eylül'e yol açan süreç, ABD'nin 20. yüzyılda izlediği emperyal politikalar ve sonuçları, emperyalist bloklar arasındaki güç ilişkileri ve saldırı sonrası gelişmeler hakkında daha geniş bilgi için bkz., Volkan Yaraşır, *Gerçeğin Çölüne Hoş Geldiniz 11 Eylül*; Gendaş Yay., 2001.

ri olarak ise tek kutupluluğu yaşıyordu. Küreselleşme bir açıklayıcı paradigma olma özelliğini yitiriyor, vazettiği istikrar bozuluyordu.

1990'lı yıllarda dünya ekonomisinin taşıyıcı gücü olan ABD, 1997 Asya Krizi ve 2000'de borsalarında yaşadığı hızlı düşüşe paralel olarak resesyona giriyor, dünya ekonomisini de aynı tehlikeyle karşı karşıya bırakıyordu. Küreselleşme süreci siyasal boyutta da sıkıntılar yaşıyordu. Sistem içi siyasal istikrarsızlık yaygınlaşıyordu.

Dünyanın, özellikle geçmişte Sovyet nüfuz alanında bulunan bölgeleri, "sahipsiz" coğrafyalar olarak öne çıkıyordu. ABD kaynaklı küreselleşme dalgası, başta Afrika, Latin Amerika, Güneybatı ve Güneydoğu Asya'daki bazı bölgeleri sistemle bütünleştiremiyor, hatta, sistem dışı narkotik, kriminal alanlar ya da "batık devletler" yaratıyordu.

ABD'nin hegemonya krizini yansıtan bu gelişmeleri, Rusya'nın Sovyetler Birliği sonrasında yaşadığı kaos ve sarsıntıyı hızla atlatıp, toparlanması ve Avrasya'da önemli bir aktör olarak boy göstermesi izledi. Çin, Uzak Asya'da tartışılmaz askeri ve ekonomik güç olarak ortaya çıktı. Küreselleşme sürecini özel bir misyonla yaşayan Avrupa Birliği, bir taraftan Doğu Avrupa'yı sisteme entegre ederken, diğer taraftan kendi hinterlandında geniş ve ucuz emek gücüne dayanan bir pazar yaratıyor, emperyalist bloklaşma olarak daha kristalize bir görünüm kazanıyordu. Japonya, ABD'nin kendisine dayattığı "Uzakdoğu'nun İngilteresi" olma şıkkının dışında, bulunduğu coğrafyada ekonomik ve siyasal nüfuzunu artırıyordu.

11 Eylül, ABD'ye hegemonyasını güçlendirmek üzere yeni ataklar yapma fırsatı verdi. ABD "üstünlük" stratejisini ya da

uniletarizmi tercih ettiğini gösteren adımlar atmaya başladı. Artık "terörizmle savaş" yeni dönemin konseptiydi. ABD emperyal projelerini bu meşruiyet altında, gerektiğinde NATO ve Birleşmiş Milletler aracılığıyla, yürütebilirdi ya da Irak işgalinin ilk döneminde yaptığı gibi devre dışı bırakarak.

ABD dünya pazarlarının güvenliğini sağlayan, şiddet ve askeri üstünlüğü yanında, verimli ve güçlü ekonomiye dayanan liderliğini kabul ettirme ya da hegemonik devlet olma özelliğinde aşınmalar yaşıyordu.

Artık göreli ekonomik üstünlüğünü kaybetmiş, uluslararası alanda farklı güç odaklarının rekabetiyle yüz yüze kalmış ve zayıflayan bir ittifaklar ilişkisi içindeydi.

Hegemonyasını güçlendirmek için, ekonomik zeminlerinin zayıfladığı koşullarda, siyasi ve askeri araçlara dayanması kaçınılmazdı.

Yugoslavya'nın parçalanma operasyonu, Bosna ve Kosova müdahaleleri bu süreci tamamlayan adımlardı.

Körfez Savaşı bu anlamda bir sıçrama taşı oldu. 11 Eylül sonrası gelişmeler, hegemonyanın salt askeri ve siyasi üstünlük aracılığıyla kabul ettirilmesine dayanan emperyal stratejilerinin önemli bir aşamasını simgeledi.

Mutlak askeri ve siyasi üstünlüğe dayanan küresel tahakküm kurma çabası, bir anlamıyla hegemonik devletten imparatorluğa geçişin ifadesi oldu.

Bunun en somut göstergesi başta Avrasya ve Latin Amerika'da kurduğu üslerdir. ABD, II. Dünya Savaşı sonrasında yüz ülke ve bölgede 2 bin üs kurdu. ABD yaşadığı her savaşta üs sayısını artırdı. (Kore Savaşı, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı, Afgan Savaşı gibi) ABD kapitalizminin ekonomik ve politik amaçlarına

ulaşması için üsler, stratejik önem taşıdı. Körfez Savaşı, Balkanlar müdahalesi ve 11 Eylül sonrası gelişmeler, ABD'nin askeri üslerinin coğrafi ve siyasal olarak artmasına ve yayılmasına neden oldu. Başta Sovyet nüfuz alanında olan bölgelerde üs sayısında çoğalma görüldü. 1990'dan önce ABD'nin Orta Asya ve Güney Asya'da hiç üssü bulunmuyordu.

Üsler, imparatorluğun askeri dayanakları olarak işlev görüyor ve onu bir üsler imparatorluğuna dönüştürüyor. Bu durum ABD'yi tarihteki diğer imparatorluklardan, özellikle Roma İmparatorluğu'ndan farklı kılıyor. Roma İmparatorluğu bir koloni imparatorluğuydu, ABD ise dünyayı ağ gibi saran, küresel savaş halini sürekli kılmaya yarayan üslerle emperyal vizyonunu gerçekleştiriyor.

ABD, üslerini bütün coğrafyaları kontrol etmenin aracı ya da garnizonu gibi kullanıyor.

Her garnizonu yeni emperyal operasyonların sıçrama alanı olarak devreye sokmayı hedefliyor. Çünkü imparatorluğun askeri gücü küresel büyümenin ve küresel ekonominin gerekli parçası. Ayrıca ABD ekonomisinin bütün sektörleri orduya bağlımlı hale gelmiş durumda ve ekonomisi giderek daha çok askerileşiyor.

ABD'nin imparatorluk kurma ya da global düzeyde tüm siyasi ve ekonomik coğrafyaları kendi denetimine alma projelerinin gerçekleşmesi için, dünyadaki temel kaynakları kontrol etmesi bir zorunluluk. Bundan dolayı bütün coğrafyalar ve uzay, imparatorluğun yeni fetih alanına dönüştü.

Bush yönetiminin mali sermayeye yakın kesimlerden daha çok, petrol, kimya, metalürji, uzay-havacılık ve silah şirketlerinden gelen kesimlere (fraksiyona) dayanması, bu eğilimi güçlendiren faktör oldu.

Soğuk Savaş döneminde, Sovyetler Birliği ve ABD'nin nüfuz ve ekonomik alanlarının kesiştiği noktalarına göre belirlenen jeopolitik; bir kutbun çöküşüyle farklılaştı. Yeni jeopolitik; enerji, kıymetli madenler, besin ve suyun bulunduğu coğrafyalara göre şekillenmeye başladı.

Yeryüzü yeni bir paylaşım savaşına ya da neokolonyalizme tanıklık ediyor. Kıymetli madenlerin, su, besin ve özellikle enerji kaynaklarının bulunduğu ve enerji ulaşım yollarının geçtiği coğrafyalar giderek öne çıkıyor.

YANKEE'NİN TANRISI: PETROL

20. yüzyıl tarihi birçok petrol savaşına sahne oldu. I. Dünya Savaşı petrole dayalı savaş teknolojisinin doğuşuna tanıklık etti. Tank kullanımının yanı sıra motosiklet dahil motorlu araçların ve uçağın kullanılmasının yaygınlaşması, bu durumun somut göstergesi oldu. Savaş teknoloji bir anlamda pazarların yeni paylaşım tekniklerini ortaya çıkardı.* Kapitalist ekonominin siyah altınını ele geçirmek için yerel ve küresel güçler birbirleriyle amansızca savaştı. Ortadoğu topraklarında çoğu zaman petrol yerine oluk oluk kan aktı.

I. ve II. Dünya Savaşları'nda petro-politiğin önemli bir yeri oldu. Petrol I. Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu haritasının çizilmesini belirlediği gibi, özellikle II. Dünya Savaşı'nın galiplerini ortaya çıkaran temel faktördü. Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgal etme planının arkasında Kafkas coğrafyasındaki petrol havzalarına ulaşma isteği yatıyordu. Hitler, Alman kapitalizminin yaşamasını sağlayacak en önemli enerji kaynağına ulaşmak istiyordu. Savaş makinesi haline gelen Nazi Almanyası'nın yenilmesin-

---

*) Bu süreç bir yanıyla da dünya ekonomisinin petrol üzerinden yeniden tanımlanması anlamına geldi. 1890'larda Standart Oil'in dünya tekeli haline gelmesi ve sömürgecilik dönemine benzer bir şekilde başta Ortadoğu olmak üzere, Latin Amerika ve Orta Amerika'da imtiyazlar sistemini kurması tarihsel arka planını oluşturdu.

deki temel etken, bu makineyi çalıştıracak petrole bir türlü ulaşamayışı oldu. Benzer durum Japonya için de geçerliydi. Doğu Hint Adaları'ndaki petrol yataklarına el koyan Japon ordusu, buradaki konumunu pekiştirmek için Pearl Harbour baskınını düzenleyecekti.

II. Dünya Savaşı sonrası gelişmelerde de petrol belirleyici bir rol oynadı. Soğuk Savaş yıllarında Üçüncü Dünya'daki petrolün, denetimini ele geçirmek için yürütülen kavga, birçok savaşın ve iç savaşın nedenini oluşturdu. Bir tarafta uluslararası petrol tekellerinin doymaz iştahı, diğer tarafta ulusal kurtuluş mücadeleleri vardı. Üçüncü Dünya, kavganın geçtiği ana coğrafyaydı.

Çünkü petrolün coğrafi dağılımı son derece eşitsizdi. Bu eşitsiz dağılım kapitalizmin manevra alanını daraltmakta ve onu sınırlı kaynaklara bağımlı kılmaktaydı.

Bu problem bugün de sürüyor. Petrol rezervlerin sadece yüzde 5'lik kısmı metropol ülkelerde bulunurken, yüzde 95'lik kısmı, içinde Rusya ve Çin dahil, metropol dışı Üçüncü Dünya ülkelerinde bulunuyor. Dünya petrol rezervlerinin yüzde 65'i ise Ortadoğu'da yoğunlaşmış durumda. Bu coğrafyada bulunan ülkelerin toplamdaki payları da dikkat çekici: Suudi Arabistan rezervlerin yüzde 25'ine, İran yüzde 9'una, Irak yüzde 10'una, Abu Dabi yüzde 9'una*, Kuveyt yüzde 10'una sahip.

Ortadoğu dışındaki durum da ilginç. Yine dünya rezervleri toplamındaki paylarına göre: Rusya ve Kafkas cumhuriyetleri petrolün yüzde 5,8'ine, Venezüella yüzde 5,8'ine, Meksika yüz-

---

*) Abu Dabi, Dubai, Şaryah, Ayman, Ummül Kuvayin, Ras El Hayma ve Juraya'nın içinde bulunduğu yedi emirlik birleşerek 1971'de Birleşik Arap Emirlikleri kuruldu. Emirliğin sahip olduğu petrol rezervi yüzde 90'ı Abu Dabi'de bulunmaktadır.

de 5,6'sına, ABD yüzde 3,4'üne sahipken, Libya, Nijerya ve Çin'in toplamı ise yüzde 6 civarında.

Bu tablo, Ortadoğu petrolünün kapitalist dünya için önemini ortaya koyuyor. Bir diğer kritik nokta da petrol rezervi ve petrol üretiminin birbirinden bağımsız iki olgu olması. Petrole sahip ülkelerin ürettikleri petrol miktarları birbirinden farklı. Örneğin ABD dünya rezervlerinin yüzde 3,4'üne sahip olmasına rağmen, dünya petrol üretiminde payı en çok olan ülkelerden biridir.

Petrol rezervi ve petrol üretiminin birbirinden bağımsız olma hali, büyük petrol üreticisi ve ihracatçısı ülkelerin örgütü olan OPEC'in doğuşuna neden oldu. Petrol rezervleri, dünyada var olan talebin çok üstünde seyrettiği ve büyük petrol üreticisi ülkelerin her biri kendi çıkardığı petrolü satmada bir diğeriyle rekabete girip, üretimi sürekli artırdığı için fiyatlar sürekli düşüyordu. OPEC bir konsensüs zemini olarak, bu düşüşe bir son vermek üzere kurulan ve içinde Cezayir, Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, Katar, İran, Libya, Endonezya, Nijerya, Gabon, Venezüella, Ekvator'un yer aldığı, bir karteldir. OPEC politikaları, petrol üretiminin ağırlığını oluşturan Ortadoğu ülkeleri tarafından belirlendi. 1968'de OPAEP'in, Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü'nün kurulması da bu yönde atılmış bir adımdı. Suudi Arabistan, sahip olduğu petrol rezervi ve ürettiği petrol oranı açısından, OPEC içinde belirleyici bir rol üstlendi. 1960'da kurulan OPEC, petrol stratejisini saptayarak üretimi sınırlıyor, fiyatları düşürmeyerek, kontrol altında tutuyordu. 1973-1974'te dünya kapitalizminin derin bir bunalıma girmesinde rolü olan OPEC, 1979 ikinci petrol şo-

kundan sonra etkisini giderek yitirdi.

Kapitalist ekonomilerin petrole bağımlılığı II. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir hızla arttı. Çünkü kapitalist sanayiinin enerji hammaddesi petroldü. "Modern" yaşam biçimi ve kentsel yaşam ona göre belirlendi ve şekillendi. Kapitalist ekonomiler yaşadığı iki şoktan sonra (1973-1974,1979 petrol şokları) başta elektrik olmak üzere, başka enerji kaynaklarına yönelseler de petrol yine de ağırlığı korudu.*

Petrol "modern" uygarlığın yapı taşı olan kimyasal maddelerin kaynağı olmasının yanı sıra yaşadığımız uygarlığın simgesi olan otomotiv sanayiinin vazgeçilmez unsuru olmaya da devam etti. Tarımda (gübre sanayiinde) temel girdiyi oluşturdu. Kısaca petrol 20. yüzyılda kapitalizmin nabız atışını belirledi. 21. yüzyılda da kapitalizmin nabız atışları petrol tarafından belirlenecek.

21. yüzyılın efendiliğine sıvanan ABD için, bu metanın kontrolü yaşamsal önem taşıyor.

ABD, önümüzdeki on beş yıl içinde petrol ihtiyacının neredeyse tamamını ithal etme sorunuyla karşı karşıya kalacak. Günlük petrol tüketimi, 2002 verilerine göre 20 milyon varil olan ABD, bu miktarın yüzde 40'ını kendi rezervlerinden karşılıyor. Geri kalan ihtiyacının büyük oranını Ortadoğu'dan tedarik ediyor. Özellikle hinterlandındaki rezervlere dokunmuyor.

Son verilere göre, bugün 76 milyon varil olan dünyadaki günlük petrol tüketimi, 2010 yılında 86 milyon varile çıkacak.

---

*) Doğalgaz ve hidrojen yeni enerji kaynakları olarak değerlendirilmektedir. Bu yöndeki arge çalışmalarının yüksek maliyeti yine petrole yönelinmesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarının yükseltilmesiyle elde edilen gelirin bir kısmı tekellerce yeni enerji kaynaklarına yatırılmaktadır. Alternatif enerji kaynaklarının aynı tekellerin elinde olması da düşündürücüdür.

ABD kaynaklarına göre 2020 yılında ABD'nin günlük petrol tüketimi 36 milyon varile ulaşacak.

Petrolün ABD ekonomisi için önemi ortada. İhtiyacın bu orana yükselmesi, bazı stratejik kararları zorunlu kılıyor. Ayrıca bugün kapitalizmin dinamosu işlevini gören petrol tekellerinin doymaz iştahı ve karar mekanizmalarındaki yerleri belli. ABD şirketlerinin kârlarının yüzde 15'i petrol şirketlerine ait. Dünyanın en büyük 20 şirketinin sekizini petrol şirketleri oluşturuyor. Bu şirketlerin toplam geliri ise Üçüncü Dünya ülkelerinin toplam gelirine eşit düzeyde. Uluslararası bankalarla ortak olan bu petrol tekelleri,* dünya petrol endüstrisine yön verdikleri gibi küresel sermayenin baş aktörleridirler.

Bu şirketler OPEC'in ortadan kaldırılması doğrultusunda radikal politikalar izlemektedirler. Bugün Ortadoğu'da Irak merkezli emperyal operasyonun saiklerinden biri de bu hedeftir. 1999'dan sonra OPEC içinde Irak, İran ve Suudi Arabistan arasında yeni bir blokun oluşması ABD açısından katlanılmaz bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Irak işgalinin bugün pek fazla tartışılmayan bir yanı da petrol alanlarının çokuluslu tekellere açılması ve kökleri 1890'lara uzanan imtiyazlar rejimin yeniden inşası yönündeki düzenlemelerdir. Petrol tekelleri 1970'lere kadar petrolün keşfi, sondaj çalışması ve çıkarılmasından; rafine edilmesi, işlenmesi, pazarlanmasına kadar entegre bir sistemle faaliyet yürütmekteydi. 1970'lerden sonra petrol tekelleri faaliyetlerini yanlızca rafine etmek, işlemek ve pazarlamakla sınırlamıştı. Ulusal kurtuluş mücadelelerinin ve millileştirme politikalarının sonucu olan bu durum, Irak işgaliyle yeniden eskiye dönüşü, yani imtiyaz rejimine geçişi beraberinde getirmiştir.

*) Exxon-Mobil, BP, Amaco, Total, Chevron vd.

Sistem küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre çalışıyor. ABD'nin sistemi sekteye uğratacak hiçbir gelişmeye izin vermesi mümkün değil. Bu, imparatorluk emelleriyle ilgili olduğu kadar, kapitalist dünyanın geleceğiyle ilgili de bir sorun. Yankee tanrıyı yeryüzüne indirdi. Yankee'nin tanrısı siyah altın. Siyah altını kontrol eden, 21. yüzyılda yeryüzünü de kontrol edecek.

"BEYAZ ADAMIN" YENİ FETİH ALANLARI

21. yüzyılda hegemonya savaşları, temel kaynakların bulunduğu bölgelerde geçecek. Bu coğrafyalar, bugünün gerilim noktaları olarak öne çıkıyor. Emperyalist güçler arası rekabetin artacağı ve gerilimin maksimuma ulaşacağı bu alanları denetlemek ve kontrol etmek, 21. yüzyılın hegemonya savaşını kazanmak anlamını taşıyor. Küresel tahakkümün sağlanmasında stratejik önem taşıyan paylaşım bölgelerini şöyle tasnif etmek mümkün: Asya-Pasifik bölgesi, Kafkasya ve Orta Asya, Balkanlar, Doğu Avrupa, Afrika kıtası, Latin Amerika ve Ortadoğu.

Asya-Pasifik bölgesi, kapitalist gelişmeyi en hızlı yaşayan coğrafyadır. Bölgenin, 1950'li yıllarda dünya üretimindeki payı yüzde dört iken, 1990'lı yılların ortasında bu oran yüzde 25'e yükseldi ve ABD'yle eşit bir konuma geldi. Bu bölge, ABD ve İngiltere'nin yarım asırda gösterdiği gelişme trendini 10 yılda başardı ve giderek dünya ekonomisinin merkezlerinden biri oldu. 1980-1990 arasında bölgeye sermaye ihracı 5-6 kat arttı. 1990 sonrasında Asya-Pasifik'e doğrudan sermaye yatırımı ciddi bir yükseliş gösterdi. ABD'nin bölgeyle ekonomik ilişkileri son on yıllık kesitte oldukça hız kazandı. 1992 yılında Atlantik bölgesini geçecek aşamaya yükseldi. 1988-1993 arasında ABD'nin bölgeye yaptığı doğrudan yatırımlar ikiye katlandı.

ABD bu konumuna karşın Japonya'nın gücüne ulaşamadı. Bölgede Japon sermayesi ABD'den sekiz kat daha fazla. Bu arada son yıllarda özellikle Almanya'nın Asya-Pasifik'e yönelik atakları fazlalaştı.

Ekonomik bir çekim merkezi olan Asya-Pasifik bölgesi, politik olarak ciddi gerilimleri içinde taşıyor. Birçok stratejist, bölgeyi politik olarak "potansiyel volkan" olarak değerlendiriyor. Bölgede birçok gerilim noktası var. Bunlar içinde Çin-Tayvan arasındaki Spratly Adaları, yine Çin-Japonya arasındaki Senkaku Adaları, Japonya-Rusya arasındaki Kuril Adaları sorunu ve Güney ve Kuzey Kore arasında yaşanan problemler öne çıkmış durumda.

Ayrıca bölge ülkelerinin hemen hemen tamamında var olan etnik ve dinsel farklılıklar Asya-Pasifik'teki gerilim noktalarını oluşturuyor. Örneğin Hindistan'ın etnik haritası karmakarışık. Bu ülkenin yüzde 31'ini Hindular oluştururken yüzde 69'u ise 13 farklı kültürden meydana geliyor. Pakistan'daki durum da farklı değil; ülkenin yüzde 61'i Pencabiyken diğer kısmını 4 farklı kültür oluşturuyor. Malezya'nın yüzde 62'si Malay, yüzde 27'si Çinli, yüzde 8'i Hintli; Singapur'un yüzde 77'si Çinli, yüzde 17'si Malay, yüzde 7'si Hintli; Endonezya'nın yüzde 41'i Javanese iken gerisi 14 farklı kültürden meydana geliyor. Filipinler'in yüzde 92'si Hıristiyan kökenliyken, yüzde 4,5 Müslüman kökenli.

Bu heterojen yapı başlı başına bir risk kaynağı. Asya-Pasifik'te egemenlik mücadelesi veren emperyalist merkezlerin etnik ve dini parçalanmışlığı kullanması ve körüklenmesi, 1990'lardan sonra uygulanan mikro milliyetçilik ve dincilik eksenli politikalar göz önüne alındığında, beklenen bir gelişme olarak düşünülebilir.

Öte yandan Asya-Pasifik bölgesi aynı zamanda silahlanma artışının en yoğun olduğu bölgelerden biri. Bu alanda özellikle Çin ve Japonya öne çıkmış durumda. Bölgenin toplam silahlanma harcamalarının yüzde 60'ından fazlasını bu iki ülke gerçekleştiriyor. Üçüncü sırada ise Tayvan var.

ASYA-PASİFİK'İN TSUNAMİLERİ: ÇİN VE JAPONYA

Çin dev askeri gücüyle Asya-Pasifik'te sürdürülen hegemonya savaşlarında iddialı bir konumda bulunuyor. ABD'nin bölgedeki. 100 bin kişilik askeri gücüne karşı, Çin'in üç milyonluk modern bir ordusu var. II. Dünya Savaşı öncesi bölgede Japon sömürgeciliğin bıraktığı izler, Çin'e nüfuzunu artırıcı olanaklar sunuyor. Silahlanma yarışı, bölgedeki gerilimin esas kaynaklarından birini oluşturuyor.

Asya-Pasifik'te Çin'in konumunu özel bir yere getiren başka nedenler de bulunuyor. Çin, bugün dünyanın 4. büyük sanayi malları üreticisi. 1980'lerin başında çokuluslu şirketler Çin'e hızlı bir giriş yaptı. Çin hükümetinin yatırımı ve ihracatı kolaylaştıran bir ortam yaratmasıyla çokuluslu şirketler mal satmak yerine, teknoloji getirmek ve ihracat için üretim yapmak zorunda kaldı. Mal satıp, hızlı vurgun yapmayı hesaplayan çokuluslu şirketler, Çin'in izlediği politikalar sonucu bunu gerçekleştiremediler. İster istemez Çin ekonomisinin inşasına katkı yaptılar.

Çin, neo-liberal ekonomik düzene entegrasyonun gereği olarak tüm şirketlerini borsa yoluyla yabancı sermayeye açtı. Çin'in ihracatındaki artışların üçte ikisini çokuluslu şirketler sağladı. Komünist Partisi'nin ülkenin siyasi ve ekonomik politikalarının

tek belirleyici gücü olmasına karşın, ekonomide özel sektörün ağırlığı yüzde 50'yi aşan bir noktaya ulaştı. Hızlı özelleştirmelerle kamu sektörü hızla üretimden çekilmeye başladı. Çin 20 yıllık bir zamanda yüksek teknolojili malların ihracatına geçmeyi ve dünya piyasalarında önemli bir pay elde etmeyi başardı. 1980-1997 döneminde Çin'in ihracatı yılda ortalama 14,6 oranında arttı. Bu oran hemen hemen dünya ortalamasının iki katıydı. Yine 1997-2000 döneminde Çin'in ihracatı yıllık yüzde 9,8 büyüme gösterdi. İhracatın yüzde 20'sini teknoloji yoğun mallar oluşturdu. Çin ayrıca teknolojik yoğunluğu yüksek malların bazılarında dünya piyasasında önemli yer buldu. Bu ülkenin tüm ihracatının yarısını çokuluslu şirketler yapıyor. Bu arada Çin kökenli şirketler de etkilerini artırıyor. Çin "cazibeli" konumuyla yabancı sermayeyi çekmeye devam ediyor. 2002 yılında 50 milyar dolarlık yabancı yatırım yapıldı. 2004 yılının ilk 6 ayında bu rakam 34 milyar dolar oldu. Çin'e son 20 yılda toplam 600 milyar dolardan fazla yabancı sermaye girdi. Bütün bunların yanında ayrıca Çin, dünyanın en önemli alüminyum, bakır, demir-çelik üreticilerinden biri.

Çin bu konumuyla bölgenin ekonomik lokomotifi özelliği gösteriyor. Doğrudan yabancı sermaye yatırımıyla hem sermaye birikimi hem de teknolojik düzey olarak son derece ciddi rekabet gücüne erişiyor. Çin'in vahşi bir emek sömürüsüne dayalı ucuz emek gücü, devlet koruması ve müdahalesi üzerinde yükselen büyüme stratejisiyle, satın alma gücü paritesi bazında ABD'yi 2020'de geride bırakıp, dünyanın en büyük ekonomisi olması ve önümüzdeki yirmi yıl içinde 10 trilyon dolarlık bir ekonomiye dönüşmesi bekleniyor.

Çin'in Asya-Pasifik bölgesinin hemen hemen her noktasında

diasporasının olması ve diasporanm ekonomik gelişmişliği Çin'in nüfuzunu geliştirici başka bir etken olarak düşünülebilir. Çinliler, Endonezya ekonomisinin yüzde 90'ını, Tayland ekonomisinin yüzde 75'ini, Malezya'nın yüzde 60'ını, Tayvan, Hong Kong ve Singapur'un tüm ekonomisini ellerinde tutuyorlar.

Bütün bu gelişmelere rağmen Çin, petrol üretimi ihtiyacını karşılayamıyor. Özellikle ABD'nin 11 Eylül sonrası Afganistan merkezli Hazar bölgesine müdahalesi ve Irak işgaliyle Ortadoğu'da yarattığı kontrol Kafkasya'ya, hatta Orta Asya'ya yönelik askeri, ekonomik atakları Çin'i alternatif enerji kaynağı arayışına itiyor.

Bu arayış bir dizi paradoksal gelişmeyi bünyesinde taşıyor. Çin bir yandan makro planda enerji sorununu çözmeye çalışıyor, diğer yandan bu durum Çin ekonomisinin dışa bağımlılığını son derece artırıyor. Çin Orta Asya, Kafkasya, hatta Latin Amerika ülkeleriyle temaslarını yoğunlaştırıyor. Çin'in son dönemde hızla ilişki geliştirdiği ülkelerden biri de Kazakistan'dır. Bu ülkeyle petrol çıkarma ve taşınma yolları konusunda önemli anlaşmalar imzaladı. Ayrıca ABD'nin BM'den yaptırım kararları çıkarmaya çalıştığı Sudan'da da petrol çıkarmaya devam ediyor.

Günümüzde (Irak'taki petrol imtiyazlarını işgal sonrasında yitirmesiyle birlikte) petrol ve doğalgaz ihtiyacını İran, Suudi Arabistan ve Kazakistan'dan karşılayan Çin, önümüzdeki on yıllık kesitte bu ülkelerden gelecek petrolün pahalıya mal olacağını da hesaplayarak Rusya'dan petrol alımına başladı. Ayrıca Rusya'yla enerji alımının yanında nükleer tesis yapımı içinde ilişkiler kurdu. Rusya-Çin arasında bir petrol boru hattının inşası yönünde anlaşmalar yapıldı. Ne var ki 1994'te bu yönde başlayan ilişkiler günümüze kadar somut bir biçim kazanmadı.

Rusya, Çin'e demiryolu ile taşman petrolün miktarını artırmayı önerdi. Bundan tatmin olmayan Çin alternatif ülkelere yöneldi.

Çin ABD'nin Afganistan'a müdahalesiyle kendinin kuşatılmasına ve Orta Asya bölgesinin kontrol edilme çabasına karşılık Şanghay İşbirliği Örgütü'nü güçlendirerek yanıt veriyor; Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini yeniliyor. ABD askeri yolu denerken, Çin bölge ülkeleriyle yakınlaşmayı Şanghay İşbirliği Örgütü çatısı altında gerçekleştirmeyi hedefliyor.

ABD, Çin'in Batı Türkistan'a girmesini Afganistan'ı kontrol ederek "şimdilik" engellemiştir. Ne var ki Çin, Doğu Türkistan'a girdiği gibi Orta Asya'ya girerse, büyük bir ihtimalle hem Hazar bölgesinde hem Orta Asya'da son derece etkin bir güç olabilir. 21. yüzyılda küresel tahakkümün vazgeçilmez coğrafyalarının Orta Asya ve Hazar bölgesi olduğu düşünüldüğünde Çin'in yeni pozisyon alışının önemi de ortaya çıkmaktadır.

Çin'in arayış ve ataklarına karşı ABD siyasi ve askeri bir dizi önlemle karşılık veriyor. ABD açısından 1997'de "stratejik ortak" olarak tanımlanan Çin şimdi "stratejik rakip" olarak ele alınıyor. İdeolojik boyutta "medeniyetler çatışmasının" makro düzeydeki kanatlarından biri Çin olarak ilan edilmiş durumda.

ABD, Çin'le bir yandan ticari ilişkilerini geliştirirken, öte yandan Çin'in bölgesel hâkimiyet politikalarını sınırlamayı amaçlıyor, özellikle Tayvan sorununu stratejik bir sorun olarak canlı tutuyor.

Çin ise Tavyan'ı kendi topraklarından sayıyor ve bağımsızlık hareketlerini savaş nedeni olarak görüyor.

ABD her şartta Tayvan'ı Çin'e karşı savunacağını ilan ederek, bu ülkeyle ticari, ekonomik ve askeri ilişkilerini geliştiriyor. Tayvan ABD'nin Güneydoğu Asya'ya ve Japonya'ya yönelik pro-

jelerinde stratejik bir atlama taşı işlevi görüyor. Çin'in hemen yanıbaşında fiili bir ABD üssü gibi duran Tayvan, aynı zamanda Çin'in kuşatılma stratejisi içinde önemli bir yer teşkil ediyor. ABD, ayrıca Çin içindeki azınlıklara yönelik girişimlerde de bulunuyor. Uygur Türkleri ve Tibet sorununu gündemde tutuyor. Bu sorunlar Çin'in yumuşak karnını oluşturuyor.

Ekonomik boyutta da Çin'i paradoksal tehlikeler bekliyor. Çin ekonomik potansiyeliyle sistemin vazgeçemeyeceği ya da geleceğe yönelik dengelerde es geçilemeyecek bir güç olarak 21. yüzyılda uluslararası işbölümünde yerini almış durumda.

Bu yönle bağlantılı olarak ABD, AB ve Japonya Çin pazarına yönelik önemli yatırımlar yapıyor. Vokswagen'in, önümüzdeki iki yıllık yatırımı 1 milyar dolara ulaşırken, General Motors da Çin'e 2007'ye kadar 3 milyar dolarlık yatırım yapacak.

Bu arada Çin, yatırım hızının doğuracağı tehlikelere (ekonomideki aşırı ısınma ve enflasyonist gelişmelere) karşı önlemler almaya çalışıyor.

Çin'in dünya ekonomisine hızla entegre edilerek, mevcut uluslararası işbölümü içine hapsedilmesi riskini taşıyan bu gelişmeler, farklı bir kontrol mekanizması oluşturulmasını da beraberinde getirebilir. Özellikle Çin'in enerji alanında yoğun dışa bağımlılığı, dünyanın ikinci büyük petrol tüketicisi olması ve petrol ihtiyacının yarısına yakınını ithal etmesi, dünyanın enerji vanalarını ele geçirmek için emperyal hamleler içinde olan ABD'ye son derece stratejik olanaklar sunmaktadır. Ayrıca Çin ekonomisinin rekor derecede büyümesine paralel olarak petrol ihtiyacının hızla artması ve petrol fiyatlarında (kronikleşeceğe benzeyen) yükselişin ekonomide enflasyonist eğilimleri tetikleme ihtimali yüksektir.

Çin bütün bu faktörlere karşın jeopolitik avantajlarını da kullanarak 21. yüzyılın yükselen güçlerinden biridir. Öte yandan Çin'in, Rusya ile girdiği ilişkiler ve bu ilişkilerin, Şanghay İşbirliği Örgütü'nde şekillenmeye başlamasının yanı sıra, Orta Asya enerji kaynaklarına yönelik politikaları, Güneydoğu Asya ülkeleriyle 1997 krizinden sonra kurduğu temasların güçlenmesi, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği – APEC ülkelerine yaptığı mali yardımlar, bu ülkenin Asya Pasifik'in yükselen yıldızına dönüşmesini sağlamıştır. Çin önümüzde dönemin süper gücü olarak öne çıkmaktadır. Artık Orta Asya ve Hazar bölgesi ABD, Çin ve Rusya kutuplaşmasına sahne olacak bir coğrafyaya dönüşmüştür. Güç ilişkilerinin ve gerilimlerin sıcak alanı Orta Asya ve Hazar bölgesidir.

Asya-Pasifik'in bakir alanlarından biri de Sibirya'dır. Doğal kaynaklar açısından önemli zenginlikleri içinde taşıyan Sibirya, günümüzde bu madenlerin çıkarılması ve ulaşım maliyetlerinin yüksekliğinden ötürü, tali bir coğrafya gibi gözükmektedir. Fakat önümüzde yıllarda öneminin artacağı büyük bir olasılıktır. Daha şimdiden Japonya, Sibirya'ya yönelik projeler geliştirmektedir.

Japonya Asya-Pasifik'in tartışılmaz hegemonik gücüdür. ABD'nin kendisine biçtiği bölgenin "İngilteresi olma" misyonunu tarihsel, kültürel nedenlerden dolayı kabul etmesi olanaklı değildir. Bölgedeki en önemli sermaye gücü Japonya'nın elindedir ve ekonomik siyasi nüfuzunu giderek artırmaktadır. Yaşadığı ekonomik krize rağmen, askeri yatırımları yoğunlaşmıştır. Bu ülke, hammadde ithalatına bağımlı olması nedeniyle, deniz geçitlerini kontrol etmek istemektedir.

Asya Pasifik'te ABD ve Japonya arasında yaşanan egemenlik mücadelesi bölgenin kaderini etkileyecek bir içeriktedir. Ayrıca

bu mücadele içinde Çin ve Rusya gibi aktörleri de unutmamak gerekir. Japonya'nın ve Çin'in hegemonik devlet olmalarının ya da bu konumlarını korumalarının yolu Asya-Pasifik'te yaratacakları etkiye bağlıdır. Asya-Pasifik'teki güç dengeleri aynı zamanda dünya ölçeğinde süren efendilik kavgasının ipuçlarıyla doludur.

ABD'nin küresel imparatorluğunu kurmasında bölge stratejik içeriktedir. Endonezya ve Filipinler'de 11 Eylül sonrası üslerini ve asker sayısını artırması imparatorluğun hamlelerinden biridir. Bu arada özellikle Doğu Timor havzasında zengin petrol yataklarının kontrolü ABD açısından vazgeçilmezdir. Endonezya'nın 11 Eylül'ü kabul edilen ve "İslamcı kesimlere" yüklenen bombalama eylemleri, ABD'nin bölgeye ilişkin projelerine bir yandan meşruiyet zemini yaratırken, öte yandan Asya-Pasifik'te her gelişmeyi ve dinamiği kontrol etme ihtiyacının somut yansımasıdır.

İMPARATORLUĞUN YENİ AV SAHALARI: KAFKASYA VE ORTA ASYA

Sovyet sisteminin çöküşü, Kafkasya ve Orta Asya'nın stratejik önemini artırdı. Başta ABD olmak üzere, başını Almanya'nın çektiği Avrupa ülkelerinin bölgeye ilgisi yoğunlaştı. Bölge taşıdığı enerji potansiyle yeniden paylaşımın kritik ve gerilimli alanlarından biri olarak öne çıktı.

Ortadoğu'dan sonra en zengin enerji kaynaklarına sahip olan bu bölge, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra hızlı bir destabilizasyon içine düştü. ABD bu sürecin başından itibaren bölgeye aktif müdahale ederek bölgedeki etkinliğini artırdı. Tam bir halklar mozaiği olan Kafkasya ve Orta Asya'da hızlı bir "devletleşme" süreci yaşandı. Dünün kardeşlik coğrafyaları, mikro milliyetçiliğin dalgasal şekilde yayılışına tanıklık etti. İki kutuplu dünyada makro dengelerin absorbe ettiği mikro sorunlar, Sovyetler'in çöküşüyle alevlendi, alevlendirildi. "Yeni dünya düzeni"nin av sahaları genişliyordu.

Petrol, doğalgaz, altın ve alüminyum yönünden zengin bir coğrafyada, hegemonik güçlerin savaşları kaçınılmazdı. Etnik gerilimler bu zemin üzerinde körüklendi.

ABD 1990'lı yıllarda Ukrayna, Azerbaycan ve Özbekistan merkezli ilişkiler geliştirdi. Ukrayna'nın zengin doğal kaynakla-

ra sahip olması ve Rusya ekonomisinde taşıdığı yaşamsal değer, ABD'nin yönelimini belirledi. Azerbaycan'ın Doğu Hazar enerji kaynaklarına ve Orta Asya'ya ulaşmada taşıdığı jeostratejik önem ABD'nin doğrudan ya da dolayımlı (Türkiye aracılığıyla) etki alanı oluşturmak için adımlar atmasına yol açtı. 11 Eylül'e kadar bölgede Rusya'nın geleneksel nüfuzunu kırma, parçalama ve yüzyıl başından beri devre dışı kaldığı bu bölgeyi hızla sisteme bağlama uğraşında olan ABD, özellikle 11 Eylül'den sonra etkisini hızla yayıcı politikaları gündeme soktu.

Kafkasya ve Orta Asya'da çok vektörlü emperyal politikalarla; bir yandan askeri, ekonomik ve siyasi nüfuzunu yaymaya çalışan ABD, diğer yandan küresel imparatorluğu riske sokacak bölgesel hegemonik güçleri devre dışı bırakmaya çalıştı. Başta bölgenin en önemli güçlerinden biri olan Rusya'nın etkisiz bırakılması ve kuşatılması hedeflendi.

Rusya, 1989'dan sonra yüzünü "Batı"ya çevirdi ve uluslararası işbölümünde, yeni bir yer edinmeye çalıştı. Geçmişin nomenklaturası, bu sürece bağlı olarak yeniden biçimlendi ve yeni dönemin yönetici sınıfları böylece doğdu (Geçmişin parti, ordu ve KGB üst düzey kadroları yeni yönetici elitin temel çekirdeği oldu).

Rusya'nın ihracatının yüzde 85'lik bölümünü hammaddeler oluşturuyor. Enerji ürünlerini, altın ve silah takip ediyor. Daha önce kendi ürettiği yüksek teknikli ara ve tüketim malları üretimi giderek geriledi. Benzer bir durum, besin ekonomisinde yaşanıyor. Rusya iç piyasadaki besin mallarının yüzde 50'sini ithal ediyor.

Kafkasya ve Orta Asya bölgesi, Rusya'nın ekonomik olarak toparlanması açısından yaşamsal önem taşıyor. Bunun yanı sıra

dünyada stratejik bir güç olarak kalması bölgenin kontrolüyle bağlantılı.

ABD ve Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya devletlerinde üretilen petrol ve doğalgazın Rus topraklarından geçmesini engellemek ve Rus tekelini kırmak yönünde politikalar izledi. Rus tekelini kıracak ve Hazar petrollerini Batılı şirketlere taşıyacak doğrudan güzergâh sağlamak amacıyla alternatif sevkıyat yolları aranmaya başlandı. Bakü-Ceyhan boru hattı projesi bunlardan biriydi. Fakat Rusya Hazar'ın nakil kontrolünü bırakmamak için Gürcistan'da olduğu gibi -Abhazya ve Güney Osetya- etnik çatışmaları provoke ederek, ülkelerin kronikleşen bir politik istikrarsızlığa sürüklenmesi yönünde karşı taktikler geliştirdi. Bölgenin jeopolitiğinde etkisini her ne olursa olsun korumayı amaçladı.

ABD Kafkas hattında yarattığı kıskaçla, Rusya'nın tarihsel nüfuz alanlarını daraltmaya çalışıyor. Benzer bir uygulamayı Orta Asya'da da gerçekleştirmek istiyor. 11 Eylül bu süreci hızlandırdı. Bölgede daha aktif rol almaya çalışan ABD, silahlı güçlerini hızla konuşlandırdı. Azerbaycan ve Gürcistan'la kurulan özel "temaslar" sonucu bu iki ülkenin Rusya'yla ilişkileri giderek zayıfladı.

Gürcistan, Azerbaycan, Ukrayna, Moldovya ve Özbekistan'ın 1990'ların ortalarından sonra, NATO'yla yakın bağları olan GUAM* ittifakını kurması da bu yöndeki adımlardan biriydi. NATO üyesi Türkiye ile Azerbaycan arasında kurulan ittifak da bu paralelde bir gelişme oldu.

ABD, zengin hammadde kaynaklarıyla dolu stratejik önemdeki Kafkasya'yı kontrol ederek, Avrasya'nın kalbini ele geçirmek istiyor. Avrasya'daki nabzın tutulması, küresel imparatorlu-

*) Bu kısaltma katılımcı ülkelerin baş harflerinden oluşmaktadır.

ğun nabzını attıracak bir içerik taşıyor.

ABD, 19. yüzyıldan beri Rusya'nın etki alanında yer alan Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan ve diğer yeni Orta Asya ülkeleriyle de ilişkilerini yoğunlaştırıyor.

ABD, imparatorluğun vazgeçilmez unsuru olan üslerini, bu bölgede de yaygınlaştırıyor. Askeri güçlerini Orta Asya'da, başta Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a yığıyor. Tarihi ipek yolu böylece "Sam Amca'nın" kontrolüne geçiyor. Orta Asya, Çin'in ve Rusya'nın denetim altında tutulması ve sıkıştırılması için stratejik önem taşıyan bir coğrafya.

Yeni üslerle birlikte ABD, Çin'in batı sınırına yerleşme olanağına kavuşuyor. Çin'in doğusunda ve güneyindeki üsler de hesaba katılırsa ABD ordusu, Çin'i çepeçevre sarabilecek bir konum elde ediyor. Aynı üsler, ABD ordusuna tarihinde ilk kez Rusya'nın güney sınırına yerleşme olanağı verdi. ABD böylece iki nükleer gücü kuşatma şansı buldu.

Bölgedeki üsler Afganistan'da "yeni düzenin" kurulmasında işlev göreceği gibi, ileride İran'a karşı olası saldırılarda da kullanılabilir.

ABD Orta Asya'da varlığıyla, bölge ülkelerini Rusya'dan uzaklaştırmayı, enerji kaynaklarını ve hatlarını denetlemeyi amaçlıyor. Türkmenistan ve Kazakistan'da önemli enerji kaynakları bulunuyor. Kazakistan hükümeti ülkede enerji sektörünün gelişimi sağlamak amacıyla yabancı yatırımları teşvik ediyor. Bugün uluslararası petrol tekelleri Hazar Denizi ve çevresinde petrol çıkarıyor ve arama çalışmaları yapıyor.

2001 yılında Kazak petrolünü Rusya üzerinden Batı pazarlarına taşıyacak petrol boru hattı açıldı. İkinci boru hattının açılması çalışmaları sürdürülüyor. ABD, İran üzerinden Basra Kör-

fezi'ne ulaşacak hat düşüncesine sıcak bakmıyor. Kazak Devlet Başkanı Nazarbeyev'i Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Türkiye'ye varacak, buradan dünya pazarına ulaşacak seçenekte ikna-
ya uğraşıyor.

İkinci boru hattı çalışmaları Rusya'yı rahatsız ediyor. Rusya kendi topraklarından pompalanan petrolün azalacağı ve gelirlerinin düşeceği kaygısını taşıyor. Kazakistan, ABD'yle enerji sektörünün geliştirilmesi ve iki ülkenin işbirliğini öngören bir deklarasyon imzaladı. ABD bu deklarasyonda yeni bir boru hattı için Türkiye'ye yardım edeceğini bildirdi ve Kazakistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması için destek olacağını açıkladı. Kazakistan ABD'yle kurduğu bu ve benzer ilişkilerin yanında, Rusya'yla da iyi ilişkiler yürütüyor.

Bunun yanı sıra Rusya, Çin, Tacikistan ve Özbekistan'ı kapsayan, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün de aktif katılımcısı.

"Şanghay Beşlisi" diye de adlandırılan bu oluşumun, Batı'yı dengeleme ve ayrı bir kutup yaratma hedefi taşıdığı iddia ediliyor. Ne var ki bugüne kadar bu oluşumun, kurumlarını, ekonomik ve askeri düzeneklerini geliştirememiş olması, bölgede ne kadar etkili olacağı konusunda soru işaretleri yaratıyor.

ABD, bir taraftan Kazakistan ve Türkmenistan petrol ve doğalgaz rezervlerini denetlemenin yollarını ararken, diğer taraftan bu iki ülkenin toplam rezervinden daha fazla potansiyele sahip Rusya'yla ilişkilerini geliştirmeye/gerdirmemeye dikkat ediyor. Rusya'nın Çeçenistan'da yürüttüğü operasyonları ABD "sessizce" izliyor. ABD'nin Ortadoğu dışında yeni petrol kaynağı bulma isteği, Rusya'nın dikkate alınmasını beraberinde getiriyor.

Orta Asya'da ABD'nin emperyal ataklarından rahatsız olan ülkelerden biri de Çin'dir. Çin'in artan enerji ihtiyacını karşıla-

mak için en uygun bölge Orta Asya'dır. Bu bölge bir yanıyla da Asya-Pasifik'in hinterlandıdır.

Bölgedeki güç dengeleri içinde Türkiye, İran ve Hindistan'ı da hesaba katmak gerekiyor. ABD, Rusya ve Çin'in bu ülkelerle girdiği ilişkiler bölgenin kaderi açısından önem taşıyor. Rusya, Türkiye'yi bölgede nötralize etmeye veya faaliyetlerini sınırlamaya çalışıyor. Bunun yanında İran ve Hindistan'la özel ilişkiler kurarak, bu ülkeleri kendi pozisyonuna yakın bir konumda tutmaya çalışıyor.

ABD ise Türkiye'ye özel bir misyon yükleme uğraşı içinde. Türkiye'nin bölge ülkeleriyle tarihsel, dinsel ve kültürel bağlarını göz önüne alarak, bir yandan operasyonel bir güç olmasını hedefliyor, öte yandan kendi nüfuzunu yayacak taşeron bir ülke olmasını istiyor. Hindistan'la ise sınırlı ilişkileri bulunuyor.

Buna karşın Çin de bu ülkelerle yeni temaslar kuruyor.

Sovyetler Birliği'nin varlığından dolayı 20. yüzyılın büyük bir kısmında, paylaşım alanlarının dışında kalan Kafkasya ve Orta Asya, 21. yüzyılın egemenlik savaşlarının geçeceği temel alanlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Ağırlıkla ABD ve Rusya arasında yaşanması beklenen egemenlik mücadelesine, Avrupa Birliği, Çin ve Japonya'nın çeşitli biçimlerde katılmaları da beklenebilir. ABD imparatorluğunun bugün Rusya'yla konjonktürel olarak kontrollü bir esneklikle yürüttüğü ilişkilerin, gerilmesi her an olasıdır.

RUSYA: BESLAN KATLİAMI, PUTİN VE YENİ OTORİTARYENİZM

Rusya'nın yeniden toparlanma sürecinde ve bu sürece bağlı geliştirdiği SSCB dönemindeki coğrafyalara yönelik emperyal projelerinde Beslan katliamı önemli bir sıçrama noktası olarak ele alınabilir.

Rusya Federasyonu dünyadaki en büyük çokuluslu devletlerden biridir. SSCB döneminde 140'tan fazla resmen tanınmış ve değişik derece ve özelliklerde özerklik verilmiş cumhuriyet vardı. Rusya bu mirasın büyük bir kısmını halen taşımaktadır.

Rusya çokuluslu karakterinde yaşanacak problemleri en önemli iç tehdit olarak algılamaktadır. Çeçen başkaldırısını da bu içerikte görmektedir. Çeçenlerin isyanının önce Kafkasya'yı saracak, daha sonra federasyonu parçalayacak bir gelişme olduğunu düşünen Rus oligarşisi Beslan operasyonuyla kendi "11 Eylül" konseptinin meşruluğunu yarattı. Yeni konseptle bir yandan federasyonun hassas dengelerle oluşmuş etnik pazılının (puzzle) bozulmasını engellemeyi, öte yandan Kafkas bölgesindeki petrol, gaz ve maden kaynaklarını kontrol etmeyi amaçlıyor.

1991'deki "büyük çöküş"ten sonra "yeniden yapılanma" dönemine giren Rusya, yaşadığı kurumsal, ekonomik sorunların ve yeni oligarşik koalisyonun (ordu, işadamları ve bürokrasi en

önemli aktörler olarak öne çıkmıştı) amorf özelliğinden dolayı ne Kafkasya'da ne de Orta Asya'da bütünlüklü ve rasyonel politikalar izledi. Muğlak bir şekilde Batı'yla bütünleşme yönünde adımlar atmaya çalıştı. Atlantik ekolü yaklaşımı olarak da değerlendirilen bu politikalar aslında Rusya'da, kapitalist restorasyonun yarattığı olağanüstü sancıların bir başka düzeyde dışavurumuydu.

Özel olarak da incelenebilecek bu sürece bir anlamda narkotik, kriminal kapitalizm de diyebiliriz. Kapitalist rasyonalizm yerini mafyokrasiye bırakmış, kriminal güç odakları kendi nüfuz alanlarını kurarak ekonomiden siyasete ve gündelik yaşama kadar bütün alanları kontrol edecek boyutta etkinlik sağlamıştır.

Batı'nın taltifini kazanmış Yeltsin, merkezi devletin bütünlüğünü kurmayı başaramamış, istikrarsızlığın had safhada olduğu koşullarda Batı'yla yakınlaşmayı temel politik eksen olarak belirlemiş ve Batı'ya sıcak mesajlar vermiştir. Orta Asya ve Kafkasya ilişkileri ise ikincil planda ve gevşek tutulmuştur.

Bu dönem, Kafkasya ve Orta Asya'daki devletlerin ABD, Çin, İran ve Türkiye'yle yeni ilişkiler kurduğu bir dönem oldu.

Gelişmeleri Rusya'nın stratejik nüfuz bölgelerinde dağılma ya da en azından daralma olarak değerlendiren Rus ordusu ve yeni sanayi eliti 1993 sonrasında tepkilerini dile getirmeye başladı.

Putin'in iktidara gelişiyle dış politikada ve askeri doktrinde köklü değişimler yaşandı.

Yeni askeri doktrin iki ayakta şekillendi. Birincisi, Orta Asya ve Kafkasya'da bağımsızlığını ilan etmiş devletlerde büyük oranda Rus kökenlilerin bulunmasından hareket etmekteydi. Bu bakış açısıyla da etnik Rusların kültürel ve yasal haklarının korunması esas alınıyordu. İkincisi ise Rus Federasyonu'nun mevcut

sınırlarında her türlü bağımsızlık yanlısı hareketin bastırılmasını içermekteydi.

Doktrinin deney alanı Çeçenistan oldu. Çeçenler ve İnguşlar Rusya'nın egemenliğine açıkça karşı çıkan ilk Kafkas uluslarıydılar.

"Büyük Çöküş"ten kısa bir süre sonra (1992'de) iktidara gelen milliyetçi lider Dudayev yarı-bağımsız bir şekilde Çeçenistan'ı yönetmeye başladı. 1994'te (Yeltsin döneminde) Rusya'nın Çeçenistan'ı işgal etmesiyle Kafkas toprakları kan gölüne dönüştü. Rus-Çeçen savaşı iki yıl sürdü. İki taraf da büyük kayıplar verdi.

1996'da Rusya ve Çeçenistan arasında imzalanan Kavasyurt antlaşmasıyla savaş sona erdi. Ardından 1997'de Rus-Çeçen antlaşması imzalandı. İki antlaşma da Rus birliklerinin Çeçenistan'dan çekilmesini öngörüyor, Çeçenistan'a bağımsızlık verilmesi yönünde imtiyazlar tanıyordu. Tam bağımsızlık talebi ise ileride yapılacak görüşmelere bırakılıyordu.

Putin 1999'da Çeçenistan'ın bağımsızlık kazanmasından önce savaş ilan etti; Ve Rus birlikleri Çeçenistan'ı yeniden işgale başladı.*

Rusya Çeçen direnişini sistematik bir katliamla kırmaya çalıştı. Şehirler havadan bombalandı, kontrgerilla yöntemleriyle geniş katliamlara girişildi, "kaybetmeler" rutinleşti. Savaşta onbinlerce Çeçen yaşamını yitirdi. Rusya'nın uyguladığı vahşete karşı direniş devam etti. Hatta daha da yaygınlaştı. İki savaş arasında Çeçen direnişinde yaşanan ayrılıklar kısa zamanda aşıldı ve direniş yeniden merkezileşti.

*) Putin, 1994 sonrası Çeçenistan'da hızla gelişen radikal İslamcı ve Müslüman Kafkas Federasyonu hedefiyle hareket eden Şamil Baseyev'in denetimindeki bir grubun Dağıstan'a düzenlediği saldırıyı gerekçe göstererek işgal hareketini başlattı.

Rusya askeri stratejisine bağlı yeni bir politik kontrol stratejisini hayata geçirerek, 2004 yılında Kadirov'u iktidara getirdi. Kadirov'un bombalı bir saldırı sonucunda öldürülmesiyle, yerine yine Rusya'nın denetimindeki; Kadirov'un içişleri bakanlığını yapmış Alkanov seçildi.

Bu süreçte şiddet, Kafkas bölgesinden Moskova sokaklarına taşındı. Bir yıl gibi kısa zamanda 1000'e yakın kişi şiddet olayları sonucunda yaşamını yitirdi.

Putin'in iktidara gelişi Rusya için yeni bir dönem oldu. Devlet hızlı bir merkezileşme sürecine girdi. Otonom cumhuriyetlerin yetkileri azaltıldı. Devletin sermaye ile ilişkileri reorganize edildi. Devlet lehine yeni düzenlemeler yapıldı. Putin doktrini diye adlandırılan uygulamalarla iç politikada sert, dış politika ise agrasif bir pozisyon alındı. Doktrin, Rus devlet geleneğine geri dönüşü simgeledi. Amaç, Rusyanın nüfuz alanı olarak görülen bölgelerin özellikle Kafkasya ve Orta Asya'nın kontrolü ve farklı hegemonyacı güçlerin bu alanlara yönelik politikalarının önünü kesmekti. Rusya'nın sınırları etrafında bir güvenlik kuşağının oluşturulması yönünde politikalar geliştirildi. Putin, Yeltsin dönemindeki Batı'yla yakınlaşma politikalarını terk ederek, ABD'nin küresel hegemonyasından rahatsızlığını ortaya koydu ve bu rahatsızlığı hisseden bütün devletlere açık çağrılarda bulundu.

ABD'nin uluslararası terör argümanı ve önleyici vuruş kavramlarını kullanarak emperyal politikalarına meşruluk sağlamaya çalıştı. Terörün Rus halkının kişisel güvenliğine yönelik bir tehdit olduğu yönünde manipülasyonlara girişti. Çeçenler tarafından şiddet eylemlerinin Rus metropollerinde gerçekleştirilmesiyle, Putin'in bu argümanı sağlam bir zemin buldu. Beslan

"operasyonu" bu zemini daha da güçlendirdi.

Putin kolayca iktidarını sağlamlaştırırken vahşi kapitalist politikaları, despotik, otaritaryen politikalarla da pekiştirdi. Otoritaryenizm devleti güçlendirmenin temel aracı oldu.

Rusya özellikle Soroz'un "derin darbesi" ya da "kadife devrimi" sonucu, ABD'nin Gürcistan'da Şevardnadze'yi devre dışı bırakıp, Saakaşvili'yi iktidar taşımasıyla bölgede hızlı önlemler almaya başladı. Karadeniz ve petrol yatakları olarak zengin Kafkaslar arasında stratejik bir konumda olan Gürcistan'daki bu gelişme Rusya tarafından kabul edilemeyecek bir durum olarak değerlendirildi. ABD ise Saakaşvili yönetiminin kendi garantörlüğünde olduğunu açıkladı. Çünkü Gürcistan'daki darbeyle bir yandan Rusya'nın hemen yanı başında kurduğu askeri üslerle onu kuşatma şansı bulurken, öte yandan 2005'te bitecek Bakü-Ceyhan boru hattının güvenliğini garanti altına almaktaydı. Gürcistan jeostratejik ve jeopolitik konumuyla (Azerbaycan'ın ABD'yle stratejik ortaklığı da düşünüldüğünde), Kafkaslar'da iki büyük güçün vazgeçemeyeceği coğrafya olarak öne çıktı. Bir anlamda Gürcistan'ın kontrolü Kafkaslar'daki hegemonya savaşının rotasını belirleyecek içeriğe büründü.

Rusya, Çeçen savaşının başladığından beri Gürcistan'ın Çeçen direnişçilere yardım ettiğini ileri sürdü. Gürcistan'ın bu tavrını Rusya'nın iç istikrarını bozmak olarak değerlendirdi. Bunun yanı sıra, Abhazya ve Güney Osetya'daki Rusya yanlısı ayrılıkçı hareketleri destekleyerek Gürcistan'ı istikrarsızlaştırma girişimlerinde bulundu.

Beslan'ın Kuzey Osetya'da Gürcistan sınırında bulunması ve eylemin Rusya tarafından askeri tezlerini destekleyecek içerikte kullanılması dikkat çekmektedir. Eylemin kimler tarafından ya-

pıldığı üzerine birçok tez ileri sürülebilir. Her bir tez için gerekçeler belirtilebilir.

Ne var ki Beslan katliamı sonrası gelişmelere baktığımızda, Rusya'nın "yeni" elitlerinin operasyonu kendi otoritaryen ve yayılmacı projeleri için kullanacağı ortadadır.

Beslan katliamı sonrası Putin'in otonom cumhuriyetlerin haklarını bütünüyle ortadan kaldırarak, hızla diktatoryal bir merkezileşmeye doğru yöneldiğini görebiliriz. Putin'in ya da devlet başkanının yetkilerinin artırılması ve görev süresinin uzatılması yönündeki anayasal düzenlemeler de gündemdedir.

Orta Asya ve Kafkaslar artık ekonomik ve nüfuz alanlarını genişletmek için hem bölgesel hem de küresel güçlerin kapıştığı bir coğrafya olarak öne çıkmaktadır.

Rusya bu büyük kapışmaya hazırlanmaktadır. Agresif dış politikası ve otoritaryen iç politikasıyla bu coğrafyada "ben de varım" demektedir. Aynı bölgeler Çin açısından da giderek önem taşımaktadır. Hızla büyüyen ekonomisi ve petrol bağımlılığı Çin'i, Ortadoğu petrollerinden daha çok bu bölgelere çekmektedir. Çin'in Rusya'yla girdiği stratejik ve ekonomik ortaklıklar bölgedeki hegemonya savaşlarının, küresel boyutunu da ortaya koymaktadır.

"KARANLIĞIN KALBİ": AFRİKA

Afrika, petrolden elmasa, bakırdan uranyuma kadar stratejik madenleri ve ticari değeri yüksek tarımsal ürünleriyle (kahve, çay, pamuk, tropik meyveler vb) "dikkatlerin" üstünde toplandığı zengin bir kıta.

Afrika, 300 yıl "beyaz adam"ın kırbacını üzerinde hissetti. Sömürgeci şiddeti nesiller boyu yaşadı. Tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarına zorla el konuldu. Milyonlarca insanı vahşi kapitalizmin çarkları arasında parçalandı, köleleştirildi, aşağılandı. 1960'lı yıllarda kıtanın büyük bir kısmı, ağır bedeller ödeyerek sömürge zincirini parçaladı. Bu yıllar, Afrika rönesansının yaşandığı dönem oldu. Ne var ki iki kutuplu dünyanın makro dengeleri, bu coğrafyada da etkisini gösterdi. Kıtada ulusal kurtuluş savaşlarını kazanan halklar, devlet kapitalizminin değişik biçimlerini yaratarak, reel sosyalizmin yerel varyantlarını oluşturdular.

Afrika, Soğuk Savaş döneminde iki blokun nüfuz alanlarına bölündü. Bu blokların rekabet ve çatışma coğrafyalarından biri haline geldi. ABD ve Sovyetler Birliği kendi etki alanında olan ülkeleri maddi ve askeri olarak destekledi. ABD Güney Afrika'yı kıtanın İsrail'i olarak örgütledi ve bir karşı devrim merkezi gibi çalışmasını sağladı.

Soğuk Savaş'ın bitmesi, o dönemin uluslararası jeopolitiğin-

de stratejik önem taşıyan bazı ülkeleri zor durumda bıraktı. Bu ülkeler askeri ve ekonomik kaynaklarından mahrum kaldılar. Yönetici elitler bunun üzerine, ellerindeki tek silahı, orduyu devreye sokarak ekonomik kaynak bulmaya çalıştı. Bu gelişmeler sonucu Kara Kıta, birdenbire savaşlara, katliamlara sahne oldu. Makro dengelerin örttüğü mikro sorunlar, etnik farklılıklar, din, klan, kabile farklılıkları, kıtayı sardı. İktidar savaşları en vahşi bir şekilde yürütüldü. Afrika kıtası kan gölüne dönüştü.

Afrika silah cenneti haline getirildi. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle silah piyasalarında yaşanan durgunluk, özellikle hafif silahlarda önemli bir mal fazlası oluşturmuştu. Silah tekelleri Afrika'da yaşanan savaşlara, iç savaşlara, darbelere müdahale ederek, Afrika pazarını canlı tuttular. Halklar ve kabileler arası so-

runlar bilinçli olarak körüklendi, milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan katliamlar büyük bir soğukkanlılıkla izlendi ve dökülen kanlardan dolar kazanmanın hesabı yapıldı. Savaşan taraflar silah ihtiyaçlarını karşılamak için ülkelerin doğal kaynaklarını pazarlamaya başladı. Bu aşamada, çokuluslu şirketler devreye girdi. Elmas, petrol, uranyum ve diğer kıymetli madenlerin işletilmesi imtiyazlarına ve ticari değer taşıyan tarım ürünlerinin gelecekteki hasatlarına el koyulmasına karşılık, taraflara kredi verilmeye ve mal sağlanmaya başlandı.

Hatta bu iş öyle bir noktaya geldi ki, paralı askerler ya da savaş taşeronları kıtaya sevk edildi. İşi öldürme olan bu sektör, Vietnam savaşından dönen Amerikan generallerinin "girişimciliğiyle" yeniden organize edildi. Savaş taşeronları katliam "uzmanları" olarak vazifelerini yerine getirdi.* Savaşan taraflar,

*) Paralı askerliğin tarihi geçmişe dayansa da, çağdaş formuna 1960'larda kavuştu. Paralı askerliğin merkez faaliyet alanı Afrika kıtası oldu. Vi-

=>

uçaktan tanka kadar tam donanımlı özel orduları, elmas, altın ve çeşitli maden imtiyazları vererek kiralayabiliyorlardı. ABD kontrgerilla tecrübesini ve gücünü artık meta olarak satıyordu.

Afrika kıtasının yağması, IMF ve Dünya Bankası'nın "güncel" sömürgecilik politikalarıyla da derinleştirildi. Uluslararası tekeller bu politikalar aracılığıyla Afrika'ya nüfuz etti ve özelleştirmelerle kıtanın maddi zenginliklerine el koydu. Kıtadaki birçok ülke hızla borç batağının içine çekildi.

1998 yılında Bill Clinton'm Afrika gezisi, ABD'nin kıtaya ilgisini gösteren somut bir veri oldu. Özellikle Soğuk Savaş sonrası, Afrika'da ABD'nin ihracatının büyüdüğü gözlendi. 1997'de 6,2 milyar dolara ulaşan ihracat Doğu Avrupa'ya yapılan ihraca-

etnam Savaşı'ndan dönen generallerin organizasyonunda, bir sektör haline geldi. Günümüzde savaş taşeronları 100 milyar dolarlık pazarı elde tutuyor. 1991 Körfez Savaşı sırasında her 50 askerden biri taşerondu. Bosna müdahalesinde ise bu sayı her 10 askerde bire yükseldi. 11 Eylül'le birlikte bu ölüm şirketlerinin önü daha fazla açıldı. Pentagon gözetiminde istihdamları artırıldı. Bu şirketlerin başlıcaları şunlardır; MPRI, Vinnell, Dyn Corp, BDM International, Armor Holdings, SAIC.

1990'larda dünyanın "istikrarsız" bölgelerine "demokrasi, barış ve serbest piyasa" götürme misyonunun parçası olarak savaş taşeronları devreye sokulmuştu. 1995'te MPRI'den eğitim alan Hırvat Ordusu'nun, Balkanlardaki en kanlı etnik "temizlik" operasyonunu gerçekleştirmesi, bu organizasyonların girdikleri bölgeyi bir av sahasına dönüştürmede, katliam ve etnik temizlik yapmada ne derecede uzman olduklarını gösterdi. Artık bunun üzerinden "serbest piyasa" inşa edilebilirdi.

ABD'nin her yaptığı operasyonda bu etnik temizlik uzmanları görev aldı. Bugün Afganistan'da kukla hükümetin başkanı Karzai'nin koruması Dyn Corp şirketi tarafından yapılıyor.

ABD kökenli 35 savaş taşeronu şirket bugün 40'tan fazla ülkede faaliyet gösteriyor. Afrika'dan Latin Amerika'ya, Ortadoğu'dan Balkanlar'a kadar yayılan faaliyet alanlarına, 11 Eylül'den sonra Orta Asya ve Kafkaslar da eklendi.

Bugün Irak'ta Amerikan ordusunun önemli bir oranı, profesyonel katil olan paralı askerlerden oluşmaktadır.

tı aşıyordu. Ayrıca ABD petrol ve maden alanlarına 7,1 milyar dolarlık doğrudan yatırım yaptı.

Aynı dönemde, Afrika'da eski sömürgeleri olan ve etkili bir nüfuza sahip Fransa'nın da kıtada güç kaybettiği gözlendi. Fransa, ticaretinin Avrupa'dan sonra büyük pazarını Afrika oluşturmaktaydı ve ülkenin ticaret fazlasının yüzde 40'ı Afrika'dan geliyordu. Kıtadaki büyük güçlerin mücadelesinde Fransa ikincil plana düşerken, Almanya'nın ve Japonya'nın atakları gündeme geldi.

ABD, Nijerya ve Güney Afrika'yı devreye sokarak (İngiltere'nin desteğiyle) kıtanın yeniden paylaşımında belirleyici bir rol üstlenmeye çalıştı. Nijerya'nın ve Güney Afrika'nın bölgesel egemenlik kurma çabaları giderek arttı. Kıta 19. yüzyıla benzer bir rekabet ve paylaşım savaşı içine çekiliyordu.

ABD Afrika'daki petrol üreticisi ülkelerle özel olarak ilgilenmeye başladı. Sudan, Nijerya, Angola ve Ekvator Ginesi bu ülkelerin başında yer aldı. Sudan, yeni petrol ihraç etmeye başlayan bir ülke. Günlük üretimi 186 bin varil, Nijerya ise günde 2,2 milyon varil üretim yapıyor, bu oranın 2007'de 3 milyon, 2020'de ise 4,42'ye yükselmesi bekleniyor. Angola ise hem petrol açısından, hem de elmas yatakları açısından kıtadaki en önemli ülkelerden biri. Uzun bir iç savaştan yeni çıkan Angola'nın petrol üretiminin kısa zamanda 3,8 milyon varile ulaşması bekleniyor.*

*) Angola Batılı petrol tekellerinden, yılda 900 milyon dolar alıyor. Silahlanmasını yoğunlaştıran hükümet güçleri, UNITA'yı geriletti. Petrolden kazanılan parayla UNITA'nın etkisizleşmesi, dev elmes tekeli (dünya elmas stokunun yüzde 75'ine sahip) De Beer'sin işine yaradı. De Beer böylece Angola, Kongo, Sierra Leone gibi çatışma bölgelerinde elmas stoklarını (dünya elmas stoklarının yüzde 15'ini) ellerinde tutan değişik isyancı güçlerin, karaborsa olarak piyasaya sürdüğü elmasın en azından bir kısmını denetleme şansı buldu. De Beer elmas arzını denetleyerek, tekel gücünü korumak ve elmasın fiyatının düşmesini engellemek istiyor.

Ekvator Ginesi de Afrika'daki petrol yatakları açısından önemli bir bölge. 2020 yılına kadar günde 740 bin varil petrol çıkması beklenen bu coğrafyada, Afrika'nın petrol üreticisi ülkeler içinde ilklere yerleşeceği düşünülüyor.

Nijerya dışında OPEC üyesi olmayan bu ülkeler, ABD'nin yükselen enerji ihtiyacını gidermeleri yanında, ona OPEC'in sıkıştırılması gibi önemli politik avantaj da sağlıyor.

Afrika'daki paylaşım savaşında petrol ana yönelimi oluşturuyor. ABD imparatorluk emellerini gerçekleştirmesi için kıtadaki tüm havzaları ve boru hatlarını kontrol etmeye çalışıyor. Tabii ki diğer stratejik madenleri de unutmuş değil.

Bunun yanında, Afrika'daki silah piyasasının yüzde 48'ini elinde bulunduruyor ve askeri hegemonyasını yayıyor. 1995-1997 yılında 53 Afrika ülkesinin 34'ünün ordusu, ABD'li uzmanlar tarafından eğitildi. Bu ülkelerle önemli askeri bağlantılar kuruldu ve antlaşmalar yapıldı.

ABD'li petrol, silah ve gıda tekelleri bir taraftan mikro sorunları körükleyerek, Afrika'yı savaşın, hastalıkların, açlığın, kıtlığın içinde yok ederken, diğer taraftan yeraltı ve yerüstü kaynaklarına el koyuyor. Her atılan kurşundan, her damla kandan, her dolan varilden, her gram elmastan ve altından, susamdan pamuktan, kahveden, çaydan kârlarına kâr katıyor. Kıta, karanlığın anaforunda giderek kayboluyor.

Afrika bir yanıyla da küresel güçlerin kapışacağı alandır. Batı Afrika'da zengin petrol kaynaklarının bulunması küresel güçlerin dikkatini kıtaya çekmiştir.

Özellikle 11 Eylül sonrasında ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle AB ülkelerinin Afrika petrolüne ihtiyacı daha fazla artmıştır.

Başta Fransa ve Almanya, ABD'nin Afganistan operasyonuyla

Orta Asya'ya, Irak işgaliyle Ortadoğu'ya sıkışmasından yararlanarak, Afrika'ya odaklanmışlardır. ABD'nin özellikle 140 bin kişilik ordusuyla Irak'ta kilitlenmesi ve dış politika olarak Afrika'yı geri plana almış olmasını fırsat olarak değerlendiren Fransa, Almanya ve İngiltere eski sömürgelerinde faaliyetlerini artırmışlardır.*

Fransa eski sömürgeleri başta olmak üzere diğer Afrika ülkeleriyle de siyasi askeri ve kültürel temaslarını yoğunlaştırıyor. AB ülkeleri içinde Afrika'ya yönelik en agresif politikaları Fransa gerçekleştiriyor. 2003 ve 2004 yılında Fildişi Sahilleri'ne çeşitli askeri müdahalelerde bulundu. Bu ülkede hali hazırda 3000 askeri konuşlanmış durumda.

Almanya Afrika'ya yönelik politikalarını uzun vadeli hesaplıyor ve kökleşmesini sağlayacak bir içerikte gerçekleştiriyor. 19. yüzyılın sonunda "geç kalan" bir emperyalist güç olarak İngiltere ve Fransa'nın çok ardında Afrika'ya giren ve Kamerun ve Nabibya dışında burada nüfuz kuramayan Almanya, 21. yüzyılda Afrika'nın paylaşılmasında gerçek anlamda söz sahibi olmak istiyor. Almanya, 2003 ve 2004 yılında özellikle Batı Afrika ülkeleriyle diplomatik ve ekonomik ilişkilerini bu doğrultuda geliştirdi.

Afrika taşıdığı kıymetli madenler ve petrol kaynaklarıyla dünya politikası içinde hızla öne çıkacak gibi duruyor. AB kıtayı küresel çapta askeri ve siyasi bir güç olmanın deney alanlarından biri olarak değerlendiriyor. Kıtada genişleyen etkisiyle giderek söz sahibi oluyor. Önümüzdeki yıllar kıta, küresel güçler

*) İngiltere'nin Afrika'da izlediği politika ilginçtir. Ortadoğu'da ABD'ye tam angaje olarak hareket eden İngiltere, Afrika'da görece özerk tutumlarda sergileyebilmektedir. Bir zamanlar Afrika'da en geniş sömürgelere sahip olan İngiltere'nin eski sömürgelerinde çıkarlarını maksimize etmeyi hedefleyerek, Afrika'nın yeniden sömürgeleştirilmesinde Fransa ve Almanya'yla örtüşen emperyal politikalar geliştirebilmektedir.

arası rekabetin hızla artmasına sahne olabilir. Bunun anlamı Kara Afrika'nın yeniden köleleştirilmesi, bir dalga gibi yayılacak etnik dini katliamlar, milyonlarca karaderilinin öldürülmesi, açlık, kıtlık ve pranga demektir. Daha bugünden Kongo'da, Fildişi Sahilleri'nde, Nijerya'da, Sudan'da, Sierra Leone'de yaşananlara baktığımızda olacakları tahmin etmek hiç de zor değil.

"LATİN AMERİKA BAŞKALDIRIYOR": MARULANDO, CHAVEZ, LULA

Latin Amerika, tarih boyunca öfke ve umudun coğrafyası oldu. İsyanla romantizm bu coğrafyada kardeşleşti. Halkların sömürgeci güçlere karşı tükenmez mücadelesi bazen büyük yenilgiler ve acılarla sonuçlandı, bazen de bu yenilgilerin rahminden büyük zaferler doğdu.

Latin Amerika'da bugün yanan isyan ateşleri, imparatorluğun yarattığı küresel karanlığı aydınlatıyor. Kıtanın her yanında öfke ve umut ayaklanmış durumda ve halklar kendi geleceklerini arıyor.

Latin Amerika, ABD'nin küresel tiranlığına karşı direniyor ve bu girişimin en zayıf halkasını oluşturuyor.

Brezilya'da Lula'mn iktidara gelişi ve Topraksız Köylüler Hareketi'nin muhteşem gelişimi, Kolombiya'da yılların gerilla kotamı Marulando önderliğinde Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri-FARC ve Ulusal Özgürlük Ordusu-ELN'nin askeri politik başarıları, neo-liberal saldırılara karşı direnişte başta Ekvator, Paraguay, Bolivya ve Arjantin'de kurulan işsiz örgütlenmeleri ve halk meclisleri, kıtanın bütününü saran yığın hareketleri ve Venezüella'da yoksulların desteğini alan Chavez'in boyun eğmezliği, ABD'nin emperyal stratejilerini boşa çıkarıyor.

İmparatorluk Latin Amerika'daki gelişmelerden son derece rahatsız ve bu rahatsızlığını geliştirdiği farklı içerikteki askeri-politik saldırılarla gidermeye çalışıyor. Saldırılar aslında tek bir hedefe hizmet ediyor; kıtada kendine bağlı rejimler kurmak ya da bu rejimleri sağlamlaştırmak ve imparatorluk karşıtı sosyo-politik halk hareketlerini yenilgiye uğratmak ve tasfiye etmek. Çünkü imparatorluk gücünü ve kudretini, biat etmeden ve boyun eğmeden alıyor.

ABD'nin Latin Amerika'daki müdahalelerinin hedefinde iki ülke var: Kolombiya ve Venezüella.

Kolombiya'da bugün yaşanan ikili iktidar durumu ve benzer devrimci atılımlar, Venezüella'da ulusal rejimin istikrarı, ABD'nin korkulu rüyasını oluşturuyor. ABD'nin ekonomik, politik ve ideolojik çıkarlarını riske sokuyor.

Bu iki ülkedeki gelişmelerin anaforu, var olan yığın hareketleri de göz önüne alındığında, kıtada yıkıcı etkilere yol açabilir.

İmparatorluk, Venezüella ve Kolombiya'daki sosyo-ekonomik dönüşümlerin (Meksika ve Ekvator'un etkilenme olasılığını düşünerek) güvenli petrol edinme olanaklarını zorlaştıracağını hesaplıyor. Ayrıca, Latin Amerika'nın "güncel" sömürgeleştirilmesinin bir parçası olan Amerikalar Serbest Ticaret Antlaşması-FTAA projesinin aksamasına katlanması mümkün değil. "Arka bahçedeki" her gelişme imparatorluğun kalbine vurulan bir darbe niteliği taşıyor.

ABD Clinton döneminde, Kennedy'nin 1960'larda uygulamaya başladığı konseptin, "iç düşmana" saldırıyı kapsayan karşı ayaklanma programını genişletip, derinleştirerek, Kolombiya Planı'nı devreye soktu. Plan bir iç savaş stratejisine dayanıyordu.

Yaklaşık elli yıllık bir mücadele geçmişine sahip FARC'ın ül-

ke sathında eriştiği örgütlenme ve etki gücüne bağlı olarak geliştirilen plan, ABD'nin müdahale alanım ve derecesini genişletmekteydi. Bundan dolayı da ABD'nin kıtasal hegemonyasını kurumsallaştırmasının önemli bir parçası olarak ele alınıyordu.

ABD Kolombiya'da devreye soktuğu karşı ayaklanma programını, uyuşturucuya karşı mücadele adında meşrulaştırmaya çalıştı. FARC ve ELN gerillalarını "narko-gerilla" olarak lanse edip yoğun dezenformasyon faaliyetleri yürüttü. Bu kampanyaya karşılık, Kolombiya ordusunun ve paramiliter güçlerin denetiminde olan bölgelerde uyuşturucu üretimine hız verildi. Böylece uyuşturucu baronlarının ve Kolombiya oligarşisinin bu kirli savaşı, narko-dolarlarla finanse etmesi sağlandı.

FARC, 1990'ların sonunda askeri ve politik açıdan hızlı bir gelişim gösterdi. Ülkedeki kontrolünü yaygınlaştırdı. Kolombiya kırında ve şehir merkezlerinde örgütsel gücünü pekiştirdi. Ülkede kurtarılmış bölgeler ve bu bölgelerde kurulan alternatif toplumsal ilişkilerle, fiili ve kendi özgünlüğünde ikili iktidar durumu yaşanıyordu. 70'li yaşlarını yaşanan FARC'ın önderi Marulando'nun "Ruhları silahlandırın" şiarı, Kolombiya halkının isyanının ve geleceğini kazanmasının politik perspektifi oldu. Silahlanan ruh, esir alınamaz ve boyun eğdirilemezdi. Kolombiya halkı boyun eğmiyordu.

FARC'ın, başkent Bogota dahil, büyük kentlerin yanında konuşlanabilecek hatta stratejik saldırı gerçekleştirebilecek aşamaya gelmesi, Kolombiya oligarşisini harekete geçirdi. Kolombiya hükümeti, FARC'la "barış görüşmeleri" için masaya oturmak zorunda kaldı. Bugüne kadar "narko-gerilla" ya da "terörist" diye tanımlanan gerilla güçleri hem ABD, hem de Kolombiya hükümeti tarafından tanınarak Washington ve Kolombiya'da "barış

görüşmeleri" yapıldı.

Washington ve Bogota hükümeti, FARC'ın olağanüstü samimi ve yapıcı çabalarına karşın, görüşmeleri tıkama ve çıkmaza sürükleme taktiği izledi. Bu taktikteki amaç, FARC'ın kent merkezlerine yönelik saldırılarını engellemek ve Kolombiya ordusunu revizyondan geçirerek ve kapasitesini artırarak zaman kazanmaktı. Böylece ABD ordusunun ve yarı askeri güçlerinin Kolombiya'da stratejik konumlanışı sağlanabilecekti.

Kolombiya hükümeti, Orta Amerika'da El Salvador ve Guatemala'da yaşandığı gibi gerilla güçlerinin "yasallaşma" ve parlamenter alana çekilmesi taktiğini, FARC üzerinde denedi. Hükümet böylece FARC'ı etkisizleştirmeyi hatta bölmeyi amaçlıyordu.

FARC, Orta Amerika'da gerilla hareketlerinin 1980'lerin ortalarında girdiği heterodoks süreci ve bu sürecin etkilerini değerlendirdi. Partileşen ve seçimlere katılan gerilla hareketlerinin ciddi bir toplumsal değişim yaratamamaları, iç sancılarının artması ve binlerce militanının ölüm mangalarının boy hedefi haline gelmesi, FARC'm "yasallaşmaya" karşı net bir tutum takınmasını beraberinde getirdi.

FARC kalıcı ve sürekli barışın ön koşulu olarak, devlet yapısında ve ekonomide reformların yapılmasını şart koştu. Gerilla güçlerinin demokratikleşme ve sosyo-ekonomik reform önerileri, Kolombiya oligarşisinin varlık zeminlerini aşındıracak özellikteydi. Oligarşi, narko-dolarlarla, radikal neo-liberal politikalarla ve yoğun bir militarizasyonla ayakta kalabiliyordu.

Barış görüşmeleri sürecinde Andres Pastrana rejimi, terörize bir ortam yarattı. Kırsal alana askeri yığınaklar yaptı. Köyleri boşaltma gibi kontrgerilla taktikleriyle hareket etti. Paramiliter güçlerin bir dizi katliamı sonucu milyonlarca köylü yerlerinden

göç etmek zorunda kaldı. Özellikle sendika aktivistlerine yönelik suikastlar yapıldı. Suikastları kaçırma ve kaybetme gibi bir kirli savaşın yöntemleri izledi. Rejim bu taktiklerle FARC'ın etki alanlarını daraltmayı, faaliyetlerini belirli bölgelerle sınırlamayı, Pentagon'un uydular aracılığıyla sağladığı bilgiler doğrultusunda hava ve kara akınları gerçekleştirip, stratejik zafer kazanmayı amaçladı. Ne var ki başarılı olamadı, FARC siyasal izolasyon politikalarını etkisizleştirdi. Barış görüşmelerinde askerden arındırılan ve barış bölgesi ilan edilen alanlarda da faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Pastrana rejimi barış görüşmelerini kestiğinde, FARC bütün gücüyle devredeydi.

ABD Kolombiya'yı Latin Amerika'daki politik ve askeri saldırıları için bir "laboratuvar ülke" olarak görüyordu. FARC, Latin Amerika'da iktidar için mücadele eden en güçlü anti-emperyalist oluşumdu. FARC'ın kontrolündeki bölgenin Venezüella'ya sınır olması, FARC'a yönelik başarılı bir operasyondan sonra Başkan Hugo Chavez'e yönelik dış baskıları artıracağı gibi, içerde de "istikrarsızlaştırma" kampanyalarını güçlendirebilirdi. ABD'nın kıtaya ilişkin projeleri içinde Kolombiya jeostratejik bir özellik taşıyordu. FARC'ın tasfiyesi, Panama Kanalı bölgesinde ve Güney Amerika'nın kuzey bölümünde hegemonyasını pekiştirici işlev görebilirdi. Latin Amerika'da petrolün denetiminin önü bütünüyle açılabilir,* Kolombiya, Venezüella ve Ekvator'daki radikal direniş hattının Brezilya, Paraguay, Bolivya ve Arjantin'deki etkileri de kırılabilirdi. Bunun anlamı umudun gaspı ve modern barbarlığın yeni yüzü olan küreselleşmeye

*) Kolombiya zengin petrol yataklarına sahip petrol üreticisi bir ülkedir. Ekvator da, –daha küçük ölçekte de olsa– benzer özellikleri taşıyan bir ülkedir.

mecbur edilmek; imparatorluğun "yenilmezlik" ideolojisini pekiştirmekti.

FARC, ABD ve Kolombiya oligarşisinin topyekûn savaş stratejisini boşa çıkardı. ABD'nin küresel tahakkümünün bir parçası olarak geliştirdiği Kolombiya Planı'nın yenilgiye uğradığı, ABD'nin Kolombiya büyükelçisi ve ordunun bazı generalleri tarafından kabul edildi. Bugün Kolombiya'da gelişmiş bir köylü ve işçi hareketi yanında, çok iyi örgütlenmiş bir gerilla hareketi, Latin Amerika'da asiliğin ve romantizmin 21. yüzyıldaki yeni yüzüdür.

FARC ve ELN 20 bine ulaşan gerilla güçleriyle ülkenin kırsal belediyelerini kontrol ediyor. Bogota yakınlarında aktif faaliyet yürütüyor. Ülkenin üçte birini denetleyen FARC bu bölgelerde alternatif iktidar ve ilişki biçimleri yaratmış durumda, Kolombiya, imparatorluğun sömürgeci saldırılarını boşa çıkartarak "başka bir dünyanın mümkün" olabileceğini gösteriyor. FARC'ın yaktığı isyan ateşi, imparatorluğun Latin Amerika'da planlarını altüst edecek bir içeriğe bürüyor. ABD'nin önünde tek seçenek var, Kolombiya'yı Vietnamlaştırmak. Ama Kolombiya'nın da Marulando adında bir "Ho Amca"sının bulunduğu unutulmamalıdır.

YOKSULLARIN EFSANESİ: HUGO CHAVEZ

Bir zamanlar Latin Amerika'nın İsviçre'si kabul edilen Venezüella'da, bugün halkın büyük bir kesimi yoksulluk sınırında yaşarken, nüfusun üçte biri ise açlık sınırında hayatını sürdürüyor. Büyük kentlerin çevresi "barrio" adı verilen, teneke ve mukavva evlerle sarılmış durumda. Geçmişin sömürgeci "fatihlerinin" torunları, Venezüella'nın siyasi erkini elinde tutuyor ve "modern" kölelere karşı ırkçılık politikaları uyguluyor.

Venezüella Latin Amerika'da en büyük petrol üreticisi ve en zengin petrol rezervlerine sahip bir ülke. Dünya petrol üretiminin 5. sırasında yer alan Venezüella, petrol ihracatının yüzde 15'lik kısmını ABD'ye yapıyor. Önümüzdeki yıllarda bu ihracatın daha da artması bekleniyor. Bilindiği gibi ABD'nin küresel imparatorluk kurma projesi içinde enerji kaynaklarının denetlenmesi ise yakıcı bir önem taşıyor. Bu nedenle de ABD'nin petrol tedarikinin riske girmemesi için "arka bahçesini" bütünüyle kontrol etmesi gerekiyor.

Venezüella'da, 1998 yılında yapılan başkanlık seçimlerini eski paraşütçü Albay Hugo Chavez'in, yüzde 56'lık bir çoğunlukla, kazanması ülke için yeni milat oldu. Chavez'in iktidara gelişi kölelerin ve yerli Amerikalıların çocuklarının ya da yoksulların, iki yüz yıldan beri siyasal erki elinde tutan beyaz seçkinlere kar-

şı bir zaferiydi.

Bir Mestizo (siyahi-Kızılderili kökenli, melez) olan Chavez, 1982 yılında, ordu içindeki ilerici subaylarla birlikte Venezüella Halk Kurtuluş Ordusu adlı gizli bir örgütlenme kurdu.

Chavez, 19. yüzyılda Latin Amerika'da İspanyol sömürgeciliğine karşı mücadele veren, halkların kurtarıcı olarak kabul ettiği, efsanevi lider Simon Bolivar'ın yolundan gidiyordu.

Venezüella'da, 1945 yılında ordu yönetime el koymuştu. Askeri diktatörlük 11 yıl sürdü. Askeri diktatörlüğün sonrasında, iki partili parlamenter sisteme geçildi. İki partili rejim istikrarlı bir görünüm sergiledi. Venezüella 1970'li yıllarda, ordunun doğrudan devrede olduğu ve "yeni düzenin" kurucu misyonuyla hareket ettiği Uruguay, Bolivya, Şili ve Arjantin'den farklı bir seyir izledi. Bu ülkelerdeki askeri faşist diktatörlükler, askeri zorbalıkla toplumsal muhalefeti ezerken, ekonomik baskıyla da neo-liberalizmin en vahşi uygulayıcıları oldular.

Bu durum Venezüella ordusu içinde belirli boşlukların doğmasına yol açtı. Bolivarcı bir damar, bu boşluklar içinde yaşama şansı buldu. Latin Amerika'da vahşetle anılan ve Pentagon'un emireri gibi hareket eden, ülke içinde bir narko-polis gücü gibi işlevlendirilen (Uruguay, Bolivya, Şili ve Arjantin) ordularına benzer bir yapının, Venezüella'da oluşma riski, 1980'li yıllarda Bolivarcı inisiyatiflerin gelişmesine yol açtı.

Venezüella Halk Kurtuluş Ordusu "ulusal" nitelikteki bu tepkilerin ürünü olarak faaliyetlere başladı.

Ülke topraklarının yüzde 60'ının, nüfusun yüzde 1'ini oluşturan büyük toprak sahiplerinin elinde olması, petrol gelirlerinin 100 aile tarafından emilmesi, ulusal gelirin yüzde 40'ının dış borçlara gitmesi, iki partili sistemin bütün çürümüşlüğüyle orta-

ya çıkması, yoğun bir yoksulluğun yaşanması, Venezüella'da toplumsal muhalefeti geliştirirken, yoksullarla Bolivarcı subayları özgün bir momentte birleştirdi.

Chavez önderliğindeki Bolivarcı subaylar, bir asker sivil ittifakı yaratmak için faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Sol kadrolar ve siyasi yapılarla temaslar kuruldu. Çalışmalarda illegaliteye azami dikkat ediliyordu.

1980'lerde izlenen ultra neo-liberal politikalar, iki partili rejimin ve bu rejimin payandası gibi hareket eden Venezüella İşçi Sendikaları Konfederasyonu-CTV'nin çürümüşlüğünü ortaya çıkardı. Bu arada solun bir kısmı da neo-liberalizm anaforu içinde kaybolmuştu.

Emekçi yığınlar hem neo-liberal politikalara, hem de işçi sınıfı içinde kanserli bir yapıya dönüşmüş, AFL-CIO ve ABD'nin darbe örgütlemede kullandığı Uluslararası İşçi Dayanışması için Amerikan Merkezi-ACILS gibi kurumlarla yakın ilişki içindeki CTV'ye karşı mücadelesini geliştirdi.

Sermayenin yeniden yapılanmasına bağlı olarak işçi sınıfının profilinde yaşanan değişimler, Venezüella'da da kendini göstermişti. İşçi sınıfının büyük bir kısmı enformal ya da kayıt dışı sektörde istihdam edilmekteydi. CTV'nin Venezüella işçi sınıfının yüzde 60-70'ini oluşturan ve kayıt dışı sektörlerde çalışan kesimlerle hiçbir ilişkisi yoktu. Bu kesimleri görmezlikten gelen CTV, işçi sınıfının organik birliğinin sağlanmasını engelleyen politikalar izliyordu. Bunun yanı sıra CTV, özellikle petrol sanayiinde çalışan işçiler üzerinde hegemonyasını pekiştirdi. Düzenli bir iş bulmanın bile sorun olduğu ülkede, işçi sınıfının bir kısmı, çalıştığı sektör, aldığı ücret ve yaşadığı bilinç kırılmasının etkisiyle "aristokrat" bir görünüm sergilemesiyle, CTV'nin mani-

pülasyonlarına açık hale geldi.

İşçi sınıfının yaşadığı profil farklılaşması ve atomizasyon süreci, CTV'nin işbirlikçi politikalarının etkili olmasını sağladı.

Emekçi yığınların, sendikal yapının bir dalgakıran işleviyle hareket etmesine karşın, neo-liberal politikalara ve yaşanan ekonomik krize ilk güçlü tepkisi Mart 1989'da yaşandı. Mart 1989'da gaz ve kamu ulaşım ücretlerine yapılan zamlara karşı emekçi yığınlar, ağırlıkla kendiliğindenci bir karakterde, şiddetli tepki gösterdi. Başkent Caracas bir isyan kentine dönüştü. Hükümetin ordu ve polis güçlerini devreye sokmasıyla Caracas'da sokak çatışmaları yaşandı. Askeri birliklerin Caracas isyanını bastırma hareketi sonucunda, yüzlerce kişi yaşamını yitirdi. Caracas isyanını, öğrenci gençliğin isyanları izledi. Bu isyanlar da kanla bastırıldı. Bolivarcı subaylar katliamları engellemeye çalıştı. Kendi komutaları altındaki askerlere halka ateş etmemeleri için emir verdi. 27 Mart isyanları diye geçen bu olaylar, Venezüella'da sınıflar arası kutuplaşmayı artırdı. Toplumsal muhalefetin büyük bir şiddetle bastırılmasına rağmen öfke dinmedi. Muhalefet dalgası geri çekildi, öfke yeniden birikmeye başladı.

Şubat 1992'de Bolivarcı subaylar, bazı sol grupların desteğiyle başarısız bir darbe girişiminde bulundu. Darbe kısa sürede bastırıldı. Darbeciler Valencia kentinin dışında etkili olamadı. Chavez darbe lideri olarak tutuklandı ve iki yıl cezaevinde kaldı. Chavez tutuklu kaldığı dönemde eski gerilla liderleriyle ve sol entelektüel çevrelerle temaslarını sürdürdü.

Şubat 1989 Caracas isyanı ve Şubat 1992 Darbesi'nin birikimleri hem Chavez önderliğindeki Bolivarcı subaylara, hem de ilişki ve ittifak içinde oldukları sol çevrelere yeni bir politik odağın yaratılma ihtiyacının yakıcılığını gösterdi. Bu odak, bir an-

lamda askeri öncüyle kitleyi kaynaştıracak ve mobilize edecek örgütlülüğü ifade ediyordu.

Chavez'in cezaevinden dışarı çıkmasıyla çalışmalar yoğunlaştırıldı. Ne var ki Chavez'in sol çevrelerle organikleşmeye başlayan ilişkisi, Şubat 1992 darbesini gerçekleştiren bazı subayları rahatsız etti. Ve bir müddet sonra bu subaylar çalışmaların dışında kaldı.

Politik odak yaratma çalışmaları 1997 Nisanı'nda Beşinci Cumhuriyet Hareketi-MVR'nin kurulmasıyla sonuçlandı. Chavez "kansız, barışçıl ve Bolivarcı" bir devrimci süreç başlattığını iddia etti. Seçimlere mesafeli bakan ve boykotçu bir tavır sergileyen MVR, 1998 başkanlık seçimlerine katılma kararı aldı. MVR seçimlere, içinde Venezüella Komünist Partisi, Sosyalizme Doğru Hareket ve PPT'nin yer aldığı blokla katıldı. Polo Patriotico-Yurtsever Kutup adı verilen sol blok Venezüella'daki düzen partilerinin çürümüşlüğünü ortaya koyan, neo-liberal politikalara ve politikaların sonuçlarına yönelik yoğun bir ajitasyon ve propaganda faaliyeti yürüttü. Yoksul yığınların somut sorunlarına çözümler üreten politik projeler geliştirdi. Orta sınıfın bir kesimiyle birlikte yoksullar, giderek Yurtsever Kutup'la bütünleşti.

MVR, ılımlı bir devlet müdahaleciliğine dayalı bir sosyal program oluşturdu. Ayrıca Chavez'in 1992 darbesinde tutuklanmadan önce radyoda yaptığı konuşma paralelinde, politik stratejisini belirledi. Chavez bu konuşmasında "devletin yeniden kurulmasına" vurgu yaparak, büyük bir sempati toplamıştı. MVR devletin temel kurumlarının yeniden inşası doğrultusunda, bir kurucu meclisin ve yeni bir anayasanın oluşturulmasını istiyordu.

1998 yılındaki başkanlık seçimlerine Chavez aday oldu ve oyların yüzde 56'sını alarak ezici bir üstünlükle devlet başkanı seçildi. Venezüella tarihinde ilk kez beyaz seçkinler ve onların temsilcisi siyasi yapılar ağır bir yenilgi almış, bir yerli-Mestizo devlet başkanı olmuştu. Conquistadorlar-Fatihler'e karşı Mestizoların tarihsel öfkeleri patlamıştı. Bolivar'ın yemini gerçekleşiyordu. Aşağıdakiler, kıtanın lanetlileri Bolivar'ın sömürgeciliğe karşı mücadelesini güncelleştiriyorlardı.

Chavez yoksulların güçsüzlüğünü, güce çevirerek 1999 yılında hazırlanan yeni anayasayı referanduma sundu. Yeni anayasa büyük bir oy çoğunluğuyla kabul edildi. Latin Amerika'da kendi özgünlüğünde yeni bir Şili deneyimi gerçekleşiyordu.* Chavez'in siyasal kimliğinin şekillenişinde ve dünya siyasetiyle tanışmasında da Şili Devrimi'nin önemi büyüktü. Allende'nin katledilişini anlamakta güçlük çeken Chavez "Peki, ama Şilililer Allende'yi seçtiyse, Şili ordusu neden ona karşı darbe yapıyor?" sorusunu soruyordu. Bu soru ileride kendisi ve Venezüella için de önemli oldu. Hatta, CIA kaynaklı kendisine yönelik darbeyi bir ölçüde bu soruya cevap verebilmesiyle engelledi.

Chavez iktidara gelişiyle ilk işi, ordu içindeki ABD'li danışmanları ülkelerine yollamak oldu. Bundan sonra da orduyu kal-

*) Şili Devrimi ve Allende deneyimi, Latin Amerika'da olduğu kadar, dünya çapında da sarsıcı etkiler yarattı. Başlı başına heterodoks bir devrim karakteri gösteren bu deneyim, dün olduğu gibi, bugün de alternatif toplumsal bir projenin yaratılmasında yakıcı bir önem taşımaktadır. Bugün Venezüella'da yaşananları değerlendirmek, biraz da Şili Devrimi ve Allende deneyiminin kavranmasıyla mümkündür. Konu hakkında daha geniş bilgi için bkz.; Volkan Yaraşır, *Sokakta Politika*, Gendaş Yay., 2002, s. 145-250.

kmma projesinin öncüsü olarak devreye sokup, halkla ordu arasındaki engelleri kaldırmaya ve mesafeyi kapatmaya çalıştı. "Yoksul sınıfların Bonapart'ı" gibi hareket ederek, ordunun imtiyazlı konumuna sınır getirdi. Kışlaları eğitim kurumları olarak kullanmaya, askeri hastaneleri halkla paylaşmaya başladı. Ülkenin her yanında açılan "Bolivarcı" okullarda öğrencilere üç öğün bedava yemek dağıttı. Halkın yüzde 35'inin açlık sınırında yaşadığı bir ülkede bu adımlar, başlı başına "devrim" niteliği taşıyordu. Eğitim sisteminde bu ve benzeri uygulamalar sonucu bir milyon yeni öğrenci okula başladı. Kamu sektörünü dinamik hale getirmenin adımlarını attı. Sağlık ve eğitimin sosyalizasyonu çalışmalarını, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması izledi. Ev kadınlarının emeği, toplumsal emeğin bir parçası sayılarak sosyal güvenlik kapsamına alındı. İş olanaklarını genişleten miro kredi sistemiyle, küçük esnaf ve yoksul aileler kredilendirildi. Venezüella'nın temel girdisini oluşturan petrol şirketi Petroleos ve Venezüella'nın özelleştirilmesine izin vermedi. Chavez, petrol tekellerinin satış kazancını % 84'ten, % 70'e indirerek buradan elde edilecek gelirle reformların finansını organize etmek yönünde yasal düzenlemelere girişti. İktidara geldiğinde işsizlik oranı yüzde 18'di. Bu oranı bir yıl gibi kısa zamanda yüzde 13'e indirdi.

Venezüella tarihinin en demokratik anayasasıyla, iki partili sistem içine sıkışmış ve politik alanın bilinçli olarak dışında tutulmuş geniş yığınlar, giderek politik alanın temel aktörleri haline geldi. Kadınlar, yerli halklar ve eşcinseller gelişkin haklarla donandı ve hakları güvence altına alındı. Anayasayla Venezüella'nın lanetlileri, yurttaş haline geldi.

Chavez hükümetinin en önemli politik adımlarından biri de, 2001 yılında yasallaşan toprak reformu oldu. Toprak reformu kentsel ve kırsal alan olarak iki ayakta yürütüldü. Kırsal toprak reformu temelde boş toprakların üretimde kullanılmasını hedeflemekteydi. Toprak sahipleri boş olan topraklarını üretime açmadıkları takdirde bu topraklar topraksız köylülere dağıtılacaktı. Kırsal toprak reformunun bu uygulamalarıyla bir taraftan toplumsal adaletin sağlanması, diğer taraftan tarımsal üretimin artırılması hedeflendi. Reformun ikinci ayağı ise kentlerde uygulanmaya başlandı. Kent yoksullarına, barınma sorunlarını çözmek için "yasadışı" olarak işgal ettikleri arsaların mülkiyet hakkı verildi. Ayrıca kent yoksulları arasında zaten doğal olarak var olan dayanışma ve paylaşma ilişkilerini örgütlü bir düzeye yükseltmek için özyönetim uygulamalarına destek verildi. Yoksul mahallelerde 200 ailelik toprak cemaatleri oluşturuldu. Bu cemaatler, arsaların paylaşılması, mülkün belirlenmesi, su, elektrik, kanalizasyon sorunlarının çözülmesi için devreye sokuldu. Hükümet bu cemaatleri tanıyarak sorunların, sorunları yaşayanlar tarafından çözülmesinde yardımcı oldu.

Bu uygulamaları, Brezilya İşçi Partisi'nin yerel yönetim deneyimlerinden esinlenerek, yerel yönetimlerde katılımcı demokrasinin yaratılması için bazı düzenlemelerin yapılması izledi.

Ayrıca Chavez hükümeti toplu konut yapımı projeleri geliştirdi. Kooperatifçiliğin yaygınlaştırılması çalışmalarını hızlandırdı. Toplumsal adaletin hızla tesis edilmesi ve çalışmaların sistemli bir şekilde yürütülmesi için, sosyal ekonomi bakanlığı adında bir bakanlığın kuruluş çalışmaları başlatıldı.

Chavez'in ülke içinde uygulamaya başladığı bu yapısal politikalar, Venezüella egemenleri kadar ABD'yi de tedirgin etmekteydi. Chavez hükümeti izlediği dış politikada da "ezber bozucu" oldu. ABD'nin "kabadayı ya da terörist" ilan ettiği devletlerin bir çoğuyla Chavez hükümeti sıcak ilişkiler kurdu. İran ve Irak üzerinde ABD'nin ambargosunu kırmaya çalıştı. Libya ve Küba ile diplomatik ve ticari ilişkileri canlandırdı. Kolombiya Planı'nı tanımayarak, FARC'ın imhasında görev alacak ABD askeri uçaklarının Venezüella hava sahasını kullanmasına izin vermedi. Afganistan'ın ABD tarafından işgal edilmesini kınadı ve yaşananları katliam olarak değerlendirdi.

ABD'nin hegemonyasını kıta çapında çözülüşünü simgeleyen girişimlerde de bulundu. Latin Amerika'yı yeniden sömürgeleştirmenin aracı olan FTAA'yı reddetti. İzlediği bağımsız çizgiyi yaymaya, hatta FTAA'ya karşı ekonomik ve siyasi blok oluşturmaya çalıştı. Bolivar'ın "Latin Amerika Cumhuriyeti" idealini yaşatmak istedi. ABD'nin petrol kaynaklarını bütünüyle denetlemek arzusunun bir yansıması olan OPEC'i parçalama ya da etkisini kırma faaliyetlerine karşılık, OPEC'in yeniden canlandırılması çalışmalarını yürüttü. Hatta bu çalışmaların öncülüğüne sıvandı. IMF'nin yerine yoksul ülkelere kredi verecek bir OPEC bankasının kurulmasını önerdi. Anti-küreselleşmeyi ya da aşağıdan küreselleşmeyi savunan hareketlerle açıkça işbirliği yaptı.

Chavez'in iç ve dış siyasette izlediği radikal çizgi, ABD'nin önceleri izlediği "bekle-gör" tavrını hızla değiştirmesine ve açıkça saldırgan bir tutum takınmasına neden oldu. Çünkü Latin Amerika'da başkaldırı bir gelenekti ve Latin Amerika halkları is-

yanının çocukları olarak anılıyordu. Chavez bu gerçeğin en özgün ve renkli kişiliklerinden biriydi.

ABD, Chavez iktidarına karşı sistemli komplo faaliyetlerine başladı. Ülkenin beyaz seçkinlerini; işadamlarını, bazı generalleri, medya sahiplerini ve kiliseyi devreye sokarak Chavez karşıtı kampanyalarını genişletti. Chavez'in uygulamalarından bir yarar görmeyen ve ülkenin yaşadığı ekonomik krizden etkilenerek, alım gücü zayıflayan ve sosyal statü kaybına uğrayan orta sınıfın da bu kampanyalara iştirak etmesi uzun sürmedi. Ulusal ve uluslararası düzeyde medyanın yoğun dezenformasyonuyla önce Chavez'in imajı zedelenmeye çalışıldı. Latin Amerika'da kontrgerilla faaliyetleri içinde aktif görev alan CIA ajanları Venezüella'da görevlendirildi. Bu ajanlar "diplomatik" görevli olarak beyaz seçkinlerle ortak projeler hazırladı. Kara Darbe'nin bir parçası olan bu uygulamaları, sistemli bir istikrarsızlaştırma politikası izledi. Geçmişte Şili'de Allende yönetimine karşı uygulanan karşı devrim taktiklerine benzer taktikler, daha rafine bir şekilde Venezüella'da hayata geçirildi.

21 Nisan 2002'de Venezüella işadamları derneğinin başkanı Fedecamaras ve bazı generaller CIA kontrollü ve manipülasyonlu bir darbe girimişinde bulundu. Chayez tutuklanarak gözaltına alındı. Darbeciler, işadamı Pedro Carmona başkanlığında yeni bir hükümet kurdu. Yeni hükümet Bush yönetimi tarafından hemen tanındı. ABD ve Venezüella oligarşisi için tam işler yolunda ve Chavez sorunu çözülmüş görünürken, 48 saat içinde hiç beklenmedik bir gelişmeler oldu.

Yoksullar kendi efsanelerine sahip çıktı. Yüzbinlerce yoksul, kendi geleceklerini karartacak darbeye karşı sokaklara, alanlara çıkarak Chavez yanlısı ve darbe karşıtı gösterilere başladı. Kitle-ler kışlaların önlerinde toplanarak Bolivarcı subayları göreve çağırdı. "Bolivar planı" işliyor ve hayatın içinde vücut buluyordu. Yoksullar ve Bolivarcı askerler 48 saat sonra Chavez'i yeniden görevinin başına getirdi.

Darbe öncesi ve sonrasında 100'den fazla kişi yaşanan çatışmalarda yaşamını yitirdi. Askeri yargıç, darbeci beş üst düzey subayı, belirsiz süreyle ev hapsine mahkûm etti.

Darbe tezgâhı böylece boşa çıkarıldı. 21 yüzyılda Bolivarcı gelenek, kendi özgünlüğünde, Latin Amerika topraklarında yeniden doğuyor, Bolivar'ın kılıcı yoksulların gücüne ve isyanına dönüşüyordu.

Başarısız darbe girişimi sonrasında büyük sermaye, CTV, medya ve kiliseden oluşan "muhalefet" cephesinin yine CIA denetimli "istikrarsızlaştırma" faaliyetleri hız kazandı.

Medya olağanüstü bir şekilde dezenformasyon ve manipülasyon kampanyası başlattı. CTV özellikle petrol işçilerini devreye sokarak, destabilasyonun bir parçası gibi davrandı. 2002 sonuna doğru, her ne kadar basında genel grev olarak tanımlansa da, terminolojik olarak grev kavramına sığmayan, işverenlerle ortak hareket edilerek "genel lokavt" eylemleri düzenlendi. CTV işverenlerle açık işbirliği yaparak, genel lokavta aktif katıldı. İşadamlarınının ABD bankalarına para transferleri hızlandı. Karaborsayı yaygınlaştırıcı taktikler izlendi. Orta sınıfının büyük bir kesiminin de dahil olduğu ve Venezüella egemenlerini temsil eden partilerin bir blok olarak haraket ettiği, Chavez karşıtı kit-

lesel gösteriler organize edildi. Gösteriler belirli periyotlarla tekrar edilmeye başlandı.

Chavez karşıtlarının bu gösterilerine, yoksulların cevabı da net oldu. Onlar da kitlesel biçimde kendi geleceklerine ve Venezüella'ya sahip çıktıklarını haykırdılar. Uluslararası basında sokak çatışmaları olarak gösterilen bu olaylar, aslında Venezüella'daki sınıf savaşını gizlemeye yönelik manipülasyonlardı. Çünkü Venezüella'da gerçek bir sınıf savaşı yaşanıyor ve kavga sürüyordu.

Chavez hükümetini yıkma ve istikrarsızlaştırma politikaları sonucu yüzde 13'lere inen işsizlik oranı, 2002 sonlarında yüzde 16'ya çıktı. Ayrıca ekonomi yüzde 7 oranında daraldı. Günlük 5 milyon varil olan petrol üretimi genel lokavt sürecinde 300 bin varile indi. Temel geliri petrol olan bir ülkede bu durum, ekonomik bir felç anlamı taşımaktaydı.

Fakat Chavez ve yoksul yığınlar tüm komplo faaliyetlerini boşa çıkardı. ABD'nin karşı devrim tertiplerine fedakârca direnildi. Chavez, orduyu devreye sokarak lokavtın kırılması, karaborsanın engellenmesi yönünde tedbirler aldı. Muhalefetin her gösterisi, yoksulların karşı gösterileriyle cevap buldu.

Chavez'e yönelik "kadife" karşı devrim taktiğinden biri de (yine kendisinin anayasal madde olarak koyduğu) devlet başkanlarının süresinin bitmeden geri çağrılması için referandum yapılması talebi oldu. Muhalefet toplanması geren 3,8 milyon imzanın yerine, sahte imzalarla birlikte 3,5 milyon imza toplanmasına karşılık referandum yapıldı. ABD'nin CIA aracılığıyla muhalefete yoğun finansal destek vermesine rağmen, Chavez referandumdan büyük bir başarıyla (oyların % 60'ını) alarak, çıktı. Ağustos'taki referandumu 31 Ekim'de yapılan yerel seçimler-

deki büyük başarı izledi. Bu pratikler Venezüella'daki heteredoks devrimin her şeye karşın mülksüzlerin, ezilenlerin, hiçlerin gücüyle kendi mecrasında akmaya devam edeceğini gösteriyor.

Bugün Venezüella'da Bolivarcı bir diriliş yaşanıyor. ABD ve Venezüella oligarşisi bu dirilişi boğmayı ve ülkeyi bir iç savaş sürecine sürüklemeyi amaçlıyor. Venezüella'da önümüzdeki günlerde siyasi iktidar sorunu ezilen yığınlar açısından olduğu kadar, egemenler açısından da yakıcılığını sürdürecek. Venezüella tarihinde ilk kez "saklı" çoğunluk; siyahlar, yerliler ve Mestizolar söz, karar ve iktidar sahibi olarak, sınıfsal baskılara ve ırk ayrımcılığına karşı direniyor. Chavez hükümeti bu "saklı" çoğunluğun temsilcisi ve Latin Amerika'da diğer yerlilerin umudu. Buna karşın ABD'nin Irak sonrası olası hedeflerinden biri. Çünkü Yankee Latin Amerika'da enerji kaynaklarını kontrol etmek istediği kadar, umudu da yok etmek istiyor.

METAL İŞÇİLİĞİNDEN DEVLET BAŞKANLIĞINA: LULA

Brezilya, Latin Amerika'nın coğrafi olarak en büyük ülkesi. 200 milyon nüfusuyla dünyanın 9. büyük ekonomisi. Nüfusunun önemli bir oranı -yüzde 75'i- şehirlerde yaşıyor. Sanayisinin gelişmişlik düzeyine karşın, dünyada gelir ve toprak dağılımının en adaletsiz ve eşitsiz olduğu bir ülke. Latin Amerika'nın kalbi olan Brezilya, tarih boyunca sömürgeci güçlerin ilgi alanını oluşturdu. İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Nazi Almanyası'nm ekonomik ve siyasi nüfuz alanında olan Brezilya, savaş sonrasında ABD'nin nüfuz alanına girdi. Brezilya, ucuz emek cenneti olduğu kadar, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarıyla her zaman emperyalist güçlerin iştahını kabarttı. Emperyalizm için Brezilya'nın kontrolü, kıtanın kontrolüne giden yolu açan bir kapı özelliği taşıdı.

1964'teki askeri darbeyle ABD'nin bir karşı devrim projesi olan "Ulusal Güvenlik Doktrini"nin ilk deney alanını oluşturan Brezilya* 2002'de yepyeni ve Latin Amerika'yı sarsıcı bir gelişmeye tanıklık etti.

Cunta koşullarındaki mücadelenin içinden çıkan, gerek kuruluşu, gerekse çokseslilığı ve kazandığı yerel yönetimlerde ba-

*) Bu darbeyi 1971'de Bolivya, 1973'te Uruguay ve Şili, 1975'te Peru, 1976'da Arjantin'deki askeri darbeler izledi.

şarılı toplumsal pratikleriyle göz dolduran Brezilya İşçi Partisi ve lideri Lula, başkanlık seçimlerini kazanarak iktidara geldi. Geçmişte bir maden işçisi ve bir sendikal aktivist olan Lula'mn seçilmesi Latin Amerika'da yeni bir süreci simgeledi.

Brezilya İşçi Partisi kuruluş döneminde ve cunta koşullarında ağırlıkla işçi sınıfının militan mücadeleleri ve toplumsal hareketlerden aldığı güçle şekillenmiş, "Patronsuz parti" şiarıyla kitleler içinde hızla örgütlenmişti. Partinin yönetim kadrosunu ve omurgasını ezilen yığınlar oluşturmaktaydı. Ne var ki bu durum 90'lı yılların ortalarından sonra değişmeye başladı. Parti yönetimi bürokratlaşırken, üye profili farklılaştı. Reel politikanın yok edici cazibesi, giderek partinin bünyesine hâkim oldu. Toplumsal hareketlerle ilişkileri zayıfladı. Geleneksel partilerin refleksleri partiye egemen olmaya başladı. Başarılı yerel yönetim pratikleri yanında, hantallaşan, sistemle girdiği ilişkilerle finansal sorunlarını gideren, karar organları merkezileşen, tabandaki inisiyatifin zayıfladığı bir işleyiş belirleyici oldu. Bu süreç partinin ideolojik-politik duruşunu da etkiledi. Partiden bu dönemde bir dizi kopma yaşandı.

Brezilya İşçi Partisi bu konumuyla yine de Brezilya'da değişimi simgeleyen tek parti olarak algılandı. 8 yıllık Cordoso'nun başkanlık döneminde, neo-liberal tezler ve model çökmüş, Brezilya toplumu yeni bir arayış içine girmişti.

Brezilya İşçi Partisi seçimlere, anti-sendikal tavırlarıyla tanınan Liberal Parti'yle ittifak yaparak girdi. Liberal Parti başkanı, seçim zaferi sonrasında Lula'nın yardımcılığına getirildi. Lula IMF'le anlaşma imzaladı ve FTAA'yla görüşmelere devam etti.

Bir zamanlar tüm dış borçların ödenmesini reddeden, IMF'le

ilişkilerin kesilmesini isteyen ve bir ulusallaştırma programını savunan partinin, işverenlerle ve uluslararası sermayeyle girdiği bu ilişki düşündürücü bir gelişme olarak dikkat çekti.

Lula, toplumsal muhalefet güçlerinin örgütlediği 10 milyon kişinin katıldığı ve katılımcıların yüzde 85'inin "FTAA'ya hayır" dediği referanduma rağmen, FTAA'ya karşı radikal bir tutum sergilemedi.

Lula oylarının yüzde 80'ini yoksullardan, işsizlerden, topraksız köylülerden ve demokratik güçlerden aldı. Ama Lula'ya bazı sanayicilerden ve FTAA'ya karşı olan milliyetçi kesimlerden de oy geldi. Bu kesimler, geleneksel partilerin ve neo-liberal modelin iflas ettiği koşullarda değişimi simgeleyen parti olarak, Brezilya İşçi Partisi'ne yönelmişti.

Lula'nın Brezilya'da devlet başkanlığına gelmesi, sınıflar mücadelesinde yeni bir momenti simgeledi. Karmaşık ve çok vektörlü bu süreç, önümüzdeki günlerde Brezilya'da önemli şeylerin yaşanacağının verileriyle yüklü.

Lula ve işçi partisi ya bürokratlaşan yapısıyla çokuluslu şirketlerin güdümünde, onların "sol"dan destekleyici ve tabanından giderek kopan bir çizgiye girecek ya da Latin Amerika'da devrimin gökkuşağına kendi rengiyle katılacak. Ya reel politikanın anaforu ütopyaları yok edecek ya da ütopyalar bütün renkliliği ve güzelliğiyle her şeye karşın yaşanacak.

Brezilya'da Topraksız Köylüler Hareketi gibi etkili ve örgütlü toplumsal hareketlerin varlığı, umutları canlı tutmaktadır. Bu hareketlerin, yeni hükümet üzerinde yoksullardan yana bir siyaset izlenmesi için baskı oluşturacağı ortadadır ve bunu dile getirmektedirler. "Sömürge döneminde doğal kaynaklarımızı sömürdüler. 20. yüzyılda fabrikalarıyla gelerek emeğimizi sömür-

düler. Ve şimdi, borçlandırarak ve faiz ödemeleriyle sömürüyorlar" diyen muhalefet güçleri, son sekiz yılda ihracattan elde edilen 200 milyar doların dış borçlara gitmesine karşın, halen 258 milyar dolar olan dış borcun ödenmemesini istiyor; FTAA'ya açıkça karşı çıkıyorlar.

Topraksız Köylüler Hareketi'nin doğrudan eylem çizgisi, işçi partisinin yarattığı katılımcı demokrasiyi simgeleyen demokratik belediyecilik pratikleri, "Başka bir dünyanın" arayışının somut ifadesi olan Dünya Sosyal Forumu'na ev sahipliği yapmanın birikimleri, militan ve radikal sendikal deneyimler Brezilya'da yoksulların ve ezilenlerin önünü aydınlatıyor.

Yoksulların doğrudan demokrasi pratikleri ve doğrudan eylemleri, Brezilya'da işlerin hiç kolay olmayacağını gösteriyor.

Lula'nın başkanlığa seçilişi Brezilya'da güçler korelasyonunda bir dizi değişikliğin yaşanmasını beraberinde getirdi. Ve Brezilya'da yeni bir dönemin ilk perdesi açıldı.

Yeni süreç küresel imparatorluk kurma çabalarında olan ABD'yi kaygılandıracak birçok faktörü içinde taşıyor. FTAA'nın geleceği de giderek belirsizleşiyor.

Brezilya'da asıl zor dönem şimdi başlıyor.

İMPARATORLUĞUN SIÇRAMA ALANI: ORTADOĞU

ABD, 11 Eylül'den sonra yeni yayılmacı siyasetini açıklayarak, Afganistan'ı işgal etti. Ve sıranın Irak'a geleceği herkes tarafından biliyordu.

ABD'nin imparatorluk kurma projesi içinde, Irak ve Ortadoğu yaşamsal önem taşıyan bir coğrafya. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Körfez Savaşı'yla birlikte Ortadoğu'ya "yeni bir düzen" getirmeye çalışan ABD, bugün bu politikalarını derinleştirerek, imparatorluğun ihtiyacına uygun sonuçlar almaya uğraşıyor.

Yeni süreçte, imparatorluğunun siyasal hegemonyasının inşası, iktisadi sömürgeleştirme süreçleriyle daha derin bir birliktelik içinde yürütülüyor. Soğuk Savaş döneminde uluslararası jeopolitiğin fay hatları iki blokun kesiştiği alanlardan geçiyordu. İki blokun ekonomik ve nüfuz alanı yayma mücadelesinin seyri, bir anlamda, uluslararası, jeopolitiğin seyrini ortaya çıkarıyordu. Özellikle Avrupa, merkezi bir önem taşımaktaydı. ABD'nin emperyal doktrinlerinin ana yönelimi, Sovyetler Birliği'nin yayılmasını engellemeyi hedefliyordu. Soğuk Savaş'ın bitişiyle fay hatları yer değiştirerek, enerji kaynakları ve stratejik madenlerin bulunduğu bölgelere kaydı.

1990'lardan sonra emperyalist güçlerin kışkırtmasıyla ve

mikro milliyetçilik temelli gelişen yerel savaşların (Bosna, Kosova ve Kafkaslar'da olduğu gibi) çıktığı yerlere baktığımızda bu yerlerin, enerji kaynakları ve kıymetli madenlerin yoğun olarak bulunduğu bölgeler olduğunu görürüz. 21. yüzyılın hegemonya savaşlarının enerji kaynakları ve yollarının yanı sıra kıymetli madenlerin, suyun ve besin kaynaklarının bulunduğu coğrafyalarda geçeceğini tahmin etmek zor değildir.

Önümüzdeki 25-30 yıllık bir zaman sürecinde dünya ekonomisinin petrole olan talebi yılda 75 milyar varilden, 120 milyar varile çıkacak. Doğalgaz olan talep ise aynı dönemde iki katma yükselecek. Doğalgazın en hızlı gelişen enerji kaynağı olduğu işaret ediliyor. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (UEA) hesaplarına göre bu talebin karşılanması için 2030'a kadar 4,2 trilyon dolar yatırım yapılması gerekiyor. Bugünkü tüketim hızıyla petrol rezevrlerinin 45 yıl, doğalgazm ise 43 yıl kullanabilir durumda olduğu ileri sürülüyor. Henüz bulunmamış rezervler de düşünülürse, olası rezervlerin ömrünün yüzyılın üzerinde (114 ile 200 arasında) olacağı hesaplanıyor.

Avrasya ve Ortadoğu uzun dönemli rezervlerin bulunduğu coğrafyalar olarak gösteriliyor. Toplam rezervlerin yüzde 70'i Suudi Arabistan, İran, Irak ve Rusya'nın elinde bulunuyor. Önümüzdeki 20 yıl içinde ABD, Asya ve Avrupa'nın petrole bağımlılığı artarak devam edecek ve gereksinimlerin yüzde 70'ini bölge dışından ithalat yoluyla karşılayacaklar.

Dünyada petrol tüketiminde ABD birinci sırayı alırken, AB ikinci sırada bulunuyor. Bu iki emperyal blok toplam olarak dünya petrolünün yüzde 41'ini tüketiyor. Ardından yüzde 9'la Çin, yüzde 7'yle Rusya, yüzde 5'le Japonya geliyor. 2020'lerde dünyanın Körfez bölgesindeki petrole bağımlılığının iki kat art-

ması, emperyal projeleri Ortadoğu'ya odaklıyor.

ABD 23 milyar varillik bir petrol rezervine sahip olmasına ve bu rezervin hemen hemen kendine yetecek bir miktarı oluşturmasına karşın, kendi coğrafyasındaki petrolü ulusal stratejik rezerv olarak tutuyor. ABD günde 19 milyon varil petrol tüketiyor ve bu tüketimin sadece 9 milyon varilini kendi topraklarından tedarik ediyor. Petrol gereksiniminin yüzde 50'sinden biraz fazlasını dışardan satın alıyor. İthal ettiği petrolün yüzde 23'ünü Suudi Arabistan ve diğer Ortadoğu ülkelerinden, yüzde 77'sini Kanada, Venezüella, Nijerya, Meksika, İngiltere ve bazı Afrika ülkelerinden karşılıyor.

AB'nin petrol rezervi ise 7,5 milyar varil. AB günde 15 milyon varil petrol tüketiyor ve bunun sadece yüzde 50'si AB'ye üye ülkelerin topraklarında üretiliyor. AB, ABD gibi petrol dışalımını birçok kaynaktan sağlayamıyor, Ortadoğu ve Rusya petrollerine bağımlı. Bunun yanı sıra Çin, Japonya ve diğer Güney Asya ülkeleri petrol ihtiyaçlarının büyük kısmını Ortadoğu'dan ithal ediyor.

Ortadoğu bir anlamda dünyanın enerji jeopolitiğinin düğüm noktasını oluşturuyor.

Böylesi bir ortam bir yandan OPEC'in siyasi gücünü artırma olasılığını yükseltirken, öte yandan petrol kaynaklarına yönelik uluslararası rekabeti artırıyor. Benzer bir durum doğalgaz için de geçerli. ABD'nin doğalgaz ithalatı artıyor. AB doğalgaz ithalatının yüzde 26'smı Rusya'dan karşılıyor. Rusya tüm dünyanın doğalgaz rezervlerinin yüzde 32'sine sahip. Rusya'yı yüzde 15'le İran izliyor.

ABD Afganistan işgaliyle, Doğu Hazar bölgesindeki petrol kaynaklarını ve yollarını denetim altına aldı. ABD'nin kendine

alternatif bir hegemonik gücün oluşmasını engellemek için, başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın enerji kaynaklarını ve yollarını denetlemek zorunda. Böylesi bir silah aynı zamanda imparatorluk projesinin vazgeçilmez unsurunu oluşturuyor. Bundan dolayı ABD Venezüella'da Chavez yönetimine karşı "kara darbe" faaliyetlerine başlaması, Kosova petrol boru hattı çalışmaları, Afganistan petrol boru hattı projesi , Kafkasya-Hazar Denizi bölgesine ilgisi, bir doğalgaz havzası olan Spratley Adası'na yönelmek için Filipinler'e yerleşmesi, halen ABD petrol tekellerinin petrol ve doğalgaz çıkardığı Aceh bölgesinde aktif rol alması, dünyanın en büyük likidgaz ihracatçısı olan Endonezya'da orduyla yakın temas kurması boşuna değil. İmparatorluğun küresel hegemonya projelerinin vazgeçilmez adımları olan bu gelişmeler, Ortadoğu'ya müdahaleyle bir üst aşamaya sıçratılmak isteniyor.

Bu noktada Irak öne çıkıyor. Çünkü Irak, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük petrol rezervine sahip bir ülke. Irak'ın kanıtlanmış 112 milyar varil rezervi var, kanıtlanmamış toplam rezervi ise 200 milyar varil. Yıllardır savaş ve ekonomik yaptırımlara maruz kaldığından, kalitesi yüksek hafif petrole sahip olan Irak'ın gerçek potansiyeli ortaya çıkmış değil. Fakat bir kaç milyar dolarlık yeni yatırımlarla, yeni rezervlere ulaşmak ve yüksek kapasiteyle petrol çıkarmak mümkün. Bu arada Irak petrol sahalarının geliştirilmesiyle ilgili 5 milyar dolar tutarında olan 2 bin ihalenin yüzde 80'i ABD tarafından yapılan baskılarla durduruldu. Irak; ABD işgali öncesinde Avrupa, Çin ve Rus petrol arama şirketlerine arama ruhsatları vermişti. Fransız Total-Fina-Elf petrol şirketi, Irak petrol rezervlerinin yüzde 25'inin gelişme hakkını elinde tutuyor Rusya da Loukoil şirketi aracılığıyla Irak'ta payını artırmak istiyordu. Fakat işgal sonrasında

ABD petrol tekellerinin dışındaki faaliyetler fiilen askıya alındı.

ABD Irak işgaliyle, bugün Kafkasya ve Orta Asya'da, Asya Pasifik, Afrika ve Latin Amerika'da gerçekleştirmeye çalıştığı, siyasi ve ekonomik atakları pekiştirmek istiyor. Kısa vadede Avrupa'nın, özellikle Almanya'nın Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Hint Okyanusu'na açılma stratejisini etkisiz hale getirmek, orta vadede ise Çin, Rusya ve Japonya'nın gelişmesini durdurmak istiyor.

ABD başta Irak olmak üzere Ortadoğu'daki rezervlerin denetimini eline geçirdiğinde, petrol fiyatlarıyla istediği gibi oynayarak OPEC'i çökertme, beraberinde Suudi Arabistan ve İran gibi ekonomileri petrole dayalı ülkeleri "disipline" ya da "stabilize" etme şansına sahip olabilecek. Bölgeden petrol ithal eden ülkelerin -başta Çin'in, AB'nin ve Japonya'nın enerji gereksinimlerini karşılaması için -ABD'nin siyasi tercihine bağlı hale gelmelerini sağlayacak. ABD'nin yeni savunma stratejisinin amacı da, rakip bir gücün yükselmesini engelleyerek, hegemonyasını "uzak geleceğe" kadar korumak olduğu biliniyor. Böylece ABD rakipsiz bir askeri güç olmayı, her zaman "önleyici vuruş" yapabilmeyi ve enerji kaynaklarını gerektiğinde kesebilmeyi becerebilecek İmparatorluğun inşası da buna bağlı. Yani otorite ve gücün tartışılmazlığına...

SUYUN GÜCÜ

Ortadoğu jeopolitiğinde su, en az petrol kadar yaşamsal öneme sahiptir. Dünya Bankası, Word Water Forum gibi kuruluşlar ve ABD'li stratejistler dünyada su kaynaklarının hızla azaldığını, dünya nüfusunun artmasıyla, su sorununun giderek önem taşıyacağını, Çin ve Hindistan'ın enerji ve tahıl kaynakları üzerinde büyük basınç oluşturduğunu ileri sürüyorlar. Uluslararası tekellerin hızla su kaynaklarını özelleştirmeler aracılığıyla denetlemeye çalışmaları da, "su savaşlarının" yakın dönemde hegemonya savaşlarının bir parçası haline geleceğini gösteriyor.

Dünya bugün temiz su kriziyle karşı karşıya. Yeryüzünde ulaşılabilir temiz suyun yarısı halen kullanılıyor. Ne var ki 1,5 milyar insan içme suyuna dolaysız ulaşamıyor ve günümüzdeki tüketim alışkanlığı sürerse 20 yıl sonra 3,5 milyar insan yaşadığı coğrafyalarda ciddi bir su kıtlığıyla karşılaşacak. Bugün suların kirletilmesiyle 3,3 milyar insan temiz suya ulaşamıyor ve 2,5 milyar insan su arıtma tesislerinden faydalanamıyor. Her yıl 250 milyon kişi bulaşıcı hastalıklar içeren suları kullanmak zorunda kaldığı için hasta olurken, 5 milyon ile 10 milyon kişi tedavi olamadığından ya da yetersiz tedaviden yaşamını yitiriyor.

Kapitalizmin ekosistemde yarattığı tahribat sonucu dünyadaki su alanlarının yarısı son 100 yılda yok oldu. Ve yok olmaya devam ediyor.

Su ve onun sayesinde elde edilen besin kaynakları emperyal politikaların ayrılmaz parçasına dönüşüyor.

Irak bu bağlamda da önem taşıyan bir ülke. Ortadoğu'nun iki ana su kaynağı olan Dicle ve Fırat Irak topraklarından geçerek, Körfez'e dökülüyor. Bunun yanı sıra bu topraklar Harran Ovası'ndan sonra Ortadoğu'daki en büyük tarım alanını oluşturuyor. ABD'nin Irak'ı bütünüyle denetlemesiyle, Türkiye'yle stratejik ortaklığı da göz önüne alındığında, bölgenin en kritik su kapasitesini eline geçirmiş olacak ve buna bağlı bir şekilde de tarım alanlarını kontrolünde tutacak. Irak'a müdahale, yalnızca petrol kuyularının ele geçirilmesi değil, GAP bölgesinden Körfez'e kadar uzanan coğrafyada, hazır ucuz işgücünün ve verimli tahıl üretim alanlarının, hatta orta vadede kurulması düşünülen özel statülü tarım ve sanayi bölgelerinin bütünüyle denetlenmesinin önünü açacak.

Bölgede Nil, Şeria, Dicle, Fırat gibi su kaynaklarının sorunlu oluşu ve su kıtlığının giderek artması, önümüzdeki on yıllar içinde suyu stratejik bir faktör haline getiriyor. Şeria Nehri bugün Lübnan, İsrail, Ürdün ve Suriye arasında önemli problemlerden biridir. Nil Nehri de Mısır, Sudan ve Etiyopya arasında sorunlara yol açmaktadır. Fırat Nehri ise Türkiye, Irak ve Suriye arasındaki tartışma konularından biridir.

Su kaynaklarının hızla azaldığı, su taşımacılığı ve ticaretinin çokuluslu şirketlerin ilgi alanına girdiği günümüz koşullarında, suların denetlenmesi üzerinde rekabetin hızla artacağını tahmin etmek zor değildir. Bu olağanüstü gücün önümüzdeki yıllarda,

coğrafyaların kaderini etkileyeceğini bugünden görebilmek mümkündür. ABD'nin Irak'a yönelik makro projelerinin içinde suyun bulunduğunu ve Ortadoğu'nun yeniden yapılanmasında bu jeoekonomik silahı elinde tutmak istediği özellikle göz önüne alınmalıdır.

HİMAYECİ SÖMÜRGECİLİK

Ortadoğu'ya müdahale salt petrol kaynaklarının denetimi ve güvenceye alınmasını içermiyor. Bölge, imparatorluğun merkez üslerinden birine dönüştürülmeye çalışılıyor. İmparatorluk böylece tahakkümünü istikrarlı kılmaya, bölgeyi hızla kapitalistleştirmeye, meta ve sermaye hareketlerine dahil etmeye uğraşıyor.

ABD'nin Ortadoğu'da yeni bir statüko oluşturma ihtiyacı, eski statükonun parçalanmasını zorunlu kılıyor.

Bugüne kadar Ortadoğu'da üretilen artı değerden şeyhlere, sultan ailelerine dayanan rejimlerin yararlanmasına izin verilirken, bundan sonraki süreçte bu duruma son verilmek isteniyor. Arap coğrafyasındaki bütün üretim ilişkilerinin uluslararası pazar ilişkilerine uygun bir hale getirilmesi hedefleniyor. Ekonomik altyapının kapitalistleştirilmesi programının hayata geçirilmesi için, öncelikle engel teşkil eden pre-modern üst yapının dağıtılması ve tasfiye edilmesi gerekiyor. Bu tasfiye operasyonu içinde bir zamanlar ABD'nin bölge hegemonyasında işlev gören Suudi Arabistan ve Arap emirliklerinin yanında "istikrarsızlık" kaynağı olarak değerlendirilen İran ve Suriye de bulunuyor.

ABD uzun dönemli projelerinin gereği, Ortadoğu'da yeni

bir Sykes-Picot Antlaşması'nı* hayata geçirmeye çalışıyor. Yeniden yapılanmayı içeren bu politika, bölgenin jeopolitik olarak en önemli ülkesi olan Irak'ta önce vücut buluyor. ABD Irak'a yerleşmekle, Suriye, İran ve Suudi Arabistan'a kolayca müdahale etme şansı kazanacak. Aynı zamanda dünyanın ikinci büyük petrol rezervine el koymuş olacak. Bu noktadan sonra Suudi Arabistan, Suriye ve İran rejimlerini, gerektiğinde petrol fiyatlarını da kullanarak destabilize etme ya da yıkma olanağına kavuşabilir. ABD ayrıca 1970'lerden beri yöneldiği ve bazı boyutlarda da başarılı olduğu, OPEC'i çökertmeyi başarabilir ve İsrail'in bölgedeki güvenliğini "sarsılmaz" bir biçimde güvence altına alabilir.

ABD yetkilileri, bu saldırı stratejisine "diktatörlük rejimlerinin demokratikleşmesi" adını veriyor. Daha önce Bosna'da, Kosova'da ve Orta Avrupa'da hayata geçirilen bu uygulamalara şimdi Ortadoğu da dahil edilmek isteniyor. Bu proje çok kapsamlı bir içerik taşıyor. Ortadoğu'nun siyasal coğrafyasının bütünüyle değiştirilmesi hedefleniyor.

"Yeni Ortadoğu Düzeni"yle, 300 milyonluk Arap coğrafyasının geniş bir pazar ve ucuz emek "vahalarına" dönüştürülerek, tüketim terörünün bölgede etkin kılınması amaçlanıyor. "Yeni düzen" bölgenin kapitalist-emperyalist sisteme uygun reorganize edilmesi ve kapitalist sermaye ve meta hareketlerine dahil edilmesini kapsıyor. İmparatorluk Irak işgaliyle "tartışılmaz" hegemonyasını inşaya çalışıyor. Kapitalist sistemi tahkim ederek, küresel sermayenin hacmini büyütmeyi amaçlıyor.

*) "Yeni" Skyes-Picot Ortadoğu'da haritaların yeniden çizilmesi, yeni manda devletlerin "kurulması" anlamına geliyor. 1916'da imzalanan bu antlaşma Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü simgelerken, bölgenin İngilizler ve Fransızlar tarafından paylaşılmasını içeriyordu.

Soğuk Savaş sonrası Balkanlar'da emperyalist paylaşım sonucu oluşturulan yeni devletlerle, emperyalist güçler arası ilişki yeni tipte bir sömürgecilik doğurmuştu. 1900'lerin başında gündeme gelen "himayeci ya da mandacı" sömürgecilik yeni biçimiyle, bu coğrafyalarda hayata geçirildi. 11 Eylül'den sonra, Bosna ve Kosova'da olduğu gibi Afganistan'da da ABD himayesine dayalı sömürge bir rejim kuruldu. Bugün Afganistan'da Karzai başkanlığında kukla bir hükümet bulunuyor. Bu sözde hükümet, hiçbir yaptırım gücüne sahip değil, ülkenin bütün kontrolü ABD'nin elinde. Neo-protektora'da diyebileceğimiz bu uygulama, "sömürge tipi demokrasinin" en kaba biçimlenişini ortaya koyuyor. Bosna ve Kosova'da işleyiş, daha "modern" bir görüntü veriyor. Ama değişmeyen bir şey; parlamentonun ve hükümetin varlığına rağmen bu coğrafyalardaki "çağdaş sömürgeci valilerin" gerçek iktidar odağını oluşturması... Bu sömürgeci valiler Bosna-Sırp Cumhuriyeti'yle, Kosova'da Birleşmiş Milletler Yüksek Temsilcisi adıyla görev yapıyorlar. Üretimden ticarete, maliyeden devlet harcamalarına kadar temel ekonomik kararlar sömürgeciler tarafından veriliyor. Siyasi karar merkezleri ise Washington ve Brüksel. Irak'ta da himayeci sömürge rejiminin bir versiyonu kuruluyor.

İMPARATORLUĞUN KANAT ÜLKELERİ

ABD'nin Ortadoğu'da emek gücü ve petrol kaynakları üzerinde hâkimiyet kurma politikalarının bir sonucu da bölgede yeni bir işbirlikçilik sistematiği yaratmasıdır.

19. yüzyılın sonlarından bu yana önce İngiliz, daha sonra ABD emperyalizmi tarafından Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Arap toplumlarını etkisizleştirmek ve Doğu Asya'ya uzanan bir koridor yaratmak için işlevlendirilen İsrail devleti, günümüzde imparatorluğun yayılmacı stratejisinin merkezi olarak misyon yükleniyor.

ABD Irak savaşıyla bir yandan Filistin'de uygulamaya konulan sürekli işgal siyasetinin çapını bölge düzeyinde genişleterek Arap coğrafyasını, her türlü direniş eğilimini de bastırarak, tek bir büyük askeri çember içine hapsetmek istiyor. İsrail ve Ürdün'ün yanı sıra Irak'a dek uzanan yeni bir ekonomik-askeri koridorun İran ve Kafkasya'yı kapsaması kaçınılmaz gözüküyor. ABD'nin "teröre karşı uzun" savaş argümanı özünde, İsrail odaklı yeni Ortadoğu işbirlikçiliğini ifade ediyor; Ortadoğu'da İsrail merkezli yeni bir birleşik piyasanın inşasından başka anlam taşımıyor. İsrail'in bölgenin kapitalistleştirilmesinde aktif misyon yüklenmesi amaçlanıyor. Bu noktada "Siyonizmden kapitalizme geçiş" tartışmaların başlaması boşuna değil. Bush doktriniyle

"komünizm tehdidinin" yerine konulmaya çalışılan ve Huntington'un "medeniyetler çatışması" tezinden ilhamla üretilen "Müslüman-Arap tehdidi" bölgesel rejim değişikliklerinin en önemli kaldıracı olarak kullanılmak isteniyor. İsrail'in yanında Mısır, Ürdün ve Türkiye bölgede imparatorluğun kanat ülkeleri olarak öne çıkıyor. Mısır ve Ürdün'e son yıllarda İsrail ve ABD sermayesi yoğun yatırım yaptı. İsrail'in bu iki ülkeyle nitelikli sanayi bölgeleri kurma çalışmaları hızlandı. Türkiye'nin de bu ilişkilere dahil edilmesi yönünde adımlar atılıyor.*

---

*) Bu anlamıyla Türkiye'nin küreselleşme sürecine eklemlenme biçimi ve Israil'le ilişkileri önem taşımaktadır..
Küreselleşmenin kirli para trafiği üzerine kurulu bir işleyişi vardır. Dünyada petrol ve silahtan sonra en büyük kâr uyuşturucudan elde edilmektedir. Türkiye'nin narko trafiğinin önemli noktalarından biri olması, kirli parayı ekonomisinin önemli kaynağı haline getirmiştir. Türkiye'de legal ve illegal sermaye iç içe geçmiştir. Türk bankaların Almanya'da kirli para trafiğinden dolayı soruşturma geçirmesi bu anlamıyla hiç şaşırtıcı değildir. Türkiye'nin kirli paraya dayalı "kalkınma" yolu izlemesi, militer bir birikim sürecini beraberinde getirmiştir. Ya da birikim sürecinin ihtiyaçları bunu zorunlu kılmış, mafyatik karakterli sermayenin önü açılmıştır.
Türkiye'nin İsrail'le bilinenden öte köklü ilişkileri bölgede ortak operasyonların hızla önünü açacak niteliktedir. Türkiye 1949'da Arap ülkelerinin tepkisine rağmen İsrail'i fiilen tanıyan ilk ülkelerden biridir. 1957'de Türk İstihbarat Örgütü MAH'la MOSSAD arasında işbirliği mutabakatına varıldı. Aynı yıl Sovyet yayılmacılığına karşı Türkiye hükümeti ve İsrail hükümeti arasında gizli işbirliği antlaşması imzalandı. 1964'de bu antlaşmanın sürekliği yönünde mutabakata varıldı. MOSSAD'ın Türk istihbaratına teknolojik destek vermesi kararlaştırıldı ve İstanbul'da bir MOSSAD bürosunun açılmasına izin verildi. Bir dönem ilişkilerde sıkıntılar yaşanmasına karşın,. 1992 yılından sonra ilişkiler yeniden geliştirildi. 1996'da Savunma İşbirliği antlaşmasıyla ilişkiler stratejik boyuta yükseltildi. Savunma İşbirliği çerçevesinde 1998'de Türk-İsrail ortak tatbikatı, Türk hükümeti haberdar edilmeden Doğu Akdeniz'de yapıldı. Bugün açısından ilişkiler askeri, ekonomik, diplomatik, boyutta derinleşmektedir.

Yapılan gizli antlaşmalarla, Ürdün ABD'nin en önemli bölgesel işbirlikçisi konumuna geliyor. ABD Ürdün'ü işgal öncesi ve sonrası tutumundan dolayı ödüllendirmekte geç kalmadı, yapmayı düşündüğü 100 milyar dolarlık askeri ve ekonomik yardımını 325 milyar dolara çıkarma vaadinde bulundu.

Türkiye'nin AB'nin sömürgecilik kuşağı ile İsrail merkezli sömürgecilik kuşağının kesişim noktasında yer alması, stratejik önemini artırmaktadır.

Kafkasya'dan Somali'ye, Balkanlar'dan Afganistan'a kadar birçok ülkeye asker gönderen, operasyonlara bizzat katılan Türkiye, 1993-1997 yılları arasında dünyada en çok silah satın alan üçüncü ülke konumundaydı. 1997'de Yunanistan, Suriye ve İran'ın askeri harcamalarının toplamı kadar silahlanma harcaması yaptı. Hızlı bir militarizasyon sürecine giren Türkiye, bölgenin en önemli operasyonel gücü olmaya aday bir ülke.

İmparatorluğun yeni Ortadoğu doktrinini uygulamasının koşulları, kanat ülkelerin sürece aktif katılımına bağlı. Irak'ın stabilizasyonundan sonra ABD, uzun dönemli jeopolitik hedeflerine uygun olarak, Suriye ve İran'a daha doğrudan müdahale etmenin olanaklarına kavuşacak. Bu aşamada da bölgede emperyal kıskaçın oluşmasında kanat ülkelerine ihtiyaç duyulacak. İmparatorluğun Ortadoğu'da yeni işbirlikçi rejimler kuşağı oluşturma girişimi, tahakkümünün sürekliliği ve bölgede olası direnişlerin engellenmesi için bir zorunluluk olarak gözüküyor.

Irak'a ABD'nin en önemli pasifikasyon uzmanlarından Nega Ponte'nin* büyükelçi olarak tayin edilmesi boşuna değildir. Ponte Irak'a 4000 kişiyle geldi. Benzer kontrgerilla ve psikolojik

*) Latin Amerika'da birçok ülkede karşı devrim ve kontr-gerilla faaliyetlerini koordine etmesi ve bilfiil yönetmesiyle tanınmaktadır.

harekât birliklerinin bölgede yaygınlaştırılması ve operasyonlarının artması beklenmelidir. Bazı konjonktürlerde destabilizasyon, stabilizasyonun kendisine dönüşebilir. Ya da sürekli destabilizasyon halinin bir nevi stabilizasyon olduğu unutulmamalıdır.

Irak'ta yaşanan süreç bu verilerle yüklüdür. Ortadoğu'nun bütünüyle Iraklaşması emperyal projeler içinde hesaplanması gereken bir gelişmedir. Kanat ülkelerin destabizasyonu sürekli kılma işleviyle hareket etmesi de bu anlamıyla ihtimal dahilindedir. Yüzyıl başında İngiliz sömürgeciliği emperyal seferlerinde Sihleri ve Gurkaları kullanmıştı, yeni yüzyılda ABD emperyalizminin bölgede yeni Gurka orduları kullanması hiç şaşırtıcı olmasa gerekir.

NATO'NUN YENİ YÖNÜ, AB'NİN ASKERİ ARAYIŞLARI

ABD'nin küresel imparatorluk kurma stratejisi, II. Dünya Savaşı sonrası biçimlenen uluslararası ilişkileri temellerinden sarsmaya başladı.

Soğuk Savaş döneminde ABD, Avrupa'ya liderliğini kabul etmiş ve Sovyet genişlemesine karşı oluşturulmuş ittifakın maddi yükünü de üstlenmişti.

ABD'nin Avrupa'yla stratejik ittifakı bir yanıyla da Avrupa'da radikal sosyal değişimin önünün kesilmesini içeriyordu.

Soğuk Savaş'ın bitimiyle ABD'nin tek yanlı liderliği tartışılmaya başlandı. AB'nin ekonomik ve politik bir birlik olarak şekillenmesi, beraberinde askeri şekillenme ihtiyacını da doğuruyordu. Bu süreç doğal olarak NATO'nun masaya yatırılmasına yol açmıştı. Almanya ve Fransa yakınlaşması da dikkat çekiyordu.

ABD'yi her şeyden önce rahatsız eden konu Avrupa'nın Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğiyle (AGSK) bağımsız bir savunma arayışı oldu. 1991'de Almanya ve Fransa hükümetinin önerisiyle AGSK kapsamında Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) AB'nin resmi askeri kolu olduğunun ilan edilmesi Avrupa'nın askeri özerklik arayışının somut göstergesiydi.

Fakat bu adım ivme kazanamadı. Bir yandan özellikle Fran-

sa ve Almanya'nın ABD'yle sert bir kopuşu göze alamaması, öte yandan İngiltere'nin AB içinde, projeyi parçalayıcı tutumu askeri özerklik arayışının önünü tıkadı.

Kosova ve Bosna müdahalesi Avrupa'nın teknik ve karar alma düzeyinde yaşadığı zaafları ortaya koydu. 11 Eylül'den sonra ABD'nin "rejim değişikliği" ve "önleyici savaş" gibi prensipleri benimsemesi, NATO'nun yeni işlevlerle donanmasının yolunu açtı. Prag Zirvesi bunun bir göstergesi oldu, eski Varşova Paktı üyelerinin birçoğu NATO üyeliğine kabul edildi.

ABD, NATO'yu kendi jeopolitik hedeflerini temsil eden bir kuruma dönüştürme çabalarını hızlandırdı. ABD, AB'nin Doğu Avrupa'ya doğru genişleme stratejisine karşılık, NATO'nun da etki alanını aynı bölgeye yayarak cevap vermeye çalıştı. Genişleme, NATO'yu güçlendirmekten öte bir dizi sorunu da beraberinde getirdi. Başta ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalan NATO, bünyesine mafyatik karakterli devletleri ve etnik çatışmaların sürdüğü alanları katarak sorunlarını pekiştirdi. Bunun yanı sıra hantallaşmış ve teknolojik olarak eskimiş bir askeri donanımıyla sorun çözücü ve vurucu güç olma kabiliyetini giderek kaybetti. Böylece NATO'nun uluslararası gücü temsil eden ve "terörizme karşı savaşta" etkili bir kurum olduğu iddiası mesnetsiz kalıyordu. NATO içinde ABD ve AB'nin "terörizme karşı savaş" stratejileri ve Ortadoğu politikalarında önemli görüş ayrılıkları yaşanıyordu.

Süreç NATO'yu "Süper NATO" haline getirmese de, ABD'ye emperyal yayılma olanağı, hareket alanı kazandırdı. ABD 11 Eylül sonrasından bugüne kadar, Karadeniz'den Çin sınırına kadar olan coğrafyada, yeni askeri üs ve tesisler oluşturdu. Prag zirvesinde, ABD'nin dayatmasıyla NATO'nun askeri yapısının mo-

dernleştirilmesi ve yeni teknolojiyle donatılmış bir çevik gücün kurulmasına karar verildi.

20 bin kişilik bu askeri güç, ABD ordusuyla işbirliği yapacak ve gerektiğinde NATO bünyesi dışında, ABD'nin yanında ve komutası altında faaliyet gösterecek.

Bu yeni NATO birliğinin yaşama geçirilmesiyle imparatorluk etkili bir "lejyoner ordusuna" kavuşurken, AB'nin oluşturmaya çalıştığı 60 bin kişilik Avrupa Müdahale Gücü'nü de gereksiz hale getirmektedir.

Irak'ın işgali, NATO içinde ABD ve AB (Fransa, Belçika odaklı) kutuplaşmasını artırdı. ABD, NATO aracılığıyla, AB içinde çelişkileri yoğunlaştırmaya çalıştı.

ABD, Irak krizi aracılığıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yapısının değişmesine yönelik politikalar da izledi. Soğuk Savaş koşullarındaki dengelere bağlı olarak şekillenen veto sahibi beş daimi üye sistemin değişmesi için, özelde Fransa'nın devre dışı bırakılması yönünde, taktikler geliştirdi. ABD, Fransa'nın yerini AB temsilcisine bırakmasını tasarlıyordu. Güvenlik Konseyi'nin yeniden biçimlenmesi ve veto yetkisinin genişletilmesi Hindistan ve benzeri ara konumundaki ülkelerin de talebi oldu.

ABD imparatorluk projesi çerçevesinde, nükleer silahların kullanılmasını engelleyen antlaşmalardan çıkacağını, biyolojik silahların denetlenmesi, uluslararası ceza mahkemesi, Kyoto Protokolü gibi ekosistemin korunmasını amaçlayan antlaşmaları imzalamayacağını açıkladı. Bu durum uluslararası hukuk sisteminin fiilen çöküşünden başka anlam taşımıyordu.

Irak'a müdahale tartışmaları, AB bünyesinde de sarsıntılar yarattı. ABD'nin her koşul altında Irak'ı işgal etme stratejisi,

Fransa ve Almanya merkezli direnişle karşılaştı. Bu "direnişin" insanlık ya da uluslararası hukuk adına yapıldığı "iddia" edilse de özünde, hegemonya mücadelesinin dışında kalmama uğraşını içeriyordu.

Irak Savaşı AB'nin kendi içinde de farklı tutumları beraberinde getirdi. AB içindeki yaşanan bölünme, AB ülkelerinin NATO'yla ilişkilerinin ortak yürütülmesi yönünde uzlaşmayı gösteren Berlin Antlaşması'nın imzalanmasını engellemedi. Brüksel'de bir askeri planlama merkezinin kurulması kararı alındı. Bu karar AB tarihindeki güvenlik stratejisi konusundaki ilk fikir birliği oluyordu.

Tam bu sırada Genişletilmiş Ortadoğu Projesi (GOP) içinde NATO'nun rolü tartışılmaya başlandı. İstanbul NATO zirvesiyle NATO'nun önümüzdeki dönemdeki misyonu tartışıldı. AB ülkelerinin de onayıyla GOP kapsamında NATO'nun "alan dışı operasyonlar" yapması onaylandı. ABD NATO'nun genişleme projesiyle bir yandan Batı liderliği konumunu Doğu'ya doğru yayarak sağlamlaştırmayı, bir transatlantik gücü olarak kurulan NATO'nun ekonomik önemi bulunan Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Orta Asya'ya nüfuz etmesini sağlanmayı; Rusya ve Çin'i kuşatmayı amaçlıyor. Ayrıca Doğu Avrupa'ya hem askeri güç takviyesi yapmayı, hem de ABD birliklerinin stratejik konuşlanmasını sağlamayı hedefliyor.

ABD'nin bu hedeflerine karşılık AB'de, özellikle Fransa askeri bağlamda agresif politikalarıyla öne çıkarak, global sömürgeleştirme politikalarında kendisinin de bir küresel güç olduğunun altını çizmeye çalışıyor. Bugün AB'nin askeri harcamaları 190 milyar civarında, bu rakam ABD'nin 400 milyarlık savunma bütçesine göre yarıya yakın bir rakam olsa da, AB'nin dünyanın

ikinci büyük askeri gücü olmasının önünü açıyor. Yaşanan konjonktürde AB ülkelerinin ulusal ordularının (toplam sayıları 1,5 milyonu buluyor) ortak bir güç gibi hareket etmesinin önünde bir dizi engel olmasına rağmen farklı konjonktürlerde bu engelin kalkması olasıdır.

"GENİŞLETİLMİŞ ORTADOĞU" ATLANTİK'TEN PASİFİK'E UZANAN BİR KAOS PROJESİ

Önce Büyük Ortadoğu Projesi olarak adlandırılan ardından Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Girişimi haline gelen proje, ağırlığı askeri olmak üzere politik ve ekonomik ayaklar üzerine kurulmuş emperyal politikaları içeriyor.

Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya, Hazar Bölgesi'nden Kafkaslar'a, Balkanlar'dan Orta Asya'ya uzanan, yani dünyanın enerji kaynaklarının çok büyük bir bölümünü kapsayan, ABD dış politikasında her konjonktürde önemli bir yere sahip olan "Genişletilmiş Ortadoğu" 11 Eylül'den sonra "İmparatorluk" tasarımına bağlı olarak hızla stratejik öncelik kazandı.

Genişletilmiş Ortadoğu Projesi, 1991 Körfez Savaşı ile başlayan emperyalist saldırı ve işgal politikalarının temeli olan "Avrasya Projesi"nin bir versiyonu niteliğini taşıyor. "Medeniyetler Savaşı" ve "İmparatorluk" tartışmaları projenin ideolojik ayaklarını oluşturuyor.

Projenin kökleri Reagan dönemine dayanıyor. Enerji havzalarında ABD'nin çıkarlarını koruma kaygısıyla Central Command (CENTCOM) – Merkezi Komutanlık tarafından projelerin ana hatları belirlenmişti. Daha sonra Clinton döneminde

(1995'te) Cumhuriyetçilerin Bush'u iktidara hazırladığı ve İsrail lobisinin de devrede olduğu koşullarda Rand Corporation tarafından hazırlanan "Yeni Bir Amerikan Yüzyılı Projesi" adlı raporun bir bölümünde dile getiriliyordu. Raporu hazırlayanlar ise Rumsfeld, Wolfowitz ve Bernard Levis'di.

Aynı yıllarda Zbignew Brezezinsky'nin "Büyük Santraç Tahtası" kitabında geliştirdiği Avrasya stratejisi de tartışılmaktaydı. Brezezinsky, Sovyetler'in çöküşünden sonra doğan boşluğun ABD tarafından doldurulmasını ve enerji havzalarının kontrolünü ve el konulmasını içeren 21. yüzyılın hegemonya savaşlarının Avrasya coğrafyasında geçeceğini ileri sürüyordu.

Genişletilmiş Ortadoğu Projesi Avrasya Projesi'nin bir türevi olarak ileri sürülürken Bernard Lewis bir yanıyla bu projesinin isim babası ve teorisyeni olarak öne çıktı.

Bugün ABD emperyal projelerini Yeni Muhafazakârların (Neo-con'ların) felsefi ve askeri görüşlerinden beslenerek hayata geçiriyor. Yeni Muhafazakârların felsefi görüşleri Leo Strauss'a dayanıyor. Strauss'un temel argümantasyonları bir anlamda "yeni zamanların" faşizm uygulamalarına destek sağlıyor. Strauss yönetme erkinin elit bir kesimin elinde tutmasının ve toplumun yönetme ilkeleri ve yöntemlerinden bütünüyle uzaklaştırılmasının gerekliliğini vurgular. Yığınların "demokrasi" adı altında kendi kendilerini yönettiklerini zannetmeleri ve bu zanın yarattığı halüsinasyonla kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmelerinin gereği üzerinde durur ve politik alanı bütünüyle seçkinlerin inisiyatifine bırakır. Onun için demokrasi cahillerin ve eğitimsizlerin yönetimidir.

Yeni Muhafazakârların askeri görüşleri ise askeri stratejist olan Wohlstetter'in "yıldız savaşları" adlı askeri doktrinine da-

yanmaktadır. Wohlstetter tezlerini Sovyetler Birliği'nin varlığı koşullarında ileri sürse de, bugünkü askeri stratejilere yön vermiştir. Ona göre ABD agresyon politikaları izlemeli, küresel ölçekte saldırı başlatmalıdır. Gerektiğinde lokal nükleer savaşlar yapabilmeli, akıllı füzelerle sınırlı savaşlar dahil her türlü yöntemi kullanmalıdır. Bush yönetimi ya da Yeni Muhafazakârlar felsefi ve askeri boyutu olan ideolojik bir çerçeveden hareket etmektedirler.

Özellikle 11 Eylül bu ekibin projelerini hayata geçirecek olanaklar yaratmıştır. Afganistan ve Irak işgali bu yönüyle askeri olduğu kadar ideolojik bir deney alanıdır.

ABD'nin Ortadoğu'ya ilişkin geliştirdiği 50 yıllık politikalar, birbirini tamamlayan, konseptlerle biçimlenmiştir. Irak işgaliyle yeni döneme ilişkin geliştirilen konsept bir yanıyla eski konseptlerin daha konsantre edilmiş ve yeni döneme göre işlevlendirilmiş halidir.

11 Eylül sonrası gelişmeler, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin önemini artırdı.

Projenin temel argümanları değişik seferlerde Bush tarafından dile getirilmeye başlandı.

ABD bu projeyle NATO'nun yeniden yapılanmasını hedeflerken, bir dizi askeri ve siyasi organizasyonu hayata geçirmek istiyor. 19. yüzyılda sömürgeci güçlerin fethettikleri topraklara "uygarlık" götürücü olarak kendilerini lanse etmelerine benzer, 21. yüzyılın efendileri de işgal, talan ve yağmalarını "demokratikleşme" kisvesi altında sürdürüyor. Son dönemlerde Ortadoğu'ya ilişkin demokratikleşme söylemleri; kadınların toplumsal yaşamda rolünün artmasına yönelik adımların atılması ve finansal yardımların yapılması, NGO faaliyetlerinin yoğunlaşması boşu-

na değil. Bölge bütünüyle küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre yeniden yapılanıyor ve "Yeni Ortadoğu Düzeni'nin" zeminleri örülüyor. Bir başka ifadeyle savaş ve paylaşım stratejileri ile sermaye haraketleri bir arada yürütülüyor. Ve enerji kaynakları yolları, kıymetli madenler, su ve besin kaynaklarının kontrolünden, demografik yapının değişimine, devlet / toplum / birey ilişkilerinin yeniden kurulmasına, sanayi ve tarım bölgelerinin oluşturulmasından bölgenin ucuz emek cennetine dönüştürülmesine kadar (300 milyonluk bölge toplam nüfusunun yarısını oluşturan kadınların ucuz işgücü kaynağı olarak kullanılması gibi.) bir dizi proje hayata geçirilmek isteniyor. Kısaca 21. yüzyılın efendiliğinin inşası için çok vektörlü sömürgecilik politikaları devreye sokuluyor.

Projenin bugünkü uygulama alanı olan Ortadoğu'daki rejimlere ve siyasal güçlere baktığımızda ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Proje kapsamındaki ülkelerin çoğunun bir dönem Sovyetler Birliği'nin nüfuz alanında yer alması dikkat çekiyor. Ayrıca "Yeşil Kuşak" doktrini içinde yer alan bazı ülkeler, soğuk savaş dönemi boyunca bizzat ABD tarafından desteklenen, İslami ağırlıklı otoriter ya da totaliter rejimlerle yöneltiliyor. Ve uzun yıllardan beri bölgede ABD politikalarının tam destekçisi olarak görev yapıyorlar (Suudi Arabistan, Ürdün, Kuveyt gibi). Öte yandan bölgedeki bazı ülkelerde, 1950'li yıllarda Arap milliyetçiliğinin yayılmasına bağlı olarak şekillenen, önceleri anti-emperyalist özelliklere sahip olan bir dönem sonra oligarşik bir karaktere bürünerek, yoğun devlet terörüyle ancak ayakta kalabilen rejimler bulunuyor. (Suriye'de Baas rejimi ve Libya gibi).

Ayrıca Kafkaslar'dan, Ortadoğu'ya ve Kuzey Afrika'ya kadar

Yeşil Kuşak doktrinine bağlı palazlandırılan İslami hareketler birçok ülkede temel siyasi aktör olarak hareket ediyor. Dün bu hareketler, Afganistan'da olduğu gibi, Sovyet nüfuz alanını kırmak ya da daraltmak için devreye sokulurken bugün, ABD ve işbirlikçisi rejimlere karşı ciddi tehlike oluşturan, bazı yerlerde iktidar olmuş ya da iktidara aday haline gelmiş toplumsal güçler olarak devrede bulunuyor.

Bölgede ABD'ye uzun dönem tabi olmuş kukla yönetimler yıpranmış ve miadını doldurmuş durumda. Yakın zamana kadar komünizme karşı kontr-gerilla politikaları içinde mızrak ucu olarak yararlanılan İslami hareketler, şimdi anti-Amerikancı öfkeyi yansıtıyorlar ve hedeflerini işbirlikçi rejimlere ve ABD'ye çevirmiş durumdalar.

ABD bölgenin yeniden yapılanmasını amaçlarken bütün bu faktörleri hesaplayarak emperyal politikalarını fiiliyata geçiriyor.

Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin, ülkelerin iç dinamiklerini harekete geçirecek müdahaleleri kapsaması boşuna değil.

ABD bölge ülkelerdeki muhalif tabanı kendi global organizasyonuna tabi kılarak, yapay burjuva parlamentarizminin yeni örneklerini yaratıp "meşruiyet kazanacak", "halk destekli" kukla rejimlerle bölgenin bütününü stabilize etmeye çalışıyor. Kıbrıs, İran ve Gürcistan'daki gelişmelere baktığımızda bunun adımlarının atıldığını görüyoruz. Ukrayna'daki gelişmeleri de bu paralelde ele alabiliriz.

İran'da, klerikal rejiminin reformunu isteyen muhaliflerin açıkça desteklenmesi yanında, Kıbrıs'a ilişkin üretilen planlar da aynı politikaya hizmet ediyor. Projenin en rafine uygulandığı ve bölgenin "demokratikleştirilmesine"; örnek teşkil edecek müdahalelerden biri de Gürcistan'daki sivil darbe ya da "kadife devrim" oldu.

ABD'nin Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nde öne çıkardığı uygulamalardan biri de, Soğuk Savaş döneminde Sovyet tehdidine karşı kendi etki alanını yaymak için geliştirdiği, Marshall Planı'nın güncel biçiminin devreye sokulması olacak.

I. Marshall planı bizim gibi ülkeler için IMF programları, dış borçlar, yabancı sermayenin tahakkümü, emperyalizme tam bağımlılıktı. Sözü edilen II. Marshall planının da bundan farklı sonuçlar doğurması düşünülemez. Yeni plan bölgenin tüm değerlerinin küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre transferini ve buna bağlı devlet, toplum ilişkisinin kurulmasını ifade edecek.

İki kutuplu dünyada Sovyet tehdidi ve yayılmasını durdurmaya yönelik askeri yapılanma olarak NATO kurulmuştu. Marshall planı bunun ekonomik organizasyonuydu. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ise NATO ve Marshall planını tamamlayan, daha çok anti-komünizm propagandasının payandası gibi çalışan bir yapılanma olarak devreye sokulmuştu. AGİT, demokrasi, insan hakları, sivil toplum gibi konuların uluslararası boyutta sözcülüğünü yaptı. Bu konular "komünizme karşı" ideolojik bombardıman araçları olarak kullanıldı. Özellikle 1975 yılında ABD'nin Varşova Paktı ülkelerine Helsinki Antlaşması'nı imzalatması, Batı'nın demokrasi ve insan hakları alanında üstünlüğünün onaylanması anlamına geldi.

Daha sonra Doğu Avrupa'da muhalif hareketlerin birçoğunun Batılı güçler tarafından örgütlenmesi sağlandı. Çünkü sözde Batı, demokrasi ve insan haklarının beşiğiydi. Böylece yapılan her operasyonun (ağırlıkta gizli servisler aracılığıyla) uluslararası meşruiyet zemini örüldü ve geniş propaganda malzemesi sağlandı. Soğuk Savaş döneminde Sovyet bloğuna karşı uygulanan bu taktiklerin bugün güncel şekillenişi "İslami köktenciliğe"

karşı biçimleniyor. İslami aşırılıkların ortadan kaldırılarak ABD çizgisinde ılımlı / liberal İslam model olarak sunuluyor. Demokrasi, insan hakları, şeffaflık argümanlarıyla Ortadoğu'da bir kaos projesi hayata geçiriliyor. Projedeki hedef alınan ülkelerde yaşanacakları yalnızca Irak ve Afganistan'a bakarak görmek mümkün; iç savaşlar, halkların birbirini boğazlaması, işgal, işkence, kan ve kölelik...

ABD yeni ya da ikinci Soğuk Savaş taktikleriyle dünyayı cehenneme çevirmek istiyor. Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'yle Kuzey Afrika, Ortadoğu, ve Kafkasya'dan emperyalizmin çıkarlarına uygun rejim değişikliklerini gündeme getiriyor.

Irak direnişi emperyalizmin açık işgal politikalarıyla yaşayacağı sorunları ortaya koymuş durumda. Şimdi açık işgal politikaları terk edilemeden medeniyetler çatışmasının "yumuşak" teknikleri de gündemde tutuluyor. "Kadife devrimler", sivil darbeler, yukarıdan sivil toplum inşa etme gayretleri bunlardan birkaçı.

ABD 11 Eylül sonrasında özellikle Irak savaşında görüldüğü gibi, küresel egemenlik stratejisi önünde hiçbir engel tanımadan, emperyalistler arasında dengeyi sağlayan mekanizmaları, uluslararası hukuk ve kurumları devre dışı bıraktı. 11 Eylül gibi bir "terörist" saldırı yaşamıştı ve "mağdurdu."

KÜRESEL İMPARATORLUĞA GİDEN YOL: KÜRESEL KAOS

Fakat kısa bir süre sonra 11 Eylül "mağduru" durumundan kaynaklanan "meşruiyet" zemini, Irak'ın işgaline gerekçe gösterilen nükleer ve kimyasal silahların varlığı iddiasının CIA MI6 ve medya kartellerinin manipülasyonu ve dezenformasyonu olduğunun açığa çıkmasıyla ortadan kalktı.

Irak Savaşı'yla ABD ve AB arasında artan gerilim, Fransa'nın ve Almanya'nın savaşa mesafeli yaklaşmasına yol açtı.

Avrupa Birliği'nin bu iki başat ülkesi aynı emperyal amaçları taşısalar da, ABD'nin tek taraflı tutumundan rahatsızlık duymaktaydılar.

Almanya ve Fransa'nın bölgenin paylaşımında askeri açıdan ABD'yle boy ölçüşecek durumda olmaması, ABD'yi pervasızlaştıran, hatta gerilimi artıran politikalar gütmesine neden oldu.

ABD İtalya, İspanya ve çoğu AB'ye katılmayı bekleyen ülkelerden oluşan "Yeni Avrupa'yla" sağlam bir müttefik oluşturmak ve bu ülkeleri askeri bir üs haline getirmek yönünde politikalar izledi. Özellikle bu ülkelerin "Eski Avrupa"nın tersine Irak savaşını desteklemesi AB içinde farklılaşmayı ortaya koydu. "Atlantik Çatlağı" diye ifade edilen bu süreç AB içinde gerilimleri beraberinde getirdi.

ABD izlediği politikalarla bir taraftan iki büyük emperyalist bloğun karşılıklı basıncı altında olan Balkanlar, Kafkasya, Hazar, Ortadoğu, Doğu Akdeniz ya da Genişletilmiş Ortadoğu'da stratejik üstünlük sağlamayı hedeflerken, diğer taraftan AB içinde yarattığı çatlakla ekonomik ve siyasal kristalizasyonunu zorlaştırmayı ya da bölünmüş bir Avrupa'yla AB'nin ikincil emperyalist güç olarak kalmasını hedefliyordu. Bu adım imparatorluk projesinin temeli olan alternatif bir gücün varlığını ortadan kaldırmaya, en azından etkisizleştirmeye yönelik bir adımdı. Küresel egemenliğe giden yol buradan geçmekteydi.

Fakat işler hiç de beklendiği gibi gelişmedi. ABD, emperyalist bloklar arasındaki gerilimin artmasından öte, Irak'ta "beklenilmeyen" bir direnişin başlaması ve direnişin yaygınlaşmasıyla geri adım atmak zorunda kaldı. Bunu Filistin'den İspanya'ya kadar sarsılan ittifaklar izledi.

ABD bu defa Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'yle Avrupa'yı yanına çekmek ve NATO'yu kendi hedefleri doğrultusunda işlevli kılmak istiyor. Irak deneyimiyle birlikte Ortadoğu'da artık tek başına hareket etmenin sakıncalarını görmüş durumda. Bölgeye sermaye transfer edilecekse önce Arap halklarının gözünde ABD imajının düzeltilmesi gerekiyor, NATO ve BM devreye sokulacaksa başta Almanya, Fransa ve İngiltere'yle ortak hareket edilerek, G8'lerin maddi desteği kazanılmak zorunda.

Çünkü; Irak'taki yenilgi salt ABD'nin değil Batı emperyalizminin yenilgisi olacak. Bu da sistem açısından son derece tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir içerik taşıyor. Emperyalistler arası ilişkiler açısından beklenilmesi gereken yeni bir dengenin oluşması değil, mevcut gerilimin sistemin genel çıkarlarına fazla zarar vermeyecek bir sınırda tutulması olacaktır.

Ortadoğu'nun maddi ve hukuksal sömürgecilik yapısının bütünüyle küresel sermayenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değiştirilmesi temel hedeftir. Bunun yanı sıra küresel sermayeyle bütünleşmiş bir Arap sermayesinin yaratılması amaçlanmaktadır.

Kısa vadede bölgenin istikrarsızlık unsuru olarak görülen "radikal İslam'ın geriletilmesi" hesaplanırken (ancak bölgenin yeniden yapılanmasında kaos stratejisiyle hareket edildiği düşünülürse, bu ve benzeri "tehditlerin" her zaman canlı tutulacağı göz ardı edilmemelidir) uzun vadede ABD askeri olarak bölgede kalıcılaşarak Çin, Rusya, Hindistan ve Avrupa'nın Ortadoğu'da özerk bir etki alanı oluşturmasının önüne geçmeyi istemektedir. Bir başka ifadeyle, yaşanan konjonktürde hem radikal İslamcılar hem de kendine bağlı İslami karakterli kukla rejimler artık ABD için sorun teşkil etmektedir.

ORTADOĞU BATAKLIĞINDA BİR TRUVA ATI: TÜRKİYE

Türkiye egemenleri yeni Ortadoğu düzenine yönelik emperyal operasyonlara aktif olarak katılmaya çalışıyor. Yeryüzünün sömürgeleştirilmesinden pay kapmak istiyor. Onun için fazlasıyla itaatkâr ve gözlerini Washington ve Pentagon'a dikmiş durumda.

Daha önce Avrasya Projesi'nde kendine yer bulmaya çalışan Türkiye egemenleri, bunu pan-Türkist tezleri, alt - emperyalist emellerle birleştiren "Büyük Türk Dünyası" gibi argümanlarla dile getirmiş, ama karşılık bulamamıştı.

Türkiye şimdi geniş Ortadoğu'da ABD adına daha etkin bir hale getiriliyor.

Müslüman bir toplum olarak, "laik bir yapıya" sahip olması, Batı'yla kurduğu siyasal toplumsal ve kültürel entegrasyonun boyutu ve serbest pazar ekonomisinin varlığı bir model ülke olarak sunulmasını sağlıyor.

Dahası AKP hükümetinden yola çıkılarak, Türkiye'nin "liberal / ılımlı İslam" modelinin Müslüman Ortadoğu'ya kabul ettirilmesi gündemde tutuluyor.

Türkiye egemenleri ise Türkiye'ye Ortadoğu'da biçilen Truva atı rolünü büyük bir hevesle kabul ederek, ABD'nin askeri ve

politik taşeronu olarak misyon yüklenmek için "heyecanla" hareket ediyor.

Öte yandan AB'ye yönelik projeler de geliştirmeye uğraşıyor. "Yeni Avrupa" rejiminin ayaklarından biri olmaya aday olduğunu her fırsatta ABD'ye göstermeye uğraşıyor. AKP hükümeti bugüne kadar Türkiye'nin gördüğü en Amerikancı çizgisiyle Ortadoğu'da misyon almak ve AB üyeliği için, Washington'un emirlerine tam amede bir biçimde hareket ediyor.

Bu süreç egemen klikler arasında yarılmaları da yaratır bir tarzda ilerliyor. AKP tipi ılımlı İslam'ın Türkiye'ye uzun vadeli bir hükümet modeli olarak dayatılacağını şimdiden görmek mümkün.

Türkiye Ortadoğu cehenneminin davetli konuğu olarak ateşin içine sokuluyor. Soroz'un "Türkiye'nin en büyük ihraç maddesi askerdir" sözü hiç yabana atılmamalı.

"GLOBAL BALKANLAR"IN TETİKÇİSİ: İSRAİL

Ortadoğu'da Pax America'nın (Amerika Barışı) kurulması için Filistin ve İsrail ilişkilerinde yeni bir döneme girilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaçtı. Ne var ki Filistin İsrail görüşmelerinin Şaron hükümetinin yeni katliamcılık politikalarıyla son bulması birçok yeni sorunu da doğurdu.

İsrail'in Hamas'ın ruhani önderi ve liderlerinden Şeyh Yasin'i, kısa bir süre sonra da onun yerine geçen Rantisi'yi –benzer yöntemlerle– katletmesi, Filistin sorununda farklı bir evreyi işaretledi. Şaron hükümetinin tüm Filistinli önderleri ölümle tehdit etmesi ırkçı-sömürgeci politikalarında kararlılığının göstergesi olarak sunuldu. ABD, İsrail'den Gazze şeridinden çekilme vaadi alarak Suriye ve Mısır'la ilişkilerini yeniden düzenlemeye girişti. İsrail bu vaadiyle işgal politikalarını yeniden yapılandırmayı hedeflemekteydi.

Ancak Şaron hükümeti geri çekilmenin Gazze'yle sınırlı tutulacağını açıkladı. Bu tutumunun arkasında inşaatı sürmekte olan "Utanç Duvarı" sayesinde işgalin yeniden yapılandırılması yönünde düşünceler yatıyor.

İşgalin yeniden yapılandırılması kapsamlı bir içerik taşıyor. Şaron'un Gazze'den tek taraflı çekilme planını açıklaması fiilen "barış sürecinin" ve "Filistin devletinin" gündemden çıkması anlamı taşıyor.

Şaron'un danışmanlarından Dov Weisglass bu durumu yaptığı bir söyleşide net olarak şöyle ortaya koyuyor: "Çekilme planı önemli, çünkü barış sürecini donduruyor. Bir Filistin devletinin kurulmasını, göçmenler, sınırlar ve Kudüs konusundaki tartışmaları engelliyoruz. Filistin devleti denen paket, tüm ayrıntılarıyla birlikte fiilen, süresiz olarak gündemimizden çıkmış oluyor."

İsrail hükümetin bu yönelimine rağmen Batı Şeria'daki statüko üzerine hiçbir tartışmaya da girmemesi dikkat çekiyor.

Bugün Gazze Şeridi İsrail açısından stratejik önemini kaybetmiş durumda. Sekiz bin Yahudi "yerleşimcinin" yaşadığı bu bölgenin ekonomik masrafı İsrail'e yük geliyor. Gazze'de "yerleşimcileri" korumak için bölgede düzenli bir askeri güç tutuyor ve Filistin kesimine sürekli operasyon düzenleme ihtiyacı duyuyor.

Batı Şeria'da durum ise farklılık taşıyor. İsrail'in Batı Şeria'da 200'den fazla yerleşim birimi ve 230 bin "yerleşimcisi" bulunuyor. Bu bölge boyunca 700 kilometre uzunluğundaki "utanç duvarının" yapımı ilerliyor. İsrail bütün enerjisini bu topraklar üzerindeki yerleşim birimlerini korumaya ve kökleştirmeye ayırıyor. Bir anlamıyla ABD'nin ekonomik desteğiyle inşa edilen duvar, Batı Şeria'yı kuşatıyor ve Gazze'den çekilmeyle bölgenin ilhakını gündeme getiriyor. İşgal böylece derinleştiriliyor.

İsrail Gazze'den çekilerek taktiksel planda atak bir politika izliyor; böylece bir yandan işgal politikalarını "aklamaya" çalışıyor, öte yandan Filistin yönetimini muhatap kabul etmeyerek, yönetimi zayıflatıyor ve Hamas'ın bölgedeki gücü de hesaplanırsa Filistinlileri birbirine düşürme şansı kazanıyor.

İsrail'in çekilmeyi bir plan dahilinde yapmaması ve "Bedel Operasyonu'yla" Gazze'nin bir enkaza çevrilmesi durumu daha

da karmaşıklaştırıyor.

Bütün bu faktörlere karşın Gazze'den çekilme planına radikal Yahudi yerleşimciler tarafından şiddetle karşı çıkılıyor.

Gelişmeler Filistin sorununun çok vektörlü etkileri de düşünüldüğünde hem Filistin hem de İsrail'de son derece şiddetli siyasi bir krizin önünü açabilir.

Filistinliler açısından bakıldığında önümüzdeki dönemin hiç de aydınlık olmadığı görülebilir.

Dünyanın en yoksul ve en kalabalık yerleşim birimlerinden biri olan Gazze'den İsrail'in çekilmesiyle bölgedeki hâkim olan Hamas etkisini daha da yaygınlaştırma olanağı kazanıyor.

Bugün Hamas İsrail'e geçiş ve eylem yapabilme zorlukları yaşıyor. Bir taraftan seçici suikastlarla zayıflatılıyor, diğer taraftan Gazze'de denetim kurmak için uğraşan Filistin yönetimiyle arasındaki rekabet körükleniyor.

Arafat'ın ölmüyle Filistin yönetimini ciddi sıkıntılar bekliyor. En başta tek liderlik sorununun yarattığı açmazlarla yüz yüze kalınacak. Filistin toplumunun yeni bir evreye girmesini beraberinde getirecek bu durum var olan eğilimler düşünüldüğünde son derece sancılı bir sürecin kapılarının açıldığını gösteriyor.

Filistin yönetiminin yolsuzluklarla "kirlenmesi" Arafat ve çevresine güvenin yitirilmesine yol açmıştı. Filistin yönetiminde bulunan ve "eskiler" olarak anılan, Oslo Antlaşması sonrası 1994'te Tunus'tan sürgünden dönenlere karşı Filistin halkının mesafeli bir duruşu var. Bu kanattan Mahmut Abbas ve Ahmet Kurey öne çıkmaktadır. Halkla kaynaşmamış bu isimler özellikle Oslo sürecinde diplomatik kimlikleriyle anılmaktadırlar.

Öte yandan 1987'deki I. İntifada'nm içinden çıkan yeni kuşak diye adlandırılan liderlerin oluşturduğu bir diğer eğilim de,

her ne kadar İntifada'yla birlikte anılsalar da hareketi yönlendirecek donanım yetersizliği yaşamaktadırlar. Tanzim lideri Mervan Barguti, Gazze Güvenlik Birimleri komutanı Cibril Racub öne çıkan adlardır. Barguti bugün İsrail'de hapistedir.

İsrail'in Gazze'den çekilmesinden sonra Filistin yönetimindeki eğilimler ve klikler arasında şiddetli problemlerin yaşanması muhtemeldir. Seçimlerde "kolektif" önderlik yönünde, "eski kuşak"la "yeniler" arasında ittifaklar kurulsa da, sorunların derinleşmesi hatta köklü ayrılıkların yaşanması muhtemeldir. Öte yandan hem Gazze'de hem de Batı Şeria'da etkili bir örgütlülüğe sahip Hamas'ın varlığı da göz ardı edilmemelidir. Büyük olasılıkla seçim sonrası hükümette ikincil derecede de olsa görev alması yüksek olan Hamas kadrolarının orta vadedeki tutumları muğlaktır. Arafat sonrası ortak tavır geliştirme, sorun yaratmama, çelişkileri artırmama yönünde tavırlar sergilense de bu tavrın değişmesi mümkündür. Hatta ABD'den ve İsrail'den gelen basınçla Filistin toprakları bir güç savaşına sahne olabilir.

Hamas'ın hem askeri hem de sosyal örgütlenme olarak güçlü konumu düşünülürse süreç Filistin örgütleri arasında çelişkilerin hızla şiddetlenmesi, var olan çelişkilerin çatışma zeminine dönüşme olasılığını yükseltmektedir.

Özellikle İsrail'in Filistinlileri tam teslimiyete ya da iç savaş içine sürükleme yönündeki taktikleri düşünüldüğünde, Hamas'ın manipüle edilmesiyle direnişle anılan toprakların kendi iç sorunlarıyla boğuşması ve böylece Filistin sorununun "dondurulması" gerçekleşebilir, ABD'nin de bu yaklaşıma çok sıcak bakacağı ortadadır.

Hatta Hamas'ın "bilinçli" olarak önünün açılması ve Filistin sorununun "kriminal bir soruna" ya da "terör sorununa" indirgenmesi yönünde taktikler de izlenebilir.

Bu taktiklerle "küresel terör" tehdidi canlı tutulabilir, Filistin bütünüyle yalıtılabilir ve kriminal bir gettoya çevrilerek toplumsal dokusu paramparça edilebilir.

Filistin'in terörize edilmesi siyonist politikalar için de önemli bir eksen oluşturuyor. İsrail'in "terörize et, yok et" taktiğinin güçlendiği görülüyor.

Şaron hükümeti, ABD'nin işgal, katliam ve zulme dayanan Ortadoğu stratejisine uygun hareket ediyor, hatta stratejiyi daha da derinleştiriyor.

Filistin hareketi, liderlik, yeniden toparlanma, yeni mücadele biçimleri ve yalıtılmışlık problemlerini uzun süre yaşayacağa benziyor. İsrail bu durumu biliyor ve var olan sorunlardan yararlanarak Filistin hareketini bölmek, massetmek için adımlar atıyor. Her şeye rağmen süreç intifadanın gelişmesi, bir anlamda Filistinli örgütlerin birliğinin güçlenmesi şeklinde ilerlerse, bunun yanında Irak'taki direnişin olası güçlenmesiyle bölgede yeni işgal operasyonlarının yaşanması kaçınılmaz gibi gözüküyor.

Filistin sorununun tarihsellikten güncelliğe doğru bir başka veçhesini de, sorunun bölgedeki Arap devletlerine yansımaları oluşturmuştur. Bugün Irak ve Filistin'deki direniş çizgisi Arap devletlerinin aralarındaki çelişkileri artırmıştır. Bunun en somut örneği Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin önünü açacak bir adım olarak düşünülen Arap Zirvesi'nin toplanmasının ertelenmesinde yaşandı.

Fas, Ürdün ve Kuveyt gibi ABD müttefiki ülkeler hem kendi aralarında hem de Suriye ve Suudi Arabistan'la Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'ne ve Filistin sorununa ilişkin derin görüş ayrılıklarına düştüler.

Çürümüş ve yıpranmış Arap rejimlerinin ABD'nin "yeni sö-

mürgecilik" politikalarından rahatsızlık duyması ve örtük reaksiyon biçimleri geliştirmesi, projenin realize olmasında problemler doğuracağını gösteriyor. Bunun yanında bölgede değişim isteyen tüm güçlerin anti-Amerikancı bir hata kayması önümüzdeki dönemde ABD politikalarında tıkanmalara yol açabilir.

Yaşanan sürecin İsrail toplumuna yansıması da son derece sarsıcı oluyor. Oslo "barış" görüşmelerinin Şaron'un ırkçı-katliamcı politikalarıyla bitirilmesi, II. İntifada'nın başlaması ve İsrail metropollerinde intihar saldırılarının yoğunlaşmasına karşılık İsrail'in sistemli bir devlet terörüyle cevap vermesi, ordunun bir ölüm makinesi gibi çalışması İsrail'in devlet/toplum/birey ilişkilerinde parçalanmalara yol açıyor. Bunun en somut göstergelerinden biri Siyonist devletin kurulma aşamasında seküler Siyonistlerle, kökten dinci Siyonistler arasında oluşmuş konsensüsün bozulması oldu. Özellikle kökten dinci akımlar 1990'lardan sonra hızla güçlendi ve toplum içinde nüfuzunu yaygınlaştırdı. Sürekli savaş halinin varlığı, savunma harcamalarının ve ekonomik sorunların artması İsrail'de sınıf farklılaşmalarını keskinleştirdi. Dinsel grupların devletin kaynakları üzerindeki rekabetleri sertleşti. Siyasi partiler içinde de parçalanmalar yaşandı. Yaşanan problemler İsrail'in temel partileri olan İşçi Partisi, Likud ve köktendinci Yahudi hareketi içinde kendini dışavurmaya başladı.

Özellikle köktendinci Yahudi hareketinin devlet/toplum ilişkileri üzerinde son derece etkili bir konuma gelmesi, Şaron'un politikalarıyla bile çelişebilecek tavır almaları beraberinde getirdi. Gazze'den çekilme planını köktendinci hareket "kutsal topraklardan" çekilmek olarak değerlendiriyor. Hatta Şaron'u iç savaş çıkarmakla tehdit ediyor. Anlaşılan Siyonist politikalar bumerang etkisiyle bu politikaların mimarlarını bile sıkıştıracak

içeriğe bürünüyor. Çünkü "her piyon potansiyel vezirdir" olma kuralı devreye giriyor.

İsrail toplumu hızlı bir parçalanma süreci yaşıyor. Bu parçalanma bir yönüyle son derece olumsuz tabloları ortaya koyacağı gibi diyalektik gerilim hiç beklenilmeyen gelişmelere de yol açabilir.

Önümüzdeki dönem "öteki İsrail"in güçlenmesi savaşa, işgale ve soykırıma karşı İsrail halkının yeni arayışlar içine gireceği potansiyelleri de taşıyabilir.

Bu noktada İsrail nüfusunun yaklaşık yüzde yirmisini oluşturan Arap asıllı İsrail vatandaşlarının da tavrı önemli olacaktır.

İsrailli Arapları tehdit olarak algılayan Netanyahu'nun intihar bombacılarına değil, demografik bombaya dikkat çekmesi gelecek açısından anlamlıdır.

Ortadoğu yangınının ateş toplarının İsrail'i sarması ve Siyonist politikaları kilitlemesi olası gelişmeleri tetikleyebilir.

YENİ HEDEF İRAN MI OLACAK?

ABD'nin, Irak'ı işgal etmesiyle, bölgede hızlı bir altüst oluş süreci yaşanıyor. ABD'nin yeni hedeflere yönelmesi emperyal yayılmacılığının parçası olarak şekilleniyor. Yeni hedeflerinin başında da İran yer alıyor.

W. Bush, çeşitli konuşmalarında bu yönelimi açıkça dile getirdi. "Terörizme karşı mücadele" argümanı, İran'da rejim değişikliği vurgusuyla pekiştirilmeye çalışıldı.

ABD, Şahlık rejiminin yıkılmasıyla Ortadoğu'da ileri karakolunu, bir nevi bölgesel jandarmasını kaybetmişti. Bunun üzerine ABD İran'a yönelik stratejisini, ülkenin bölgesel bir güç haline gelmesini engellemek üzere kurdu. "Çifte kuşatma" konsepti bu doğrultuda atılmış bir adımdı. İran, askeri, ekonomik ve siyasi olarak tecrit edilmeye ve kuşatılmaya çalışıldı. ABD, İslam devriminin ideolojik etkisini kırmayla ve Humeyni rejiminin "devrim ihraç" etme politikasını işlevsizleştirmeyle uğraştı.

Rejimi "istikrarsızlaştırma" taktikleri izledi. Bu noktada reformcu-muhafazakâr çelişkisini körükledi. Örtük şekillerde ülkedeki gelişmelere müdahale etmeye çalıştı. Hatemi'nin iktidara gelmesiyle İran'a "yumuşak" mesajlar vermeye başladı. Klerikal nitelikli rejimin klikleri arasında mücadeleyi kutuplaştırarak, muhafazakâr kanadın zayıflaması yönünde politikalar geliştirdi.

Ne var ki muhafazakârların iktidarın kilit noktalarındaki güçleri azalmadı. Hatemi yönetimi rejimin reformasyonu doğrultusunda ağırlığını koyamadı. Reformcular güçlü bir siyasal oluşumdan öte sosyal bir hareket olarak kaldı.

11 Eylül'den sonra, İran yönetimi saldırıyı kınadı ve Taliban rejiminin yıkılması için başlatılan harekatta ABD'ye lojistik destek verdi. Ne var ki bütün bu çabalar, ABD tarafından gözardı edildi. Bush yönetimi İran'a ilişkin daha sert açıklamalar yapmaya başladı. Ve İran'ı "şer cephesi" içinde gösterdi. Irak'tan sonra hedefin İran olacağını ima etti.

ABD yönetimi İran'ın silah kapasitesinin, "devrim ihraç" etme çabalarının ve özellikle Irak Şii'lerine yönelik politikalarının ciddi bir tehlike oluşturduğunu ileri sürerek, yoğun bir dezen-

formasyon faaliyetine başladı. Bütün bu açıklamalara rağmen işin özü; ABD'nin Ortadoğu'yu yeniden yapılandırma projelerine ve emperyal amaçlarına dayanıyor. Çünkü İran Ortadoğu'nun stratejik ülkelerinden biri. İran'ın zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olması, imparatorluğun ilgisini çekiyor.

ABD bir yandan Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının kontrolü için uğraşırken, diğer yandan Basra Körfezi'ndeki enerji kaynaklarını da denetlemek istiyor. ABD, Hazar bölgesinde Rusya'nın ve İran'ın müdahalelerinden rahatsız, bu rahatsızlığın ortadan kalkması için bazı radikal çözümler gerekli. İran'ı olası bir müdahaleyle devre dışı bırakmayı isteyen ABD, zengin enerji kaynaklarını ele geçirirken, enerji yollarını da bütünüyle denetleme şansı kazanacak. Hazar bölgesinde tahmin edilen petrol rezervi 180 milyar varil. Değer olarak 4 trilyon dolara tekabül ediyor. Dünyanın en büyük petrol rezervine sahip Suudi Arabistan'ın 260 milyar varillik bir rezervi olduğu düşünülürse, Hazar

bölgesinin önemi ortaya çıkıyor. Fakat Hazar'ın zenginliği, kıyı şeridi olan beş ülke arasında dağılmış durumda. ABD'nin Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan'la son yıllarda girdiği stratejik ilişkiler göz önüne alırsa, en "rahatsız" edici ülke olarak İran ortada duruyor. İran'ın devre dışı bırakılması, ABD'nin Basra Körfezi'nde ve Hazar bölgesindeki (Rusya faktörü bir yana bırakılırsa) tüm sinir noktalarını fethetmesi anlamı taşıyor.

Ne var ki İran, bölgesel güç dengelerini hesaplayarak ataklar yapmaya ve olası gelişmelere karşı önlemler almaya çalışıyor.

Bu atakların bazıları 11 Eylül öncesine dayanıyordu. Afganistan'da Sünni Taliban'a karşı Ahmed Şah Mesud önderliğinde Hazar Şiilerini silahlandırıp, ordulaştırmaya çalıştı. Ayrıca Orta Asya Şiilerine yönelik çalışmalar yürüttü ve Tahran'ı ideolojik merkez haline dönüştürmeye çalıştı. Özellikle Pakistan'da bulunan Şiilere lojistik destek vererek, ülkenin iç istikrarını bozucu politikalar izledi.

11 Eylül sonrasında ise ABD'nin önce Afganistan daha sonra Irak'ı işgal etmesiyle, süper güç tarafından kuşatılmayacağının farkındaydı. "Şer cephesinde" anılan bir ülke olduğundan hareket ederek, ABD'nin Irak işgaliyle yaşayacağı sorunlardan yararlanma yönünde bir strateji izledi. Irak'ta direnişin boyutlanması İran'a bu olanakları sundu.

Irak devletinin kuruluşundan beri Şii nüfusunun ilk defa güçlenme eğilimi içine girmesi, İran'ın dikkatlerini, bu kesime yöneltmesine neden oldu. Politikalarını işgal sonrasında olası gelişmeleri hesaplayacak tarzda belirledi.

Tahran, Bağdat üzerinde Şii'lerin aracılığıyla kalıcı bir etki kurmayı hedefledi. Bu yönde ikili bir kurguyla hareket etmeye çalıştı. Birincisi; Mehdi Ordusu'nun Şii lideri Mukteda Sadr'a

yönelik projeler geliştirerek Sadr aracılığıyla ABD'nin Irak'ta sıkıştırılması veya kilitlenmesini sağlamak ve en azından orta vadede bölgeyi terk etmesinin koşullarını yaratmak istiyordu. İkincisi Şii hiyerarşisinin en üstünde bulunan Ayetullah Sistani'yi güçlendirerek, Şii topluluğu içinde otoritesini pekiştirmeyi amaçladı.

Çünkü Irak'ta etkili bir siyasal güç haline gelmiş Şiilerle, Tahran'ın ittifakı bölgede muazzam bir güç yaratabilir petrol ve gaz rezervlerinin birleştirilmesiyle bu güç pekişebilirdi.

Bu durum ABD ve İsrail çıkarlarına karşı büyük bir tehdit anlamı taşımaktaydı.

ABD İran'ın nükleer programına ilişkin yürüttüğü propagandayla, Tahran'ın Irak üzerindeki emellerini engellenmek ve böl-

gedeki nüfuzunu kırmak istiyor.

ABD bu yönde BM devreye sokmaya çalışıyor. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun İran'da Nükleer Silahsızlanma Anlaşması'na ters düşecek bulgulara rastlamasıyla BM "onaylı", meşruluk temelleri kurulmuş bir askeri operasyon hazırlığı yapıyor.

Irak'ta yapılan seçimler ve seçimler sonrası oluşacak güçler korelasyonu bu anlamda önem taşıyor.

Bush yönetimi İran'ın nükleer silah üretimini gündemde tutması ve İran üzerindeki baskılarını doruğa yükseltmesi kesindir. Bu tavrın İran'a açık bir müdahale hazırlığı anlamı taşıdığı da ortadadır.

Bunun nasıl şekilleneceğini süreç gösterecektir. Olasılık olarak şunlar şöylenebilir:

İran, ABD'de yeni Bush iktidarının oturma sürecinin yarattığı sıkıntılardan ya da boşluktan ve ABD ordusunun Irak'ta sıkış-

mış olmasından yararlanarak kısa zamanda nükleer silahlara sahip olursa, bölgede önemli gelişmelerin yaşanması olasıdır. Bölge jeo-politiğini etkileyecek bu gelişmeden ilk etkilenecek ülke İsrail olacaktır. Ayrıca ABD'nin bölgedeki enerji kaynakları üzerinde kesin denetim kurması zorlaşacak, hem İran hem de Hazar Denizi'ndeki kaynaklara ulaşması imkânsızlaşacaktır.

ABD'nin İran'ı işgal etmesinin önünde bir dizi engel de mevcuttur. İran'da ordu rejimin en büyük dayanağıdır. Ayrıca "reformcu" muhalefet de etkisizleştirilmiştir. Bununla birlikte ABD 140 bin askerini Irak'ta tutuyor ve askerler savaş yorgunluğu yaşıyor. İran'ın olası bir açık işgalinde (İran'ın Irak'tan farklı daha kristalize devlet/toplum yapısına sahip olduğu düşünülürse) Irak'ta kullandığı sayının çok üstünde asker kullanması zorunludur.

Bu faktörlerden dolayı ABD, "önleyici vuruş" doktrinine bağlı olarak İran'ın nükleer teknolojisini yok etmek için hava saldırısını gündeme getirebilir. Bir başka savaş taktiği de bölgenin kaotik yapısını derinleştirecek bir tarzın hayata geçirilmesi olabilir. ABD Irak'taki üslerini koruyarak ya da yenilerini inşa ederek işgalini kurumsallaştırıp, Irak'ı "kendi kaosuyla baş başa bırakma" taktiğini devreye sokabilir. Irak'taki askeri gücüne yenilerini de ekleyerek bir hava saldırısı ardından İran'ı işgal etmeye kalkabilir.

Fakat bu senaryoları bozacak bir dizi faktörün olduğu da görülmelidir. Irak'taki iç dengelerin seyri yanında, İran'ın nükleer silahlara sahip olması bu faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca küresel düzeydeki savaş aleyhtarı güçlerin yaratacağı etkiler de hesaba katılmalıdır.

SURİYE, İMPARATORLUĞUN DOĞU AKDENİZ'E AÇILAN KAPISI

Ortadoğu'nun Akdeniz'e açılan kapısı olan Suriye'nin jeopolitik önemi giderek artıyor. Suriye, ABD ve AB'nin genişleme projelerinin kesişme noktalarında yer alıyor.

Uzun dönem SSCB'nin nüfuz alanı içinde konumlanan Suriye, Ortadoğu'da SSCB'nin politikalarının taşıyıcılarından biri olarak hareket etti.

Suriye, SSCB ilişkileri 1954'te başladı ve 1963'te Baas Partisi'nin iktidara gelmesiyle gelişti. Pan-Arap milliyetçiliğiyle sosyalizmi ve reformları Marksist olmayan bir tarzda birleştiren ve seküler bir özellik taşıyan Baas Suriyesi, Ortadoğu politikalarında önemli bir güç oldu.

Baas, iktidarının ilk yıllarında karmaşık, farklı toplumsal grupların ve fikirlerin harmanlandığı ve temsil edildiği bir özellik gösteriyordu. Bu özelliğiyle iktidarını kısa zamanda pekiştirme şansı kazanacaktı. Ne var ki 1960'ların sonlarından itibaren güç yalnızca bir etnik grubun, Alevilerin ellerinde toplandı. Artık Suriye politikası Alevi iktidarını korumaya çalışanlarla, bunu devirmeye çalışanlar arasındaki çatışmalarla anılmaya başlandı. Ülkenin etnik, dini ve mezhep açısından zenginliği bu çatışmaların daha da körüklenmesine neden olan politikalara zemin hazır-

ladı. Suriye nüfusunun büyük bir çoğunluğunun sünni kökenli olmasına karşılık Hıristiyanlar, Dürziler, İsmaililer ve diğerlerinin, politik iktidarda, sosyal ve ekonomik alanda yeterince söz sahibi olmamaları toplumsal çelişkileri çoğaltıyordu. Rejim bir anlamda azınlıktaki bir mezhebin iktidarını simgelemekteydi.

1970 Kasımı'nda Hafız Esad'ın iktidarı ele geçirmesiyle sorun bir dönem dengede tutuldu. Hafız Esad ince bir taktikle rejimin Alevi iç çekirdeğini koruyarak, Sünni nüfusun tepkilerini nötrleştirici bir politika izledi.

Fakat bu taktik 1977 yılında çöktü. İktidar güç ve caydırıcı politikalarla kendini sağlamlaştırmaya çalıştı.

Suriye'de Alevi egemenliği bir ayrımcılık politikasının yansıması değildi. Daha çok sistemin kilit noktalarına yerleşme anlamı taşıyordu. Bu da dinsel tercihten öte aile bağları ve ortak bölgesellik temelinde birlikteliği gösteriyordu.* Ve patronaj (himayeci) ilişkilerin kurulduğu zemin oldu. Rejim kendi varlığını patronaj ilişkileri üzerinden meşrulaştırıyordu. Hafız Esat iktidarını bir anlamda patrimonialist** bir tarzda inşa etti. Daha önce Baas Partisi görece kolektif liderlikle yönetilirken, Hafız Esad sonrası tek adamlığa ya da sivil diktatörlüğe geçildi. 1973 Anayasası kişisel egemenlik sisteminin onaylanması anlamına geldi.

Toplumsal statü ve siyasal elit içinde yer alma ya da iktidar merkezine atamalarda kişisel olarak egemene mutlak sadakat ve

---

*) Benzer bir durum Irak Baas rejiminde Sünni Arapların etkinliğinde kendini dışa vurdu. Irak'ta 1968 sonrasında Sünni Arap olan Tikritiler ve onların Sünni yandaşları Baas Partisi aracılığıyla iktidarı elinde tutan güç oldu. Yine aile bağları ve ortak bölgesel kökenler belirleyici bir önem taşıdı.

**) Yönetilenlerin yönetenlere hizmet etmesi, buna karşılık yönetenlerin yönetilenleri koruması temeline dayanan siyasal yapı.

bağımlılık vazgeçilmez kıstas oldu. Böylece patronaj ilişkileriyle, mezhebi ve ailevi bağlarının içiçe geçtiği, ilişkilerin bütününde makam hamiliğinin önünün açıldığı sosyolojik bir durum ortaya çıktı.

Hafız Esad devlet başkanı, parti genel sekreteri ve silahlı kuvvetler komutanı olarak siyasi sistemin odağında yer alıyordu. Ona sadakat bir anlamda varlık koşuluydu. Bu özellik burjuvazinin de karakterini belirledi. Burjuvazi özerk gelişme şansı bulamadı, hatta böyle bir karakter taşımadı. Devletin yarattığı olanaklardan nemalanmak kolayına geldi. Gittikçe asalaklaşan bir nitelik kazandı. Bir anlamıyla devlet burjuvazi özelliği taşıdı.

Esad, sistemdeki sıkışmayı demokratik çoğulcu bir görüntü yaratarak aşmaya çalışan politikaları da hayata geçirdi. 1971'den beri Suriye'de bir parlamento olsa da, mecliste Baas partisinin sahip olduğu mutlak çoğunluğun aşılması olanaklı değil. Hatta parlamento fiiliyatta yasama görevi bile yapmıyor. Sistemin meşruiyetinin bir aracı olarak aksesuvar işlevi görüyor. Bunu 1972'de oluşturulan Ulusal İlerici Cephe için de söylemek mümkün. Cephede Baasla birlikte sol milliyetçi partiler yer alıyordu.

Daha şaşırtıcı bir durumu, Hafız Esad'ın siyasi sistemin odağında yer almasıyla Baas partisinin bile önemini yitirmesinde görmek mümkün. Benzer bir sürecin biraz daha makyajlanarak günümüzde Beşir Esad iktidarında da sürdüğünü söyleyebiliriz.

Bu süreç devletin korporasyon esaslı örgütlenmesini beraberinde getirdi. Devlet adeta özelleştirilirken, toplum adeta devletleştirildi. 1960'larda kurulan, adına halk örgütlenmeleri denilen içinde köylülerin, kadınların, çocukların, gençlerin, sporcuların, değişik meslek gruplarının bulunduğu yapılar Baas'a eklemlenmiş bir tarzda hareket ediyordu. Esad iktidarında ise temsil et-

tikleri toplumsal gruplarından yalıtılarak "lidere ebediyete kadar bağlılık" çerçevesinde konumlandılar. Oluşturulan patronaj ilişkilerinin parçalarına dönüştüler. Devlet güdümlü karakterleri, kişiye sadakata indirgendi. Toplumun devletleştirilmesinin kurumsal öğeleri haline geldiler.

1980'li yılların başında yaşanan ekonomik problemler geniş halk yığınlarında hoşnutsuzlukla karşılandı. Bu koşullar "laik" ve dinci muhalefetin gelişmesine yol açtı. 1980'de daha çok meslek örgütleri (yazar ve gazeteciler, doktorlar, mühendisler, eczacılar birliği) Suriye'nin hukuk devleti normlarına uyması talebiyle genel grev çağrısı yapması, rejim tarafından sert bir tepkiyle karşılandı. Greve katılan meslek birlikleri hızla feshedildi, greve iştirak eden üye ve yöneticileri tutuklandı, işkenceden geçirildi, bir kısmı öldürüldü.

Böylece özerk kalmış ya da özerkleşme adımı atan toplumsal örgütlenmeler zorla tasfiye edilmiş oldu. "Laik" muhalefetin şiddetle bastırılmasından sonra ikinci adım geldi. 1982'de Hama'da İslami muhalefetin ayaklanması askeri birlikler devreye sokularak, kanla bastırıldı.

Rejim kendisine karşı gelişen bu iki muhalefeti katliam politikalarıyla tasfiye ettikten sonra, benzer nitelikte kayda değer toplumsal protesto hareketleri yaşanmadı. Rejimin ekonomik krizin derinleşmesine karşı aldığı sert kemer sıkma politikaları bile sessizlik ve riayetle kaşılandı.

Böylesi bir eğilimin temel nedenlerinden biri de Hafız Esad rejiminin bir polis devletine dönüşmesiydi. Rejim yaygın bir muhbir ağı oluşturarak gizli servisin faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Korkunun kitleselleşmesi yönünde düzenlemelere girişti.

Suriye rejimi Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Batı'ya

yöneldi. Sovyet şemsiyesi altında olduğu dönemlerde de var olan bu ilişki (özellikle Fransa merkezli) çöküş sonrasında hızla geliştirildi. Kısmi siyasi liberalleşme yönünde adımlar atılmaya başlandı. Özel sektörün ekonomik rolünün güçlendirilmesi için düzenlemeler yapıldı. 1990'lardan sonra girişimci tabakanın siyasi ağırlığının arttığı görüldü. Bu kesim parlamentoda bir güç elde edecek konuma geldi. Özelleştirmeler hayata geçirilmeye başlandı.

Fakat bütün bu düzenlemelerde iktidar tekelini riske atacak hiçbir gelişmeye izin verilmedi. Özel sektör bir nevi ekonomiyi canlandırma ve rejimin meşruiyet zeminini sağlamanın aracı olarak kullanılmaya çalışıldı. Burjuvazinin bir yandan oluşum sürecinde olması ve buna bağlı olarak kolektif davranma yeteneğinin zayıflığı ve heterojen karakteri, öte yandan asalak özellikleri baba ve oğul Esad rejiminin hareket kabiliyetini kolaylaştırıcı faktörler oldu.

Suriye 11 Eylül'e kadar Ortadoğu'da dengeleri hesaplayan Batı'yla da entegrasyonunu gözeten politikalar izledi.

1. Körfez savaşında ABD ve Batı yanlısı bir tutum takınması dış politikasındaki köklü değişikliği göstermekteydi.

Clinton'un Suriye'yi ziyareti de ABD'yle ilişkilerinde bir gelişmeye işaret etmekteydi. Suriye sürekli Batı'ya olumlu mesajlar vermeye çalıştı. Bir taraftan Lübnan'daki kontrolünü kaybetmemeye çalışırken, diğer taraftan yıllardır İsrail'le arasında sorun olarak devam eden (bölgenin tek önemli su kaynağının bulunduğu) Golan tepelerine yönelik haklarını korumaya çalıştı. Filistinli gruplarla ilişkilerini kapalı da olsa sürdürmeye devam etti.

ABD, 11 Eylül sonrasında Suriye'yi Ortadoğu'da ekonomik ve stratejik çıkarları için "kabadayı devletler" arasında gösterdi.

Suriye terörist devletler listesine aslında 1979'da girmişti.

ABD bir yandan İsrail'in bölge güvenliğinin sağlanması öte yandan, Ortadoğu'nun stabilizasyonu için Suriye'yi hedef gösteriyor. Suriye'ye ilişkin emperyal politikaların bir ayağını da Lübnan oluşturuyor.

İmparatorluk Ortadoğu'daki kontrolü tam olarak sağlamak için Doğu Akdeniz'e açılan kapıda bulunan Suriye ve Lübnan'da da denetimini kurması bir zorunluluktur.

II. Bush döneminde Filistin sorununun fiilen dondurulduğu, hatta terörize edilerek bloke edildiği koşullarda Suriye'ye yönelik açık işgal politikaları dahil bir dizi sömürgeci operasyon devreye sokabilir. Suriye'nin destabilize edilmesinde Kürt faktörü gündemde tutulabilir.

Bütün bunlara rağmen Suriye'nin iki büyük emperyal blokun genişleme projelerinin kesişme noktasında bulunması göz ardı edilmemelidir. Suriye'de Sorosvari darbe diyebileceğimiz muhalif bir kesim veya gücün devreye sokularak rejimin tasfiye edilmesi olasılığı da ülkede patronaj ilişkilerin yaygınlığı ve köksalmışlığı düşünüldüğünde zor gözükmektedir. Suriye'nin Fransa merkezli AB ilişkilerini yoğunlaştırması da bir faktör olarak hesapta tutulmalıdır.

ABD özellikle Lübnan kanallı Suriye'yi zorlayabilir. Lübnan'a, yönelik ataklar daha ön planda tutulabilir. İsrail'de bu arada Lübnan'daki radikal İslamcıları hedef göstererek hem Lübnan'a, hem de onların hamisi olarak gördüğü Suriye'ye askeri operasyonlar düzenleyebilir.

Diğer yandan ABD, Suriye üzerindeki baskısını artırarak, IMF programlarını dayatabilir. Suriye'yi ekonomik, siyasi ve askeri olarak ablukaya alan ABD, buradan Lübnan kanallı İsrail-

Filistin sorununa eğilerek, bu sorunun "çözümü" yönünde adımlar atabilir. Oluşacak yeni Bağdat-Tel-Aviv ekseni, Filistin sorununda farklı bir aşamanın işareti olarak düşünülebilir.

ABD'nin uzun dönemli jeopolitik hedefleri ile İsrail'in bölgedeki kendine özgü hedefleri kesişmektedir. Bölgede Irak, Suriye ve İran gibi jeopolitik aktörlerin zayıflaması, hatta dağılarak daha küçük manda devletlerine dönüşmesi, ABD'nin olduğu kadar İsrail'in de izlediği stratejiye uygundur. Ayrıca İsrail'in, Bush yönetimiyle birlikte, ABD dış politikasının belirlenmesinde doğrudan etkisi olduğu söylenebilir. Bush'un en yakın kadrolarından olan Dick Cheney, John Bolton, Richard Perle, James Woolsely İsrail Ulusal Güvenlik İşleri için Yahudi Enstitüsü ve Güvenlik Politikası Merkezi gibi kuruluşların yönetim kurullarını ABD ve İsrail savaş sanayiinin temsilcileriyle birlikte paylaşan adlar olması düşündürücüdür.

Bush'un imparatorluk projesinin Ortadoğu sarmalında kilitlenme risklerini taşıyan bu olasılıklar, yakın dönemde bir dizi hiç beklenmedik gelişmelerin de önünü açabilir. Çünkü her hamle, imparatorluğun kale duvarlarında yeni gedikler açmaktadır. Ortadoğu ateşi mazlum halklar kadar, emperyalist güçler için de yakıcıdır. Yakın dönem bu ateşin daha da alevleneceğini gösteriyor.

ABD KENDİ KÜRDÜNÜ VE KÜRT OLUŞUMUNU YARATMAYA ÇALIŞIYOR

Ortadoğu'da uygulanan emperyal politikalar içinde Kürtler giderek önem taşıyan bir güç olmaya başladı. Irak işgaliyle bölgedeki statükoların alt-üst olması ve Kürt Federe Devleti'nin varlığı Kürtlerin bölgedeki etkinliğinin önünü açtı. Dün bölge devletlerinin hegemonya mücadelelerinde gerektiğinde öne çıkarılan ya da etkisizleştirilen Kürtler, yeni süreçte ABD'nin stratejik ortak adayı olarak politik sahnede yerini almaya çalışıyor.

İlkel milliyetçi hâkim sınıfların temsilcisi KDP ve KYB çizgisi bu noktada son derece atak bir konumda hareket ediyor. ABD'nin istemlerini itirazsız yerine getiriyor.

Kürtlerin bölgedeki dört ülkede etkin bir nüfusa sahip olması ABD'nin emperyal projelerine uygun zeminler hazırlıyor. Özellikle İran ve Suriye'de bulunan Kürt nüfusu ABD'nin yeni Ortadoğu düzeni projelerinde önem taşıyor. 11 Eylül sonrası ABD'nin "terörist ya da kabadayı" devletler arasında saydığı bu iki ülke imparatorluğun hedefleri arasında yer alıyor. Bu söylem Suriye ve İran'ın en azından orta vadede açık işgal tehdidiyle karşı karşıya olduğunu gösteriyor. ABD'nin Irak'ta giderek bataklığa saplanması ve Felluce direnişinden sonra açık işgalle yaşadığı sorunların yakıcı bir şekilde ortaya çıkması, İran ve Suri-

ye'ye yönelik emperyal politikalarında bir dizi değişiklikleri beraber getirebilir.

Her ne kadar ABD Savunma Bakanlığı'nın yeni konseptinde, aynı andan birden fazla ülkeyi işgal edip, 200 bin civarında askerin işgal bölgesinde en az 5 yıl kalması yönünde düzenlemeler olsa da, hayat hiç de Pentagon'un karanlık odalarında hazırlanan projelere uymuyor. Irak direnişi bunun somut göstergelerinden biri olarak karşımızda duruyor.

ABD açık işgal politikasını gündemden düşürmeyerek Suriye ve İran'ın destabilize edilmesi yönünde taktiklere de başvuruyor. Suriye'de bir futbol maçı sonrası KDP manipülasyonlu Kürt reaksiyonunun yaratılması ve bazı olayların çıkması bunun ilk örneklerinden biri olarak düşünülebilir. Ayrıca İran Kürdistanı'nda ABD destekli müdahaleler yapılmakta ve yeni organizasyonlara girilmektedir. Siyasi iktidarı elinde tutan muhafazakârlara karşı "reformist" muhalefetin öne çıkarılması da boşuna değildir.

KDP ve KYB Irak'ta olduğu gibi hem Suriye'de, hem de İran'daki ABD operasyonlarının mızrak ucu olarak devreye sokuluyor. Bir boyutuyla da vurucu güç olarak kullanılıyor.

Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılıp Türkiye'ye teslim edilmesiyle başlayan bu süreç bugün derinleştirilerek sürdürülmeye çalışılıyor.

ABD'nin Ortadoğu'ya müdahale ayaklarından biri olan bu gelişmenin, ikinci ayağı Türkiye'nin uluslararası sermaye ve imparatorluğun iki ekonomik müdahalesiyle yaşadığı krizlerde kendini dışa vurdu. Krizden çıkış için aranan kurtarıcı, 2000 yılının başlarında medyatikleştirilen, Tayyip Erdoğan'da cisimleşti. Refah Partisi'nin devre dışı bırakılarak, Erbakan'ın siyaset ya-

saklısı haline getirilmesi ve Kutan'ın iradi bir rol oynayamayışı Erdoğan'ın önünün hızla açılmasını yaratan faktörler oldu. Fazilet Partisi'nden devşirilen kadrolarla kurulan AKP medyanın "olağanüstü" manipülasyonu ve kriz ortamının yarattığı sosyo-psikolojik etkilerle kısa zamanda tek başına hükümet oldu.*

Radikal İslamı "İslam Faşizmi" olarak tanımlayan ABD imparatorluğu, Avrasya projesinin güncel ifadesi olan Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'yle AKP'yi Ortadoğu'ya İslami model olarak sunuyor.

ABD'nin bu ve benzeri "çevre" düzenlemeleriyle gerçekleşen Irak müdahalesi Kürtlerin stratejik olarak öne çıkmasının koşullarını hazırladı.

Kürtlerin bölgenin yeniden yapılanmasında önemli bir aktör olacağını hesaplayan ABD yıllar önce Kürt Federe Devleti'nin kuruluşuna izin vererek bu yöndeki hazırlıkları yapmıştı. ABD bu yapay oluşumla bir yandan İsrail'in bölgedeki hareket kabiliyetini artırmayı ve bir güvenlik kuşağı oluşturmayı hesaplarken, öte yandan Ortadoğu'nun kalbinde işgalini kurumsallaştırıcı bir karargâh oluşturuyordu. "Yeni" Irak devletinin inşasıyla geri çekilme alanı olarak Kürt bölgesini düşünmesi boşuna değildi. KDP'nin baba Barzani döneminde İsrail'le yürüttüğü gizli ilişkiler yeni dönemde Kürt Yahudiler tartışmalarıyla daha sıcak ve alenileşen bir içeriğe büründü. Bölgede Arap kökenli olmayan bu iki yapay devlet ABD'nin petrol gibi son derece değerli enerji kaynaklarını yerel ittifaklarla kontrol etmesini sağlarken, bölge ülkelerine hatta Kafkasya'ya yönelik olası operasyonlarında

*) AKP'nin iktidara geliş süreci, ulusal ve uluslararası düzeyde siyasal İslam'ın gelişim seyri üzerine daha geniş bilgi için bkz, *Siyasal İslam ve AKP*, Volkan Yaraşır, Akyüz Yay., 2002.

sıçrama alanları olabilirdi. Ortadoğu'da dört ülkede 40 milyona yakın nüfusuyla Kürtler ABD açısından son derece dinamik bir güç olarak algılanıyor. ABD, özellikle ilkel milliyetçi güçlerle ilişkilerini yoğunlaştırarak kendi Kürdünü, Kürt oluşumunu yaratmaya girişiyor. İran ve Suriye Kürtlerini kazanmak yönünde çabaları giderek yoğunlaşıyor. KDP ve KYB bu misyonla hareket ediyor.

KDP ve KYB, ABD işbirlikçiliğiyle Irak Kürdistam'na tam özerklik, Kerkük'ün Kürt kontrolü altında girmesi ve Irak hükümeti üzerinde veto yetkisi talep ediyor.

Her ne kadar KDP lideri Mesut Barzini'nin babasının sözü olan "Kerkük Kürdistan'ın kalbidir" sözünü sık sık tekrarlasa ve Kerkük'ün kontrolü için savaşacaklarını ifade etse de, ABD bu

yaklaşıma kendi planlarına ters düştüğü için sıcak bakmıyor. Türkiye ise bir petrol şehri olan Kerkük'ün Kürt kontrolüne geçmesini "kabul edilemez" bir durum olarak ilan etmiş durumda. Arap dünyasının tavrı da Türkiye'yle benzer içerik taşıyor.

Geçici idari kanun gereği önce Kürtlere Irak devleti üzerinde veto yetkisi tanınmıştı. Daha sonra ABD ve Irak Geçici Hükümeti "iç dengeleri" hesaplayarak, Irak nüfusunun yüzde 15'ini Kürtler oluşturmasına karşın Arap Sünnilerin ve Şiilerin veto yetkisine sahip olmamasını gelecek açısından potansiyel felaket olarak görerek, bu yetkiyi geçersiz kıldı. Temel taleplerinde iyice sıkışan KDP ve KYB diplomatik girişimlerle sorunları çözmeye çalışsa da, sorunlar içinden çıkılmaz bir hal almaya başladı.

Geçmişte ABD ve müttefikleri tarafından defalarca ihanet ve hayal kırıklığına uğramış Kürtler, yeni süreçte de benzer durumlarla karşılaşması işten bile değil.

Ortadoğu'daki "büyük oyunda" Kürtlere işbirlikçilik dayatılı-

yor. KDP ve KYB bir halkın kaderini büyük güçlerin eline bırakarak bu görevi itinayla yerine getirmeye çalışıyor. Ortadoğu'nun kan gölüne dönüşmesinde suç ortaklığına sıvanıyor.

Kürt halkının önünde tek seçenek var. Kendi kaderinin efendisi olmak ve Ortadoğu'yu halkların kardeşleştiği bir coğrafyaya dönüştürmek. O da emperyalizme karşı açık, net bir tutum içinde olmaktan ve mücadele etmekten geçiyor.

IRAK DİRENİŞİNİN ANATOMİSİ: ÇOK PARÇALILIK, İDEOLOJİK ATOMİZASYON VE KAOTİK SEYİR

Irak'ta direniş çok parçalı ve ulusal bir boyut kazanamadan, kaotik bir karakterde sürüyor.

Günümüz itibarıyla Baas milisleri, Şiiler ve İslamcılardan oluşan eğilimler öne çıkıyor.

Baas milisleri Saddam rejiminden arda kalan kadrolardan meydana geliyor. Sayıları 60-70 bini bulan bu güç bir anlamda yarım yüzyıllık geçmişi olan Arap milliyetçiliğini temsil ediyor. Daha çok Orta Irak'ta, Sünni bölgelerde etkin olan bu kesim, Saddam rejiminin Sünnilere dayanan iktidar yapılanmasının bir yansıması olarak varlığını sürdürüyor.

Baas milisleri, Arap milliyetçiliğinin antiemperyalist eğilimlerini içinde taşısalar da, geldiği kökene bağlı olarak diğer etnik ve dini toplulukları dışlayan özellikler gösteriyor.

Orta Irak'ta direniş bir nevi şehir savaşı ya da sokak savaşı şeklinde yürütülüyor. Bu eğilim içinde az sayıda da olsa diğer Arap ülkelerinden gelen Pan-Arabist gönüllüler bulunuyor.

Şii bölgesi olan Güney Irak'taki direniş ise Şii örgütleri tarafından sürdürülüyor. Bu örgütler her ne kadar ABD karşıtı olsalarda, ağırlıkta ABD ordusuna yönelik saldırılarda bulunmuyor-

lar. Irak Geçici Yönetimi'nde iki partiyle temsil ediliyorlar ve yerel yönetimlerde etkin örgütlenmeye sahipler. Fiili olarak kendilerini yönetecek kapasiteleri bulunuyor. Şii coğrafyasında sözcülüğün kim veya hangi güç tarafından yürütüleceği yönünde ciddi bir çatışkı yaşanıyor. Mukteda Sadr faktörü tam da bu noktada devreye giriyor. Sadr anti-Amerikancı vurguyla, her ne kadar kendisi aristokrat kökenli olması ve temsil ettiği sınıf da aynı kesim olmasına rağmen yoksul Şii yığınlarını kendi etrafında toplayarak iktidar oyununa dahil olmak istiyor. Şiiler kendi içlerinde dağınık bir görünüm sergileseler ve sert rekabet yaşasalar da İslami bir devletin kurulması ve iktidarın kontrolünün kendilerinde olması konularında ortak tavır geliştirebiliyorlar.

Irak'taki diğer bir kesim ise İslamcılardan oluşuyor. Her ne kadar İslamcılar spekülatif bir tarzda El-Kaide'yle anılsalar da, El Kaidé'ci Vahabilerin dışında çok farklı İslami fraksiyonlar da bulunuyor.

İslamcılar bir taraftan merkezi bir yapı oluşturamamalarının etkisiyle, diğer taraftan hedef şaşırtmak amacıyla birçok örgüt adıyla ortaya çıkıyor. Sayıları 15 bin civarında kabul edilen İslamcıların büyük bir kısmını Irak dışından gelenler oluşturuyor. "Yeşil Kuşak" ülkelerinden gelmeleri birçok istihbarat servisinin içlerine sızmalarını kolaylaştırıyor. Bu gruplar finansman ihtiyaçlarını karşılamak için mafyadan sipariş alıp eylem gerçekleştirebiliyor. Irak pazarından pay kapmak yarışında olan şirketler bazen bu gruplara iş yaptırabiliyor. Geçmişten gelen ilişkiler sonucu CIA'nin etki ve manipülasyonlarına açık özellikler gösteriyorlar. İslamcılar Irak'ta köklü ilişkiler yaratamasalar da, son dönemde Irak İslam ulemasıyla yakınlaştılar. Ulemada bu yakınlaşmadan dolayı memnunluk duyuyor, hatta bazen bu eğilimin

sözcülüğünü yapıyor. İslamcıların hakla ilişkilerini, dış ilişkilerini, finansal ilişkilerini yönlendiriyor. Orta Irak'ta İslami bir rejimin kurulması amacıyla hareket eden İslamcı gruplar İslamcı ulemanın yarattığı meşruiyetle hareket ederek, toplumsal inisiyatiflerini yaygınlaştırıyor. İslamcılar ABD'nin Irak'ı küçük devletçiklere ayırdığı koşullarda bir ölçüde inisiyatif alanları ya da fiilen şeriatla yönetilen şehirler yaratabilirler.

Irak direnişinin çok parçalı ve ulusal düzeyde belirli bir ekonomik ve siyasi programdan yoksun olması ve kısa vadede bunun aşılmasına yönelik emarelerin bulunmayışı Irak'ta sorunların derinleşmesini beraberinde getirebilir.

Bu yön aynı zamanda direnişin içeriğinin boşaltılmasını ve kolayca manipüle edilmesini sağlayabilir.

En başta antiemperyalist bir perspektifin kazanılması ve bu donanımla direnişin bir davaya dönüşmesi Irak'ın geleceğini şekillendirecek, hatta Ortadoğu dengelerinde farklı gelişmelerin önünü açacaktır. Ne var ki direniş içindeki eğilimler tek tek düşünüldüğünde böyle bir perspektifin kazanılmasının önünde son derece ciddi sorunlar olduğu görülebilir.

Her gurubun birbiriyle tarihsel problemler yaşaması, etnik, dini ve mezhebi özelliklerin çıkış noktası olması ve eğilimlerin bütününün iktidar kavgasında yer alma uğraşı son derece pragmatist yaklaşımlar ve ideolojik donanımda zafiyetler direnişin gerilemesine de neden olabilecek faktörler olarak düşünülebilir.

Öte yandan Ortadoğu'nun bir devrim odağı olduğu unutulmamalıdır. Bölgedeki ülkelerin gelirlerinin çok büyük bir oranının petrolden sağlanması sermaye birikiminin ranta dayanması ve petrol oligarşilerinin değer transferini Batı'ya aktarmaları, petrol merkezli emperyal müdahalelere halkların tarihsel bilinç

oluşturmalarını sağlamış, zaman zaman geniş kitle hareketleri şeklinde gelişmeler yaşanmıştır. Bu yön emperyalizm açık işgalini yaşayan Irak'ta da gelişme zeminleri bulabilir. İşgale karşı direniş, her ne kadar bütün amorf karakterine rağmen bir altyapı yaratmıştır. En azından Irak'ta yaşananlar ABD'nin bölgede yapacağı emperyal operasyonlara karşı halkların duyarlılığını tetikleyen içeriğe bürenebilir. Bu eğilimlerin günümüz itibarıyla sosyalist bir mecrada gelişmeyeceği ortadadır. İslami karakterde olması büyük bir ihtimaldir. Irak bu yönüyle de bir laboratuvar işlevi görecektir.

AFGANİSTAN'DA "İSTİKRAR" OPERASYONU: KARZAİ İKTİDARA TAŞINDI

9 Ekim 2004'te düzenlenen devlet başkanlığı seçimlerini Hamid Karzai % 56 civarında oy alarak kazandı. En yakın rakibi Yunus Kanuni'den % 40 oranında fazla oy aldı. Karzai, önümüzdeki beş yıllık dönemde Afganistan'da "seçilmiş" devlet başkanı olarak görev ifa edecek.

Seçimler tam anlamıyla "oyunun kuralına" göre gerçekleşti. Halkın % 60'ının okuma yazma bilmediği, Afganistan'da, toprak ve savaş ağalarıyla din adamlarının feodal zapturaptı ve yönlendirilmesiyle seçim sonuçları belirlendi.

Karzai'nin devlet başkanı seçilmesi, Afganistan'ın ABD'nin en önemli askeri üssü haline gelmesini ve 2003 Ağustosu'ndan bu yana NATO'nun bu ülkede konumlanmasını güçlendiriyor. İşgalin meşrulaşmasını sağlıyor. Karzai'nin, Afgan halkının ağırlıklı etnik grubu olan Peştun kökenli olması halkın genelinin kabul ettiği bir yönetimin belirlenmesi olarak değerlendiriliyor.

Fakat daha önceki dönemde Karzai'nin yaşadığı birçok sorunun devam edeceğini şimdiden söylemek mümkün.

Afganistan'da Karzai başkanlığında oluşturulan hükümet aşiret liderlerinden oluşan Kurucu Meclis-Loya Jirga tarafından seçilmişti. Fakat kısa bir süre sonra yerel liderler Karzai'nin meş-

ruiyetini sorgulamaya başlamıştı. Karzai'nin "toplumsal taban" oluşturamamasının sıkıntılarını ABD yerel liderlerin "sadakatini" parayla ve silah zoruyla satın alarak engellemeye çalışmıştı.

Afganistan'da savaş ağaları varlığını bugüne kadar korumuş ve Karzai Kabil dışında otoritesini oluşturamamıştı.

ABD ülkede "istikrar" uğraşı içinde olsa da 2002 yılından önce Peştun kökenli Ulaştırma ve Kamu İşleri Bakanı Abdul Rahman, daha sonra Başkan Yardımcılarından Abdul Kadir'in öldürülmesi bu çabaları boşa çıkarmıştı.

Özel Kuvvetler sürekli devriye gezerek ve istihbarat toplayarak "asayişi" korumaya çalışsa da bu faaliyetler olumlu sonuç vermemişti. Ülke koşullarının ilkelliği, feodal ilişki ve sosyal yapının birleşmesi sorunları giderek çoğaltmıştı. Sorunların aşılması için Afganistan'a yapılan dış yardımlar, yerel güçlerin ellerinde kalıyordu.

Ülkenin kuzey bölgesi milis liderleri Raşid Dostum, Atta Muhammed ve Muhammed, Serdar Seyid'in kontrolünde tutuluyor. Bu milis liderleri topladıkları gelirin çok büyük kısmını kendi yerel ihtiyaçları için kullanıyorlar. Şimdiye kadar 300 milyon dolar civarında olan gelirin, yerel liderlerin denetiminde kaldığı belirtiliyor. Kabil'e gönderilen miktar ise 5 milyon dolar civarındadır.

Karzai hükümeti, işçi ücretlerini dahi ödemekte zorluklar çekmekte, halkın sefaleti giderek derinleşmektedir. 1,3 milyon Afganlı hayatlarını açlık sınırında sürdürüyor. ABD bir yandan Karzai hükümetine destek verirken, öte yandan Afgan ordusunu kurmaya çalışmakta. Bugüne kadar ancak 300-400 kişiden meydana gelen 4 tabur oluşturabildi.

Bütün bunlar ABD'nin Afganistan'ı "normalleştirme" çalışma-

larında pek başarılı olmadığını gösteriyor.

Farklı egemen klik ve feodal kümelenmeler arasındaki çeliş-kiler sürüyor.

Yeni Karzai hükümetinin bu sorunları aşması pek muhtemel görünmüyor. Raşid Dostum'un seçimlere hile karıştığını söyleyerek önce seçim sonuçlarını tanımayacağını açıkladı. Daha sonra yürütülen ikna görüşmeleriyle itirazını geri çekti. Bu ve benzer güç gösterilerinin, toprak ve savaş ağaları arasında klik çatışmalarının ve en azından çelişkilerin ortaya çıkması kaçınılmaz gibi gözüküyor. Bu anlamıyla % 56'lık bir oyla, halkın genelinin onayı alınmış "kabul" edilen Karzai'nin her an meşruiyetinin sorgulanması olası bir gelişme olarak görülebilir.

ABD'nin Afganistan'da "yeniden inşa" ve "istikrar" sağlama operasyonları, Karzai'nin iktidara taşınmasıyla "olumlu" sonuçlandığı düşünülürse de, bu olumluluğun kalıcı olması pek muhtemel değildir.

ABD Karzai iktidarıyla ve Irak'taki Amerikan askeri gücüyle özellikle İran kıskacını daraltacaktır. II. Bush yönetimi Afganistan'ı orta ve uzun vadede İran'a sıçrama alanı ya da destabilizasyon merkezi olarak kullanması olasıdır.

Ayrıca Afganistan'ın bir uyuşturucu cenneti olarak ABD savaş makinesini beslediği unutulmamalıdır. Karzai iktidarı tek başına bunun için bile ABD açısından son derece önemlidir.

III. BOLUM

II. BUSH DÖNEMİ: İÇERİDE POST-MODERN FAŞİZM* DIŞARIDA EMPERYALİST AGRESYON

Bush yönetimi ülke içinde ve uluslararası düzeyde küresel bir tiranlık kurmak yönünde adımlar atıyor.

Aralık 2002'de anavatan güvenliği bakanlığı adında yeni bir bakanlığın kurulmasını içeren yasanın imzalanması ülke içinde yeni ve "radikal" düzenlemelerin habercisi oldu.

40 milyar dolarlık bütçeyle, 22 kuruluşu bir araya getiren 170 bin kişiyi istihdam edecek bakanlık, Pentagon'un kuruluşundan sonraki en büyük yeniden yapılanma olarak tanımlanıyor.

Tam bir Orwell kâbusu "Big Brother-Büyük Birader" uygulaması olan bu mega kuruluşla, Amerikan vatandaşlarının gündelik yaşamları süper bilgisayara aktarılarak, dev bir istihbarat ağı oluşturuluyor. Okul kayıtları, iş, sağlık, bankacılık, sigorta, kre-

*) ABD devleti, her devlette olduğu gibi kurucu efsanelere sahiptir. Başından beri emperyalist içerikte inşa edilen bu devlet, asli bir Amerikalıyla kendini özdeşleştirmektedir. O da WASP'tır. Yani White / Anglosakson / Protestant: Beyaz, Anglosakson, Protestan. Bunun yanında devletin "ilahi" bir nitelik taşıdığı varsayılmaktadır. Bu özellikler ırkçılığın uzun yıllar bir devlet politikası olması, McCarthycilik, II. Dünya Savaşı'nda Japon kökenli Amerikalıların toplama kamplarına kapatılması gibi faşist eğilimlerle karşılıklı kendini beslemiştir. Post-modern faşizm uygulamaları bir anlamıyla gündelik hayatın faşistleştirilmesi ve faşist uygulamaların içselleştirilmesi bağlamında kullanılmıştır.

di kartı, ulaşım verileri, kitaplıklardan alınan kitapların kayıtları, her dilde telefon konuşmaları, mektuplar, internet haberleşmeleri dahil tüm alanlardaki bilgiler bir süper bilgisayarda toplanacak ve bu bilgiler taranarak trendler bulunacak, böylece "terörist" eylemler önceden fark edilip, "önleyici vuruş" gerçekleştirilecek.

Ayrıca Pentagon'un sorumlu olacağı çok gizli tanımlı Total Information Awareness –Tüm Bilgilerden Haberli Olma adlı askeri örgütün, ABD'de her yerin ve her şeyin izlenmesi ve gözetimini üstlenen 22 örgütle birlikte çalışacağı açıklandı. Askeri örgütün resmi simgesi bir pramit üstünde yüzeyi gözleyen bir göz olduğu bildirildi. Ve başına Reagan döneminde İrangate skandalında en üst sorumlu olarak saptanan ve Reagan'ın imzaladıkları dahil çok değerli resmi belgeleri imha ettiği için beş kez mahkûm edilen, teknik nedenlerden dolayı mahkûmiyeti bozulmuş, sabıka kaydı olan Emekli Amiral John Poindexter atandı.

Geçtiğimiz yıl işlerlik kazanan "İç Güvenlik Yasası"yla sivil toplumla devlet arasındaki bütün duvarlar yıkılıyor ve "Orwell Projesiyle", "Büyük Birader" her şeye muktedir oluyor. ABD hızla bir polis devletine dönüşüyor. Post-modern faşizm uygulamalarıyla şiddet estetize ediliyor, tüketim terörü yaygınlaştırılıyor, rafine yabancılaştırma politikaları izleniyor. Bu politikalarla imparatorluğun ülke içinde maddi temelleri örülüyor.

Çünkü imparatorluk tüm iktidar biçimlerinde olduğu gibi gücünü toplumu denetim altında tutmaktan alıyor. Kontrolün asıl hedefi gücün konsantre edilmesi ve iktidar dışındakilerce içselleştirilmesidir. Bu bir anlamda toplumun "normalleştirilmesidir."

Bush'un –ikinci dönem– seçimleri kazanmasında 4.5 milyon

köktendinci Hıristiyan'ın oyları belirleyici oldu. Bush birinci başkanlık döneminde Evanjelik kiliselerinin önünü bütünüyle açarak, halkın günlük yaşamını örgütlenmesine ve devletin boşaltığı alanlarda işlevler yüklenmesinin olanaklarını hazırladı. Seçimlerde bu kesimlerin oylarını kendisinde toplaması da zor olmadı. Seçimler bir nevi Hıristiyan şeriatının podyumuna dönüştü.* Kısaca ABD toplumunda din yayılıyor, din ile devlet arasında ilişkiler derinleşiyor, burjuva demokratik normlar, teokratik normlara dönüşüyor. Polis devleti, teokratik normlarla besleniyor ve geniş meşruiyet zemini kazanıyor.

ABD bütün dünyaya "ya bizden yanasınız ya da karşı" mesajını verirken, dünyadaki tüm kötülere karşı iyi tarafı temsil ettiğini ileri sürüyor. Ve bir boyutuyla "İsa'nın iktidarını" simgelediğini açıklıyor. ABD nüfusunun büyük çoğunluğunun, Tanrı'nın Amerikalılardan yana olduğuna inanması ve ABD hükümetinin Tanrı'nın verdiği görevi yerine getirdiğini ve dünyayı kurtardığını düşünmesi yaşanan sürecin etkisini görmek açısından ilginç bir tablo oluşturuyor.

ABD uluslararası platformda 19. yüzyılda anti-semitizm gibi İslamofobiyi meşru görülen bir ırkçılık haline getirirken, içeride köktendinci Hıristiyanlığı resmi devlet ideolojisinin merkezine koyuyor. Bu tutum paradoksal bir durumdan öte pragmatizmin en yalın göstergesi oluyor.

---

*) Sınıflar mücadelesi girft ve kompleks bir süreçtir. Tek boyutlu izahlarla anlaşılması mümkün değildir. Ezoterik örgütlenmelerde bu grift durumun bir parçası olarak ele alınabilir.
Bush yönetiminin köktendinci Hıristiyanlığın argümanlarından "İsa'nın iktidarı" gibi söylemler geliştirmesi ve emperyal politikaların meşruiyetini bunun üzerinden kurmaya çalışması ilginçtir. Bütün sağ-otoriter eğilimlerin değişik dozlarda irrasyonaliteyle ilişkisi olduğu gibi Bush yönetiminde de böylesi eğilimleri yaygındır.

İslamofobi 11 Eylül sonrası ABD halkının acılarının ve endişelerinin suiistimal edilmesini sağlıyor. Amerikan halkı içinde korkunun kitleselleşmesi hedeflenerek, militer popülist politikaların rahatça uygulanmasının önü açılıyor. Ayrıca uluslararası platformda yaratılan küresel savaş hali, ülke içinde sürekli sıkıyönetim havasıyla pekiştiriliyor. Tetiklenen paranoya atmosferiyle, güvenlik adına Amerikan halkının gündelik hayatı terörize ediliyor.

Bu durum özellikle başkanın büyük yetkilerle donanmasına ve yasama organının inisiyatifinin daralmasına neden olacak düzenlemelerle meşruiyet kazanıyor. Ekim 2002'de kongrenin Bush'a askeri güç kullanma yetkisi vermesi hatta nükleer silah kullanma inisiyatifi tanıması bu düzenlemelerden birkaçı olarak değerlendirilebilir. ABD böylece "cumhuriyet" referanslarını kaybederken "imparatorluğu" kendi coğrafyasında inşa ediyor.

II. BUSH DÖNEMİNDE AB-ABD İLİŞKİLERİ: ŞİDDETLİ GERİLİM Mİ? KOLEKTİF SÖMÜRGECİLİK Mİ?

İspanya'daki seçim sonuçlarıyla pro-Amerikancı çizgide yer alan Aznar hükümetinin devrilmesi ABD'nin Neo-con'ları tarafından bir yenilgi olarak değerlendirilmişti. El-Kaide, ABD'nin Irak savaşındaki ittifak dengesinin zayıf karnına vurarak, sarsıcı sonuçlar yaratmıştı. Yeni İspanya hükümetinin ilk adımı Irak'tan askerlerini çekmek oldu. Arkasından Guatemala aynı tavrı aldı. Norveç de askerlerini Haziran 2004'te geri çekti. Ekim 2004'te Polonya hükümeti askerlerini 2005 yılı içersinde geri çekeceğini ilan etti. 2004 Kasım ayında Hollanda ve Macaristan da askerlerini Ocak 2005'te gerçekleşecek Irak seçimlerinin arkasından geri çekeceklerini duyurdular.

Böylece Irak savaşında ABD'ye destek veren Avrupa ülkelerinin sayısı yarı yarıya azalmış oldu. Zaten kendi halklarının barış istemlerini hiç sayarak Irak'a asker yollayan başta İtalya, Portekiz, Avustralya ve Japonya'nın gelişmelerden etkilenmesi kaçınılmaz gibi gözüküyor.

İspanya'nın açtığı kapı Guatemala, Norveç, Polonya, Hollanda ve Macaristan'la biraz daha aralanırken, Irak kaosu yakın dönemde kapının bütünüyle açılmasına yol açabilir.

İspanya'da patlayan bombalar, savaş alanının genişlediğini gösteriyor. Artık yalnızca Bağdat değil, İstanbul, Madrid ve Avrupa'nın her metropol kenti bombaların patladığı ve ölümlerin yaşandığı yerlere dönüşebilir.

ABD, Irak savaşıyla AB içinde yarattığı bölünmeden Arap devletlerini desteksiz bırakmak yönünde yararlanmış, bu devletleri işgal politikalarına tabi kılmayı, "tartışmasız" biçimde başarmıştı. Fakat İspanya'nın aldığı tavrın yaygınlaşması ABD'yi ciddi bir rahatsızlık içine sokabilir. ABD kısa sürede kendine destek veren Avrupalı "koalisyon" ülkelerinin desteğini yitirmeye başladı. Donald Rumsfeld'in transatlantik ilişkilerinin yeni dönemine ilişkin yaptığı "eski Avrupa" tanımlamasının konjonktürel bir durum olduğu ortaya çıktı. İtalya ve İngiltere'nin dışında Avrupa'nın aslında "eski"liğine devam ettiği görüldü. ABD'nin Irak'taki işgal operasyonu içinde her ülkenin zaiyat vermesi ve ısrarla izlediği tek yanlı politikalar Avrupa kamuoyunun tepkilerinin daha da yoğunlaşmasını beraberinde getirdi.

Bu süreç ABD'nin İngiltere aracılığıyla yürüttüğü "Yeni Avrupa" politikası ya da rejimini "tehlikeye" sokuyor. Bu rejim İtalya, İspanya ve Polonya aracılığıyla Almanya'nın AB Bakanlar Konseyi'nde ağırlıklı oy hakkını dengelemek ve Fransa'yı etkisizleştirmek üzerine kurulmuştu ve 2000 yılından bu yana inşa edilmeye çalışılıyordu.

II. Bush döneminde AB, ABD'nin Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'ne karşı geliştirdiği Genişletilmiş Avrupa Önerisini gündemde daha fazla tutabilir. AB Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'ni özellikle kendisinin Ortadoğu ve Orta Asya'ya açılımı engellediği için endişeyle karşılamış, Doğu Akdeniz'e istikrar getirmek amacıyla oluşturduğu Barcelona İnisiyatifi'ni çekinik de olsa

devreye sokmaya çalışmıştı.

Barcelona İnisiyatifi, Ortadoğu ülkelerinin hâkim güçleriyle işbirliği gözetilerek, Avrupa'nın bölgede ekonomik, kültürel, siyasal düzlemde nüfuz alanı kurmasını ve geliştirilmesini amaçlamaktaydı. Arap ülkelerinde var olan, rejimleri, statükoları fazla sarsmadığı için, Arap hâkim güçleri inisiyatife sıcak bakmaktaydı.

ABD seçimleri, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi dahilinde NATO'nun bölgede daha aktif rol alma kararının onaylandığı koşullarda gerçekleşti. Ve Bush yeniden ABD başkanlığına seçildi. Bush ikinci başkanlık dönemine ağır ekonomik ve jeopolitik sorunlarla giriyor.

ABD'nin 430 milyar dolara yakın bütçe açığı ve 570 milyar dolarlık cari açığı var. Bu sorunun yarattığı sancılar dolar basılarak engellenmeye çalışılıyor. ABD ekonomisi doların rezerv para olmasından kaynaklanan avantajları yaşıyor.

Doğu Asya ülkelerinin dolar rezervinin yüksekliği ve ihracatlarının büyük kısmını ABD'yle yapmaları ABD ekonomisini rahatlatıcı faktör oluyor.

Ne var ki, Doğu Asya ülkelerinin dolar rezervlerini bu şekilde artırması sürekli olmaya bilir. Doğu Asya ülkeleri ABD ile ticaretlerinden elde ettikleri fazla ile ABD hazine bonosu olarak, bütçe açığını da finanse etmiş oluyorlar.

Bu işleyişte yaşanacak bir tıkanma bir dizi problemi de beraberinde getirecek içerik taşıyor.

Öte yandan AB, önümüzdeki 10 yıl içinde dünyanın en iyi ekonomisi olmayı hedefliyor. Mart 2000'de benimsenen Lizbon stratejisi Avrupa'yı 2010'a kadar dünyanın en rekabetçi pazarı yapmayı amaçlıyor. AB ile ABD arasındaki verimlilik farkları ka-

panıyor. ABD'nin verimlilik artışı hızı duraksarken, AB'nin verimlilik artışı hızlanıyor, AB bir yandan emek piyasalarında esnekleştirme politikaları izlerken, asıl olarak savunma sanayii ve iletişim teknolojilerine yöneliyor. Savunma harcamalarını hızla artırmayı (160 milyar dolardan iki katına çıkarmayı) hedefliyor. Bugün ABD'nin savunma harcamaları bazı verilere göre 320 bazılarına göre 400 milyar dolar civarında olduğu hesaplanırsa, AB'nin yakın gelecekte hem ekonomik hem de askeri yönden küresel gücünü pekiştireceği anlaşılıyor. Her ne kadar ABD'nin askeri gücüyle baş edecek bir noktaya erişemezse de, AB'nin ikincil küresel askeri güç olması da son derece önemli jeopolitik etkileri yaratacak içeriktedir.

Bunu Euro'nun etki alanının genişlemesi izlemektedir. ABD hegemonyasının en önemli dayanaklarından biri olan dolar alanının daralması hegemonya savaşlarında ciddi gerilimlere yol açabilir. Örneğin Doğu Asya ülkelerinde Euro rezervlerinin artması ABD'nin cari ve bütçe açığını hızla yükseltecektir.

Bu gibi gelişmeler ABD'nin Ortadoğu, Kuzey ve Batı Afrika'da etkinliğini sınırlayıcı basınçlardır.

AB ve ABD'nin arasında bugün "kontrollü" yaşanan gerilimin artmasını sağlayacak bir dizi başka faktör de yaşanmaktadır. Başta Çin'in, Latin Amerika'yla geliştirdiği ilişkiler ve İran'la yapmış olduğu doğalgaz ve petrol antlaşmaları, ABD'nin jeopolitik sorunlarını tetiklemektedir.

Çin askeri ve ekonomik gelişmesini sürekli kılmak yönünde, bir yandan İran'la girdiği ilişkilerle enerji sorununa cevap bulmaya çalışıyor, öte yandan hammadde ihtiyacını karşılamak için Latin Amerika'nın doğal kaynaklarına yönelmiş durumda. Bununla birlikte Latin Amerika'da büyük altyapı yatırımlarına girişiyor.

Ve bu coğrafyadaki ülkelerle ticaret hacmini hızla büyütüyor.

Rusya'nın ekonomik olarak toparlanması, siyasi olarak devletin yeniden yapılanması ya da güçlenmesi, askeri ve teknolojik kapasitesini geliştirmesi ve Çin'in silahlanmasında katkıda bulunması ABD'yi zorlayıcı sonuçlar doğurabilir.

Latin Amerika'da Venezüella, Brezilya, Şili, Paraguay, Arjantin ve Uruguay'da seçimleri sol tandanslı güçlerin kazanması, ABD'nin bu coğrafyada alan daraltmasına neden olacak sonuçlar yaratabilir. Ayrıca Brezilya'nın önderliğinde gelişen Mercosur ticaret bloku da ABD'nin ekonomik nüfuz alanını daraltıcı bir faktördür.

Başta AB ve diğer bölgesel güçler, ABD'nin küresel jeopolitik genişlemesine ket vuracak en azından engelleyecek dinamikleri taşıyorlar. Bunun yanı sıra dolar dolaşım alanında yaşanan daralmalar ABD'nin egemenlik zeminlerinde kaymalara yol açabilir.

II. Bush dönemi bu anlamıyla ABD'nin emperyal politikalarında zorlukların yaşanabileceği bir konjonktürün başlangıcı olabilir.

Bu sorunların aşılması için ABD içeride postmodern-faşizm düzenlemeleriyle ve dışarıda emperyalist agresyon seçeneğiyle hareket ederek, imparatorluğu bir savaş makinesine dönüştürüyor. Ya da savaş makinesi imparatorluğun kendisi haline geliyor.

II. Bush dönemi bu düzenlemelerin daha rafine tarzda hayata geçirileceği bir dönem olacak.

Önümüzdeki dönemde emperyalist bloklar arasında gerilimin hızla tırmanacağını düşünmek yanlış olmasa gerekir. Gerilim emperyalist-kapitalist sistemin dayanacağı son sınıra kadar ABD tarafından zorlanması kaçınılmaz gibi gözüküyor. ABD ultra modern savaş gücüyle küresel kaosun mimarlığını yaparak,

emperyal politikalarını bunun üzerinden inşa edebilir.

Bugün Ortadoğu'da izlenen hem bölgesel taktikler hem de lokal (Felluce'de olduğu gibi) taktiklerin fetihçi ve "modern" Nazi yöntemleri olduğunun altı çizilmelidir. Benzer yöntemlerin Kafkaslar'da, Orta Asya'da, Asya Pasifik'te, Latin Amerika'da, Afrika'da yaşanma olasılığı oldukça yüksektir.

Bu durum emperyalist güçler arasında "denge", yumuşama ya da kolektif sömürgecilik yönünde gelişmeler (son dönemde ABD ve AB ilişkileri noktasında bu tezler ileri sürülmektedir) olacağı yönünde ki tezleri geçersiz kılmaktadır.

Çünkü askeri güç çözücü ve belirleyici güçtür. Ve imparatorluk var oluşunu bunun üzerinden inşa etmektedir. ABD küresel kaosla beslenerek ve kaosu derinleştirerek hareket etmektedir.

Emperyalist bloklar arasındaki şiddetli gerilim de kaosu yaratmanın, yaymanın ve derinleştirmenin bir aracı olduğu unutulmamalıdır.

İmparatorluk gücün en konsantre halidir. Artık konsantre güç, küresel sömürgeciliğin, fetihçi politikaların temel kaynağını oluşturmaktadır.

Felluce bu anlamıyla mikro ölçekte gücün "ihtişamının" laboratuvarıdır. Filistin ve Irak'ta yaşananlar ise makro ölçekte yaşanacakların pratik alanları olarak öne çıkmaktadır.

Nazilerin "Fırtına birlikleri" ve "ölüm taburları" bugün deniz piyadeleriyle kendini dışavurmaktadır. III. Reich'ın imparatorluk emelleri, bugün Irak'ta, Ortadoğu'da vücut bulmaktadır. Yeni krematoryumlar artık Filistin coğrafyası ve Felluce'dir. Nazi imparatorluğunun iskeleti olan Krupp'ları Mannesman'ları, günümüzde de görmek için Irak petrollerini gasp edenlere bakmak yeterlidir.

MEDENİYETLER ÇATIŞMASININ YUMUŞAK TEKNİKLERİ: "SİVİL DARBELER" VE "DEMOKRASİ MÜHENDİSLİĞİ"

İlk adım, Belgrad'a Slobadan Miloseviç'i iktidardan düşüren ayaklanmada atıldı. Ardından Gürcistan'da "Güller Devrimi" geldi. Şimdi ise Ukrayna'da "Turuncu Devrimi"nde benzer şeyler yaşanıyor.

Bu sivil darbelerin bir dizi ortak özellikleri bulunuyor. Kitlelerin CIA bağlantılı National Endowenet for Democracy ve Soroz'un Vakfı Open Society gibi "sivil toplum örgütleri"nce koordine edilip, CNN ve BBC gibi uluslararası medya kuruluşları aracılığıyla desteklenerek harekete geçmesi sağlanıyor. Sistemli protesto gösterileriyle var olan kriminal nitelikli, mafyatik ve otoriter yönetimler alaşağı ediliyor.

Yüzü Batı'ya dönük, sürekli "demokrasi" vurgusu yapan hatta ABD'de eğitim görmüş veya bir düzeyde teması olan simalar bir "kurtarıcı" olarak iktidara taşınıyor.

Kitle gösterilerinin şeklinde, taleplerinde, ritüllerinde, organizasyonlarında son derece benzeşen özellikler yaşanıyor.

"Devrim" diye anılan bu "sivil darbelerin" yönlendiricisi olarak hareket eden neo-faşist karakterli, ağırlıkta gençlik içinde örgütlenen bir mobilize güçleri de bulunuyor.

Sırbistan'da Otpor bu misyonu yüklenirken, bir nevi Otpor'un örgütlenişini, eylem tarzını, simgelerini taklit eden yapılar Gürcistan'da Kmara, Ukrayna'da Pora adında hareket ettiler.

Sırbistan'da, Gürcistan'da ve son olarak Ukrayna'da yaşanan toplum mühendisliğinin son ürünü olan bu "sosyal pratikler", emperyalizmin yeni dönemde izlediği "karşı devrim" taktiklerini gösteriyor.

İşin ilginci temelde iktidar/güç karşıtı olan, gücü berhava etmenin ve iktidarı iktidarsızlaştırmanın yöntemi olarak kullanılan, güçsüzlerin gücünü şiddeti yadsıyarak açığa çıkaran sivil itaatsizlik tarzı eylem biçimlerinin bu "demokrasi mühendisliği" faaliyetlerinin merkezinde yer almasıdır.

Sırbistan, Gürcistan ve Ukrayna'da kitleler özel olarak CIA'nın toplum mühendisleri uzmanları aracılığıyla "sivil itaatsizlik" dersleri almaları dikkat çekicidir.

Böylece bir devrim taktiği ya da muhalefet etme biçimi egemenlerin kitleleri yönlendirme, manipüle etme aracına dönüşmektedir. Kitleler bu taktiklerle mobilize edilmektedir.

Burada unutulmadan geçilmemesi gereken nokta ise, hem Sırbistan, hem Gürcistan hem de Ukrayna'daki eski yönetimlerin despot, otoriter, mafyatik karakteridir. Yıllarca polis devletinin zulmü altında ezilen, yaşanan ekonomik sorunlarla bunalan kitleler bir patlama noktasındadır. Her an harekete geçmeye hazırdırlar, ne olursa olsun bir rejim değişikliği ihtiyacı duymaktadırlar. İşte tam bu noktada Batı'nın referans gösterdiği kimlik öne çıkmaktadır. Kitlelerin özlemleri bu kimlikte özdeşleşmektedir. Kitlelerin yaşadıkları kokuşmuş, mafyatik düzenden kurtulmak için arayışları konsantre edilmeye başlanmıştır.

Gürcistan'da Saakaşvili'nin, Ukrayna'da Yuşçenko'nun önü

artık açıktır.

Medya ya da gösteri toplumunun demokrasi mühendisliği inşa taktikleri kolayca devreye sokulacak kıvamdadır.

Artık her şey bir sunuma, seyire ve seyirciliğe indirgenerek hem yerel ölçekte, hem uluslararası düzeyde operasyonlar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bugün imparatorluğun "Medeniyetler Çatışması"nın yumuşak teknikleri olarak, özellikle stilize edilerek eski "sosyalist" ülkelerde devreye soktuğu "demokrasi mühendisliği" operasyonlarının önümüzdeki dönemde yaygınlaştırılması olasıdır.

Tabii ki her ülkenin kendi özgül koşulları yeni sivil darbelerin karakterini de belirleyecektir. İmparatorluk her an açık işgal politikalarını devrede tutacaktır. Ama bunun yanında yeni "sivil darbe" taktikleri de devrede olacaktır.

Her iki yöntemde imparatorluğun fetihçi politikalarının bir uzantısıdır.

İmparatorluk toplum mühendisliğini yeni iktidar paradigmasına bağlı olarak hegemonyasını yayma, derinleştirme ve şiddet tekelini meşrulaştırma aracı haline getirmek için kullanıyor.

Ebu-Garib ve Guantanamo küresel hapishanesinin, Felluce ceset yığınlarıyla doğrudan gücün, Filistin sürekli teyakkuz halinin, Irak fetih politikalarıyla küresel savaş halinin deney alanları olarak karşımıza çıkıyor. Yine bütün bu alanlarla birlikte Ortadoğu konsantre şiddetin, toplum mühendisliğiyle nasıl mükemmel biçimde iç içe yürütüldüğünün göstergesi oluyor.

Peki ezber bozan deneyimler yok mu? Tabii ki var. Venezüella ve Chavez deneyimi "karşı devrim" operasyonlarının ve modern toplum mühendisliği taktiklerinin nasıl boşa çıkarılacağını gösteriyor.

Yoksul yığınlarla, kitlelerle bütünleşmek ve kitleleri toplumsal dönüşümün taşıyıcı gücü haline getirmek, onları muktedir olmanın sanatçısı yapmak ya da onlardan öğrenerek onlarla değişip, onlarla dönüşmek. Kolektif kafa tutmanın, rıza göstermenin, reddetmenin kudretine varmak.

İTAATSİZLERİN KARNAVALI

İmparatorluğun yok edici enerjisi bütün dünyayı sarıyor. İmparatorluk savaşlarla, katliamlarla, işgal ve ilhak politikalarıyla tahükkümünü yaymaya çalışıyor. Irak işgali bir anlamda küresel efendiliğin ve zorun yeni pratik alanı oluyor.

ABD insanlığa "büyük kapatılmayı" ve tüketim terörünün kurbanı olmayı dayatıyor.

İnsanlık güçlüye boyun eğmeye, tapınmaya zorlanıyor. Ruhların ve beyinlerin fethiyle, coğrafyalarının fethi bir arada yürütülüyor. Herkes yaşananların ve vahşetin suç ortağı yapılmak isteniyor. Herkesin susması, biat etmesi ve rıza göstermesi amaçlanıyor.

ABD, Irak işgalinde olduğu gibi "modern" köleleşmenin ve "modern" barbarlığın inşasına girişiyor.

İmparatorluk yalnızca gücünün büyüsüne kapılanlara yaşama hakkı tanıyor. Onunla özdeşleşmek bir yazgı olarak dayatılıyor.

Ama bu yazgıya boyun eğmeyenler de var. İmparatorluğun kahredici politikalarına "hayır" diyen ve direnenler de var. Onlar "hayal gücünün" çocukları, onlar isyan ve romantizmin yeni yüzleri. Meksika'da EZLN önderliğinde yerliler "sözlerini silahlandırarak" dünyanın balkonundan bütün insanlığa direniş çi-

çekleri atıyor. Kolombiya'da isyanın manifestosunu yazan ve gitarla silahın kardeşleşmesini sağlayan FARC önderi, Marulando "Ruhlarınızı Silahlandırın" diye haykırıyor. Venezüella'da Chavez, Bolivar'ın bıraktığı kılıcı, lanetlilerin gücü haline dönüştürüyor. Brezilya'da Lula yarattığı "karnavalla" dünyanın "şenlikli bir toplum" olabileceğini gösteriyor. Arjantin'de yüzleri maskeli, ellerinde demir çubuklarla yolları kesen "Barikatçılar", "modern" grev sanatlarının son örneklerini icra ediyorlar. İntifadanın taş atan generalleri, umudun ve direnişin savaşçıları olarak muazzam bir gücü dize getiriyor.

Güney Kore'de KCTU, Güney Afrika'da CASUTU, Filipinler'de 1 Mayıs Hareketi, Hindistan'da Dağlılar ve Ormanlılar Hareketi, Arjantin'de İşsiz İşçiler Hareketi işçi sınıfının yeni örgütlenmeleriyle kapitalizmin çarklarının nasıl parçalanacağını gösteriyor. Dünyanın dört bir tarafında aşağıdan küreselleşmeyi savunanlar, "düş gücünü" iktidara çağırıyor, sokakları yeniden güzelleştiriyor.

Bugün milyonlarca itaatsiz, asi ve devrimci başka bir geleceğin ve dünyanın mümkün olduğunu savunuyor. Zulme karşı mazlumun küresel intifadasını istiyor ve özgürlüğün kazanılması için sokakları işaret ediyor.

Artık sokaklar, yeni bir dünyanın yaratıldığı, lanetlenmiş, susturulmuş, ezilmiş, hor görülmüş, aşağılanmış, mülksüzleştirilmiş yığınların kaderini ellerine aldığı yerler olarak öne çıkıyor. Sokaklar yeni bir enerjinin, adalet, özgürlük ve eşitliğin karnaval alanlarına dönüşüyor. Sokaklar itaatsizlerin mekânı haline geliyor.

Savaşın, atılan her bombanın ve her ölümün karşısında kirlenen insan, kendini ancak sokaklarda arındırabiliyor. Sokaklar

isyanın, boyun eğmemenin, rıza göstermenin, hüznün ve umudun paylaşıldığı yerler oluyor. İtaatsizlerin karnavalı, sokaklarda gerçekleşiyor. Bugün imparatorluğun acıyan yeri sokaklar. Ruhlarını ve yüreklerini bir mitralyöz gibi kullananlar, sokakları güzelleştirerek ve sokağın güzelliğini ruhlarına taşıyarak itiraz ediyor, susmuyor ve boyun eğmiyor.

Burjuvazinin hoşgörüsünün bittiği yer sokaklardan başlıyor ve sokakların fethi, insanoğlunun kendi geleceğini fethetmesi anlamını taşıyor. Şimdi kulak vermek, acıları hissetmek ve paylaşmak zamanı. Şimdi her şeye, ama her şeye rağmen, itiraz etmek zamanı... Kaldırım taşları onları eline alacak yürekleri bekliyor.

KAYNAKÇA

– Adalı, Coşkun. Emperyalizmin Ortadoğu'ya Müdahalesi; Sorun Yay., 2001.

– Ali, Tarık. Evrenin Efendileri, Nato'nun Balkan Seferi; Om Yay., 2001.

– Ali, Tarık (Der.). Evrenin Efendileri; Om Yay., 2001.

– Ali, Tarık. Fundamentalizmler Çatışması, Haçlı Seferleri, Cihatlar ve Modernite; Everest Yay., 2002.

– Ali, Tarık. Bush Bağdat'ta; Agora Kitaplığı, 2003.

– Ali, Tarık. İmparatorluk, Direniş ve İsyan; Agorakitaplığı, 2004.

– Arı, Tayyar. Irak, İran ve ABD; Alfa Yay., 2004.

– Arıboğan, Deniz. Çin'in Gölgesindeki Uzakdoğu Asya; Bağlam Yay., 2001.

– Arnove, Anthony (Der.). Kutaşma Altında Irak; Everest Yay., 2001.

– Amin, Samir. Liberal Virüs; Özgür Üniversite Kitaplığı, 2004.

– Anderson, Perry. Neo-Con Yeni Muhazakârlık; Yeni Hayat Kütüphanesi, 2004.

– Avrasya'da Devrim; Onbir Yay., 2002.

– Aybol, Selma (Der.). Yeni Emperyalist Savaşın Ekonomi Politiği; Yediveren Yay., 2003.

– Bauman, Zygmunt. Küreselleşme; Ayrıntı Yay., 1999.

– Berkes, Niyazi. Arap Düşüncesinde İslamiyet, Milliyetçilik, Sosyalizm; Köprü Yay., 1969.

– Brezinski, Zbigniew. Büyük Satranç Tahtası Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri; Sabah Kitapları; 1998.

– Brown, L. Carl. İmparatorluk Mirası; İletişim Yay., 2003.

– Bunal, John. Öteki İsrail; Metis Yay., 1988.

– Cabir, Abu S. Kamil. Arap Baas Sosyalist Partisi; 1970.
– Cabbar, Faleh. Irak'ta Şii Hareketi ve Direniş; Agora Kitaplığı, 2004.
– Chomsky, Noam. Korsanlar ve İmparatorlar; Yeni Zamanlar Yay., 1991.
– Chomsky, Noam. ABD Terörü – Terörizm Kültürü; Pınar Yay., 1991.
– Chomsky, Noam. Terör Ne? Terörist Kim?; Ütopya Yay., 2000.
– Chomsky, Noam. Sam Amca Ne İstiyor? İkinci Dünya Savaşından Günümüze Amerikan Politikları; Minerva Yay., 2000.
– Chomsky, Noam. 11 Eylül; Om Yay., 2001.
– Chomsky, Noam. 11 Eylül Sonrası; Aram Yay., 2002.
– Chomsky, Noam. Batı'nın Yeni Standartları; Everest Yay., 2002.
– Chomsky, Noam. İmparatorluğa Karşı Durmak; Aram Yay., 2003,
– Chomsky, Noam. Dünya Düzeni-Eskisi Yenisi; Metis Yay., 2003,
– Chomsky, Noam. Amerika'nın Irak Savaşı; Aram Yay., 2003.
– Çağlayan, Selin. İsrail Sözlüğü; İletişim Yay., 2004.
– Çubukçu, Mete. Bizim Filistin; Metis Yay., 2002.
– Davişa, Adid. Arap Milliyetçiliği; Literatür Yay., 2004.
– (Der) Arnove, Anthony. Kuşatma Altında Irak; Everest Yay., 2001.
– Demirer, Göksel. Neo-Liberal Saldırı Kriz ve İnsanlık; Ütopya Yay., 2002.
– Donnelly, Thomas. Amerikan İmparatorluğunun Yeniden İnşası; Chivi Yazıları, 2004.

– Dugin, Alexandr. Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım; Küre Yay., 2003.
– Ersin, Nihat. Ortadoğu'da Savaşların Perde Arkası; Gündem Yay., 2003.
– Esman, Milton. Ortadoğu'da Etnisite, Çoğulculuk ve Devlet; Avesta Yay., 2004.
– Ferro, Marc. Sömürgecilik Tarihi; İmge Kitabevi, 2002.
– Fırat, H. Dünya Ortadoğu ve Türkiye; Eksen Yay., 2003.
– Friedrich Ebert Vakfı, Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye; 1998.
– Fouskas, Vassilis. Balkanlar-Ortadoğu-Kafkasya; Aykırı Yay., 2004.
– Garten, Jeffry. Soğuk Barış, ABD Almanya ve Japonya Arasında Hegemonya Savaşı; Sarmal Yay., 1994.
– Gerger, Haluk. Kan Tadı; Ceylan Yay., 2003.
– Gresh, Alain, Vidal, Dominique. Ortadoğu-Mezopotamya'dan Körfez Savaşı'na; Alan Yay., 1991.
– Gül, Atakan. Avrasya Boru Hatları ve Türkiye; Bağlam Yay., 1995.
– Harvey, David. Yeni Emperyalizm; Everest Yay., 2004.
– Hist, Paul. Küreselleşme Sallanıyor; Dost Kitapevi, 1998.
– Ironhouse, Adam. Bush'ların Gizli Tarihi; Kim Yay., 2002.
– İbrahim, Ferhat. Ortadoğu'da Sivil Toplumun Sorunları; İletişim Yay., 1997.
– İmamzade, Meryem. Irak Dosyası; Akabe Yay. 1986.
– Joxe, Alain. Kaos İmparatorluğu; İletişim Yay., 2003.
– Katz, Claudia. XXI. Yüzyılda Emperyalizm; Yazın Yay., 2004.
– Khella, Karam. Parçalanmış Dünya Günümüzde Emperyalizm; El Yay., 2003.

– Kınzer, Stephan. Şah'm Bütün Adamları; İletişim Yay., 2004.
– Kleveman, Lutz. Yeni Büyük Oyun; Everest Yay., 2004.
– Kudsi, El Ahmet. Arap Dünyasında Milliyetçilik ve Sınıf Mücadelesi; Köz Yay., 1975.
– Kürkçügil, Masis (Der.). Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları; İthaki Yay., 2004.
– Lumer, H. Siyonizm ve Dünya Politikasındaki Rolü; Bilim Yay., 1976.
– (Naz) Şen, Sabahattin. Su Sorunu, Türkiye ve Ortadoğu; Bağlam Yay. 1993.
– Nakdimon, Şalom. Irak ve Ortadoğu'da Mossad; Elips Yay., 2004.
– Neale, Johathan. Amerikan Savaşı Vietnam 1960-1975; Metis Yay., 2004.
– Noreng, Oystein. Petrol ve İslam; Sabah Yay., 1998.
– Noreng, Oystein. Petrol Politikaları ve Pazarı; Elips Yay., 2004.
– Oltmans, Willem. Küresel Terörist; Yeni Hayat Kütüphanesi, 2002.
– Oran, Baskın (Ed.). Türk Dış Politikası; c. I, İletişim Yay., 2001.
– Ortadoğu Dosyası, Dünya Sorunları 1998/1; Alan Yay., 1988.
– Özbudun, Sibel (Der.). İsyanın Adı: Filistin; Ütopya Yay., 2002.
– Özen, Özcan (Der.). Çeçenistan Yok Sayılan Ülke; Everest Yay., 2003.
– Özkan, Tuncay. Bush ve Saddam'ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı; Alfa Yay., 2003.
– Özkan, Tuncay. CIA Kürtleri; Alfa Yay., 2004.
– Özgür, Gökçer. Amerika Rüya Mı? Kabus Mu?; Ütopya Yay., 2001.

– Peter Manasfield, Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası; Sander Yay., 1975.
– Pamukçu, Konuralp, Su Politikası; Bağlam Yay., 2000.
– Parenti, Michael. İmparatorluğa Karşı; Kaynak Yay., 1996.
– Parlar, Suat. Ortadoğu'da Yeni Dünya Düzeni; Yar Yay., 1999.
– Parlar, Suat. Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve Nato; Livane Yay., 2004.
– Petras, James. İmparatorluk Mu? Cumhuriyet Mi? Amerikan Küresel Gücü ve İç Çürümesi; Sarmal Yay., 1996.
– Petras, James. Küreselleşme ve Direniş; Mephisto Yay., 2004.
– Ritter, Scott-Pitt, R. William. Irak'a Savaş; Metis Yay., 2003.
– Robert, Jean. Suyun Ekonomi Politiği; Ütopya Yay., 1999.
– Roy, Oliver. İran: Bir Devrimin Tükenişi; Metis Yay., 2000.
– Said, Edward. Yeni Binyılda Filistin Sorunu; Aram Yay., 2002.
– Sağnıç, Nevzat. Geçici Irak Anayasası ve Güney Kürdistan; Komal Yay., 2004.
– Savran, Sungur. Avrasya Savaşları, Körfezden Afganistan'a Yeni Dünya Düzeninin Kuruluşu; Belge Yay., 2001.
– Schoenman, Ralph. Siyonizmin Gizli Tarihi; Kardelen Yay., 1992.
– Seiffert Wolfgang. V. Putin; Gendaş Yay., 2004.
– Shirer, William. Nazi İmparatorluğu, Doğuşu, Yükselişi, Çöküşü; İnkilap Kitabevi.
– Şentürk, Doğan. Saddam'ın Baas'ı; Alfa Yay., 2003.
– Taylor, A.R. İsrailin Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi; Pınar Yay., 2001.
– Thurow, Lester. Kıran Kırana Japonya, ABD ve Avrupa Arasında Yaklaşan Ekonomik Savaş; Afa Yay., 1992.
– Tucker, Robert. İmparatorluk Özlemi; Pınar Yay.

– Van Dam, Nikoalos. Suriye'de İktidar Mücadelesi; İletişim Yay., 2000.
– Wallerstein, Immanuel. Amerikan Gücünün Gerileyişi; Metis Yay., 2003.
– Wright, Robin. Son Büyük Devrim; Doğan Kitap, 2001.
– Yalçınkaya, Alaeddin. Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları; Bağlam Yay., 1998.
– Yanardağ, Merdan (Edit.) Yeni Muhazakârlar (Neo-Cons): Chiviyazıları Yay., 2004.
– Yavi, Ersal. Hedefdeki Adam Saddam; Yazıcı Yay., 2002.
– Yeğin, Metin. Topraksızlar; İletişim Yay., 2004.
– Yergin Daniel. Petrol; Türkiye İş Bankası Yay., 1995.
– Yerasimos, Stefanos. Milliyetler ve Sınırlar; İletişim Yay., 2000.
– Yıldızoğlu, Ergin. Kötü Sonsuzda Gezintiler; Cumhuriyet Kitapları, 2000.
– Yıldızoğlu, Ergin. Dinozorun Kuyruğu 11 Eylül ve Yeni Roma; Remzi Kitabevi, 2002.
– Yıldızoğlu, Ergin. Hegemonyadan İmparatorluğa; Everest Yay., 2003.
– Yılmazer Mehmet. Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri; Alaz Yay., 2002.
– Zorgbibe, Charles. Körfez'in Tarihi ve Jeo-politiği; İletişim Yay., 1992.

SÜRELİ YAYINLAR

– Avrasya Dosyası, C.I-II. 1994-1995.
– Ant Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi, 10. Sayı, Şubat 1971.
– Bilim ve Gelecek, 9. Sayı, Kasım 2004.
– Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, 186. Sayı, Ekim 2004.
– Cosmo-Politik, 3. Sayı, Yaz 2002.
– Cosmo-Politik, 4. Sayı, Kış 2003.
– Cosmopolitik Dergisi Özel Sayısı: 1, Aralık 2003.
– Conatus Dergisi, 1. Sayı, Temmuz-Ekim 2004.
– Cumhuriyet Strateji (Çeşitli Sayıları)
– Direniş Gazetesi, 41. Sayı, Eylül 2004.
– Eşitlik Özgürlük ve Barış İçin Devrim, 34. Sayı, Kasım 2002.
– Eşitlik, Özgürlük ve Barış İçin Devrim, 36. Sayı, Şubat 2003.
– Evrensel, Özgür Gündem, Radikal, Cumhuriyet, Birgün Gazeteleri (Çeşitli Nüshaları)
– İdea-Politika, 13. Sayı, 2002.
– İşçi Mücadelesi, 14. Sayı, Eylül-Ekim 2004.
– Kızılcık Dergisi, 18. Sayı, Kasım-Aralık 2003.
– Köz Gazetesi, 21. Sayı, Ağustos-Eylül 2004.
– Le Monde Diplomatigue, Vatan Eki, Ocak 2004.
– Otonom, 7. Sayı, Haziran-Ağustos 2004.
– Otonom, 8. Sayı, Ekim-Aralık 2004.
– Özgür Üniversite Forumu, 42. Sayı, Ekim-Aralık 2003.
– Praksis Dergisi, 11. Sayı, Yaz 2004.
– Praksis Dergisi, 10. Sayı, Yaz 2004.
– Post Express, 19-20-21-22. Sayı, 2002-2003.
– Sınıf Teorisi, 3. Sayı, Nisan-Mayıs 2004.
– Teoride Doğrultu, 10. Sayı, 2003.

– Tezhire Dergisi, 29. Sayı, Kasım-Aralık 2002.
– Tükenmez, Mayıs-Haziran 2004.
– Yeni Yol Dergisi, 12/13. Sayı, Haziran-Temmuz 2004.
– 97-99 Petrol-İş Yıllığı

İmparatorluk gücün en konsantre halidir. Konsantre güç, küresel sömürgeciliğin, fetihçi politikacıların temel kaynağını oluşturmaktadır.
Felluce bu anlamıyla mikro ölçekte gücün "ihtişamının" laboratuvarıdır. Filistin ve Irak'ta yaşananlar ise makro ölçekte yaşanacakların pratik alanları olarak öne çıkıyor.
Nazilerin "Fırtına Birlikleri" ve "Ölüm Taburları" bugün "Deniz Piyadeleri"yle yeniden vücut buluyor. III. Reich'in imparatorluk emelleri Ortadoğu'da gerçekleşiyor.
Nazi İmparatorluğu'nun iskeleti olan Krupp'ları ve Mannesman'ları günümüzde görmek için bundan sonra Asya-Pasifik Bölgesi'ne, Kafkasya ve Orta Asya'ya, Afrika Kıtası'na ve Latin Amerika'ya bakmak yeterli olacaktır.
21. yüzyılın hegemonya savaşlarının geçeceği bu coğrafyalar, emperyalist güçler arası rekabetin artacağı ve gerilimin maksimum düzeye ulaşacağı yeni av sahalarıdır.

VOLKAN YARAŞIR

İMPARATORLUĞUN YENİ AV SAHALARI

ISBN 975-8868-11-X

kitaplar
çoğaldıkça
karanlıklar
azalacak!

MEPHİST